ALEXANDRE DUMAS

Laleaua neagră

ALEXANDRE DUMAS

Laleaua neagră

Capitolul I Un popor recunoscător

La 20 august 1672, oraşul Haga, atât de plin de viaţă, atât de alb, atât de îngrijit, încât ai fi zis că fiecare zi e o duminică, oraşul Haga, cu parcul său umbros, cu pomii înalţi aplecaţi peste casele în stil gotic, cu luciul întins al canalelor în care se oglindesc clopotniţele şi cupolele aproape orientale, — oraşul Haga, capitala celor şapte provincii unite, îşi revărsa valul negru şi roşu al locuitorilor grăbiţi, neliniştiţi, care alergau gâfâind cu muscheta la umăr, ciomagul în mână sau cuţitul la brâu spre Buytenhoff, sinistra închisoare ale cărei ferestre zăbrelite se mai văd încă şi unde zăcea Corneille de Witt, fratele fostului prim-ministru al Olandei, acuzat de asasinat de către chirurgul Tyckelaer.

Dacă întâmplările din acea vreme şi mai cu seamă cele din anul în care ne începem povestirea n-ar fi strâns legate de cele două nume amintite mai sus, puţinele cuvinte de lămurire pe care le adăugăm ar putea să pară în afara subiectului; dar noi prevenim cititorul — acest vechi prieten, căruia îi promitem totdeauna lucruri atrăgătoare în primele pagini şi faţă de care ne ţinem mai mult sau mai puţin făgăduiala în paginile următoare, — îl prevenim, cum spuneam, că această explicaţie este necesară atât pentru clarificarea povestirii noastre, cât şi pentru înţelegerea marelui eveniment politic în care ea se încadrează.

Corneille[1] sau Cornelius de Witt, Ruart de Pulten, adică inspector al digurilor din acest ţinut, fost primar al oraşului său natal, Dordrecht şi deputat în parlamentul statelor olandeze, avea patruzeci şi nouă de ani când poporul olandez,

sătul de o republică bazată pe principiile lui Ioan de Witt, prim-ministru al Olandei, fu cuprins de o mare pasiune pentru stathuder[2], funcţie pe care edictul impus de el, încă în vigoare în Provinciile Unite, a desfiinţat-o pentru totdeauna în Olanda.

Cum rareori se întâmplă ca opinia publică, în evoluţia sa capricioasă, să nu vadă un om în spatele unui principiu. Poporul vedea în spatele acestei republici cele două chipuri aspre ale fraţilor de Witt, acele figuri romane ale Olandei, care se fereau să cultive sentimentul naţional, adepţi de neînduplecat ai unei libertăţi fără desfrâu şi ai unui belşug fără prisos; iar dincolo de stadtholderat, poporul vedea fruntea înclinată, gravă şi gânditoare a tânărului Wilhelm de Orania, pe care contemporanii săi l-au poreclit "Taciturnul", nume adoptat şi de posteritate.

Cei doi de Witt căutau să-i intre în voie lui Ludovic al XIV-lea, căci simţeau atât creşterea autorităţii sale morale în faţa întregii Europe cât şi superioritatea sa materială asupra Olandei, dobândită prin succesul eroicei campanii a Rinului, — campanie cântată de Boileau, — care în trei luni a doborât puterea Provinciilor Unite şi al cărei erou demn de roman era contele de Guiche.

Ludovic al XIV-lea era un vechi duşman al olandezilor, care îl insultau şi îşi băteau joc de el în toate chipurile, ce e drept, mai totdeauna prin gura francezilor refugiaţi in Olanda. Orgoliul naţional făcea din el un Mitridate al republicii.

În jurul fraţilor de Witt se crease aşadar o atmosferă de dublă nemulţumire, pornită atât din sfărâmarea unei rezistenţe dârze şi instaurarea unei puteri potrivnice aspiraţiilor naţiunii, cât şi din oboseala firească tuturor popoarelor învinse, care speră că un nou conducător ar putea să le salveze de la ruină şi ruşine.

Acest alt şef, gata să-şi facă apariţia, gata să se măsoare cu Ludovic al XIV-lea, cu un viitor ce

se anunţa măreţ, era Wilhelm, prinţ de Orania, fiu al lui Wilhelm al II-lea şi nepot, prin Henrieta Stuart, al regelui Carol I al Angliei, copilul tăcut, pe care, aşa cum am mai spus, poporul îl vedea în funcţia de stathuder.

În 1672 avea douăzeci şi doi de ani. Ioan de Witt, preceptorul său, îl educase pentru a face din acest prinţ de viţă veche un bun cetăţean. În dragostea sa de patrie, mai puternică decât dragostea pentru elev, el i-a răpit prin edictul său speranţa de a deveni stathuder. Dar Dumnezeu a râs de pretenţiile oamenilor de a înălţa sau de a răsturna stăpânirile de pe pământ, fără să-l consulte; şi profitând de capriciile poporului olandez şi de groaza pe care o inspira Ludovic al XIV-lea, el a schimbat politica primului ministru, a abolit edictul încă în vigoare, restabilind funcţia de stathuder pentru Wilhelm de Orania, faţă de care avea anumite planuri, ascunse în tainele de nepătruns ale viitorului.

Primul ministru se plecă înaintea voinţei concetăţenilor săi, dar Corneille de Witt, mai îndărătnic, refuză să semneze actul de restabilire a funcţiei de stathuder, cu toate ameninţările de moarte ale mulţimii orangiste, care l-a asediat în casa sa din Dordrecht.

Numai insistenţele şi lacrimile soţiei sale îl determinară în cele din urmă să semneze, dar adăugă la numele său aceste două litere: V. C. — adică *Vi coactus*, ceea ce înseamnă "*Silit prin forţă"*.

A fost o adevărată minune că a scăpat în ziua aceea de loviturile duşmanilor săi.

Cât despre Ioan de Witt, care şi-a dat adeziunea mai repede şi mai uşor sub presiunea voinţei concetăţenilor săi, n-a avut nici el parte de o soartă mai fericită. După câteva zile a fost victima unei tentative de asasinat, prin lovituri de cuţit. N-a murit însă în urma rănilor primite.

Această înfrângere i-a nemulţumit pe adepţii Casei de Orania. Viaţa celor doi fraţi era o continuă piedică în calea planurilor lor; schimbară tactica pentru moment, chiar dacă mai târziu aveau să revină la prima, încercând să desăvârşească prin calomnie ceea ce nu izbutiseră cu pumnul.

Se întâmplă destul de rar ca la un moment dat să se găsească la îndemâna lui Dumnezeu un om care să înfăptuiască o acţiune măreaţă; dar când un asemenea eveniment fericit are loc, istoria reţine numaidecât numele omului ales şi îl impune posterităţii.

Când însă necuratul se amestecă în treburile muritorilor pentru a distruge o existenţă sau a răsturna un imperiu, imediat se nimereşte şi un ticălos prin apropiere căruia îi e destul să-i şoptească un singur cuvânt, ca să se şi apuce de treabă.

Ticălosul, gata să slujească spiritul răului în această împrejurare, se numea, după cum se pare c-am mai spus, Tyckelaer şi era de profesie chirurg. El îl acuză pe Corneille de Witt, desperat de abrogarea edictului, după cum a dovedit-o de altfel prin apostila sa şi clocotind de ură împotriva lui Wilhelm de Orania, că a însărcinat pe un asasin să scape republica de noul stathuder şi că acest asasin e el, Tyckelaer, care, chinuit de remuşcări numai la ideea faptei ce i se ceruse, prefera să dezvăluie crima decât s-o comită.

Acum, imaginaţi-vă explozia care izbucni în rândurile orangiştilor când aflară de acest complot. Procurorul fiscal porunci să fie arestat Corneille chiar în casa sa, la 16 august 1672; inspectorul digurilor, nobilul frate al lui Ioan de Witt, fu supus torturii ca şi cei mai mârşavi criminali, într-o sală din Buytenhoff, spre a i se smulge mărturisirea pretinsului său complot împotriva lui Wilhelm.

Dar Corneille nu era numai o minte luminată, ci şi un om foarte curajos. Făcea parte din acei martiri care, având un ideal politic, precum

strămoşii lor avuseseră credinţa religioasă, ştiau să îndure caznele; surâse în timpul torturii, scandă cu voce sigură prima strofă din "Justum et Tenacem" al lui Horaţiu şi nu recunoscu nimic, zdruncinând astfel nu numai forţa dar şi fanatismul călăilor săi.

Bineînţeles că judecătorii nu îl găsiră nici pe Tyckelaer cu totul nevinovat, dar împotriva lui Corneille pronunţară o sentinţă prin care i se retrăgeau toate funcţiile şi demnităţile; fu condamnat să plătească cheltuielile de judecată şi exilat pe viaţă de pe teritoriul republicii. Această sentinţă dată nu numai împotriva unui nevinovat ci şi împotriva unui cetăţean de- vază, însemna o oarecare satisfacţie acordată poporului, pentru interesele căruia Corneille de Witt îşi închinase întreaga sa viaţă. Totuşi, după cum se va vedea, el nu s-a mulţumit numai cu atât. Atenienii, despre care se dusese vestea că nu ştiu ce e recunoştinţa, erau mai prejos decât olandezii din acest punct de vedere. Ei s-au mulţumit doar să-l exileze pe Aristide.

La primele zvonuri în legătură cu acuzarea fratelui său, Ioan de Witt îşi dădu demisia din funcţia de prim ministru. Şi acesta fu la fel de bine răsplătit pentru devotamentul său către ţară. Retrăgându-se din viaţa publică, lua cu sine numai necazuri şi suferinţe, singurele foloase trase îndeobşte de oamenii cinstiţi, vinovaţi doar de a fi muncit pentru patria lor, uitându-se pe ei înşişi.

În acest timp, Wilhelm de Orania, nu fără să grăbească evenimentele prin toate mijloacele care-i erau la îndemână, aştepta ca poporul, al cărui idol era, să-i facă din trupurile celor doi fraţi treptele de care avea nevoie pentru a ocupa funcţia de stathuder.

De aceea, la 20 august 1672, aşa cum am spus la începutul acestui capitol, tot oraşul alerga spre Buytenhoff pentru a fi de faţă la ieşirea din închisoare a lui Corneille de Witt ce pleca în exil şi pentru a privi urmele lăsate de tortură pe nobilul

trup al omului care ştia atât de bine versurile lui Horaţiu.

Trebuie să adăugăm că această mulţime, care se îndrepta spre Buytenhoff, nu era îndemnată numai de nevinovata intenţie de a asista la un spectacol, ci şi de dorinţa unora de a duce la bun sfârşit o misiune ce nu fusese împlinită.

Ne referim la misiunea de călău.

Erau şi alţii, e drept, care alergau într-acolo cu intenţii mai puţin duşmănoase. Pentru ei nu era vorba decât de un spectacol atrăgător, căci văzând cum se târăşte în praf cel ce deţinuse mult timp puterea, orgoliul lor era satisfăcut.

Nu era oare Corneille de Witt omul despre care se spunea că nu cunoaşte frica? Îl vor vedea închis, slăbit de cazne, palid, însângerat, acoperit de ruşine! Nu e acesta un triumf pentru burghezie, triumf de care orice bun burghez din Haga trebuie să se bucure, căci într-un anume fel burghezia e mai înverşunată decât poporul împotriva nobilimii!

"Şi apoi, — ziceau agitatorii orangişti, strecuraţi cu dibăcie în mulţime, socotind s-o transforme într-un instrument ascuţit şi zdrobitor, — nu se va ivi oare nici un prilej pe drumul de la Buytenhoff până la poarta oraşului, de a arunca puţin noroi, sau chiar câteva pietre, în acest Ruart de Pulten, care nu numai că n-a acordat decât *vi coactus* funcţia de stadtholder prinţului de Orania, dar care a vrut să mai pună la cale si uciderea lui?"

"Ca să nu mai vorbim, adăugau îndârjiţii duşmani ai Franţei, că, de s-ar proceda cum se cuvine şi cei din Haga ar fi curajoşi, Corneille de Witt n-ar trebui lăsat să plece în exil, căci odată trecut peste graniţă, va complota mai departe cu Franţa şi va trăi din aurul marchizului de Louvois, împreună cu sceleratul său frate mai mare, Ioan."

Se ştie că mulţimea stăpânită de o asemenea stare de spirit mai curând aleargă decât merge.

Iată de ce locuitorii din Haga se îndreptau atât de grăbiţi spre Buytenhoff.

În mijlocul lor alerga, cuprins de mânie şi fără vreun plan, onestul Tyckelaer, pe care orangiştii îl purtară ca pe un erou al cinstei, al onoarei naţionale şi al milei creştineşti. Acest brav scelerat povestea, înflorind şi folosind toate resursele imaginaţiei sale, cum a încercat Corneille de Witt să-l corupă, ce sume de bani i-a făgăduit şi cât de diabolic a uneltit pentru a înlătura din calea lui, din calea lui Tyckelaer, toate greutăţile asasinatului. Fiecare frază a discursului său, ascultată cu nesaţ de mulţime, stârnea urale ce exprimau dragoste entuziastă pentru prinţul Wilhelm şi sălbatică mânie împotriva fraţilor de Witt.

Mulţimea blestema pe judecătorii nedrepţi, a căror sentinţă lăsa să scape viu şi nevătămat un criminal atât de odios cum era ticălosul de Corneille. Câţiva instigatori repetau cu voce scăzută:

— O să plece! O să ne scape!

La care alţii răspundeau:

— O corabie îl aşteaptă la Schweningen, o corabie franceză. Tyckelaer a văzut-o.

— Bravul Tyckelaer, cinstitul Tyckelaer! nu mai contenea mulţimea.

— Şi fără îndoială, se auzi o voce, că în timpul fugii lui Corneille, Ioan, care nu a trădat mai puţin decât fratele său, va fugi şi el.

— Puşlamalele or să mănânce în Franţa banii noştri, banii aduşi de corăbiile noastre, de arsenalele noastre, de şantierele noastre vândute lui Ludovic al XIV-lea.

— Să-i împiedicăm să plece! strigă un patriot mai înverşunat.

— La închisoare! La închisoare! repeta corul mulţimii.

La auzul acestor strigăte, burghezii alergau mai repede, puştile se încărcau, topoarele luceau şi ochii aruncau flăcări. Totuşi încă nu se comisese nici o violenţă şi linia călăreţilor care păzeau

împrejurimile închisorii Buytenhoff rămânea rece, nepăsătoare, tăcută, dar mai ameninţătoare prin calmul ei decât toată mulţimea cu strigătele, cu agitaţia şi ameninţările ei; stătea nemişcată sub privirea superiorului, căpitanul cavaleriei din Haga, a cărui spadă scoasă din teacă era îndreptată în jos, cu vârful spre colţul scării de la şa.

Această trupă, singurul zid de apărare al închisorii, stăpânea prin atitudinea sa nu numai masele populare dezordonate şi gălăgioase, dar şi detaşamentul gărzii burgheze care, aşezat în faţa închisorii Buytenhoff pentru a menţine ordinea alături de călăreţi, îndemna pe răzvrătiţi, strigând:

— Trăiască de Orania, jos trădătorii!

Într-adevăr, numai prezenţa lui de Tilly şi a trupei sale mai ţinea în frâu pe soldaţii burghezi; dar curând, înflăcărându-se de propriile lor strigăte şi punând pe seama timidităţii tăcerea călăreţilor, făcură un pas spre închisoare, atrăgând pe urmele lor gloata poporului. Atunci, contele de Tilly încruntat, înaintă singur în faţa lor şi ridicând spada îi întrebă:

— Domnilor din garda burgheză, de ce vă apropiaţi şi ce doriţi?

Burghezii îşi agitară muschetele repetând strigătele:

— Trăiască de Orania! Moarte trădătorilor!

— Trăiască de Orania, fie, spuse domnul de Tilly, deşi eu prefer chipurile vesele celor posace. Ţipaţi cât vă place! Moarte trădătorilor! dar dacă e vorba să-i ucideţi cu adevărat, să ştiţi că mă aflu aici pentru a vă împiedeca.

Apoi, întorcându-se către soldaţi, comandă:

— Sus armele, soldaţi!

Soldaţii lui de Tilly executară ordinul calm şi cu precizie, obligându-i să bată imediat în retragere şi pe burghezi şi pe cei din popor, într-o învălmăşeală care-l făcu să zâmbească pe ofiţerul de cavalerie.

— O, la, la, — spuse el pe un ton zeflemitor, obişnuit celor din armată, — nu vă fie teamă, burghezi; soldaţii mei nu vor strica nici un cartuş pe voi, dar nici voi nu veţi face nici un pas spre închisoare.

— Ştiţi oare, domnule ofiţer, că avem muschete? i se adresă plin de furie comandantul burghezilor.

— Văd al dracului de bine că aveţi, spuse de Tilly, doar le vânturaţi destul în faţa noastră; observaţi însă că şi noi avem pistoale şi pistolul ţinteşte admirabil la cincizeci de paşi, iar voi nu sunteţi decât la douăzeci şi cinci.

— Moarte trădătorilor! strigă exasperată compania burghezilor.

— Uf, spuneţi mereu acelaşi lucru, e obositor! mormăi ofiţerul, reluându-şi locul în fruntea trupei, în timp ce vuietul mulţimii creştea necontenit în jurul închisorii Buytenhoff.

Dar poporul înfierbântat nici nu bănuia că, în timp ce adulmeca sângele uneia dintre victime, cealaltă, ca şi cum s-ar fi grăbit să iasă în întâmpinarea soartei sale, trecea la o sută de paşi de piaţă, prin spatele grupurilor şi călăreţilor, pentru a se duce la Buytenhoff. Într-adevăr, Ioan de Witt tocmai coborâse din caleaşcă, însoţit de un servitor şi traversa liniştit curtea din faţa închisorii. Se recomandă temnicerului, care de altfel îl cunoştea, spunându-i:

— Bună ziua, Gryphus, vin să-l iau şi să-l scot din oraş pe fratele meu, Corneille de Witt, condamnat, cum ştii, la exil.

Şi temnicerul, un soi de urs dresat să deschidă şi să închidă poarta închisorii, îl salută şi-l lăsă să intre în clădirea ale cărei porţi se închiseră în urma lui. La zece paşi depărtare întâlni o frumoasă fată de şaptesprezece-optsprezece ani, în costum de frizonă, care-i făcu o graţioasă plecăciune. El îi spuse, apucând-o de bărbie:

— Bună ziua, bună şi frumoasă Roza. Cum se simte fratele meu?

— Oh! domnule Ioan, răspunse fata, nu de răul ce i s-a făcut mă tem. Răul ce i s-a făcut a trecut.

— Şi de ce te temi atunci, frumoasă fată?

— Mă tem de răul pe care vor să i-l facă, domnule Ioan.

— Da, spuse de Witt, mulţimea asta adunată aici, nu-i aşa?

— O auziţi?

— E într-adevăr foarte pornită; dar când ne va vedea, cum nu i-am făcut decât bine, poate că se va potoli.

— Din nenorocire nu e un motiv, murmură tânăra fată depărtându-se, pentru a da ascultare semnului poruncitor pe care i-l făcuse tatăl ei.

— Nu, copila mea, nu; e adevărat ce-ai spus.

Apoi continuându-şi drumul:

— Uite, murmură el, o fetiţă care nu ştie probabil să citească şi prin urmare n-a citit nimic, dar care totuşi a cuprins istoria lumii într-un singur cuvânt.

Şi la fel de calm, dar poate ceva mai gânditor, fostul prim-ministru îşi continuă drumul spre camera fratelui său.

Capitolul II Cei doi fraţi

După cum se temuse frumoasa Roza, care parcă presimţea ce avea să se întâmple, în timp ce Ioan de Witt urca scara de piatră spre închisoarea unde era întemniţat fratele său Corneille, burghezii făceau totul pentru a îndepărta din faţa închisorii trupa lui de Tilly. Poporul, care preţuia bunele intenţii ale gărzii sale, striga cât îl ţinea gura:

— Trăiască burghezii!

Cât despre domnul de Tilly, acesta parlamenta, pe cât de prudent pe atât de hotărât, cu garda burgheză, sub ameninţarea pistoalelor pregătite ale escadronului său, încercând să-i explice cât putea mai bine că primise ordin din partea statului de a păzi cu trei companii piaţa închisorii şi împrejurimile ei.

— Pentru ce un asemenea ordin? De ce să păzeşti închisoarea? ţipau orangiştii.

— Ah! răspunse domnul de Tilly, îmi cereţi să vă spun lucruri pe care nici eu nu le ştiu. Mi s-a spus: *Păzeşte!* şi eu păzesc. Dumneavoastră, domnilor, care sunteţi aproape militari, ar trebui să ştiţi că un ordin nu se discută.

— Dar vi s-a dat acest ordin ca trădătorii să aibă timpul de a pleca din oraş!

— Tot ce se poate, de vreme ce trădătorii sunt condamnaţi la exil, rosti de Tilly.

— Dar cine a dat acest ordin?

— Statul, cine dracu?

— Statul trădează.

— Nu ştiu nimic despre asta.

— Şi dumneata însuţi săvârşeşti o trădare.

— Eu?

— Da, dumneata.

— Ei, asta-i! Să ne înţelegem, domnilor burghezi; pe cine aş trăda eu? Statul? Nu pot să-l trădez, pentru că sunt în. slujba lui şi îi execut ordinele întocmai.

Şi cum contele avea perfectă dreptate şi nu putea fi contrazis în cele ce spunea, ţipetele şi ameninţările se înteţiră; proteste îngrozitoare, cărora de Tilly le răspundea cu multă bunăcuviinţă.

— Dar, domnilor burghezi, pentru Dumnezeu, descărcaţi muschetele; puteţi scăpa din întâmplare un glonte şi dacă veţi răni pe unul din călăreţii mei, vom răspunde doborând două sute de oameni, ceea ce nu ne-ar fi pe plac nici nouă, nici dumneavoastră probabil.

— Dacă veţi trage voi, ţipară burghezii, vom deschide şi noi focul asupra voastră.

— Da, dar chiar dacă ne veţi doborî de la primul până la ultimul, cei pe care îi vom fi ucis noi, vor fi rămas tot morţi.

— Atunci, cedaţi-ne locul şi veţi dovedi că sunteţi un bun cetăţean.

— În primul rând eu nu sunt cetăţean, spuse de Tilly, eu sunt ofiţer, ceea ce e cu totul altceva; apoi, nu sunt olandez, sunt francez, ceea ce e iarăşi cu totul altceva. Eu nu cunosc decât statul care mă plăteşte; aduceţi-mi din partea statului ordinul de a ceda locul şi cu mare plăcere fac stânga-mprejur, căci şi aşa mă plictisesc groaznic aici.

— Da! Da! strigară o sută de voci, la care se adăugară de îndată alte cinci sute. Să mergem la primărie! Să mergem să-i găsim pe deputaţi! Haidem! Haidem!

— Da, asta e, murmură de Tilly, duceţi-vă la primărie să cereţi un lucru josnic şi veţi vedea dacă vi se acordă; duceţi-vă, fraţilor, duceţi-vă.

Domnul ofiţer se bizuia pe onoarea magistraţilor, care la rândul lor contau pe onoarea lui de soldat.

Între timp, Ioan de Witt — părăsit de noi pe când urca scara de piatră după discuţia avută cu temnicerul Gryphus şi cu fiica acestuia Roza, — ajunsese la uşa celulei unde zăcea pe o saltea fratele său Corneille, care, după cum se ştie, fusese supus torturii pregătitoare. Ulterior, sosind ordinul de exil, aplicarea torturii extraordinare deveni inutilă.

Corneille şedea întins pe pat, cu încheieturile mâinilor zdrobite, cu degetele rupte, pentru ca n-a mărturisit o crimă pe care n-o comisese; acum, după trei zile de suferinţă, respira în sfârşit liniştit aflând că judecătorii de la care aştepta moartea au binevoit să-l condamne la exil.

Corpul său robust şi sufletul de neînvins ar fi dezamăgit pe duşmanii săi, dacă aceştia s-ar fi

obosit să privească în adâncurile întunecoase ale celulei din Buytenhoff. Ar fi văzut pe obrazul palid al condamnatului înflorind zâmbetul martirului care, întrezărind minunăţiile cerului, uită mocirla de pe pământ.

Ruartul îşi redobândise prin puterea voinţei toate forţele şi socotea cât timp îl vor mai reţine încă în închisoare formalităţile justiţiei.

Tocmai în acest moment, strigătele detaşamentului burghez şi ale poporului se ridicau împotriva celor doi fraţi şi-l ameninţau pe căpitanul de Tilly.

Dar oricât de ameninţător era zgomotul ce răzbătea până la el, Corneille nu-i dădu atenţie, sau poate nu se osteni să privească prin fereastra îngustă şi zăbrelită, care lăsa să pătrundă lumina şi murmurele de afară.

Se gândea la fratele său.

Fără îndoială apropierea lui se făcea simţită prin tainele pe care magnetismul le-a descoperit mai târziu. Pe când Ioan ocupa gândurile lui Corneille atât de intens încât aproape îi şoptea numele, uşa se deschise, Ioan intră şi cu un pas grăbit se apropie de patul prizonierului; acesta întinse braţele strivite şi mâinile bandajate spre gloriosul său frate, pe care reuşise să-l întreacă, nu prin serviciile aduse ţării, ci prin ura ce i-o purtau olandezii.

Ioan îl sărută cu drag pe frunte şi îi aşeză încetişor mâinile bolnave pe saltea.

— Corneille, bietul meu frate, întrebă el, suferi mult, nu-i aşa?

— Acum nu mai sufăr, frate, de vreme ce eşti aici.

— Oh! Bietul meu Corneille, frate iubit, te asigur că sufăr eu în locul tău, când te văd aşa.

— M-am gândit mai mult la tine decât la mine şi în timp ce mă torturau, m-am plâns doar o singură dată şi atunci pentru a te compătimi: Bietul

meu frate! Dar acum eşti aici, să uităm totul! Ai venit să mă iei, nu-i aşa?

— Da.

— M-am vindecat. Ajută-mă să mă ridic, frate şi vei vedea cât de bine merg.

— Nu ai mult de mers, prietene, căci trăsura mea aşteaptă lângă eleşteu, în spatele puşcaşilor lui de Tilly.

— Puşcaşii lui de Tilly? Pentru ce stau la eleşteu?

— Ah! spuse primul ministru cu obişnuitul său zâmbet trist, de teamă ca nu cumva oamenii din Haga, văzându-te plecând, să provoace zarvă.

— Zarvă? rosti Corneille fixându-l cu privirea pe fratele său, care se simţea stânjenit. Zarvă?

— Da, Corneille.

— Atunci asta am auzit adineauri, spuse deţinutul încet, vorbind parcă pentru sine.

Apoi întorcându-se către fratele său:

— E multă lume la Buytenhoff, nu-i aşa? spuse el.

— Da, frate.

— Dar atunci, ca să vii aici...

— Atunci, ce?

— Cum te-au lăsat să treci?

— Ştii bine, Corneille, că nu suntem deloc iubiţi, îi spuse primul ministru cu amărăciune. Am venit pe străzi dosnice.

— Ai venit pe ascuns, Ioan?

— Cum trebuia să ajung la tine fără întârziere, am adoptat procedeul folosit în politică şi pe mare, când vântul e potrivnic: am ocolit.

În clipa aceea, zgomotul urca mai furios din piaţă spre închisoare. De Tilly discuta cu garda burgheză.

— Dragul meu Ioan, îi spuse Corneille, eşti un mare navigator, dar nu ştiu dacă vei fi tot atât de iscusit să-ţi scoţi fratele din Buytenhoff, pe o furtună ca aceea de azi care a ridicat în uriaşe talazuri poporul, ca pe vremea când ai condus flota

lui Tromp la Anvers în mijlocul adâncului fluviu Escaut.

— În orice caz vom încerca, răspunse Ioan şi poate cu ajutorul lui Dumnezeu vom izbuti; dar în primul rând vreau să-ţi mai spun ceva.

— Spune.

Strigătele se auziră din nou.

— Auzi, continuă Corneille, ce mânioşi sunt oamenii? Împotriva ta? Sau împotriva mea?

— Cred că sunt împotriva amândurora. Voiam să-ţi spun, frate, că printre alte calomnii stupide, orangiştii ne reproşează că am negociat cu Franţa.

— Proşti mai sunt!

— Sunt proşti, dar ne reproşează totuşi.

— Dar dacă negocierile ar fi reuşit, ar fi fost cruţaţi de înfrângerile de la Rees, Orsay, Vesel şi Rheinberg; ar fi fost evitată trecerea Rinului, iar Olanda s-ar fi putut considera încă şi azi de neînvins în mijlocul mlaştinilor şi canalelor sale.

— Tot ce spui e adevărat, frate, dar e şi mai adevărat că, de s-ar găsi în momentul acesta corespondenţa noastră cu domnul de Louvois, oricât de bun navigator aş fi, n-aş putea salva în nici un chip luntrişoara atât de şubredă care va purta pe cei doi de Witt, cu averea lor, în afara Olandei. Corespondenţa asta care ar dovedi unor oameni cinstiţi cât de mult îmi iubesc ţara şi câte sacrificii eram gata să fac eu însumi pentru libertatea ei, pentru gloria ei, corespondenţa asta ne-ar putea pierde dacă ar cădea în mâna orangiştilor, învingătorii noştri. De aceea, dragă Corneille, aş fi fericit să aflu că ai ars scrisorile înainte de a părăsi oraşul Dordrecht pentru a veni la Haga să ne întâlnim.

— Frate, răspunse Corneille, corespondenţa ta cu domnul de Louvois dovedeşte că în ultimul timp ai fost cel mai mare, cel mai generos şi mai dibaci cetăţean din toate cele şapte Provincii Unite. Mi-e scumpă gloria ţării mele, dar mai scumpă mi-

e gloria ta, frate şi m-am ferit să ard această corespondenţă.

— Atunci suntem pierduţi, spuse liniştit fostul prim-ministru apropiindu-se de fereastră.

— Nu, dimpotrivă, Ioan, ne vom salva trupul şi în acelaşi timp vom redobândi popularitatea.

— Dar ce-ai făcut cu scrisorile acelea?

— Le-am încredinţat lui Cornelius van Baerle, finul meu, pe care-l cunoşti şi care locuieşte la Dordrecht.

— Oh! bietul băiat, scump şi naiv copil! Acest savant deşi ştie atâtea lucruri, nu se gândeşte decât la florile care-l slăvesc pe Dumnezeu şi la Dumnezeu care le face să înflorească! Tocmai lui i-ai încredinţat scrisorile care aduc moartea; dar frate, sărmanul Cornelius e pierdut!

— Pierdut?!

— Da, căci va fi sau tare sau slab. Dacă e tare, — fiindcă mai devreme sau mai târziu, deşi se află tocmai la Dordrecht, preocupat de treburile lui şi străin de tot ce ni se întâmplă, tot va afla cum stau lucrurile —, se va lăuda cu noi; dacă e slab, se va teme de prietenia noastră; dacă e tare, va divulga secretul; dacă e slab nu va şti să-l păstreze. Aşadar şi într-un caz şi în altul, dragul meu, e pierdut şi noi odată cu el. Deci, să fugim frate, să fugim cât mai avem timp.

Corneille se ridică din pat şi luă mâna fratelui său, care tresări la atingerea bandajelor:

— Oare nu-mi cunosc finul? Oare n-am învăţat să-i citesc fiecare gând, să-i înţeleg fiecare sentiment? Mă întrebi dacă e slab, mă întrebi dacă e tare. Nu e nici una, nici alta, dar ce importanţă are cum e. Principalul e că va păstra taina, fiindcă el nici nu o cunoaşte.

Ioan se întoarse surprins.

— Ruartul de Pulten, — continuă Corneille, cu surâsul său blajin, — e un om politic crescut la şcoala lui Ioan de Witt; îţi repet, frate, van Baerle

nu cunoaşte natura şi valoarea depozitului pe care i l-am încredinţat.

— Atunci să ne grăbim! strigă Ioan, mai avem timp să trimitem ordinul de a arde scrisorile.

— Prin cine să-i trimitem ordinul?

— Prin Craeke, servitorul meu, care a intrat cu mine în închisoare ca să-ţi ajute să cobori scara şi să ne însoţească pe drum călare.

— Gândeşte-te, Ioan, înainte de a arde mărturiile astea de valoare.

— Mă gândesc, viteazul meu Corneille, că înainte de toate, fraţii de Witt trebuie să-şi salveze viaţa pentru a-şi putea salva renumele. Dacă vom muri, cine ne va apăra? Cine ne va fi înţeles măcar?

— Crezi deci că ne-ar omorî dacă ar găsi scrisorile astea?

Fără să-i răspundă fratelui său, Ioan întinse mâna spre Buytenhoff de unde se auzeau urcând în acel moment proteste înverşunate.

— Da, da, spuse Corneille. Aud bine vuietul ăsta, dar ce înseamnă?

Ioan deschise fereastra.

— Moarte trădătorilor! urla norodul.

— Înţelegi acum, Corneille?

— Şi trădătorii suntem noi! spuse prizonierul, ridicând privirea spre cer şi dând resemnat din umeri.

— Suntem noi, repetă Ioan de Witt.

— Unde e Craeke?

— La uşa celulei tale, bănuiesc.

— Atunci să vină aici.

Ioan deschise uşa; credinciosul servitor aştepta într-adevăr în prag.

— Vino, Craeke şi ţine bine minte ce-ţi va spune fratele meu.

— O, nu, nu va fi de-ajuns să spun; trebuie să scriu, din păcate.

— Şi de ce?

— Pentru că van Baerle nu va încredinţa scrisorile nimănui şi nu le va arde niciodată, fără un ordin scris din partea mea.

— Dar vei putea oare să scrii, dragul meu? întrebă Ioan, la vederea bietelor mâini arse şi strivite.

— Dacă aş avea peniţă şi cerneală, ai vedea că sunt în stare! spuse Corneille.

— Uite un creion, asta-i tot ce pot să-ţi ofer.

— Hârtie ai? Aici nu mi s-a lăsat nimic.

— Biblia asta. Rupe prima foaie.

— Bine.

— Dar vei putea scrie citeţ?

— Ei, asta-i! spuse Corneille uitându-se la fratele său. Degetele care au rezistat la feştilele călăului, voinţa care a învins durerea se vor uni într-un efort comun şi, fii liniştit, frate, nici măcar nu-mi va tremura mâna.

Şi într-adevăr, Corneille luă creionul şi scrise. Pe bandajele albe apărură picături de sânge care, din cauza apăsării degetelor pe creion, ţâşneau din rănile deschise. De pe tâmplele primului ministru curgeau şiroaie de sudoare.

Corneille scrise:

"Dragă fine,

Arde depozitul pe care ţi l-am încredinţat, arde-l fără să-l deschizi, ca să-ţi rămână ţie însuţi necunoscut conţinutul lui. Secretele de felul aceluia pe care-l ascunde ucid pe deţinător. Arde-i şi astfel îi vei fi salvat pe Ioan şi pe Corneille.

Adio şi păstrează-mi amintirea.

Corneille de Witt

20 august 1672."

Cu lacrimi în ochi, Ioan şterse o picătură din nobilul sânge care pătase foaia şi cu o ultimă povaţă o dădu lui Craeke; se întoarse apoi la Corneille, pe faţa căruia suferinţa aşternuse o şi mai pronunţată paloare. Părea gata să leşine.

— Acum, spuse el, când voi auzi şuieratul cunoscut al bunului nostru Craeke vom şti că e în afara gloatei, de partea cealaltă a eleşteului... Va fi momentul să plecăm şi noi.

Nu trecură nici cinci minute şi semnalul lung şi puternic străbătu bolta de frunziş negru a ulmilor, acoperind vuietul din Buytenhoff.

Ioan ridică braţele spre cer, în semn de mulţumire.

— Şi acum, Corneille, să plecăm, zise el.

Capitolul III Elevul lui Ioan de Witt

În timp ce urletele mulţimii adunate la Buytenhoff îl îndemnau pe Ioan de Witt să grăbească plecarea fratelui său, o delegaţie de burghezi pornise, aşa cum am mai spus, spre primărie, pentru a cere retragerea corpului de cavalerie al lui de Tilly.

De la Buytenhoff la Hoogstraet nu era departe; alături de ei putea fi văzut un străin care, urmărind cu interes desfăşurarea acestei scene, se îndrepta spre primărie pentru a afla cu un minut mai devreme ce avea să se întâmple.

Străinul, foarte tânăr, — poate să fi avut douăzeci şi doi sau douăzeci şi trei de ani, — părea slab, lipsit de putere. Fără îndoială, avea motive să nu dorească a fi recunoscut, căci îşi ascundea tot timpul faţa palidă şi prelungă cu o batistă fină din pânză de Friza, ştergându-şi neîncetat fruntea muiată de sudoare sau buzele arse.

Cu privirea pironită ca a unei păsări de pradă, cu nasul coroiat şi lung, cu gura fină şi dreaptă, deschisă sau mai degrabă despicată ca marginile unei răni, acest om ar fi oferit lui Lavater, dacă ar fi trăit în acea vreme, un subiect de studii

fiziologice care, pentru început, n-ar fi fost în avantajul său.

Ce deosebire există oare între chipul cuceritorului şi al piratului? se întrebau anticii. Acea care există între un şoim şi un vultur. Unul e senin, celălalt neliniştit.

Figura lividă, corpul uscăţiv şi suferind, mersul agitat al acestui tânăr, care urma mulţimea întărâtată de la Buytenhoff la Hoogstraet, amintea chipul unui stăpân bănuitor sau, mai curând, a unui hoţ frământat: un om al poliţiei ar fi fost desigur înclinat să admită ipoteza din urmă, având în vedere grija vădită a acelui despre care vorbim de a se ascunde.

Tânărul era simplu îmbrăcat şi nu se observa că e înarmat; braţul lui slab dar nervos, cu mâna uscată, dar albă şi fină, se sprijinea pe umărul unui ofiţer care, cu mâna pe sabie, privise toate scenele de la Buytenhoff cu un interes uşor de înţeles, până când tovarăşul său o pornise la drum şi îl luase cu el.

Ajuns în piaţa Hoogstraet, omul cu faţa palidă îl împinse pe celălalt la adăpostul unui oblon deschis şi îşi fixă privirea pe balconul primăriei.

La strigătele îndârjite ale poporului, fereastra dinspre Hoogstraet se deschise şi un om înaintă pentru a discuta cu mulţimea.

— Cine a ieşit în balcon? întrebă tânărul pe ofiţer, arătându-i numai din ochi pe vorbitor, care părea foarte emoţionat şi se sprijinea de balustradă.

— E deputatul Bowelt, replică ofiţerul.

— Ce fel de om e acest deputat Bowelt? Îl cunoşti?

— E un om de treabă, cel puţin aşa cred, monseniore.

Auzind această apreciere asupra caracterului lui Bowelt, tânărul lăsă să-i scape un gest de nemulţumire atât de vădită, încât ofiţerul observă şi se grăbi să adauge:

— Cel puţin aşa se spune, monseniore. În ce mă priveşte nu pot face nici o afirmaţie, fiindcă nu-l cunosc personal.

— Om de treabă, repetă cel ce fusese numit monseniore; e un om de treabă sau un om curajos?

— Ah! monseniore, vă rog să mă iertaţi, dar n-aş îndrăzni să fac această deosebire cu privire la un om pe care, o repet Alteţei Voastre, nu-l cunosc decât din vedere.

— Ai dreptate, şopti tânărul, să aşteptăm şi vom vedea.

Ofiţerul înclină capul în semn de aprobare şi tăcu.

— Dacă acest Bowelt e un om de treabă, continuă prinţul, va privi ciudat cererea pe care aceşti furioşi i-au înaintat-o.

Şi mişcarea nervoasă a mâinii sale care se agita fără voie pe umărul însoţitorului, ca degetele unui pianist pe clape, trăda o vie nerăbdare, prost ascunsă de privirea rece şi întunecată a chipului palid.

În sfârşit, se auzi glasul şefului delegaţiei burgheze, care-l întrebă pe domnul Bowelt unde se aflau ceilalţi deputaţi, colegii săi.

— Domnilor, spuse pentru a doua oară domnul Bowelt, vă repet că în acest moment sunt numai cu domnul d'Asperen şi nu pot lua nici o hotărâre.

— Ordinul, ordinul! răsunară mai multe mii de voci.

Domnul Bowelt încercă să vorbească, dar vorbele nu se auzeau; i se vedeau doar braţele agitându-se în gesturi repetate şi deznădăjduite.

Dându-şi seama că nu se va putea face auzit, se întoarse spre fereastra deschisă şi-l chemă în ajutor pe domnul d'Asperen.

Domnul d'Asperen se ivi şi el în balcon, unde fu salutat cu strigăte mai puternice decât cele destinate domnului Bowelt cu zece minute înainte.

— Să mergem, colonele, spuse rece tânărul, în timp ce poporul năvălea prin poarta principală. Se pare că deliberarea va avea loc înăuntru. Hai să ascultăm discuţiile.

— Ah, monseniore, monseniore, luaţi seama!

— La ce?

— Printre deputaţi sunt mulţi care au avut legături cu dumneavoastră; ar fi de-ajuns ca unul singur să vă recunoască...

— ...pentru a fi acuzat că sunt instigatorul a tot ce se petrece aici. Ai dreptate, spuse tânărul şi regretul de a se fi arătat atât de grăbit în a-şi îndeplini dorinţele, îl făcu să roşească. Da, ai dreptate, să rămânem pe loc. De aici o să-i vedem întorcându-se cu sau fără aprobare şi vom afla în felul acesta dacă domnul Bowelt e un om de treabă sau un om curajos, ceea ce ţin mult să ştiu.

— Dar, întrebă ofiţerul privind cu uimire pe cel căruia îi spunea monseniore, bănuiesc că Alteţei Voastre nu-i trece prin minte nici măcar o clipă că deputaţii ar putea ordona călăreţilor lui de Tilly să se depărteze, nu-i aşa?

— De ce? întrebă cu răceală tânărul.

— Pentru că un asemenea ordin ar însemna pur şi simplu condamnarea la moarte a domnilor Corneille şi Ioan de Witt.

— O să vedem, răspunse rece prinţul; numai Dumnezeu ştie ce se petrece în inima oamenilor.

Ofiţerul privi pe furiş chipul nepăsător al însoţitorului său şi păli. Era deopotrivă un om de treabă şi un om curajos acest ofiţer. Din locul unde se opriră, prinţul şi însoţitorul său auzeau gălăgia şi tropăitul mulţimii pe scările primăriei.

Pe urmă, zgomotul se auzi răspândindu-se în toată piaţa prin ferestrele deschise ale sălii cu balcon unde apăruseră domnii Bowelt şi d'Asperen, care, fără îndoială, de teamă ca în îmbulzeală poporul să nu-i azvârle peste balustradă, reintrară în clădire.

Apoi se văzură umbre zgomotoase mişcându-se încoace şi încolo, în faţa ferestrelor. Sala de deliberări se umplea.

Deodată zgomotul încetă; apoi se înteţi şi ajunse la o asemenea intensitate, încât vechiul edificiu se cutremură până în temelii. În cele din urmă, torentul porni iar să se rostogolească prin galerii şi pe scări, până la poarta sub a cărei boltă se revărsă ca un puhoi.

În fruntea primului grup alerga, sau mai bine zis zbura, un om cu faţa hidos desfigurată de bucurie. Era chirurgul Tyckelaer.

— Îl avem, îl avem, ţipa el, fluturând o hârtie.

— Au ordinul! murmură ofiţerul uluit.

— Ei bine, sunt lămurit, spuse liniştit prinţul. Nu ştiai, dragul meu colonel, dacă domnul Bowelt e un om de treabă sau un om curajos. Nu e nici una, nici alta.

Apoi, continuând să urmărească din privire, fără să clipească, mulţimea care se grăbea, spuse:

— Să mergem la Buytenhoff, colonele; cred că vom vedea un spectacol ciudat.

Ofiţerul se înclină şi îşi urmă stăpânul fără să răspundă. Piaţa primăriei şi împrejurimile închisorii erau luate cu asalt de mulţime. Dar călăreţii lui de Tilly, neclintiţi, îi ţineau piept cu succes şi mai ales cu dârzenie.

Curând, contele de Tilly auzi rumoarea crescândă pe care o făcea gloata apropiindu-se şi zări primele valuri de oameni năpustindu-se cu repeziciunea unei ape de munte ce curge la vale.

În acelaşi timp zări hârtia care flutura prin aer, deasupra mâinilor crispate şi a armelor strălucitoare.

— Ei, spuse el săltându-se în şa şi atingând pe locotenentul său cu mânerul sabiei, cred că mizerabilii au obţinut ordinul.

— Puşlamale laşe! strigă locotenentul.

În mâinile lor se afla într-adevăr ordinul, pe care compania burghezilor îl primi cu răcnete de

bucurie; aceasta porni imediat şi înaintă cu armele plecate în întâmpinarea călăreţilor contelui de Tilly, scoţând ţipete puternice.

Dar contele nu era omul care să-i lase să se apropie peste măsură.

— Staţi! strigă el, staţi! Plecaţi din faţa cailor mei, sau dau comanda: înainte!

— Iată ordinul! vociferară o sută de glasuri pe un ton obraznic.

De Tilly luă ordinul, aruncă asupra lui doar o privire şi spuse cu voce tare:

— Cei care au semnat acest ordin sunt adevăraţii călăi ai domnului Corneille de Witt. În ceea ce mă priveşte, pentru nimic în lume n-aş vrea ca mâinile mele să fi scris măcar o singură literă din acest ordin infam.

Şi respingând cu mânerul sabiei pe omul care voia să-i ia ordinul înapoi:

— O clipă, spuse el, un act ca acesta reprezintă un document şi se păstrează.

Împături hârtia, o puse cu grijă în buzunarul vestonului său şi întorcându-se către trupă, strigă:

— Călăreţi ai lui de Tilly, la dreapta!

Apoi, cu jumătate de voce, dar totuşi destul de tare pentru ca vorbele sale să fie auzite de cei aflaţi în apropiere:

— Şi acum, ucigaşilor, spuse el, treceţi la treabă.

Un urlet furios, amestec de ură însetată şi bucurie sălbatică, îndreptat spre Buytenhoff, le însoţi plecarea. Călăreţii defilau încet. Contele rămase la urmă, ţinând piept până în ultima clipă mulţimii ameţite de succes, care câştiga teren, pe măsură ce calul căpitanului se retrăgea.

După cum se vede, Ioan de Witt nu exagera pericolul când, ajutându-şi fratele să se scoale, îl grăbea să plece.

Corneille coborî deci treptele care duceau în curte, sprijinindu-se de braţul fostului prim-ministru.

Aici o găsi pe frumoasa Roza care tremura toată.

— Vai, domnule Ioan, spuse ea, ce nenorocire!

— Ce s-a întâmplat, copila mea? întrebă de Witt.

— Se spune că s-au dus la Hoogstraet să ia un ordin pentru a îndepărta pe călăreţii contelui de Tilly.

— Într-adevăr, fata mea, răspunse Ioan, dacă pleacă, situaţia noastră va fi cum nu se poate mai rea.

— Dacă-mi îngăduiţi v-aş da un sfat, spuse fata tremurând toată.

— Te ascult, copila mea. N-ar fi de mirare ca Dumnezeu să-mi vorbească prin gura ta.

— Ei bine, domnule Ioan, eu n-aş trece prin strada principală.

— Şi de ce, de vreme ce călăreţii lui de Tilly sunt încă la postul lor?

— Da, dar atâta timp cât nu va fi revocat, ordinul prevede ca ei să rămână în faţa închisorii.

— Fără îndoială.

— Aveţi vreun ordin prin care urmează să vă însoţească până afară din oraş?

— Nu.

— Ei bine! În momentul când veţi trece de garda lui de Tilly poporul se va arunca asupra dumneavoastră.

— Dar garda burgheză?

— Oh, garda burgheză va sări prima.

— Ce-i de făcut atunci?

— În locul dumneavoastră, domnule Ioan, continuă timid tânăra fată, aş ieşi prin uşa tainică din subterană, care dă într-o stradă pustie, căci toată lumea e adunată în strada principală şi aşteaptă la intrare şi m-aş duce de-a dreptul spre poarta oraşului prin care vreţi să ieşiţi.

— Dar fratele meu nu va putea să meargă, spuse Ioan.

— Voi încerca, răspunse Corneille cu o expresie de hotărâre neclintită.

— Doar aţi venit cu trăsura! spuse fata.

— Da, trăsura e aici, ara lăsat-o la poarta cea mare.

— Nu mai e acolo. Mi-am închipuit că vizitiul dumneavoastră e un om devotat şi i-am spus să meargă să vă aştepte în faţa ieşirii secrete din subterană.

Cei doi fraţi se priviră cu duioşie. Apoi privirile lor se opriră pline de recunoştinţă asupra tinerei fete.

— Acum, spuse primul ministru, mai rămâne de văzut dacă Gryphus ne va deschide această poartă.

— O, nu, n-o să vrea.

— Şi atunci?

— Atunci? Am prevăzut refuzul lui şi adineauri, pe când vorbea prin fereastra temniţei cu puşcaşul, i-am luat cheia.

— Şi e la tine cheia?

— Iat-o, domnule Ioan.

— Copila mea, spuse Corneille, n-am nimic să-ţi dăruiesc în schimbul serviciului pe care mi-l faci, în afară de biblia pe care o vei găsi în camera mea; e ultimul dar al unui om cinstit; sper că-ţi va aduce fericire.

— Mulţumesc, domnule Corneille. Nu mă voi despărţi de ea niciodată.

Apoi vorbind ca pentru sine şi suspinând:

— Ce nenorocire că nu ştiu să citesc!

— Zarva se înteţeşte, fata mea, îi atrase atenţia Ioan; cred că nu avem nici o clipă de pierdut.

— Veniţi cu mine, spuse tânăra frizonă, şi-i conduse pe cei doi fraţi în partea opusă închisorii, printr-un coridor interior. Călăuziţi de Roza, ei coborâră o scară de vreo douăsprezece trepte, traversară o curte cu metereze crenelate şi, trecând pe sub poarta boltită, se văzură în sfârşit de partea

cealaltă a închisorii, în strada pustie, unde trăsura îi aştepta cu scara lăsată în jos.

— Repede, repede, repede, stăpânii mei, îi auziţi? strigă vizitiul înspăimântat.

După ce îl ajută pe Corneille să urce, primul ministru se întoarse către fată:

— Adio, copila mea, din tot ce am putea să-ţi spunem, nimic n-ar exprima pe deplin recunoştinţa noastră. Te încredinţăm lui Dumnezeu care îşi va aminti, sper, că ai salvat viaţa a doi oameni.

Roza luă mâna pe care i-o întindea primul ministru şi o sărută cu respect.

— Plecaţi, spuse ea, plecaţi, se pare că forţează poarta.

Jean de Witt urcă repede în trăsură, luă loc alături de fratele lui si închise portiera strigând:

— La Tol-Hek!

Tol-Hek se numea poarta care ducea la portul Schweningen, unde un mic vas îi aştepta pe cei doi fraţi. Trăsura porni în galopul a doi viguroşi cai flamanzi luând cu ea pe fugari.

Roza îi urmări pân ce trecură de colţul străzii.

Abia atunci se întoarse, închise poarta în urma ei şi azvârli cheia într-o fântână.

Zgomotul ce trezise presimţirea Rozei era în adevăr al mulţimii care, după ce evacuase piaţa din faţa închisorii, se năpustea acum asupra porţii.

Dar oricât de solidă ar fi fost, această poartă, — căci temnicerul Gryphus, trebuie s-o recunoaştem spre lauda lui, refuza cu încăpăţânare s-o deschidă, — tot n-ar fi putut rezista mult timp. Gryphus, palid ca un mort, se întreba tocmai dacă nu era mai bine s-o deschidă decât să lase mulţimea s-o sfărâme, când se simţi tras încetişor de haină. Se întoarse şi o văzu pe Roza.

— Îi auzi, turbaţii? spuse el.

— li aud aşa de bine, tată, că în locul tău...

— Ai deschide, nu-i aşa?

— Nu, i-aş lăsa să forţeze poarta.

— Dar o să mă omoare.

— Da, dacă o să te găsească.

— Dar cum să nu mă găsească?

— Ascunde-te.

— Unde?

— În carcera secretă.

— Dar tu, copila mea?

— Am să cobor şi eu cu tine; o să închidem uşa după noi şi o să ieşim din ascunzătoarea noastră după ce vor fi părăsit închisoarea.

— Fir-ar ai naibii, ai dreptate, strigă Gryphus; de necrezut, adăugă el, câtă minte se ascunde în capul ăsta mic.

Apoi, cum poarta începuse să cedeze, spre marea bucurie a gloatei, Roza deschise mica trapă.

— Vino, vino, tată! îl grăbi ea.

— Dar prizonierii? spuse Gryphus.

— Dumnezeu o să vegheze asupra lor, tată, spuse tânăra fată; iar mie dă-mi voie să veghez asupra ta.

Gryphus îşi urmă fiica şi trapa se închise deasupra capului lor, chiar în clipa în care poarta sfărâmată lăsa mulţimea să se năpustească în curtea închisorii.

Temniţa în care Roza coborî împreună cu tatăl ei, numită carcera secretă, oferea celor două personagii, pe care o să fim siliţi să le părăsim pentru o clipă, un adăpost sigur, nefiind cunoscut decât de autorităţi; aici erau închişi câteodată unii din marii vinovaţi, de teamă să nu se organizeze vreo revoltă sau răpire.

Poporul năvăli în închisoare strigând:

— Moarte trădătorilor! Să fie spânzurat Corneille de Witt, la moarte, la moarte!

Capitolul IV Asasinii

La adăpostul pălăriei sale cu boruri mari, bărbatul cel tânăr stătea sprijinit de braţul ofiţerului, ştergându-şi mereu fruntea şi buzele cu batista; nemişcat, pierdut în umbra streşinii ce atârna în faţa unei prăvălii închise, din colţul acela al închisorii Buytenhoff, doar el singur privea spectacolul al cărui deznodământ părea că se apropie.

— Cred că aveai dreptate, van Deken, spuse el ofiţerului. Ordinul pe care l-au semnat deputaţii este adevărata sentinţă de condamnare la moarte a domnului Corneille. Auzi ce larmă face poporul? Cumplit trebuie să-i urască pe domnii de Witt!

— Într-adevăr, n-am mai pomenit asemenea larmă.

— Se pare că au găsit temniţa prizonierului. Ah! uite, nu e aceea fereastra celulei în care a fost închis domnul Corneille?

De fapt, un om apucase cu toată nădejdea gratiile de fier ale ferestrei de la celula părăsită abia de zece minute şi le scutura violent.

— Doamne! Doamne! strigă el, nu mai e aici.

— Cum nu mai e aici? întrebau cei din stradă care, ajunşi ultimii, nu mai încăpeau în curtea ticsită a închisorii.

— Nu! Nu! repeta omul furios, nu mai e aici; probabil că a fugit.

— Ce spune omul ăsta? întrebă prinţul pălind.

— Oh! monseniore, el anunţă o veste bună dacă ar fi adevărată.

— Da, fără îndoială, ar fi o veste foarte bună dacă ar fi adevărată; dar din nenorocire nu poate să fie.

— Totuşi, vedeţi... spuse ofiţerul.

Într-adevăr, alte chipuri furioase, scrâşnind de mânie, se arătară la ferestre strigând:

— Au fugit, au evadat! I-au lăsat să fugă.

Şi poporul rămas în stradă repeta blestemând îngrozitor:

— Au fugit! Au evadat! Să fugim după ei, să-i urmărim!

— Monseniore, se pare că domnul Corneille de Witt a fugit cu adevărat, spuse ofiţerul.

— Da, din închisoare poate, dar nu şi din oraş; vei vedea, van Deken, că bietul om va găsi închisă poarta pe care o credea deschisă.

— Deci a fost dat ordinul de a închide porţile oraşului, monseniore?

— Nu, nu cred. Cine să fi dat acest ordin?

— Ei bine, pe cine bănuiţi?

— Există fatalităţi, răspunse nepăsător Alteţa Sa. Şi cei mai mari oameni cad uneori victimele acestor fatalităţi.

Ofiţerul simţi un fior trecându-i prin şira spinării, fiindcă înţelese că într-un fel sau altul prizonierul era pierdut.

În acest moment mulţimea, convinsă de fuga lui Corneille de Witt din închisoare, izbucni într-un răcnet ce vui până departe, ca un tunet.

Într-adevăr, Corneille şi Ioan, după ce merseseră de-a lungul eleşteu-lui, o luaseră prin strada principală care duce la Tol-Hek, recomandând vizitiului să încetinească pasul cailor pentru ca trecerea trăsurii lor să nu trezească nici o bănuială.

Dar când ajunse pe la mijlocul străzii şi zări de departe grilajul, când simţi că închisoarea şi moartea au rămas în urmă şi că înainte îi aştepta viaţa şi libertatea, vizitiul uită de prudenţă şi porni caii în galop.

Deodată se opri.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Ioan scoţând capul prin portieră.

— Oh! Stăpânii mei, strigă vizitiul, este...

Groaza înăbuşea vocea devotatului vizitiu.

— Haide, vorbeşte, ce este?... Întrebă primul ministru.

— Este închis grilajul.

— Cum, grilajul e închis? De obicei în timpul zilei poarta nu se închide.

— Mai bine uitaţi-vă.

Ioan de Witt se aplecă în afara trăsurii şi văzu într-adevăr grilajul închis.

— Mergi înainte, spuse Ioan; am la mine ordinul de comutare a pedepsei. Portarul ne va deschide.

Trăsura îşi reluă cursa, dar se simţea că vizitiul nu-şi mai îndemna caii cu aceeaşi încredere.

Scoţând capul prin portieră, Ioan de Witt fusese văzut şi recunoscut de către un cârciumar care întârziase şi acum închidea uşa prăvăliei, grăbit să ajungă şi el mai repede la Buytenhoff.

Scoase un strigăt de surpriza şi fugi după alţi doi oameni care alergau înaintea lui.

După o sută de paşi îi ajunse şi le vorbi. Cei trei oameni se opriră privind în urma trăsurii care se depărta, nefiind încă siguri pe cine ascunde.

Între timp, trăsura ajunse la Tol-Hek.

— Deschide! strigă vizitiul.

— Să deschid, spuse portarul apărând în pragul casei sale, să deschid, dar cu ce?

— Cu cheia, cu ce altceva? îi strigă vizitiul.

— Cu cheia, da; dar pentru asta, ar trebui s-o am.

— Cum! nu ai cheia de la poartă? întrebă vizitiul.

— Nu.

— Dar ce-ai făcut cu ea?

— Păi, mi-au luat-o.

— Cine?

— Cineva care, se vede, ţinea ca nimeni să nu iasă din oraş.

— Prietene, spuse primul ministru, scoţând capul din trăsură şi riscând totul pentru tot, prietene, fă-o pentru mine, Ioan de Witt şi pentru fratele meu Corneille, pe care-l duc în exil.

— Domnule de Witt, credeţi-mă, sunt desperat, spuse portarul, repezindu-se către trăsură, dar pe cinstea mea, mi-a fost luată cheia.

— Când?

— Azi dimineaţă.

— De către cine?

— De un tânăr cam de vreo douăzeci şi doi de ani, palid şi slab.

— Şi pentru ce i-ai dat-o?

— Pentru că avea un ordin semnat şi pecetluit.

— De cine?

— Păi, de domnii de la primărie.

— Se pare că suntem pierduţi cu adevărat, spuse liniştit Corneille.

— Nu ştii dacă aceeaşi măsură a fost luată peste tot?

— Nu ştiu.

— Haide, zise Ioan vizitiului, Dumnezeu porunceşte omului să facă tot ce poate pentru a-şi păstra viaţa; porneşte spre altă poartă.

Apoi, în timp ce vizitiul întorcea trăsura:

— Mulţumesc pentru bunăvoinţă, prietene, îi spuse el portarului. Aveai intenţia să ne salvezi şi în ochii lui Dumnezeu e ca şi cum ai fi făcut-o.

— Ah! spuse portarul, uitaţi-vă acolo!

— Treci în galop prin grupul acela, strigă Ioan vizitiului şi ia-o pe strada din stânga; e singura noastră nădejde.

Grupul arătat de Ioan avea în mijloc pe cei trei oameni care urmăriseră cu privirea trăsura şi la care, în timp ce Ioan discuta cu portarul, se mai adăugaseră alte şapte, opt persoane.

Noii veniţi aveau în mod evident intenţii duşmănoase faţă de cei din trăsură. Văzând caii venind în galop întins spre ei, se aşezară de-a curmezişul străzii, agitându-şi braţele înarmate cu ciomege şi strigând: "Opreşte! Opreşte!" Cât despre vizitiu, el se aplecă asupra lor şi-i brăzdă cu plezniturі de bici. Trăsura şi oamenii se ciocniră în

sfârşit. Fraţii de Witt nu puteau vedea nimic, închişi cum erau înăuntru. Dar simţiră întâi caii cabrându-se, apoi o puternică zguduitură. Îi trecu un fior şi avură un moment de şovăială; apoi porniră din nou, trecând peste ceva rotund şi flexibil, ce părea să fie trupul unui om răsturnat şi se depărtară însoţiţi de blesteme.

— Oh! spuse Corneille tare, mă tem să nu se fi întâmplat vreo nenorocire.

— La galop, la galop, strigă Ioan.

Dar în ciuda acestui ordin, vizitiul opri brusc.

— Ce este? întrebă Ioan.

— Vedeţi? zise vizitiul.

Ioan privi.

Toată plebea din Buytenhoff îşi făcea apariţia la extremitatea străzii pe care trebuia să treacă trăsura şi înainta urlând, cu furia şi viteza unui uragan.

— Opreşte şi fugi, spuse Ioan vizitiului; e inutil să mergem mai departe; suntem pierduţi.

— Uite-i! uite-i! strigară deodată cinci sute de voci.

— Da, uite-i! Trădătorii! Criminalii! Asasinii! le răspunseră cei care fugeau în urma trăsurii celor ce alergau în întâmpinarea ei; cei dintâi purtau pe braţe corpul zdrobit al unuia dintre tovarăşii lor, care vrând să oprească goana cailor, sărise să-i prindă de frâu şi fusese răsturnat. Era cel peste care cei doi fraţi simţiseră trecând trăsura.

Vizitiul opri, dar oricât stărui stăpânul său, el nu acceptă în ruptul capului să fugă. Trăsura fu prinsă între cei ce fugeau după ea şi cei care veneau în întâmpinarea ei. O clipă ea domină mulţimea agitată ca o insulă plutitoare.

Apoi se opri brusc. Un potcovar omorî cu o lovitură de baros pe unul din cei doi cai înhămaţi, care căzu între curele. În aceeaşi clipă, oblonul unei ferestre se întredeschise şi apăru obrazul livid şi ochii întunecaţi ai tânărului, fixându-se asupra

spectacolului din stradă. În spatele lui se ivi chipul ofiţerului, aproape la fel de palid ca al său.

— Oh! Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! monseniore, ce se va întâmpla? murmură ofiţerul.

— Un lucru îngrozitor, cu siguranţă, răspunse acesta.

— Monseniore, îl trag afară din trăsură pe primul ministru, îl bat, îl sfâşie.

— Într-adevăr, oamenii ăştia trebuie să fie însufleţiţi de o violentă indignare, zise tânărul cu acelaşi ton nepăsător ca şi până acum.

— Uitaţi-vă, îl trag afară şi pe Corneille, care şi aşa e bolnav, schin-giuit. Uitaţi-vă, uitaţi-vă!

— Da, într-adevăr, e chiar Corneille.

Ofiţerul scoase un strigăt slab şi întoarse capul, căci Ruartul, ajuns pe ultima treaptă a trăsurii, încă înainte de a atinge pământul, fu lovit cu o rangă de fier care îi sparse capul. Se ridică totuşi, dar căzu din nou. Apucându-l de picioare oamenii îl târâră prin mulţime, unde putea fi urmărit după dâra însângerată pe care o lăsa. În urma lui, valul mulţimii închidea drumul cu huiduieli puternice, pline de bucurie.

Chipul tânărului deveni şi mai palid încă, lucru de necrezut, iar ochii i se umbriră pentru o clipă.

Ofiţerul observând gestul de milă, de altfel primul pe care-l schiţase sobrul său tovarăş, încercă să profite de acest moment de slăbiciune şi spuse:

— Veniţi, veniţi, monseniore, să nu-l asasineze şi pe primul ministru.

Dar tânărul deschisese ochii.

— De fapt, spuse el, poporul acesta e neîndurător. Nu e bine să-l trădezi.

— Monseniore, oare nu s-ar putea să fie salvat bietul om care a crescut-o pe Alteţa Voastră? Dacă există vreun mijloc, spuneţi-mi-l şi chiar dacă ar trebui să-mi pierd viaţa...

Wilhelm de Orania, căci el era, îşi încruntă cumplit fruntea, stinse fulgerul de mânie care-i strălucea sub pleoape şi răspunse:

— Colonele van Deken, du-te te rog la trupele mele. Să-şi pregătească armele pentru orice eventualitate.

— Şi s-o las pe Alteţa Voastră singură aici, cu aceşti asasini?

— Nu te nelinişti pentru mine mai mult decât mă neliniştesc eu însumi, i-o reteză scurt prinţul. Du-te!

Ofiţerul se îndepărtă cu o grabă ce dovedea mai puţin dorinţa de a fi supus, decât bucuria de a nu fi de faţă la hidoasa asasinare a celui de-al doilea frate.

Nici nu închise bine uşa camerei, când Ioan, ajuns printr-un efort suprem la peronul unei case situate aproape în faţa celei în care era ascuns elevul său, se clătină spunând:

— Fratele meu, unde e fratele meu?

Unul dintre furioşi îi zvârli jos pălăria cu un pumn. Altul îi arătă sângele care-i mânjea mâinile; acesta tocmai îl spintecase pe Corneille şi în timp ce cadavrul celui mort era târât la spânzurătoare, alergase înapoi să nu piardă ocazia de a face la fel şi cu primul ministru.

Ioan scoase un geamăt sfâşietor şi-şi acoperi ochii cu mâna.

— Ah! închizi ochii, spuse unul dintre soldaţii gărzii burgheze. Ei bine, nu-i nevoie fiindcă am să ţi-i crăp eu.

Şi-i repezi suliţa în obrazul din care începu să-i ţâşnească sângele.

— Corneille! Frate! strigă de Witt, încercând să vadă prin valul de sânge care-l orbea ce se petrece cu fratele său.

— Du-te de-l întâlneşte! urlă un alt asasin, punându-i muscheta la tâmplă şi trăgând piedica.

Dar glontele nu porni.

Atunci, criminalul întoarse arma şi, prinzând-o cu amândouă mâinile de ţeavă, îl lovi cu patul muschetei.

Ioan de Witt se clătină şi căzu la picioarele acestuia.

Dar imediat, cu un efort suprem se ridică.

— Frate! strigă el cu o voce atât de jalnică, încât tânărul prinţ lăsă în jos oblonul.

De altfel n-ar mai fi avut cine ştie ce de văzut, căci un al treilea asasin îşi descărcă în faţa lui Ioan de Witt pistolul, care de data asta luă foc şi îi zbură creierii.

Ioan de Witt se prăbuşi pentru a nu se mai ridica niciodată. Acum, după ce căzuse, toţi aceşti mizerabili prinseră deodată curaj şi fiecare voia să-şi descarce arma asupra cadavrului, fiecare voia să-i dea o lovitură de măciucă, de sabie, ori de cuţit, să-i stoarcă o picătură de sânge, sau să-i smulgă măcar o fâşie din îmbrăcăminte.

Când, în sfârşit, cei doi fraţi fură cu totul striviţi, sfâşiaţi, jupuiţi, norodul îi târî goi şi însângeraţi spre o spânzurătoare improvizată, unde călăi voluntari îi atârnară de picioare.

Acum se apropiară cei mai laşi care, neîndrăznind să lovească în carne vie, tăiară fâşii din trupurile lipsite de viaţă ale celor doi fraţi şi apoi plecară în oraş să le vândă cu zece bani bucata.

N-am putea spune dacă prin crăpătura aproape imperceptibilă a oblonului, tânărul a văzut sfârşitul acestei scene îngrozitoare, dar chiar în clipa când cei doi martiri erau atârnaţi în spânzurătoare, el străbătea piaţa trecând prin mulţimea prea ocupată cu plăcuta ei îndeletnicire ca să se sinchisească de el şi se îndrepta spre Tol-Hek, ce continua să fie închis.

— Domnule, strigă portarul, îmi aduceţi cheia?

— Da, prietene, uite-o, răspunse tânărul.

— Ce nenorocire că nu mi-aţi adus-o cu o jumătate de oră mai devreme! suspină portarul.

— Şi de ce? întrebă tânărul.

— Aş fi putut deschide domnilor de Witt. Aşa, găsind poarta închisă, au fost siliţi să se întoarcă şi au nimerit în mijlocul urmăritorilor lor.

— Poarta! Poarta! se auzi o voce care părea să fie a unui om grăbit.

Prinţul se întoarse şi-l recunoscu pe colonelul van Deken.

— Dumneata eşti, colonele? N-ai plecat încă din Haga? Înseamnă că-mi îndeplineşti ordinul cu întârziere.

— Alteţă, răspunse colonelul, e a treia poartă la care mă prezint; pe celelalte două le-am găsit închise.

— Iată, acest om de treabă o să ne-o deschidă pe asta. Deschide, prietene, se adresă prinţul portarului care rămăsese năucit auzind titlul de Alteţă dat tânărului palid, căruia el îi vorbise atât de familiar. Pentru a-şi repara greşeala, el se grăbi să deschidă poarta, care se urni scârţâind din ţâţâni.

— Alteţa Sa doreşte calul meu? îl întrebă colonelul pe Wilhelm.

— Mulţumesc, colonele, cred că mi s-a pregătit unul pe aici prin apropiere.

Şi scoţând din buzunar un fluier de aur, — obiceiul epocii era de-aţi chema servitorul cu ajutorul acestui instrument, — şuieră o dată ascuţit şi prelung; de îndată se ivi un grăjdar călare ţinând de frâu un cal.

Wilhelm încălecă fără să folosească scara şi, dând pinteni calului, ajunse pe drumul Leydei. Acolo, se întoarse. Colonelul îl urma la distanţă de un cal. Prinţul îi făcu semn să vină alături de el.

— Ştii, spuse el fără să se oprească, că aceşti golani l-au ucis şi pe domnul Ioan de Witt aşa cum l-au ucis şi pe Corneille?

— Monseniore, zise trist colonelul, aş fi preferat pentru dumneavoastră să fi rămas şi aceste două dificultăţi încă de învins ca să puteţi fi efectiv stadtholder al Olandei.

— Desigur că ar fi fost mai bine, zise tânărul, să nu se fi întâmplat ceea ce s-a întâmplat. Dar în sfârşit, ce s-a întâmplat, s-a întâmplat şi nu suntem noi cauza. Să dăm pinteni cailor, colonele, pentru a ajunge la Alphen înaintea înştiinţării pe care guvernul mi-o va trimite cu siguranţă la tabără.

Colonelul se înclină, îl lăsă pe prinţ să treacă înainte şi îşi reluă locul la distanţa pe care o păstrase înainte de a i se fi adresat.

— Ah! ce n-aş da, — murmură cu răutate Wilhelm de Orania încruntând din sprâncene, strângând din buze şi înfigând pintenii în burta calului, — ce n-aş da să văd ce figură va face Ludovic Soare când va afla în ce fel au fost trataţi bunii săi prieteni, domnii de Witt! Oh, Soare, întrucât eu mă numesc Wilhelm Taciturnul, te fereşte-ţi razele!

Şi acest tânăr principe, — înverşunat rival al marelui rege, acest stadtholder, în ajun încă atât de puţin sigur de noua sa putere, dar căruia burghezii din Haga îi făcuseră o trambulină din cadavrele lui Ioan şi Corneille, doi nobili prinţi atât în faţa oamenilor cât şi a lui Dumnezeu, — îşi mână zorit calul.

Capitolul V Cultivatorul de lalele şi vecinul său

În timp ce Wilhelm de Orania, după ce se asigurase că cei doi adver-sari ai săi erau morţi, galopa pe drumul Leydei urmat de colonelul van Deken pe care-l găsea puţin prea compătimitor pentru a-i acorda şi în viitor aceeaşi încredere,

Craeke, servitorul credincios, călare şi el pe un cal vigu-ros, departe de a-şi închipui îngrozitoarele evenimente care s-au petrecut de la plecarea lui, alerga pe drumurile străjuite de arbori ce duceau afară din oraş şi din satele vecine. De îndată ce se simţi în siguranţă, pentru a nu trezi bănuieli, lăsă calul într-un grajd şi îşi continuă liniştit călătoria până la Dordrecht pe un vapor, trecând cu îndemânare pe drumuri scurte, formate de braţele sinuoase ale fluviului, care îmbrăţişau cu mângâierile lor umede insulele mărginite de sălcii, de trestii şi de ierburi înverzite în care păşteau cu indolenţă la soare cirezi de vite grase.

Craeke recunoscu de departe oraşul Dordrecht, vesel, aşezat la poalele unei coline presărate cu mori. Văzu frumoasele case roşii cu linii albe, scăldându-şi în apă temelia de cărămidă şi fluturându-şi în balcoanele deschise spre fluviu covoarele de mătase împodobite cu flori de aur, minunăţii ale Indiei şi Chinei; şi lângă aceste covoare, undiţe mari — capcane permanente pentru prins ţiparii lacomi, atraşi în preajma locuinţelor de resturile aruncate în apă zilnic de gospodine.

Craeke zări din barcă la poalele colinei, printre morile cu aripi ce se rotesc necontenit, clădirea albă-trandafirie, ţinta călătoriei sale. Casa se profila pe fondul întunecat al pădurii de ulmi gigantici, iar crestele acoperişului se pierdeau în frunzişul gălbui al unei perdele de plopi. Era aşezată ca într-o pâlnie, iar soarele învăluind-o, părea că vrea să usuce, să încălzească sau chiar să rodească ultimele dâre de ceaţă, pe care vegetaţia densă nu o putea împiedica să pătrundă aici, purtată de vântul dinspre râu, în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară.

Străin în mijlocul tumultului obişnuit al oraşului, Craeke se îndreptă imediat spre casa pe care trebuie neapărat să o descriem cititorilor noştri.

Albă, curată, strălucitoare, mai îngrijit spălată şi ceruită în colţurile ascunse decât în cele aparente, ea adăpostea un muritor fericit.

Acest fericit muritor, — rara avis, cum spune Juvenal, — era doctorul van Baerle, finul lui Corneille. El locuia din copilărie în casa pe care am descris-o, căci în ea se născuseră tatăl şi bunicul său, vechi negustori nobili, din nobilul oraş Dordrecht.

Domnul van Baerle, tatăl, agonisise în comerţul cu India trei sau patru sute de mii de florini, pe care domnul van Baerle-fiul i-a moştenit neatinşi în 1668, la moartea bunilor şi dragilor săi părinţi; florinii fuseseră bătuţi unii în 1640, iar alţii în 1610, ceea ce dovedea că erau florini ai lui van Baerle-tatăl şi florini ai lui van Baerle-bunicul; aceşti patru sute de mii de florini nu erau decât banii de buzunar ai lui Cornelius van Baerle, eroul acestei povestiri, căci proprietăţile sale din provincie dădeau un venit de aproximativ zece mii de florini.

La trei luni după funeraliile soţiei sale, — care părea că a plecat înainte pentru a-i uşura drumul veşniciei, aşa cum îi uşurase drumul vieţii, — când demnul cetăţean, tatăl lui Cornelius, se pregătea şi el să moară, i-a spus fiului său, îmbrăţişându-i pentru ultima oară:

— Bea, mănâncă şi cheltuieşte, dacă vrei să trăieşti cu adevărat, pentru că a trăi nu înseamnă să lucrezi toată ziua stând pe un scaun de lemn sau pe un fotoliu de piele, într-un laborator sau într-un magazin. Vei muri şi tu şi dacă n-ai să ai un fiu, numele nostru se va stinge, iar florinii mei, pe care nimeni nu i-a cântărit vreodată, — în afară de tatăl meu, de mine şi de turnător — uimiţi, se vor trezi pe mâna unui stăpân necunoscut. Dar mai ales nu-l imita pe naşul tău Corneille de Witt, care s-a aruncat în politică, cea mai ingrată dintre cariere şi care va sfârşi cu siguranţă rău.

Apoi respectabilul domn van Baerle muri, lăsându-l mâhnit pe Cornelius, căci îşi iubea foarte mult tatăl şi mult mai puţin florinii.

Cornelius rămase deci singur în casa cea mare.

În zadar îi oferi naşul său Corneille slujbe în administraţia de stat; în zadar încercă să-l facă să simtă gustul gloriei când, Cornelius, pentru a-şi asculta naşul, se îmbarcase cu de Ruyter pe vasul *Cele şapte provincii* care avea sub comanda sa o sută treizeci şi nouă debastimente; cu aceste nave, vestitul amiral avea să cumpănească singur soarta Franţei şi a Angliei. Condus de pilotul Léger, el ajunse la o bătaie de puşcă de vasul *Prinţul*, pe care se afla ducele de York, fratele regelui Angliei. Atacul lui de Ruyter, şeful său, fu atât de brusc şi de îndemânatic, încât ducele de York, simţind că nava e în pericol de a fi distrusă, n-avu decât timpul necesar să se retragă pe bordul lui *Saint-Michel*. Când Cornelius văzu vasul *Saint-Michel* ieşind din poziţie sfărâmat de ghiulele olandeze, când văzu vasul *Contele de Sanwick* explodând şi pe cei patru sute de mateloţi pierind în valuri sau în foc, când văzu că după ce douăzeci de bastimente fuseseră făcute ţăndări, trei mii de oameni omorâţi şi cinci mii răniţi, tot nu se putea hotărî nimic, deoarece fiecare îşi atribuia victoria, că lupta trebuia mereu reluată şi că numai un nume în plus, — South-wood-Bay, — a fost înscris în istoria bătăliilor, când calculă cât timp pierde ca să-şi astupe ochii şi urechile un om care vrea să reflecteze, chiar dacă semenii săi se bombardează între ei, Cornelius îşi luă rămas bun de la Ruyter, de la Ruartul de Pulten şi de la glorie, sărută genunchii primului ministru pe care-l venera şi se întoarse în casa sa de la Dordrecht. Se simţea bogat gândindu-se la odihna dobândită, la cei douăzeci şi opt de ani ai săi la sănătatea sa de fier şi la vederea sa ageră; dar nu atât cei patruzeci de mii de florini capital şi cei zece mii de florini

venituri îl făceau să se simtă bogat, ci convingerea că omul primeşte întotdeauna prea mult de la soartă ca să fie fericit şi destul ca să nu fie.

În consecinţă, se hotărî să-şi clădească fericirea în felul lui; Cornelius începu să studieze plantele şi insectele, culese şi clasă toată flora insulelor olandeze, cercetă toată entomologia provinciei, asupra căreia redactă un tratat cu planşe desenate de mâna lui şi în sfârşit, neştiind cu ce să-şi mai ocupe timpul şi mai ales cum să cheltuiască banii, care se înmulţeau într-un ritm vertiginos, el îşi alese dintre nebuniile obişnuite în ţară şi în epoca sa, una dintre cele mai elegante şi mai costisitoare îndeletniciri. Îndrăgi lalelele.

Era, cum se ştie, pe vremea când flamanzii şi portughezii, practicând pe întrecute acest gen de horticultură au ajuns să divinizeze laleaua şi să facă din această floare adusă din orient ceea ce nimeni n-a îndrăznit vreodată să facă din speţa umană, de teamă să nu provoace gelozia lui Dumnezeu.

În curând de la Dordrecht la Mons nu se mai vorbea decât despre lalelele domnului van Baerle, iar straturile sale, şanţurile, camerele de uscat, răsadniţele fură vizitate la fel ca odinioară galeriile şi bibliotecile din Alexandria de către iluştrii călători romani.

Van Baerle începu prin a cheltui venitul său anual pentru a-şi alcătui colecţia, apoi luă din florinii lăsaţi de tatăl său pentru a o perfecţiona; munca îi fu răsplătită cu un rezultat măreţ; el realiză cinci noi specii pe care le numi *Jeanne* după numele mamei sale, *Baerle* după numele tatălui său şi *Corneille* după numele naşului său, — celelalte nume ne scapă, dar amatorii le pot găsi cu siguranţă în cataloagele vremii.

La începutul anului 1672, Corneille de Witt veni la Dordrecht unde urma să locuiască trei luni în bătrâna casă a familiei sale; se ştie că nu numai

Corneille era născut la Dordrecht, dar că şi familia de Witt era originară din acest oraş.

Încă de pe atunci, cum spunea Wilhelm de Orania, Corneille nu se bucura de popularitate. Totuşi, pentru concetăţenii săi, oameni de treabă din Dordrecht, el nu era încă un scelerat bun de spânzurat; doar puţin nemulţumiţi de republicanismul său cam prea pur, dar mândri de valoarea lui personală, când sosi, îl primiră după obiceiul locului, cu vin din podgoriile oraşului.

După ce mulţumi concetăţenilor săi, Corneille se duse să-şi vadă bătrâna casă părintească şi porunci să se facă unele reparaţii, înainte ca doamna de Witt, soţia sa, sa vină să se instaleze împreună cu copiii. Apoi Ruartul se îndreptă spre casa finului său, poate singurul locuitor din Dordrecht care ignora încă prezenţa Ruartului în oraşul natal.

Pe cât de multă ură trezise Corneille de Witt, mânuind seminţele răufăcătoare, numite pasiuni politice, pe atât de multă simpatie îşi atrase van Baerle, neglijând cu totul întreţinerea relaţiilor politice, absorbit fiind doar de cultura lalelelor.

Cum van Baerle era iubit de servitorii şi de lucrătorii săi, nu-şi putea închipui că există pe lume oameni care să dorească răul altui om.

Şi totuşi, — trebuie s-o spunem, spre ruşinea omenirii, — Cornelius van Baerle avea, fără să ştie, un duşman mult mai crud, mai înverşunat, mai neînduplecat, decât avuseseră Ruartul şi fratele său printre orangiştii îndârjiţi împotriva acestei admirabile înţelegeri frăţeşti, care, neumbrită de nici un nor în timpul vieţii, se continua prin devotament până dincolo de moarte.

Din momentul în care începu să se dedice culturii lalelelor, Cornelius folosi în acest scop atât veniturile sale anuale cât şi florinii rămaşi de la tatăl său. Pe vremea aceea, locuia la Dordrecht, chiar alături de el, un burghez numit Isaac Boxtel care, de îndată ce atinse un anumit nivel de

cunoştinţe, nutri aceeaşi pasiune; el se emoţiona doar la simpla pronunţare a cuvântului *tulban*, cuvânt care, după cum susţine *florarul francez*, adică cel mai savant cunoscător al istoriei acestei flori, este primul nume în limba lui Chingulais folosit pentru a desemna capodopera naturii, numită azi lalea.

Boxtel nu avusese fericirea să fie bogat ca van Baerle. Şi-a făcut deci cu greu, cu grijă şi cu răbdare în preajma casei sale din Dordrecht, o grădină potrivită pentru cultură, a amenajat terenul după indicaţiile primite şi a dat straturilor exact atâta căldură şi răcoare cât cere codicele grădinarilor.

Isaac simţea temperatura serelor sale până la diferenţe de zecimi de grad; cunoştea tăria vântului şi îl lăsa să pătrundă atât cât să nu dăuneze tijelor. Produsele sale începură să placă. Erau frumoase, chiar căutate. Mai mulţi amatori veniseră să-i viziteze grădina. În sfârşit, Boxtel lansase în lumea lui Linné şi a lui Tournefort o lalea cu numele său. Această lalea străbătuse drumul gloriei, traversase Franţa, pătrunsese în Spania, apoi în Portugalia; regele Don Alphons al VI-lea care, gonit din Lisabona, se retrăsese în insula Terceira, unde se distra nu ca marele Condé stropind garoafe, ci cultivând lalele, privind-o pe a lui Boxtel spuse: "Nu-i rea".

Deodată, în urma studiilor cărora le închinase atâta vreme, Cornelius van Baerle fu cuprins de pasiune pentru lalele; el amenajă casa sa din Dordrecht, ridicând încă un etaj peste una din clădirile aflate în curtea sa, care, — aşa cum am zis, — era vecină cu cea a lui Boxtel. Noul etaj avea cam cu o jumătate de grad mai multă căldură, în schimb în grădina lui Boxtel era cam cu o jumătate de grad mai frig, fără a mai pune la socoteală faptul că oprea vântul şi strica toate calculele şi toată economia horticolă a vecinului său.

Dar în ochii lui Boxtel, această nenorocire nu însemna nimic. Van Baerle nu era decât un pictor, adică un soi de nebun care încearcă să reproducă pe pânză minunile naturii, desfigurându-le. Pictorul a pus să i se ridice atelierul cu un etaj mai sus, pentru a avea lumină mai bună; era dreptul lui. Domnul van Baerle era pictor, tot aşa cum domnul Boxtel era florar, cultivator de lalele; el avea nevoie de soare pentru tablourile sale şi lua o jumătate de grad din căldura lalelelor domnului Boxtel.

Legea era de partea domnului van Baerle. *Bene sit.*

De altfel, Boxtel a descoperit că prea mult soare strică lalelei şi că această floare creşte mai bine şi mai frumos colorată în soarele călduţ al dimineţii sau al serii decât în bătaia soarelui arzător de amiază. Îi fu deci aproape recunoscător, lui Cornelius van Baerle că i-a clădit pe gratis un umbrar.

Poate că ceea ce spunea Boxtel cu privire la vecinul său van Baerle nu era chiar ceea ce credea, nu era expresia întreagă a gândului său. Sufletele mari găsesc însă în filozofie resurse uimitoare pentru a depăşi catastrofele.

Dar ce durere simţi nenorocosul Boxtel când văzu geamurile noului etaj împodobindu-se cu bulbi, cu muguri, cu lalele sădite în pământ, cu lalele în glastră, în sfârşit, cu tot ce e necesar unui cultivator de lalele stăpânit de această pasiune!

Se vedeau pachete cu etichete, cutii cu dulăpioare compartimentate, apărate de grilajuri de fier care permiteau aerisirea, fără a lăsa să intre şoareci, gărgăriţe, hârciogi, şoareci de câmp şi şobolani, curioşi amatori de lalele cu bulbul de două mii de franci.

Boxtel rămase înmărmurit când văzu tot acest material, dar încă nu-şi dădea prea bine seama de nenorocirea care-l aştepta. Se ştia că van Baerle e prietenul a tot ce încântă ochiul. El studia temeinic

natura pentru a lucra la tablourile sale, terminate ca acelea ale lui Gérard Dow, profesorul său şi ale lui Miéris, prietenul său. Nu era oare posibil ca de Witt, având de pictat interiorul unui cultivator de lalele, să fi adunat în noul său atelier decorul potrivit?

Deşi legănat de această idee amăgitoare, Boxtel nu putu rezista totuşi arzătoarei curiozităţi ce-l măcina. O dată cu lăsarea serii, el sprijini o scară de zidul care-l despărţea de grădina vecinului său şi, privind, se convinse că un enorm pătrat de pământ, până atunci acoperit de diferite plante, a fost mutat, amestecat cu noroi de râu şi dispus în straturi, procedeu extrem de favorabil culturii lalelelor; şi totul era înconjurat de borduri de gazon pentru a împiedica surparea straturilor, care erau în aşa fel aşezate, încât primeau razele soarelui când răsare şi când apune. Aveau umbrar pentru a cerne razele soarelui de prânz, apă din belşug şi la îndemână, expunere la sud-sud-est; în sfârşit, condiţii optime, nu numai pentru a reuşi, dar şi pentru a progresa. Fără îndoială, van Baerle devenise cultivator de lalele.

Boxtel şi-l închipui de îndată pe acest savant, om cu o avere de patru sute de mii de florini capital, cu zece mii de florini rentă, folosind resursele sale morale şi fizice pentru cultura lalelelor pe scară mare. Deşi vag, el întrevăzu totuşi succesul vecinului său în viitorul apropiat şi simţi o asemenea durere la acest gând, că mâinile i se lăsară moi de-a lungul trupului, genunchii i se îndoiră şi desperat, lunecă jos de pe scară.

Aşadar, nu pentru a picta lalele, ci pentru lalele adevărate îi lua van Baerle o jumătate de grad de căldură. Aşadar, van Baerle urma să aibă cea mai frumoasă dintre încăperile însorite şi, în afară de asta, o cameră spaţioasă pentru conservarea bulbilor şi a mugurilor, o cameră luminoasă, aerisită, ventilată, lux inaccesibil lui Boxtel, care fusese silit să consacre în acest scop

propria sa cameră de culcare; şi pentru ca respiraţia sa să nu dăuneze bulbilor şi tuberculilor, se resemna să se culce în pod. Astfel, Boxtel avea să aibă chiar alături de el un rival, un concurent, un învingător poate şi acest rival nu era un oarecare grădinar obscur, necunoscut, ci era finul domnului Corneille de Witt, adică o celebritate.

După cum se vede, Boxtel avea în mai mică măsură simţul umorului decât Porus, care se mângâia că a fost învins de Alexandru, — o celebritate, — şi nu de un oarecare.

Într-adevăr, ce s-ar întâmpla dacă vreodată van Baerle ar descoperi o lalea nouă şi ar numi-o *Ioan de Witt*, după ce dăduse uneia numele de *Corneille*! Boxtel s-ar fi sufocat de ciudă! Astfel, în previziunea sa plină de invidie, profet al nenorocirii sale, el ghicea ce avea să se întâmple. După această descoperire, Boxtel petrecu cea mai îngrozitoare noapte ce se poate închipui.

Capitolul VI Ura unui cultivator de lalele

Din acest moment Boxtel avu o teamă în loc de o preocupare. Rumegând mereu nenorocirea pe care vecinul său urma să i-o pricinuiască, el pierdu tot ceea ce dă vigoare şi nobleţe corpului şi sufletului omenesc în strădaniile lor de a cultiva un ideal scump.

După cum ne putem închipui, din clipa în care van Baerle, înzestrat de natură cu pricepere şi inteligenţă, se dedică acestui scop, izbuti să crească cele mai frumoase lalele.

Cornelius reuşi să schimbe culorile, să modeleze formele, să multiplice speciile cu mai mult succes decât toţi ceilalţi cultivatori din

Harlem şi Leyda, oraşe care oferă acestei culturi un pământ bun şi un climat sănătos.

El aparţinea acelei ingenioase şi naive şcoli care avea ca deviză încă din secolul al VII-lea, aforismul dezvoltat în 1653 de către unul din adepţii ei:

"A dispreţui florile înseamnă a jigni pe Dumnezeu", premisă pe care şcoala cultivatorilor de lalele, cea mai exclusivistă dintre şcoli, a folosit-o în 1653 pentru a alcătui următorul silogism:

"A dispreţui florile înseamnă a jigni pe Dumnezeu.

Cu cât o floare e mai frumoasă, cu atât, dispreţuind-o, jigneşti mai mult pe Dumnezeu.

Laleaua este cea mai frumoasă dintre flori.

Deci, cine dispreţuieşte laleaua jigneşte profund pe Dumnezeu".

Fiind de rea credinţă, cu ajutorul acestui raţionament cei patru sau cinci mii de cultivatori de lalele din Olanda, din Franţa şi din Portugalia, — nu vorbim de cei din Ceylon, din India şi din China, — ar fi pus întreg universul în afara legii şi ar fi declarat schismatici, eretici şi demni de moarte mai multe sute de milioane de oameni care s-ar fi arătat indiferenţi faţă de lalea.

Nu trebuie să ne îndoim că pentru o asemenea cauză, Boxtel, deşi duşman de moarte al lui Baerle, n-ar fi mers sub acelaşi drapel cu el.

Aşadar, van Baerle obţinu numeroase succese; numele său deveni atât de cunoscut încât Boxtel dispăru pentru totdeauna de pe lista cultivatorilor mai însemnaţi ai Olandei, iar cultura lalelelor din Dordrecht fu reprezentată prin Cornelius van Baerle, modestul şi inofensivul savant.

După cum altoiul face să răsară din ramura cea mai umilă mlădiţa cea mai mândră, tot aşa şi

măcieşul cu cele patru petale incolore vesteşte parfumul şi bogăţia trandafirului. Chiar şi casele regale pornesc uneori din coliba tăietorilor de lemne sau din bordeiul pescarului.

Van Baerle, care se consacrase cu totul muncii sale, îşi petrecea toată vremea răsădind, plantând, îngrijind grădina. Răsfăţat de toţi cultivatorii de lalele din Europa, nici nu bănuia măcar că lângă el trăieşte un nenorocit detronat, al cărui uzurpator era chiar el. Îşi continua experienţele şi prin urmare câştiga mereu noi victorii; în doi ani îşi acoperi straturile cu asemenea exemplare minunate, încât niciodată, nimeni după Dumnezeu, afară poate de Shakespeare şi de Rubens, n-au creat atât.

Urmărindu-l pe Boxtel în acest răstimp, ai fi înţeles ce înseamnă un osândit uitat de Dante. Pe când van Baerle plivea, îndrepta, uda straturile şi, îngenunchiat pe povârnişul de iarbă, analiza fiecare vinişoară a lalelei în floare, meditând la înfrumuseţările ce i se puteau aduce, la combinaţiile de culori pe care le putea încerca, Boxtel, ascuns în spatele unui mic sicomor pe care-l plantase de-a lungul zidului şi din care îşi făcuse un evantai, urmărea, cu ochii ieşiţi din orbite, cu spume la gură, fiecare pas, fiecare gest al vecinului său; când i se părea că-l vede vesel, când îi surprindea un surâs pe buze, o sclipire de bucurie în ochi, îi arunca atâtea blesteme, atâtea ameninţări furioase, încât e de neconceput cum aceste suflări otrăvite de invidie şi de mânie, pătrunzând în tulpinele florilor nu le ofileau.

Deîndată ce pune stăpânire pe un suflet omenesc, răul face progrese uimitor de rapide. Aşa se întâmplă şi cu Boxtel, care nu se mulţumi numai să-l observe pe van Baerle ci vru să-i vadă şi florile. În fond era un artist şi capodopera unui rival îl interesa.

Îşi cumpără un telescop, cu ajutorul căruia putu să urmărească, la fel de bine ca însuşi

proprietarul, evoluţia fiecărei flori, din primul an de când răsare firavul vlăstar din pământ, până în momentul în care, după perioada de cinci ani, îşi rotunjeşte nobilul şi graţiosul său cilindru cu nuanţe nesigure şi se dezvoltă petalele, care abia atunci dau la iveală comorile tainice ale caliciului lor.

Ah! de câte ori nu vedea nenorocitul invidios, cocoţat pe scară, în răzoarele lui van Baerle, lalele care îl orbeau prin frumuseţea lor, îl sufocau prin perfecţiunea lor? După ce le admira, — fiindcă nu putea să-şi înfrângă acest sentiment, — începea să-l roadă febra invidiei, acest rău care macină pieptul şi transformă inima în miriade de mici şerpi ce se devoră unul pe altul, — sursă infamă de groaznice dureri.

De câte ori, în timpul chinurilor, a căror imagine nu poate fi redată printr-o descriere, Boxtel n-a fost tentat să sară noaptea în grădină, să distrugă plantele, să sfâşie bulbii cu dinţii, să sacrifice mâniei sale chiar pe proprietar, dacă acesta ar fi îndrăznit să-şi apere lalelele.

Să omori un om, mai treacă-meargă! Dar să distrugi o lalea e o crimă îngrozitoare în ochii unui adevărat horticultor!

Treptat, pe măsură ce van Baerle făcea zilnic progrese în ştiinţa pe care părea să o intuiască, furia lui Boxtel ajunsese la o asemenea culme, încât se gândi să arunce pietre şi ciomege în straturile de lalele ale vecinului său.

Dar dându-şi seama că a doua zi, când ar fi văzut stricăciunea, van Baerle ar fi povestit păţania sa, — şi cum strada era departe şi în secolul al XVII-lea pietrele şi ciomegele nu mai cădeau din cer ca pe timpul Amaleciţilor, autorul crimei, deşi ar fi operat noaptea, ar fi fost descoperit şi nu numai pedepsit de lege, dar şi dezonorat pentru totdeauna în ochii Europei cultivatoare de lalele, — Boxtel recurse la şiretenie. El hotărî să folosească un procedeu care să nu-l compromită.

Se frământă îndelung, e adevărat, dar în sfârşit găsi soluţia.

Într-o seară legă două pisici, fiecare de câte o labă de la spate, cu o sfoară de zece picioare lungime şi le aruncă de pe zid în mijlocul stratului cu cele mai frumoase flori, unde creştea nu numai laleaua *Corneille de Witt*, dar şi *Brabansona*, albă ca laptele, purpurie şi roşie; *Marmorata*, din Rotre, azurie cu roşu-stacojiu deschis; şi *Minunea din Harlem*; laleaua *Porumbac închis* şi *Porumbac luminos*.

Căzând de sus, animalele speriate se rostogoliră întâi pe răzoare, încercând să fugă fiecare în altă parte, până când firul care le lega una de alta se întinse complet; atunci, neputând merge mai departe, începură să se răsucească pe loc, miorlăind îngrozitor; cosiră cu frânghia florile în mijlocul cărora se zbăteau, apoi, în sfârşit, după un sfert de oră de luptă crâncenă, reuşind să rupă firul care le încurca, dispărură.

Boxtel, ascuns în spatele sicomorului său, nu vedea nimic din cauza întunericului nopţii; dar, auzind miorlăiturile furioase ale celor două pisici, îşi închipuia ce se întâmplă şi inima sa, golindu-se de fiere, se umplea de satisfacţie.

Dorinţa lui Boxtel de a vedea stricăciunea pricinuită era atât de mare, încât rămase ascuns până la ziuă pentru a se bucura de efectele luptei dintre cei doi motani. Îl pătrunsese ceaţa dimineţii şi era îngheţat, dar nu simţea frigul; speranţa răzbunării îl încălzea. Durerea rivalului său avea să-l răsplătească de toate necazurile.

Odată cu primele raze de soare, uşa casei albe se deschise şi în prag apăru surâzând van Baerle. Zări deodată gropi şi moviliţe pe terenul ce fusese neted cu o seară înainte; apoi văzu rândurile simetrice ale lalelelor sale, răvăşite ca suliţele unui batalion în mijlocul căruia căzuse o bombă. Alergă într-acolo din ce în ce mai palid.

Boxtel tresări de bucurie. Cincisprezece sau douăzeci de lalele smulse, rupte în bucăţi, zăceau, — unele îndoite, altele frânte cu totul şi veştejite. Seva curgea din rănile lor; seva, acest sânge preţios pe care van Baerle ar fi vrut să-l răscumpere cu al lui.

Dar, ce surpriză! Ce bucurie pentru van Baerle! Şi ce durere de neexprimat pentru Boxtel! Nici una din cele patru lalele care constituiau obiectul atentatului nu era atinsă. Ele îşi înălţau cu mândrie capul nobil deasupra celorlalte flori strivite.

Era deajuns pentru a-l mângâia pe van Baerle, era deajuns pentru a-l face să moară de necaz pe asasin, care îşi smulgea părul din cap la vederea crimei comise zadarnic.

Van Baerle, deplorând nenorocirea care îl lovise, nenorocire care de altfel, din mila lui Dumnezeu, nu era chiar atât de mare cât ar fi putut să fie, nu putu să-i ghicească cauza. El se informă şi află doar că toată noaptea s-au auzit miorlăituri îngrozitoare. De altfel, el recunoscu trecerea pisicilor şi după urmele lăsate de ghiarele lor, după părul rămas pe locul bătăliei şi pe care picăturile indiferente de rouă tremurau la fel ca pe frunzele unei flori rupte, căzută alături; pentru a evita ca pe viitor să se mai repete o astfel de nenorocire, el porunci ca un ajutor de grădinar să doarmă noaptea în grădină, într-o gheretă, aproape de straturi.

Boxtel auzi când se dădu ordinul. El văzu construindu-se ghereta chiar în aceeaşi zi şi prea fericit că nu a fost bănuit, dar mai pornit ca oricând împotriva norocosului horticultor, aşteptă o ocazie mai prielnică, pentru a se răzbuna.

Cam în acest timp, societatea cultivatorilor de lalele din Harlem propuse un premiu pentru descoperirea, — nu îndrăznim să zicem fabricarea, — preţioasei lalele negre, fără pată, problemă încă nerezolvată şi privită ca fără soluţie pe atunci, dacă

se ţine seama că la această dată nu existau nici măcar lalele brune.

De aceea se spune că fondatorii premiului ar fi putut să ofere la fel de bine două milioane în loc de o sută de mii de livre, căci oricum ideea nu putea fi realizată.

Câţiva amatori încercară, fără să creadă însă în reuşită; dar natura fanteziei horticultorilor are o asemenea putere, încât, deşi considerau dinainte încercarea sortită eşecului, nu se mai puteau gândi decât la preţioasa lalea neagră, tot atât de himerică, de intangibilă, ca lebăda neagră a lui Horaţiu şi ca mierloiul alb al tradiţiei franceze.

Van Baerle se număra printre cultivatorii de lalele care adoptară ideea; Boxtel fu dintre aceia care se gândiră s-o speculeze. Din momentul în care mintea perspicace şi ingenioasă a lui van Baerle se puse în slujba realizării acestui scop, el începu cu răbdare semănăturile şi operaţiile necesare pentru a aduce de la roşu la cafeniu şi de la cafeniu la cafeniu închis lalelele pe care le cultivase până acum.

Începând din anul următor, Boxtel putu zări în straturile lui van Baerle lalele de un brun perfect, în timp ce el nu obţinuse decât culoarea cafeniu deschis.

Poate că ar fi important să explicăm cititorilor frumoasele teorii care dovedeau că laleaua împrumută culorile de la elementele naturii; poate ar fi bine să stabilim că nimic nu e imposibil pentru un horticultor care pune la contribuţie, cu răbdare şi geniu, focul soarelui, prospeţimea apei, seva pământului şi adierea vântului. Dar nu un tratat despre lalele în general, ci povestea unei lalele în particular ne-am hotărât să scriem; de aceea ne vom opri la aceasta, oricât de mult ne-am simţi atraşi de farmecul subiectului care se suprapune.

Lui Boxtel, învins încă o dată de superioritatea duşmanului său, i se făcu lehamite

să mai cultive lalele şi, pe jumătate nebun, se hotărî să stea la pândă.

Casa rivalului său era aşezată în plină lumină. Grădina cu faţa spre soare, cămăruţe cu geamuri străvezii, dulapuri, cutii şi etichete îngăduiau telescopului să pătrundă cu uşurinţă; Boxtel îşi lăsă bulbii să putrezească în cuiburi, cojile să se usuce în rafturi, lalelele să moară pe straturi şi nu se mai preocupă decât de ceea ce se petrecea la van Baerle; respira prin tijele lalelelor lui, îi trecea setea numai văzând stropitoarea cu apă şi se sătură cu pământul moale şi fin pe care-l presăra vecinul său peste bulbii atât de îndrăgiţi. Dar partea cea mai curioasă a îndeletnicirii nu se efectua în grădină.

Suna ora unu, ora unu noaptea şi van Baerle urca în laboratorul său, în cabinetul cu geamuri, unde telescopul lui Boxtel pătrundea atât de bine. Aici, din clipa când luminile savantului, înlocuind razele soarelui, iluminau ziduri şi ferestre, Boxtel vedea cum acţionează geniul inventiv al rivalului său.

Îl privea selectând seminţele, stropindu-le cu substanţe care le modificau sau le colorau. Cornelius mai mult intuia ce avea de făcut atunci când încălzea unele seminţe, le umezea, apoi le combina cu altele printr-un soi de altoi, operaţie minuţioasă şi la care se dovedea uimitor de îndemânatic; ţinea la întuneric pe cele care trebuiau să dea culoarea neagră, la soare sau la lampă pe cele care trebuiau să dea culoarea roşie, oglindea în luciul apei pe cele care aveau să devină albe.

Această magie nevinovată, fruct al îmbinării dintre visarea copilăreas-că şi geniul matur, această muncă plină de răbdare, continuă, de care Boxtel se simţea incapabil, îl făcea pe invidios să-şi închine telescopului toată viaţa, toată gândirea, toată nădejdea sa.

Lucru ciudat! Atâta interes şi atâta dragoste pentru artă nu izbutise să stingă violenta invidie a lui Isaac, setea sa de răzbunare. Uneori, prinzându-l pe van Baerle în telescopul său, îşi închipuia că îl ocheşte cu o puşcă ce nu dă greş şi căuta cu degetul piedica pentru a slobozi glontele ce trebuia să-l ucidă. Dar e timpul să legăm de această perioadă de trudă a unui cultivator de lalele şi de spionaj a altuia, vizita pe care Corneille de Witt, Ruart de Pulten, o făcea în oraşul său natal.

Capitolul VII Un om fericit face cunoştinţă cu nenorocirea

Corneille veni în vizită la finul său, Cornelius van Baerle, în luna ianuarie 1672, după ce îşi puse la punct treburile de familie.

Se înnoptase.

Deşi destul de puţin priceput în horticultură şi tot atât de puţin artist, Corneille vizită toată casa, de la atelier până la sere, de la tablouri până la lalele.

El primi mulţumirile finului pentru că îi oferise prilejul de a fi pe pun-tea vasului amiral *Şapte Provincii*, în timpul bătăliei de la Southwood-Bay şi la rândul său, Corneille îi mulţumi ca un părinte, cu amabilitate şi bunăvoinţă, pentru că dăduse numele său unei minunate lalele. În timp ce trecea astfel în revistă comorile lui van Baerle, în faţa porţii omului fericit se adunase lume multă care privea plină de curiozitate şi cu respect.

Zgomotul din stradă atrase atenţia lui Boxtel care mânca, aşezat a-proape de foc. El se întrebă ce se întâmplă şi după ce află, se urcă în laboratorul său, unde se instală cu telescopul la ochi, în ciuda frigului pătrunzător de acolo.

Din toamna anului 1671, telescopul nu-i mai era de mare folos. Lalelele, friguroase, aşa cum sunt toate fiicele Orientului, nu se cultivă în pământ iarna. Ele au nevoie de căldura din interiorul casei, de patul moale al sertarelor şi de dulcile mângâieri ale sobei. De aceea, toată iarna, Cornelius o petrecea în laborator, în mijlocul cărţilor şi a tablourilor. Numai arareori se ducea în camera cu bulbi, pentru a deschide oblonul şi a lăsa să pătrundă cele câteva raze de soare surprinse pe cer.

În seara de care vorbim, după ce Corneille şi Cornelius, urmaţi de câţiva servitori, vizitaseră încăperile, cel dintâi se adresă în şoaptă gazdei sale:

— Fiul meu, îndepărtează oamenii şi fă în aşa fel ca să rămânem câteva clipe singuri.

Cornelius se înclină în semn de ascultare. Apoi spuse cu voce tare:

— Domnule, doriţi să vizitaţi şi uscătoria mea de lalele?

Uscătoria? Acest "templu păgân" al cultivatorului de lalele, acest tabernacol, această "sfânta sfintelor", era interzisă profanilor, ca şi Delfi altădată.

Niciodată pragul acestei încăperi n-a fost trecut de piciorul îndrăzneţ al vreunui valet, ar fi zis marele Racine, la modă pe atunci. Cornelius nu lăsa să pătrundă aci decât mătura inofensivă a fostei sale doici, o bătrână servitoare frizonă, care, de când stăpânul ei se consacrase cultului lalelelor, nu mai îndrăznea să pună ceapă în tocană, de teamă să nu cureţe şi să gătească chiar inima copilului pe care-l alăptase. Astfel, numai la auzul cuvântului uscătorie, servitorii care purtau făcliile aprinse se depărtară cu respect. Cornelius luă lumânările din mâna primului servitor şi trecu înaintea naşului său în cameră.

Trebuie să adăugăm că uscătoria se afla tocmai în încăperea cu geamuri pe care Boxtel o

fixa fără încetare cu telescopul său.

Acesta stătea ca de obicei la pândă. Văzu mai întâi luminându-se pereţii şi geamurile; apoi apărură două umbre. Una dintre ele, mare, majestuoasă, severă, se aşează aproape de masa pe care Cornelius lăsase făclia. Boxtel recunoscu obrazul palid al lui Corneille de Witt, încadrat de părul lung şi negru care-i cădea pe umeri.

După ce spuse câteva cuvinte, al căror sens invidiosul nu-l putu pricepe după mişcarea buzelor, Ruartul de Pulten scoase de la piept un pachet alb, pecetluit cu grijă şi-l întinse lui Cornelius; după felul în care Cornelius îl luă şi îl ascunse în dulap, Boxtel înţelese că în el se aflau hârtii de cea mai mare importanţă.

Se gândi la început că acest pachet preţios ar putea conţine câţiva muguri proaspăt aduşi din Bengal sau din Ceylon; dar apoi chibzui că Ruartul se interesa prea puţin de lalele şi nu se ocupa decât de om, plantă păcătoasă, ce încântă mai puţin privirea şi înfloreşte mai greu. Reveni deci la ideea că pachetul conţinea pur şi simplu hârtii şi că aceste hârtii aveau desigur o însemnătate politică.

Dar de ce i s-ar încredinţa asemenea hârtii tocmai lui Cornelius, care era cu totul străin de această ştiinţă, de altfel tot atât de obscură, după părerea sa, ca şi chimia sau chiar alchimia? Fără îndoială, Corneille, simţind că nu era pe placul compatrioţilor săi, încredinţa finului său van Baerle un depozit de documente însemnate. Ruartul se dovedea îndemânatic procedând astfel, întrucât Cornelius, străin de intrigile politice, era în afară de orice bănuială şi de bună seamă că nu spre el s-ar fi îndreptat cercetările.

De altfel, Boxtel îşi cunoştea vecinul. Dacă pachetul ar fi conţinut muguri, Cornelius nu s-ar fi putut stăpâni şi ar fi cercetat cu atenţie valoarea darurilor primite. Or dimpotrivă, Cornelius primise cu respect pachetul din mâinile Ruartului şi tot cu respect îl aşezase într-un sertar, împingându-l până

la fund; fără îndoială, ca să nu se vadă şi ca să nu ocupe prea mult loc din spaţiul rezervat bulbilor.

De îndată ce pachetul fu ascuns în sertar, Corneille de Witt se ridică, strânse mâinile finului său şi se îndreptă spre uşă.

Cornelius luă iute făclia şi trecu înainte pentru a lumina calea naşului său.

Lumina dispăru pe nesimţite din încăperea cu geamuri şi reapăru pe scară, apoi în vestibul şi în sfârşit în strada încă plină de oameni care voiau să-l vadă pe Ruart urcând în trăsură.

Invidiosul nu se înşelase de loc în presupunerile lui. Depozitul încredinţat de către Ruart lui van Baerle şi pus cu grijă de acesta în sertar era corespondenţa lui Ioan de Witt cu domnul de Louvois. Numai că, — aşa cum îi spusese fratelui său, — de Witt încredinţase scrisorile lui van Baerle fără să-l lase măcar să bănuiască importanţa lor politică. Singura recomandare pe care i-o făcuse era aceea de a nu înmâna depozitul nimănui altcuiva decât lui sau unei persoane care ar avea scris un cuvânt din partea lui. Şi Cornelius, după cum am văzut, închise pachetul în dulapul cu muguri preţioşi. După plecarea Ruartului, zgomotul şi făcliile se stinseră, iar Cornelius nu se mai gândi la acest pachet, la care Boxtel, dimpotrivă, se gândea mult; asemenea unui pilot încercat, el vedea în acest pachet norul mic şi depărtat, care închide în el furtuna şi care, lunecând, va creşte şi se va dezlănţui.

Totuşi, ignorând ura ce o stârnise, cultivatorul de lalele parcursese o parte din drumul către ţelul propus de societatea din Harlem: el trecuse de la laleaua brun-gălbuie la laleaua de culoarea cafelei prăjite. Şi chiar în ziua de 20 august 1672, în timp ce la Haga avea loc evenimentul pe care l-am povestit, la ora unu după amiază, Cornelius se afla în uscătorie, cu picioarele sprijinite de bara mesei şi coatele pe covor, admirând trei muguri promiţători.

"Voi crea marea lalea neagră, — îşi spunea Cornelius desprinzând mugurii, — şi voi lua premiul de o sută de mii de florini. Îl voi împărţi săracilor din Dordrecht; în felul acesta voi potoli ura pe care o trezeşte orice om bogat în timpul războaielor civile şi voi putea continua să-mi îngrijesc răzoarele, fără să mă tem de republicani sau de orangişti. Nu voi mai avea motiv să mă tem că într-o zi de răscoală negustorii din Dordrecht şi marinarii din port ar putea veni să-mi smulgă bulbii pentru a-şi hrăni familiile, aşa cum mă ameninţă uneori cu voce joasă, când află că am cumpărat un bulb de două sau trei sute de florini. E lucru hotărât; voi da săracilor cei o sută de mii de florini pe care-i oferă societatea din Harlem ca premiu.

Cu toate că..."

Şi la acest cu toate că, van Baerle făcu o pauză şi suspină.

"Cu toate că, urmă el, mi-ar fi plăcut să cheltuiesc cei o sută de mii de florini pentru a mări parterul casei mele sau pentru a călători în Orient, patria florilor frumoase. Dar e mai bine să nu te gândeşti la toate astea; numai despre muschete, drapele, tobe şi proclamaţii se vorbeşte astăzi!"

Van Baerle ridică ochii spre cer şi suspină din nou. Apoi îşi întoarse privirea către bulbii care, după părerea lui, erau cu mult mai importanţi decât toate muschetele, tobele, drapelele şi proclamaţiile — toate lucruri bune numai să tulbure sufletul unui om cinstit!

"Dar iată nişte muguri foarte frumoşi!" îşi spuse el. Cât sunt de netezi, cât sunt de bine făcuţi, ce aer melancolic au! Toate acestea prevestesc lalelei mele negrul de abanos! Nu se văd cu ochiul liber nici măcar nervurile prin care circulă seva. Oh! cu siguranţă că nici o pată nu va umbri rochia de doliu a florii care-mi datorează viaţa.

"Cum se va numi această fiică a veghei mele, a trudei mele, a gândirii mele? *Tulipa nigra*

Barlaensis.

"Da, *Barlaensis*. Frumos nume! Toată Europa cultivatoare de lalele, adică toată Europa cultă, va tresări la auzul acestei veşti care va zbura ca vântul în cele patru puncte cardinale ale globului.

"*A fost descoperită marea lalea neagră*! Numele ei? vor întreba amatorii.

— *Tulipa nigra Barlaensis*.

— De ce *Barlaensis?* După numele inventatorului ei, van Baerle, se va răspunde.

— Cine-i acest van Baerle?

— E acela care a mai creat până acum cinci specii noi: *Jeanne, Ioan de Witt, Corneille* etc. Ei bine, aceasta este ambiţia mea. Ea nu va supăra pe nimeni. Şi despre Tulipa nigra Barlaensis se va mai vorbi chiar dacă naşul meu, acest sublim om politic, nu va mai fi cunoscut decât poate prin laleaua care-i poartă numele.

"Muguri încântători!...

"Când va înflori laleaua mea, — îşi continuă Cornelius gândurile, — vreau, dacă liniştea va fi revenit în Olanda, să dau săracilor numai cincizeci de mii de florini; la urma urmelor şi atât e destul pentru un om care nu datorează nimănui nimic, iar cu ceilalţi cincizeci de mii de florini voi face experienţe. Cu aceşti cincizeci de mii de florini vreau să dau viaţă lalelei parfumate. Oh! dacă aş izbuti să dau lalelei parfumul trandafirului, al garoafei, sau poate chiar un miros complet nou; dacă aş putea reda reginei florilor mireasma naturală pe care a pierdut-o în trecerea ei de pe tronul din Orient pe cel din Europa, acea mireasmă pe care o are probabil în India, la Goa, la Bombay, la Madras şi mai ales în insula care altădată, după cum spun cunoscătorii, a fost paradisul terestru, — numită Ceylon! Ce triumf! Atunci, n-aş da gloria lui Cornelius van Baerle, — o spun deschis, — nici pentru gloria lui Alexandru, Cezar sau Maximilian.

Dragi muguraşi!..."

Şi Cornelius se desfăta contemplându-i.

Deodată, clopoţelul din faţa încăperii sună mai tare ca de obicei.

Cornelius tresări, întinse ocrotitor mâna spre muguri şi se întoarse:

— Cine-i acolo? întrebă el.

— Un sol de la Haga, răspunse servitorul.

— Un sol de la Haga? Ce vrea?

— Domnule, e Craeke.

— Craeke, valetul de încredere al domnului Ioan de Witt? Bine! Să aştepte.

— Nu pot să aştept, se auzi o voce din coridor.

Şi în acelaşi timp, trecând peste consemn, Craeke năvăli în uscătorie.

Intrarea violentă a lui Craeke era o încălcare atât de flagrantă a obiceiurilor stabilite în casa lui Cornelius van Baerle, încât acesta, văzându-l cum se năpusteşte, avu o tresărire a mâinii ce ocrotea mugurii; gestul brusc făcu să se rostogolească doi din preţioşii bulbi, unul sub masa vecină cu masa mare, celălalt în cămin.

— Drace! exclamă Cornelius fugind după muguri, — ce s-a întâmplat, Craeke?

— S-a întâmplat, domnule, — zise Craeke, depunând hârtia pe masa cea mare unde rămăsese al treilea bulb, — că sunteţi invitat să citiţi hârtia aceasta fără să pierdeţi nici o clipă.

Şi Craeke, având senzaţia că străzile din Dordrecht manifestă simpto-mele unui tumult asemănător celui pe care îl lăsase la Haga, fugi fără să privească înapoi.

— Bine, bine, dragul meu Craeke, — zise Cornelius, întinzând un braţ sub masă pentru a urmări bulbul preţios, — voi citi hârtia.

Apoi, ridicându-l, îl puse în căuşul palmei pentru a-l examina:

— Bun! zise el, iată, unul e neatins. Al dracului Craeke, să intre astfel în uscătoria mea! Să-l vedem pe celălalt acum.

Fără să lase din mână bulbul pe care-l ridicase, van Baerle înaintă spre cămin şi, în genunchi, începu să pipăie cu vârful degetului cenuşa, care din fericire era rece.

După o clipă descoperi al doilea mugur.

— Iată-l şi pe al doilea.

Şi privindu-l cu o atenţie aproape părintească:

— Neatins ca şi primul.

Chiar în clipa aceea, în timp ce Cornelius, încă în genunchi, examina al doilea mugur, uşa uscătoriei fu zgâlţâită atât de puternic şi se deschise în aşa fel, încât Cornelius simţi urcându-i în obraji şi în urechi flacăra acelei rele sfătuitoare, care se numeşte mânia.

— Ce s-a mai întâmplat? întrebă el. Ce-nseamnă asta? Au înnebunit ai casei!

— Domnule! Domnule! strigă servitorul care se năpustise în uscătorie cu obrazul mai palid şi cu expresia mai îngrozită decât cea a lui Craeke.

— Ei bine, ce-i? întrebă Cornelius, care văzând dubla încălcare a regulilor casei, presimţi o nenorocire.

— Ah! domnule, fugiţi, fugiţi repede!

— Să fug? Pentru ce?

— Domnule, casa e plină de gărzile statului.

— Ce vor?

— Vă caută.

— Pentru ce?

— Ca să vă aresteze.

— Să mă aresteze, pe mine?

— Da, domnule, sunt însoţiţi şi de un magistrat.

— Ce înseamnă asta? întrebă van Baerle strângând cei doi muguri în mână şi aruncând o privire îngrozită spre scară.

— Urcă, urcă! strigă servitorul.

— Ah, iubitul meu copil, vrednicul meu stăpân, strigă doica intrând în uscătorie. Ia aurul, bijuteriile şi fugi, fugi!

— Dar pe unde vrei să fug, doică? întrebă van Baerle.

— Sări pe fereastră.

— De la douăzeci şi cinci de picioare?!

— Vei cădea pe un strat de pământ gras de şase picioare!

— Da, dar voi cădea pe lalelele mele!

— N-are importanţă, sari.

Cornelius luă al treilea mugur, se apropie de fereastră şi o deschise, dar văzând ce stricăciuni ar putea aduce straturilor sale, se înspăimântă mai mult decât la vederea distanţei de la care trebuia să sară şi se opri.

— N-am să sar.

Şi se dădu un pas îndărăt.

În acest moment, printre zăbrelele grilajului începură să se vadă halebardele soldaţilor.

Doica ridică braţele spre cer.

Cât despre Cornelius van Baerle, trebuie s-o spunem, spre lauda nu a omului ci a cultivatorului de lalele, singura sa preocupare era aceea de a-şi apăra nepreţuiţii muguri.

Căută din ochi o hârtie în care să-i învelească, zări pe masa de uscat foaia din biblie depusă de Craeke, o luă fără să-şi amintească cum ajunsese acolo, atât de mare îi era tulburarea, înveli în ea cei trei muguri, îi ascunse la piept şi aşteptă liniştit.

În aceeaşi clipă intrară soldaţii, precedaţi de un magistrat.

— Dumneavoastră sunteţi doctorul Cornelius van Baerle? întrebă magistratul, deşi îl cunoştea foarte bine pe tânăr.

— Eu sunt, maestre van Spennen, — răspunse Cornelius salutându-l respectuos, — şi dumneavoastră o ştiţi prea bine.

— Atunci, daţi-ne documentele instigatoare pe care le ascundeţi la dumneavoastră.

— Documentele instigatoare? repetă Cornelius, cu totul năucit de această poruncă.

— Nu faceţi pe miratul.

— Vă jur, maestre van Spennen, — răspunse Cornelius, — că nu înţeleg despre ce este vorba.

— Atunci o să vă ajut, doctore, spuse magistratul: daţi-ne hârtiile pe care trădătorul Corneille de Witt le-a depus la dumneavoastră în luna ianuarie a anului trecut.

Lui Cornelius îi trecu fulgerător prin minte un gând.

— Iată, spuse van Spennen, mi se pare că începeţi să vă amintiţi, nu-i aşa?

— Bineînţeles, dar dumneavoastră vorbeaţi de documente instigatoare şi eu nu am nici o hârtie de felul acesta.

— Ah, negaţi?

— Desigur.

Magistratul se întoarse şi cuprinse dintr-o privire toată încăperea.

— Care cameră din casă se numeşte uscătorie? întrebă el.

— E tocmai aceasta în care ne aflăm, maestre van Spennen.

Magistratul îşi aruncă ochii pe o mică notă aşezată deasupra hârtiilor sale.

— E în ordine, spuse el ca un om lămurit.

Apoi întorcându-se către Cornelius:

— Vreţi să-mi daţi aceste hârtii?

— Dar nu pot, maestre van Spennen. Doar nu-mi aparţin: ele mi-au fost încredinţate cu titlul de depozit şi un depozit e sfânt.

— Doctore Cornelius, rosti magistratul, în numele Guvernului vă ordon să deschideţi acest sertar şi să-mi daţi hârtiile închise în el.

Şi magistratul arătă cu degetul exact al treilea sertar al unui dulap aşezat deasupra căminului.

Într-adevăr, hârtiile încredinţate de Ruartul de Pulten finului său se aflau în cel de-al treilea sertar, dovadă că poliţia fusese perfect informată.

— Va să zică nu vreţi? întrebă van Spennen, văzându-l pe Cornelius că rămâne împietrit de uimire. Atunci îl voi deschide eu însumi.

Şi trăgând tot sertarul afară, magistratul descoperi mai întâi vreo douăzeci de bulbi, rânduiţi şi etichetaţi cu grijă, apoi pachetul cu hârtii, exact în starea în care fusese depus de către nenorocitul Corneille de Witt.

Magistratul rupse sigiliile, sfâşie plicul, aruncă o privire lacomă peste primele foi care-i căzură sub ochi şi strigă cu o voce îngrozitoare:

— Aşadar, justiţia n-a primit o informaţie falsă.

— Dar ce s-a întâmplat?

— Ah! nu mai faceţi pe nevinovatul, domnule van Baerle, răspunse magistratul şi urmaţi-ne.

— De ce să vă urmez? strigă doctorul.

— Pentru că în numele Statelor olandeze, vă arestez.

Nu se făceau încă arestări în numele lui Wilhelm de Orania, deoarece nu trecuse destul timp de când era stadtholder.

— Să mă arestaţi, strigă Cornelius, dar ce-am făcut?

— Asta nu mă priveşte de loc, doctore, vă veţi explica în faţa judecătorilor.

— Unde?

— La Haga.

Cornelius, uluit, îşi sărută doica aproape leşinată, dădu mâna cu servitorii care plângeau şi-l urmă pe magistrat. După ce fu închis în trăsură ca un deţinut politic, porniră în galop spre Haga.

Capitolul VIII O invazie

Tot ce se petrecuse era, după cum se poate uşor presupune, opera diabolică a lui *mynheer* Isaac Boxtel.

Ne amintim că el a ghicit importanţa hârtiilor încredinţate de Ruartul de Pulten finului său, de

îndată ce îl văzu pe acesta strângând cu grijă pachetul în sertarul în care ţinea cei mai preţioşi bulbi.

De aci se poate deduce că Boxtel, care urmărea desfăşurarea evenimentelor politice cu mult mai multă atenţie decât vecinul său Cornelius, aflând de arestarea lui Corneille de Witt, învinuit de înaltă trădare, se gândi că, fără îndoială, n-ar avea de spus decât o vorbă pentru ca o dată cu naşul să fie arestat şi finul.

Oricât de fericită bătea inima lui Boxtel, se înfioră totuşi la gândul că denunţul său ar putea duce la eşafod un om. Dar cum firile rele se deprind treptat cu ideile josnice, *mynheer* Isaac Boxtel îşi dădea curaj găsindu-şi justificarea în următorul sofism:

"Corneille de Witt e un rău cetăţean dacă e acuzat de înaltă trădare şi arestat. Eu sunt un bun cetăţean pentru că nu sunt acuzat de nimic în lume şi pentru că sunt liber ca pasărea văzduhului. Cum Corneille de Witt e un rău cetăţean, pentru că e acuzat de înaltă trădare şi arestat, complice-le său, Cornelius van Baerle, nu poate fi un cetăţean mai puţin rău. Deci, eu sunt un bun cetăţean şi cum e de datoria bunilor cetăţeni să-i denunţe pe cei răi, este de datoria mea, a lui Isaac Boxtel, să-l denunţ pe Cornelius van Baerle."

Dar poate că acest raţionament, ciudat cum era, n-ar fi pus cu totul stăpânire pe gândurile lui Boxtel şi poate că invidiosul n-ar fi cedat dorinţei de răzbunare care îi rodea inima, dacă o dată cu demonul invidiei, n-ar fi apărut şi demonul lăcomiei.

Boxtel cunoştea stadiul în care ajunsese van Baerle cu cercetările referitoare la valoroasa lalea neagră. Oricât de modest era doctorul Cornelius, el nu putu ascunde prietenilor săi intimi convingerea aproape deplină că va câştiga în anul 1673 premiul de o sută de mii florini propus de Societatea de horticultură din Harlem. Or, tocmai această

certitudine a lui Cornelius van Baerle îi dădea lui Isaac Boxtel febra care-l rodea continuu.

Dacă ar fi arestat Cornelius, s-ar produce în casă, cu siguranţă, o mare tulburare, iar în noaptea următoare nu s-ar gândi nimeni să vegheze lalelele din grădină.

Şi în acea noapte, Boxtel ar sări zidul şi cum el ştia unde se află bulbul lalelei negre, l-ar putea fura; în loc să înflorească la Cornelius, ar înflori la el şi astfel ar primi el premiul de o sută de mii de florini, fără a mai pune la socoteală cinstea supremă de a numi noua floare *Tulipa nigra Boxtellensis*. Obţinerea unui asemenea succes însemna nu numai răzbunare, dar şi satisfacerea lăcomiei sale. Când era treaz, nu se gândea decât la marea lalea neagră; când dormea, o visa. În sfârşit la 19 august, către orele două după amiază, tentaţia fu atât de puternică încât *mynheer* Isaac nu mai putu să-i reziste. În consecinţă, el întocmi un denunţ anonim, înlocuind semnătura cu precizia informaţiei şi-l aruncă la poştă.

Niciodată o hârtie veninoasă, strecurată în gurile de bronz ale Veneţiei, n-a produs un efect mai rapid şi mai îngrozitor. În aceeaşi seară, magistratul primi înştiinţarea; el îşi convocă imediat colegii pentru a doua zi dimineaţa. Într-adevăr, a doua zi se adunară, hotărâră arestarea lui van Baerle şi încredinţară executarea ordinului maestrului van Spennen, care se achită de această datorie, aşa cum am văzut, ca un olandez demn, arestându-l pe Cornelius tocmai în momentul în care orangiştii din Haga sfâşiau cadavrele lui Corneille şi Ioan de Witt.

Dar, fie din ruşine, fie din slăbiciune, Isaac Boxtel nu avu curajul în ziua aceea să îndrepte telescopul nici asupra grădinii, nici asupra atelierului, nici asupra uscătoriei vecinului său.

El ştia prea bine ce urma să se întâmple în casa bietului doctor Cornelius, chiar fără să privească. Nici nu se clinti când unicul său

servitor, — care invidia soarta servitorilor lui Cornelius, de altfel nu cu mai puţină amărăciune decât invidia Boxtel soarta stăpânului, — intră în cameră. Boxtel îi spuse:

— Nu mă voi scula azi; sunt bolnav.

Către ora nouă, el auzi în stradă gălăgie şi se înfioră; în clipa aceea arăta mai palid ca un bolnav adevărat şi tremura mai tare decât ar fi avut febră.

Valetul intră; Boxtel se ascunse sub cuvertură.

— Ah, domnule, strigă valetul, bănuind totuşi că vestea ce-o aducea îl va bucura pe stăpânul său. Bietul van Baerle! Ştiţi, domnule, ce se petrece în clipa asta?

— Cum vrei să ştiu? îngăimă Boxtel.

— Ei bine! În clipa asta, domnule, vecinul dumneavoastră, Cornelius van Baerle, învinuit de înaltă trădare, e arestat.

— Nu cred! murmură Boxtel cu voce slăbită. Nu se poate!

— Păi, cel puţin aşa se spune; de altfel tocmai l-am văzut intrând pe judecătorul van Spennen cu oamenii lui.

— Ah! dacă ai văzut, spuse Boxtel, poate ai dreptate.

— În orice caz, o să mă informez din nou, spuse valetul şi fiţi liniştit, domnule, o să vă ţin la curent.

Boxtel se mulţumi să încurajeze zelul valetului său doar cu un semn.

Acesta ieşi şi se întoarse după un sfert de oră.

— Domnule, tot ce v-am povestit e adevărat.

— Cum asta?

— Domnul van Baerle e arestat; l-au închis într-o trăsură şi l-au expediat chiar acum la Haga.

— La Haga?!

— Da şi acolo, dacă e adevărat ce se spune, n-o să-i fie bine de loc.

— Şi ce se spune? întrebă Boxtel.

— Păi, domnule, se spune, dar nu e sigur, că la ora asta burghezii sunt probabil gata să-i

asasineze pe domnii Corneille şi Ioan de Witt.

— Oh! murmură, sau mai degrabă horcăi Boxtel închizând ochii pentru a alunga imaginea îngrozitoare ce îi apărea în minte.

— Drace! exclamă valetul ieşind, *mynheer* Isaac Boxtel trebuie să fie tare bolnav, dacă n-a sărit jos din pat aflând o asemenea veste.

Într-adevăr, Isaac Boxtel era tare bolnav, bolnav ca un om care a comis un asasinat.

Dar el asasinase cu un dublu scop. Primul fiind împlinit, mai rămânea de împlinit al doilea.

Se lăsă noaptea, noaptea pe care o aştepta Boxtel. Când, în sfârşit, totul fu cuprins de întuneric, el se sculă. Apoi se urcă în sicomorul său. Îşi făcuse bine socotelile; nimeni nu se gândea să păzească grădina; casa era vraişte.

Auzi pe rând bătând ora zece, unsprezece, miezul nopţii.

La miezul nopţii, cu inima zvâcnind, cu mâinile tremurând, cu faţa lividă, coborî din copac, luă o scară, o sprijini de zid, urcă până la penultima treaptă şi ascultă. Peste tot era linişte. Nici un zgomot nu tulbura tăcerea nopţii. O singură lumină veghea în toată casa. Era aceea a doicii. Liniştea şi întunericul îi dădură curaj. Încălecă zidul şi rămase o clipă pe loc; apoi, convins că nu avea a se teme de nimic, trecu scara din grădina sa în grădina lui Cornelius şi coborî. Cum ştia aproape la milimetru locul unde erau îngropaţi bulbii viitoarelor lalele negre, alergă în direcţia lor, păşind totuşi pe alei pentru a nu fi trădat de urma paşilor; ajungând la locul ştiut, îşi afundă mâinile în pământul moale, cu o bucurie de tigru.

Nu găsi nimic şi crezu că s-a înşelat. Tot timpul broboane de sudoare i se prelingeau pe frunte. Scormoni alături: nimic. Scormoni la dreapta, scormoni la stânga: nimic. Scormoni înainte şi înapoi: nimic. Fu cât pe ce să

înnebunească văzând că pământul fusese răscolit chiar în dimineaţa aceea.

Într-adevăr, în timp ce Boxtel era în pat, Cornelius coborâse în grădi-nă, dezgropase bulbul şi, aşa cum am văzut, îl împărţise în trei muguri.

Boxtel nu se putea hotărî să părăsească locul şi răvăşi cu mâinile sale o bună parte din straturi.

În sfârşit, nu mai avu nici o îndoială asupra nenorocirii sale.

Nebun de furie, se întoarse la scară, încălecă zidul, aduse scara de la Cornelius, o aruncă în grădina sa şi coborî.

Deodată îl străfulgeră o nouă nădejde: poate mugurii sunt în uscăto-rie. Nu avea decât să pătrundă în uscătorie, aşa cum pătrunsese în grădi-nă. Acolo îi va găsi. De altminteri, nu era de loc greu. Geamurile uscătoriei se deschideau ca la sere. Cornelius van Baerle le ridicase chiar în dimineaţa aceea şi nimeni nu se gândise să le închidă. Totul era să-şi facă rost de o scară destul de lungă, o scară de douăzeci de picioare în loc de una de douăsprezece.

Boxtel observase pe strada pe care locuia o casă în reparaţie; de zidul ei era sprijinită o scară uriaşă. Această scară era tocmai ceea ce-i trebuia lui, dacă nu cumva lucrătorii o luaseră. Alergă într-acolo şi găsi scara. O luă şi o duse cu greu în grădina sa, apoi şi mai cu greu o sprijini de zidul casei lui Cornelius. Scara atingea exact ferestruica. Boxtel puse un mic felinar aprins în buzunar, urcă scara şi pătrunse în uscătorie.

Ajuns în acest tabernacol, se opri sprijinindu-se de masă; picioarele nu-l mai ţineau, inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Aici era mult mai rău decât în grădină; s-ar zice că în aer liber nici o proprietate nu poate fi strict respectată; chiar dacă cineva ar sări un gard viu sau ar escalada un zid, tot s-ar opri în faţa unei uşi sau a unei ferestre. În grădină Boxtel nu era decât un borfaş, în cameră devenea un hoţ. Totuşi,

curajul îi reveni; doar nu ajunsese până aici ca să se înapoieze acasă cu mâinile goale. Dar căută în zadar; deschise şi închise toate sertarele, chiar şi sertarul cu pricina, în care fusese strâns cu grijă depozitul fatal lui Cornelius; găsi etichetate, ca într-o grădină botanică, lalelele *Joannis*, *Witt*, laleaua de culoare brună, laleaua de culoarea cafelei arse; dar laleaua neagră, adică mugurii în care ea dormea ascunsă, nu era nicăieri.

Şi totuşi, în registrul seminţelor şi al bulbilor, ţinut în dublu exemplar de către van Baerle, cu mai multă grijă şi exactitate decât registrul comer-cial al primelor case din Amsterdam, Boxtel citi aceste rânduri:

"Astăzi, 20 august 1672, am dezgropat bulbul marii lalele negre şi l-am împărţit în trei muguri perfecţi".

— Mugurii ăştia, mugurii ăştia! urlă Boxtel, răvăşind totul în uscăto-rie, unde a putut să-i ascundă?

Apoi deodată îşi lovi fruntea, mai să şi-o turtească.

— Oh, nenorocit ce sunt! strigă el; ah, de trei ori nenorocit! Se des-parte oare cineva de mugurii săi? Îi lasă la Dordrecht când pleacă la Haga? Oare poate trăi cineva fără muguri, când ei sunt mugurii nepreţuitei lalele negre? A avut timp să-i ia, infamul! Îi are la el, i-a luat la Haga!

Ca un fulger îi trecu prin minte lui Boxtel gândul acesta şi-şi dădu seama de inutilitatea crimei comise.

Căzu ca trăznit chiar pe masa, chiar pe locul unde, cu câteva ore înainte sărmanul van Baerle admirase îndelung şi cu atâta satisfacţie mugurii lalelei negre.

— Ei bine, la urma urmelor, spuse invidiosul, ridicându-şi faţa lividă, dacă îi are, nu-i va putea păstra decât atât cât va fi în viaţă, şi...

Sfârşitul gândului său hidos se pierdu într-un surâs îngrozitor.

— Mugurii sunt la Haga, spuse el, deci nici eu nu mai pot rămâne la Dordrecht. La Haga, după muguri! La Haga!

Şi Boxtel, fără să-i pese de imensele bogăţii pe care le părăsea, atât era de obsedat de nepreţuita comoară, ieşi prin ferestruică, alunecă în lungul scării, duse obiectul furat de unde îl luase şi, asemenea unui animal de pradă, intră răcnind în casa lui.

Capitolul IX Camera familiei

Era aproape miezul nopţii când bietul van Baerle fu închis în temniţa din Buytenhoff.

Lucrurile se petrecură aşa cum prevăzuse Roza. Găsind celula lui Corneille goală, mânia poporului atinse asemenea culmi, încât dacă moş Gryphus s-ar fi aflat acolo, în faţa acelor furioşi, cu siguranţă că ar fi plătit în locul prizonierului său.

Dar această mânie se revărsă din plin asupra celor doi fraţi, pe care asasinii îi prinseseră datorită lui Wilhelm, om prevăzător, care luase măsuri de precauţie, închizând porţile oraşului.

Deci, la un moment dat, închisoarea se golise şi o linişte de mormânt urmase îngrozitorului tunet de urlete ce se rostogolea pe scări.

Roza profită de acest moment, ieşi din ascunzătoare şi îl luă cu ea şi pe tatăl ei.

Închisoarea era pustie; la ce bun să rămâi în închisoare când oamenii erau sugrumaţi la Tol-Hek?

Gryphus ieşi tremurând în urma curajoasei Roza. Se duseră să închidă poarta cea mare, — să închidă e un fel de a spune, căci poarta era pe jumătate sfărâmată. Se vedea că pe aici trecuse torentul unei furii nestăvilite.

Către ora patru se auzi din nou vin zgomot, dar acest zgomot nu era de natură să-i îngrijoreze pe Gryphus şi pe fiica lui: era al mulţimii care târa cadavrele celor doi fraţi spre piaţa unde se făceau în mod obişnuit execuţiile, pentru a-i spânzura. Roza se ascunse din nou, dar de data asta, ca să nu vadă odiosul spectacol.

La miezul nopţii se auziră bătăi în poarta închisorii. Îl aduceau pe Cornelius van Baerle.

Când temnicerul Gryphus îl primi pe noul musafir şi citi pe mandatul de arestare identitatea prizonierului, şopti cu obişnuitul său zâmbet de temnicer:

— Fin al lui Corneille de Witt! Ah, tinere, avem rezervată aici tocmai camera familiei; o să ţi-o dăm.

În drumul ce trebuia să-l parcurgă pentru a ajunge la această celulă, deznădăjduitul cultivator de lalele nu auzi decât lătratul unui câine şi nu văzu decât chipul unei tinere fete.

Câinele ieşi dintr-o cuşcă săpată în zid, scuturând un lanţ gros şi îl mirosi pe Cornelius, pentru a-l recunoaşte mai bine dacă i s-ar ordona să-l sfâşie.

Tânăra fată, auzind cum scârţâie balustrada sub mâna obosită a deţinutului, întredeschise ferestruica odăiţei în care locuia, situată chiar sub scară. Cu lampa în mâna dreaptă, ea îşi lumina fermecătorul obraz trandafiriu, încadrat de un bogat păr blond împletit în cozi groase, în timp ce cu stânga îşi strângea cămaşa albă de noapte pe

piept, căci sosirea neaşteptată a lui Cornelius o trezise din primul somn.

Era un tablou frumos de pictat şi demn întru totul de maestrul Rembrandt, cu acea spirală neagră a scării luminate de felinarul roşiatic al lui Gryphus, cu faţa întunecată a temnicerului în vârf şi chipul melancolic al lui Cornelius, care se pleca peste balustradă pentru a privi în jos; iar dedesubt, încadrat de ferestruica luminată, suavul obraz al Rozei, gestul ei pudic, puţin contrariat la vederea lui Cornelius, care se afla mai sus, pe o treaptă, de unde privirea sa mângâia vag şi trist umerii albi, rotunzi, ai tinerei fete. Şi jos, cu totul în umbră, acolo unde întunericul acoperă detaliile, ardeau ochii de jăratec ai dulăului care trăgea de lanţul în inele, asupra cărora lumina, pornită din lampa ce o ţinea Roza în mână şi din felinarul lui Gryphus, atârna stropi strălucitori de aur.

Un singur lucru n-ar fi putut reda în tabloul său, sublimul maestru: expresia dureroasă care apăru pe chipul Rozei când îl văzu pe tânărul frumos şi palid urcând

încet scara şi-l auzi pe tatăl ei spunându-i sinistrele cuvinte: "Vei avea camera familiei".

Această scenă dură o clipă doar, mult mai puţin decât ne-a trebuit nouă s-o descriem. Apoi Gryphus îşi continuă drumul iar Cornelius, silit să-l urmeze, intra cinci minute mai târziu, în celula pe care e inutil s-o descriem, pentru că cititorul o cunoaşte mai dinainte.

După ce-i arătă patul de suferinţă al martirului care murise chiar în dimineaţa aceea, Gryphus îşi luă felinarul şi ieşi.

Cât despre Cornelius, de îndată ce rămase singur, se trânti pe pat, dar nu dormi deloc. Nu-şi luă nici o clipă privirea de la fereastra îngustă, cu zăbrele de fier, care dădea spre Buytenhoff; văzu astfel, dincolo de pomi, prima rază de lumină pe care cerul o lăsa să cadă pe pământ, ca o mantie albă.

În timpul nopţii, din când în când, câţiva cai iuţi galopară prin piaţa Buytenhoff; paşi grei de patrule se loviră de caldarâmul rotund, iar fitilurile archebuzelor, aprinzându-se în bătaia vântului de vest, aruncară fulgere intermitente până la fereastra închisorii.

Dar când zorile argintară coamele crestate ale caselor, Cornelius, nerăbdător să afle dacă în jurul său mai trăia vreo fiinţă, se apropie de fereastră şi-şi roti privirea tristă de jur-împrejur.

Peste casele palide se înălţa, la capătul opus al pieţii, o siluetă cu forme neprecise, întunecată de ceaţa albăstruie a dimineţii.

Cornelius recunoscu spânzurătoarea.

De spânzurătoare atârnau două zdrenţe hâde, care nu erau decât scheletele încă sângerânde ale fraţilor de Witt.

Mărinimoasa populaţie a oraşului Haga ciopârţise carnea victimelor sale, dar, conştiincioasă, adusese la spânzurătoare enorma pancardă, pe care înscrisese pretextul dublei crime.

Pe această pancardă, cu ochii săi buni de om tânăr, Cornelius izbuti să citească următoarele rânduri, mânjite cu pensula groasă a vreunui mâzgălitor de firme:

"Aici atârnă spânzuraţi marele scelerat numit Ioan de Witt şi micul ticălos Corneille de Witt, fratele său, doi duşmani ai poporului, dar buni prieteni ai regelui Franţei".

Cornelius scoase un strigăt de groază şi în spaima sa copleşitoare, lovi cu mâinile şi cu picioarele uşa atât de puternic şi de repede, încât Gryphus alergă furios, cu legătura sa enormă de chei în mână.

Deschise uşa blestemându-i cumplit pe deţinutul care-i tulbura liniştea în afara orelor în care avea obiceiul să se deranjeze singur.

— Ah, asta-i! S-a înfuriat şi ăstălalt domn de Witt! strigă el. Dar aceşti de Witt au pe dracu în ei!

— Domnule, domnule, — spuse Cornelius apucându-l pe temnicer de braţ şi trăgându-l spre fereastră, — e adevărat ce-am citit eu acolo?

— Unde acolo?

— Pe pancarda aceea.

Palid, tremurând şi gâfâind, el îi arătă la capătul pieţii spânzurătoarea deasupra căreia domina cinica inscripţie. Gryphus începu să râdă.

— Da, ai citit exact... Ei bine, scumpul meu domn, iată unde ajungi când te înţelegi cu duşmanii prinţului de Orania!

— Domnii de Witt au fost asasinaţi! şopti Cornelius cu fruntea acoperită de sudoare, lăsându-se să cadă pe pat, cu braţele atârnânde, cu ochii închişi.

— Domnii de Witt au fost pedepsiţi de justiţia poporului, spuse Gryphus; dumneata spui că au fost asasinaţi? Eu zic, executaţi.

Văzând însă că deţinutul nu numai că se liniştise, ci chiar leşinase, ieşi, trântind uşa cu violenţă şi trăgând zăvoarele cu zgomot.

Revenindu-şi în fire, Cornelius se trezi singur şi recunoscu celula în care se afla, camera familiei, aşa cum o numise Gryphus în batjocură, celula fatală, prin care trebuia să treacă pentru a ajunge la o moarte tristă; cum era filozof şi mai ales creştin, el începu să se roage întâi pentru sufletul naşului său, apoi pentru cel al primului ministru şi, în sfârşit, se resemnă să primească el însuşi toate nenorocirile pe care Dumnezeu i le-ar fi trimis.

După ce termină şi coborî din cer pe pământ, după ce, întors pe pământ, reveni în celula sa şi după ce se asigură că în celulă era singur, scoase de la piept cei trei

muguri ai lalelei negre şi îi ascunse îndărătul gresiei pe care stătea urciorul tradiţional, în colţul cel mai întunecat al închisorii.

Zadarnică muncă de atâţia ani! Atâtea dulci speranţe distruse! Rodul muncii sale va pieri, aşa cum va pieri şi el! În această închisoare nu găseşti

nici un fir de iarbă, nici un bulgăre de pământ, nici o rază de soare! La gândul acesta, Cornelius fu cuprins de o neagră deznădejde, din care nu ieşi decât datorită unei împrejurări extraordinare.

Care era această împrejurare?

Ne rezervăm plăcerea de-a o povesti în capitolul ce urmează.

Capitolul X Fiica temnicerului

În aceeaşi seară, când deschise uşa celulei pentru a da raţia de mâncare deţinutului, Gryphus alunecă pe o lespede umedă şi căzu, cu tot efortul său de a-şi păstra echilibrul. Mâna lovi în gol şi îşi frânse braţul deasupra încheieturii. Cornelius făcu o mişcare pentru a-l ajuta, dar cum acesta nu bănuia gravitatea accidentului, îi zise:

— Nu-i nimic, nu te mişca.

Şi încercă să se ridice sprijinindu-se pe braţ, dar osul se îndoi; abia atunci simţi Gryphus durerea şi scoase un strigăt. Înţelese că avea braţul rupt şi acest om, atât de dur cu alţii, căzu leşinat pe pragul uşii, unde rămase nemişcat şi rece, ca un mort.

În timpul acesta uşa închisorii rămase deschisă iar Cornelius era aproape liber.

Dar lui nici măcar nu-i trecu prin minte să profite de acest accident; nu se gândea la altceva decât să-i dea ajutor celui lovit, oricât de rău intenţionat păruse acesta faţă de el, în singura întrevedere pe care o avuseseră.

După zgomotul făcut de Gryphus în cădere şi după geamătul puternic ce-i scăpase, pe scară se auzi urcând un pas grăbit; la neaşteptata apariţie, Cornelius scoase o exclamaţie de uimire, căreia îi răspunse strigătul unei tinere fete.

Cea care ţipase era frumoasa frizonă; văzându-şi tatăl întins la pă-mânt şi pe deţinut aplecat asupra lui, crezuse mai întâi că Gryphus, a cărui brutalitate o cunoştea, căzuse în urma unei încăierări. Cornelius înţelese ce se petrecea în inima tinerei fete, chiar din momentul în care o cuprinse bănuiala. Dar, dându-şi seama de realitate dintr-o privire, fetei îi fu ruşine de gândul ei; ridică asupra tânărului frumoşii ei ochi umezi şi-i spuse:

— Iertaţi-mă, domnule şi mulţumesc. Iertaţi-mă pentru ceea ce-am gândit şi mulţumesc pentru ceea ce faceţi.

Cornelius roşi:

— Nu-mi fac decât datoria de creştin ajutându-mi semenul.

— Da şi ajutându-l astă-seară, aţi uitat insultele pe care vi le-a adus azi dimineaţă. Domnule, aceasta e mai mult decât omenie, e mai mult decât credinţă.

Cornelius se uită la frumoasa copilă, mirat că aude ieşind din gura unei fete din popor o vorbă atât de nobilă şi în acelaşi timp atât de compă-timitoare.

Dar nu avu timpul să-i mărturisească surpriza, căci Gryphus, reve-nindu-şi din leşin, deschise ochii şi vorbi cu brutalitatea sa obişnuită:

— Ah, iată cum stau lucrurile: te grăbeşti să aduci mâncare deţinutu-lui, cazi din cauza grabei, căzând îţi frângi un braţ şi drept mulţumire eşti lăsat să zaci pe lespezi.

— Nu vorbi aşa, tată, zise Roza, eşti nedrept cu acest tânăr domn, pe care l-am găsit străduindu-se să te ajute.

— El? întrebă Gryphus neîncrezător.

— Da, este adevărat, cum este adevărat că sunt gata să vă ajut în continuare.

— Dumneavoastră? Aşadar sunteţi medic?

— E prima mea profesie, spuse deţinutul.

— Deci veţi putea să-mi îndreptaţi braţul?

— Cât se poate de bine.

— Şi ce vă trebuie pentru asta?

— Două scândurele de lemn şi câteva fâşii de pânză.

— Auzi, Roza, spuse Gryphus, prizonierul o să-mi pună mâna la loc; n-o să ne coste nimic. Haide, ajută-mă să mă ridic! Parcă aş fi de plumb.

Roza îi oferi celui lovit umărul ca să se poată sprijini; acesta înconjură gâtul tinerei fete cu braţul sănătos şi făcând un efort, se ridică în picioare, în timp ce Cornelius, pentru a-l scuti de o parte din drum, împingea către el un scaun.

Gryphus se aşeză, apoi se întoarse către fiica sa:

— Ei bine, n-ai auzit? Du-te şi adu ce ţi s-a cerut.

Roza coborî şi se întoarse după o clipă cu două doage de butoiaş şi o fâşie mare de pânză.

Între timp, Cornelius scosese vesta temnicerului şi îi suflecase mânecile cămăşii.

— Sunt bune, domnule? întrebă Roza.

— Da, domnişoară, spuse Cornelius privind obiectele aduse; da, e tocmai ce ne trebuie. Acum apropiaţi masa iar eu voi sprijini braţul tatălui dumneavoastră.

Roza împinse masa. Cornelius puse braţul rupt deasupra în aşa fel încât să stea perfect întins şi cu o îndemânare desăvârşită îndreptă frac-tura, adaptă scândurelele şi strânse benzile.

La ultima mişcare, temnicerul leşină a doua oară.

— Căutaţi puţin oţet, domnişoară, spuse Cornelius; îi vom freca tâm-plele şi îşi va reveni.

Dar, după ce se asigură că tatăl ei e fără cunoştinţă, în loc să înde-plinească ceea ce-i ceruse Cornelius, fata se apropie de el şi-i spuse:

— Domnule, serviciu contra serviciu.

— Ce înseamnă asta, frumoasa mea copilă? întrebă Cornelius.

— Înseamnă că judecătorul, care trebuie să vă ia interogatoriul mâine, a venit astăzi să se

informeze în care celulă vă aflaţi; i s-a spus că ocupaţi celula domnului Corneille de Witt şi la acest răspuns el a râs sinistru, ceea ce mă face să cred că nu vă aşteaptă nimic bun.

— Şi ce pot să-mi facă? întrebă Cornelius.

— Iată, se vede de aici spânzurătoarea.

— Dar nu sunt cu nimic vinovat, spuse Cornelius.

— Cei care atârnă acum acolo, spânzuraţi, mutilaţi, sfârtecaţi, erau vinovaţi?

— Ai dreptate, spuse Cornelius, întunecându-se.

— De altfel, continuă Roza, opinia publică vrea să fiţi vinovat. Aşa că, vinovat sau nu, procesul dumneavoastră va începe mâine, iar poimâine veţi fi condamnat; lucrurile merg repede în vremurile de azi.

— Ei bine, ce vreţi să spuneţi prin toate astea, domnişoară?

— Vreau să spun că sunt singură, că sunt slabă, că tatăl meu e leşinat, că dulăul are botniţă şi că, în consecinţă, nimic nu vă împiedică să fugiţi. Fugiţi deci, iată ce vreau să spun.

— Ce spuneţi?

— Spun că n-am putut să-l salvez pe domnul Corneille nici pe domnul Ioan de Witt şi aş vrea să vă salvez cel puţin pe dumneavoastră. Dar, grăbiţi-vă! Iată, tata începe să respire normal; peste un minut va deschide ochii şi va fi poate prea târziu. Mai staţi pe gânduri?

Într-adevăr, Cornelius stătea nemişcat, privind-o pe Roza, de parcă n-ar fi auzit ce spune...

— Nu înţelegeţi?

— Ba da, înţeleg, spuse Cornelius, dar...

— Dar?

— Refuz. V-ar acuza pe dumneavoastră.

— Ce importanţă are? spuse Roza roşind.

— Mulţumesc, copila mea, dar rămân.

— Rămâneţi! Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! N-aţi înţeles deci că veţi fi condamnat...

condamnat la moarte, executat pe eşafod şi poate asasinat, făcut bucăţi, cum au fost asasinaţi şi ciopârţiţi domnul Ioan şi domnul Corneille! În numele cerului, nu vă fie teamă pentru mine şi fugiţi din această celulă blestemată. Luaţi seama, ea aduce nenorocire celor din familia de Witt.

— Ce?! strigă temnicerul, trezindu-se. Cine vorbeşte de aceste puşlamale, de aceşti mizerabili, de aceşti ticăloşi de Witt?

— Nu vă mâniaţi, spuse Cornelius cu surâsul său blând; cel mai rău lucru pentru fracturi e să te înfierbânţi.

Apoi încet către Roza:

— Copila mea, sunt nevinovat, voi aştepta judecătorii cu liniştea şi calmul unui om nevinovat.

— Tăceţi! spuse Roza.

— Să tac şi de ce?

— Nu e bine să bănuiască tatăl meu că am stat de vorbă.

— Şi de ce?

— De ce? M-ar împiedica să mai vin vreodată aici, spuse tânăra fată.

Cornelius primi această naivă mărturisire cu un surâs; i se păru că un strop de fericire licărea în nenorocirea sa.

— Ei! Ce tot mormăiţi voi acolo? întrebă Gryphus, ridicându-se şi sprijinindu-şi braţul drept cu cel stâng.

— Nimic, răspunse Roza; domnul îmi prescria regimul pe care îl ai de urmat.

— Regimul pe care trebuie să-l urmez! Regimul pe care trebuie să-l urmez! Şi tu, de asemenea şi tu ai unul de urmat, frumoaso!

— Care anume, tată?

— Să nu mai vii în celula deţinuţilor, sau dacă vii, să pleci cât mai repede; ieşi înaintea mea şi imediat!

Roza şi Cornelius schimbară o privire.

Cea a Rozei voia să spună:

— Vezi?!

Iar a lui Cornelius:
— Facă-se voia Domnului!

Capitolul XI Testamentul lui Cornelius van Baerle

Roza nu se înşelase deloc. Judecătorii veniră a doua zi la Buytenhoff şi-l interogară pe Cornelius van Baerle. De altfel, interogatoriul nu dură mult; se adeveri că van Baerle păstrase la el corespondenţa fatală a fraţilor de Witt cu Franţa. El nu negă.

În ochii judecătorilor, îndoielnic era numai faptul că această cores-pondenţă i-a fost dată de către naşul său, Corneille de Witt.

Dar cum de la moartea celor doi martiri, Cornelius van Baerle nu mai trebuia să apere pe nimeni, nu numai că nu tăgădui că depozitul i-a fost încredinţat de către Corneille în persoană, dar povesti şi cum, în ce fel şi în ce împrejurări îl primise.

Această mărturisire îl implica pe fin în crima naşului. Era o complici-tate evidentă între Corneille şi Cornelius.

Cornelius nu se limită numai la această declaraţie; el spuse tot adevărul cu privire la simpatiile sale, obiceiurile şi intimităţile sale. Mărturisi indiferenţa sa faţă de politică, dragostea pentru studiu, pentru artă, pentru ştiinţă şi flori. Afirmă că niciodată, din ziua în care Corneille venise la Dordrecht şi îi încredinţase aceste documente, depozitul nu fusese nici atins şi nici măcar privit de depozitar.

I se obiectă în privinţa aceasta că lucrul nu era cu putinţă, întrucât hârtiile fuseseră închise într-un dulap în care se uita şi umbla zilnic.

Cornelius răspunse că e adevărat, dar că el nu punea mâna în sertar decât pentru a se convinge că bulbii sunt uscaţi şi că nu se uita decât pentru a se asigura că bulbii încep să încolţească.

I se contestă pretinsa sa indiferenţă faţă de scrisori, care nu putea fi logică, deoarece nu era posibil ca primind un asemenea depozit din mâna naşului său, acesta să nu-i fi adus la cunoştinţă şi importanţa lui. La care el răspunse că naşul său Corneille îl iubea prea mult şi mai ales era un om prea înţelept ca să-i vorbească de conţinutul depozitului, o asemenea confidenţă neputând avea altă urmare decât aceea de a-l tulbura pe depozitar.

I se argumentă că dacă domnul de Witt ar fi procedat astfel, ar fi adău-gat la pachet o declaraţie din care să reiasă, pentru orice eventualitate, că finul său e complet străin de conţinutul depozitului, sau în timpul procesului i-ar fi trimis o scrisoare, care să-i poată servi drept justificare.

Cornelius răspunse că, fără îndoială, naşului său nici nu-i trecuse prin minte că depozitul ascuns într-un dulap, socotit de toţi ai casei la fel de sfânt ca un tabernacol, ar putea fi în primejdie acolo; că, prin urmare, considerase un asemenea certificat inutil; de altfel acum, îşi aducea oa-recum aminte că, înaintea arestării sale, servitorul domnului Ioan de Witt intrase în uscătorie şi îi dăduse o hârtie; dar că despre această întâmplare îi rămăsese o amintire vagă aidoma unei halucinaţii; că servitorul dispă-ruse, iar hârtia, poate va fi găsită, dacă se va căuta atent.

Cât despre Craeke, servitorul domnului Corneille de Witt, acesta părăsise Olanda şi nu se putea da de urma lui.

În ceea ce priveşte hârtia, era atât de puţin probabil că va fi găsită, încât nimeni nu se osteni măcar s-o caute.

Judecătorii voiau să aibă aerul că-l încurajează pe Cornelius să se apere mai bine decât o făcea; folosiră faţă de el acea blajină

răbdare ce-l caracterizează uneori pe magistratul înclinat să-l ajute pe acuzat, alteori pe învingătorul care şi-a doborât adversarul şi, sigur de victorie, nu mai e nevoit să-l asuprească pentru a-l nimici.

Cornelius nu acceptă această protecţie ipocrită şi dădu un ultim răspuns, cu nobleţea unui martir şi calmul unui om drept:

— Mă întrebaţi, domnilor, lucruri la care nu pot să răspund decât cu întregul adevăr. Or, adevărul întreg, iată-l: pachetul a ajuns la mine aşa cum v-am spus; declar în faţa lui Dumnezeu că nu cunoşteam şi nici acum nu ştiu ce conţine; că abia în ziua arestării am aflat că acest depozit cuprinde corespondenţa primului ministru cu marchizul de Louvois. În sfârşit, declar că nu înţeleg cum s-a putut afla că acest pachet se găseşte la mine şi mai ales cum mi se poate face o vină din faptul că am primit ceea ce îmi aducea ilustrul şi nenorocitul meu naş.

La atât se rezuma toată pledoaria lui Cornelius. Judecătorii părăsiră sala pentru deliberare. Ei luară în consideraţie următoarele:

Că orice sămânţă de disensiune civilă e primejdioasă deoarece ar reînvia un război, pe care toţi au interesul să-l înăbuşe.

Unul dintre ei, care avea reputaţia de subtil observator, stabili că acest tânăr, atât de flegmatic în aparenţă, trebuie să fie foarte periculos în realitate şi că sub mantia lui de gheaţă ce-i serveşte drept mască, ascunde o puternică dorinţă de a răzbuna pe domnii de Witt, rudele sale apropiate.

Un altul afirmă că dragostea de lalele se îmbină perfect cu politica şi că istoria a dovedit că mulţi oameni foarte primejdioşi s-au ocupat de grădinărit ca şi cum ar fi fost adevărata lor profesie, deşi în fond erau preocupaţi de cu totul altceva. De pildă, Tarquinius cel Bătrân cultiva maci la Gabies, iar vestitul Condé stropea garoafele în donjonul din Vincennes, primul

meditând între timp la întoarcerea sa la Roma iar al doilea la evadarea din închisoare.

Judecătorul conchise prin următoarea dilemă:

— Domnul Cornelius van Baerle sau iubeşte foarte mult lalelele, sau iubeşte foarte mult politica; şi într-un caz şi în altul, el ne-a minţit; mai întâi fiindcă s-a ocupat de politică, aşa cum o confirmă scrisorile găsite la el, apoi, fiindcă s-a ocupat şi de lalele, după cum o dovedesc mugurii aflaţi asupra lui.

În sfârşit, — şi acesta e lucrul cel mai grav, — Cornelius van Baerle s-a ocupat în acelaşi timp şi de politică şi de lalele; acuzatul e deci de natură hibridă, de o structură amfibie, dedicându-se cu pasiune şi în egală măsură politicii şi culturii lalelelor, ceea ce-i conferă trăsăturile caracteristice acelui soi de oameni periculoşi pentru liniştea publică, cât şi o oare-care, sau mai degrabă o completă analogie cu acele minţi luminate, printre care se numără şi Tarquinius cel Bătrân şi marele Condé, daţi ca exemplu puţin mai înainte.

În urma acestor raţionamente, judecătorii au tras concluzia că prinţul stathuder al Olandei ar fi fără îndoială nespus de recunoscător magistraturii din Haga, dacă aceasta i-ar simplifica administrarea celor Şapte Provincii, distrugând chiar şi cea mai neînsemnată sămânţă de conspiraţie împotriva autorităţii sale.

Acest argument fu hotărâtor: pentru a înăbuşi cu eficacitate germenele oricărei conspiraţii, judecătorii se pronunţară în unanimitate împotriva domnului Cornelius van Baerle, care, — faptul era doar dovedit, — sub aparenţa nevinovată a unui cultivator de lalele, participase la odioasele intrigi şi la îngrozitoarele comploturi ale domnilor de Witt împotriva Olan-dei şi intrase în legături secrete cu duşmanul ei, Franţa.

Sentinţa mai prevedea ca sus-numitul Cornelius van Baerle să fie scos din închisoarea Buytenhoff şi condus la eşafodul ridicat în piaţa cu

acelaşi nume, unde executorul sentinţei îi va tăia capul.

Cum deliberarea fusese foarte serioasă, — durase o jumătate de oră, — pe deţinut îl transportară înapoi la închisoare.

Acolo veni să-i citească sentinţa chiar grefierul.

Jupân Gryphus căzuse la pat din pricina braţului fracturat, care-i dădea febră. Cheile le ţinea unul dintre ajutoarele sale, care îl introduse pe grefier în celulă. În urma lui venea Roza, frumoasa frizonă, ce rămase în ungherul uşii, cu batista la gură pentru a-şi înăbuşi suspinele şi hohotele de plâns.

Cornelius ascultă sentinţa cu o expresie mai mult mirată decât tristă. După ce termină de citit, grefierul îl întrebă dacă are ceva de spus.

— Pe legea mea, nu. Mărturisesc numai că, între cauzele morţii pe care un om încearcă să le prevadă pentru a le ocoli, nu m-am gândit niciodată la asta.

Apoi, grefierul îl salută pe Cornelius van Baerle cu toată consideraţia pe care acest soi de funcţionari o acordă marilor criminali de toate genurile. Dar când era tocmai pe punctul de a ieşi, Cornelius îl întrebă:

— Domnule grefier, vă rog, pentru ce zi e fixată execuţia?

— Pentru azi, răspunse grefierul, puţin stânjenit de tonul calm al condamnatului.

Un hohot de plâns izbucni în spatele uşii. Cornelius se plecă să vadă cine plânge, dar Roza ghici mişcarea şi se trase înapoi.

— Şi la ce oră e execuţia?

— La prânz, domnule.

— Drace! spuse Cornelius, mi se pare că am auzit sunând ora zece, acum douăzeci de minute. N-am timp de pierdut.

— Pentru a dobândi iertare de la Dumnezeu, mai aveţi timp, domnule, zise grefierul, salutându-l

până la pământ; puteţi cere orice duhovnic vă place.

Spunând aceste cuvinte, el se retrase, mergând de-a-n-dăratelea; ajutorul temnicerului era gata să plece şi el, când un braţ alb, tremurând, îl opri în faţa uşii grele.

Cornelius nu văzu decât o bonetă lucrată în fir de aur cu urechiuşe de dantelă albă, — obişnuita podoabă a frumoaselor frizone, — şi nu auzi decât un murmur şoptit la urechea temnicerului!... Acesta puse cheile grele în mâna albă întinsă spre el şi, coborând câteva trepte, se aşeză în mijlocul scării, păzită sus de el, iar jos de câine.

Boneta de aur se întoarse repede şi Cornelius recunoscu obrazul ud şi ochii mari, albaştri, înecaţi în lacrimi, ai frumoasei Roza.

Tânăra fată înaintă spre Cornelius, apăsându-şi mâinile pe piept pentru a potoli bătăile inimii sale zdrobite.

— Oh! domnule, domnule! spuse ea.

Dar nu-şi termină gândul.

— Frumoasa mea copilă, i se adresă Cornelius mişcat, ce doreşti de la mine? Acum nu mai pot face mare lucru pentru nimeni, nu mai am nici o putere.

— Domnule, vă cer o favoare, spuse Roza, întinzând o mână spre Cornelius şi alta spre cer.

— Nu mai plânge, Roza! Lacrimile dumitale mă înduioşează mai mult decât apropiata mea moarte. Şi doar ştii că un condamnat nevinovat trebuie să moară liniştit, chiar bucuros, pentru că e un martir. Haide, nu mai plânge şi spune-mi care ţi-e dorinţa, frumoasa mea Roza.

Tânăra fată se lăsă în genunchi.

— Iertaţi-l pe tatăl meu, spuse ea.

— Pe tatăl dumitale?! spuse, Cornelius mirat.

— Da, a fost atât de aspru cu dumneavoastră! Dar aşa e firea lui, aşa se poartă cu toată lumea; nu a fost rău în mod special cu dumneavoastră.

— E pedepsit, dragă Roza, mai greu chiar decât i se cuvenea, prin accidentul pe care l-a suferit şi îl iert.

— Mulţumesc, zise Roza. Şi acum, spuneţi-mi, pot să fac şi eu, la rândul meu, ceva pentru dumneavoastră?

— Poţi să-ţi ştergi ochii tăi frumoşi, scumpă copilă, răspunse Corneli-us cu surâsul său blând.

— Dar pentru dumneavoastră... pentru dumneavoastră...

— Acela care nu mai are de trăit decât o oră e un mare necumpătat dacă îi mai trebuie ceva, dragă Roza.

— Şi duhovnicul?

— L-am adorat pe Dumnezeu toată viaţa, Roza. L-am adorat în creaţia sa, l-am binecuvântat în voinţa sa. Dumnezeu nu poate avea nimic împotriva mea. Deci nu-ţi voi cere un duhovnic. Gândul care mă frământă acum, Roza, are ca ţel glorificarea lui Dumnezeu. Ajută-mă, draga mea, te rog, să-mi împlinesc acest ultim gând.

— Ah, domnule Cornelius, vorbiţi, vorbiţi! strigă tânăra fată cu faţa toată inundată de lacrimi.

— Dă-mi mâna şi promite-mi că n-ai să râzi, copila mea.

— Să râd?! strigă Roza desperată, să râd în clipa asta! Dar nu mă vedeţi, domnule Cornelius?

— Te văd, Roza şi cu ochii trupului şi cu ochii sufletului. Niciodată n-am văzut femeie mai frumoasă, nici suflet mai curat; şi dacă din momentul acesta n-am să te mai privesc, iartă-mă, e pentru că aş prefera ca plecând din viaţă, să nu regret nimic.

Roza tresări. În timp ce deţinutul spunea aceste cuvinte, în turnul din Buytenhoff, ceasul bătea ora unsprezece.

Cornelius înţelese.

— Da, da, să ne grăbim, spuse el, ai dreptate, Roza.

Scoase de la piept, unde o ascunsese din nou de când nu se mai temea de percheziţie, hârtia în care erau înveliţi cei trei muguri.

— Frumoasa mea prietenă, am iubit mult florile. Pe atunci nici nu ştiam că se poate iubi altceva. Oh! nu roşi, nu întoarce capul, Roza, chiar dacă ţi-aş face o declaraţie de dragoste. Oricum, biată copilă, n-ar avea nici o urmare. Există în piaţa Buytenhoff un anume oţel care peste şaizeci de minute se va răzbuna pe îndrăzneala mea. Deci iubeam florile, Roza şi izbutisem, cel puţin aşa cred, să realizez marea lalea neagră, lucru socotit de toţi imposibil şi care, nu ştiu dacă ai aflat, este obiectul unui premiu de o sută de mii de florini, propus de Societatea horticolă din Harlem. Aceşti o sută de mii de florini, — şi Dumnezeu ştie că nu pe ei îi regret, — aceşti o sută de mii de florini îi am aici, în această hârtie, ei vor fi câştigaţi prin cei trei muguri pe care-i conţine şi pe care te rog să-i iei, Roza, căci ţi-i dăruiesc.

— Domnule Cornelius!

— Oh! ia-i Roza, nu faci rău nimănui, copila mea. Sunt singur pe lume. Tatăl şi mama mea au murit; n-am avut nici soră, nici frate; n-am iubit pe nimeni şi dacă cineva m-a iubit, n-am ştiut-o niciodată. De altfel, vezi bine, Roza, că sunt părăsit, căci în clipa asta dumneata eşti singura fiinţă care a venit în celula mea să mă mângâie şi să mă ajute.

— Dar domnule, o sută de mii de florini...

— Ah, să fim serioşi, copilă dragă, o sută de mii de florini vor fi o zestre potrivită pentru frumuseţea dumitale; vei avea cei o sută de mii de florini, căci sunt sigur de mugurii mei. Îi vei avea, deci, dragă Roza şi nu-ţi cer în schimb decât făgăduiala că te vei căsători cu un băiat cumsecade, tânăr, pe care-l vei iubi şi care să te iubească aşa cum iubeam eu florile. Nu mă întrerupe, Roza, nu mai am decât câteva minute...

Biata fată simţea că o înăbuşe suspinele.

Cornelius îi luă mâna.

— Ascultă-mă, continuă el, iată cum trebuie să procedezi: vei lua pă-mânt din grădina mea de la Dordrecht. Cere-i lui Butruysheim, grădinarul meu, pământ din stratul numărul 6: plantează într-o ladă adâncă aceşti trei muguri; ei vor înflori în luna mai a anului viitor, adică peste şapte luni şi de îndată ce se va ivi floarea pe tijă, petrece-ţi nopţile ferind-o de vânt, iar zilele apărând-o de soare. Ea va înflori şi va fi neagră, sunt sigur. Atunci să-l vesteşti pe preşedintele Societăţii din Harlem. El va cere congresului să constate culoarea florii şi ţi se vor înmâna cei o sută de mii de florini.

Roza suspină adânc.

— Acum, urmă Cornelius ştergându-şi lacrima care-i tremura pe marginea pleoapei, — lacrimă izvorâtă mai degrabă din durerea de a nu putea vedea minunata lalea neagră înflorind, decât din suferinţa de a părăsi viaţa, — acum nu mai am nici o dorinţă, decât ca laleaua să poarte numele de *Roza Barlaensis*, adică să amintească în acelaşi timp şi numele dumitale şi al meu. Cum nu ştii latina, ai putea cu siguranţă să uiţi acest cuvânt, aşa că ar fi mai bine să-mi aduci un creion şi o hârtie ca să ţi-l scriu.

Roza izbucni în hohote de plâns şi-i întinse o carte legată în piele de capră, pe care se puteau citi iniţialele C.W.

— Ce-i asta? întrebă deţinutul.

— Vai, e biblia bietului dumneavoastră naş, Corneille de Witt. Din ea şi-a tras puterea de a suporta tortura şi de a asculta fără să pălească sentinţa ce i s-a dat. Am găsit-o în această cameră după moartea martirului şi am păstrat-o ca pe-o relicvă; voiam să vi-o aduc azi, căci mi se părea că în cartea asta se ascunde o forţă divină. Dar n-aţi avut nevoie până acum de acest ajutor, căci natura v-a înzestrat din plin cu forţa necesară. Dumnezeu fie lăudat.Scrieţi pe prima pagină ce aveţi de scris,

domnule Cornelius şi deşi nu ştiu să citesc, ceea ce veţi scrie va fi împlinit.

Cornelius luă biblia şi o sărută cu respect.

— Cu ce să scriu? întrebă el.

— În biblie este un creion, spuse Roza. L-am găsit în ea şi l-am păs-trat.

Era creionul pe care Ioan de Witt l-a împrumutat fratelui său şi pe care nu s-a gândit să-l mai ia înapoi.

Cornelius îl luă şi pe a doua pagină, — căci ne amintim că prima fusese ruptă, — pregătindu-se să moară, scrise cu o mână nu mai puţin sigură decât a naşului său:

"Azi, 23 august 1672, cu puţin înainte de a urca pe eşafod, deşi sunt nevinovat şi de a-mi încredinţa sufletul lui Dumnezeu, las moştenire Rozei Gryphus singurul bun care mi-a mai rămas dintre toate bunurile pământ-teşti, celelalte fiindu-mi confiscate; las deci moştenire Rozei Gryphus trei muguri din care, după convingerea mea, va răsări în luna mai a anului viitor marea lalea neagră, obiectul premiului de o sută de mii de florini propus de Societatea din Harlem. Doresc să încaseze în locul meu aceşti o sută de mii de florini, Roza Gryphus, în calitate de unică moştenitoare, având obligaţia doar de a se căsători cu un tânăr cam de vârsta mea, care o va iubi şi pe care ea îl va iubi şi de a da noii specii de lalele numele de Roza Barlaensis, adică numele ei şi al meu împreună.

Dumnezeu să-mi mântuie sufletul, iar ei să-i dea sănătate!

Cornelius van Baerle".

Apoi dădu Rozei biblia:

— Citeşte!

— Vai, v-am mai spus doar că nu ştiu să citesc.

Atunci Cornelius îi citi Rozei testamentul.

Biata copilă suspina tot mai des.

— Accepţi condiţiile mele? întrebă deţinutul, surâzând melancolic şi sărutând vârful degetelor tremurânde ale tinerei frizone.

— Oh! nu pot, domnule, bâlbâi ea.

— Nu poţi, copila mea şi de ce?

— Pentru că una din condiţii n-aş putea s-o îndeplinesc.

— Care? Eu credeam că am fost de acord asupra acestui tratat de alianţă.

— Îmi daţi cei o sută de mii de florini ca zestre?

— Da.

— Cu condiţia de a lua în căsătorie un om pe care-l voi iubi?

— Bineînţeles.

— Ei bine, domnule, nu pot primi aceşti bani. Nu voi iubi niciodată pe nimeni şi nu mă voi căsători.

Şi după ce cu greu izbuti să rostească aceste cuvinte, Roza simţi că i se moaie genunchii şi că e gata să leşine de durere.

Când o văzu că devine palidă şi că e gata să se prăbuşească, Cornelius vru s-o ia în braţe, dar tocmai atunci răsună pe scări un pas apăsat, urmat de alte zgomote sinistre şi de lătratul Câinelui.

— Vin să vă ia! strigă Roza frângându-şi mâinile. Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Nu mai aveţi nimic să-mi spuneţi?

Şi căzu în genunchi, acoperindu-şi faţa cu palmele şi încercând să-şi înăbuşe suspinele şi lacrimile.

— Doar atât, că te rog să ascunzi cu mare grijă cei trei muguri şi, din dragoste pentru mine, să-i îngrijeşti după indicaţiile pe care ţi le-am dat. Adio, Roza.

— Oh, da, spuse ea fără să ridice capul, am să fac tot ce mi-aţi spus. Numai că n-am să mă mărit, adăugă ea în şoaptă, căci asta, o jur, mi-e cu neputinţa.

Şi ascunse la pieptul ei tresăltând nepreţuita comoară a lui Cornelius.

Zgomotul pe care îl auziseră Cornelius şi Roza era făcut de grefier, care se întorcea pentru a-l lua pe condamnat, urmat de executor, de soldaţii desemnaţi să formeze garda eşafodului şi de obişnuiţii curioşi ce se învârteau în preajma închisorii. Fără slăbiciune, dar şi fără fanfaronadă, Cornelius îi primi ca pe nişte prieteni şi acceptă condiţiile impuse de aceşti oameni care-şi îndeplineau datoria.

Apoi, privind în grabă piaţa prin ferestruica zăbrelită, el zări eşafodul şi spânzurătoarea, de unde fuseseră desprinse, din ordinul prinţului stathuder, rămăşiţele batjocorite ale celor doi fraţi de Witt.

Când trebui să coboare pentru a urma garda, Cornelius căută din ochi privirea îngerească a Rozei, dar nu văzu îndărătul săbiilor şi a halebardelor decât corpul ei întins lângă o bancă de lemn şi obrazu-i livid, pe jumătate acoperit de păru-i lung.

Iar Roza, căzând fără simţire, îşi apăsa corsajul de catifea cu mâna şi chiar în starea de inconştienţă în care se găsea, continua instinctiv să ocrotească preţiosul dar ce i-l încredinţase Cornelius.

Părăsind celula, tânărul zări între degetele crispate ale Rozei foaia gălbuie a bibliei pe care Corneille de Witt scrisese cu atâta greutate şi cu atâta durere cele câteva rânduri care, dacă ar fi fost citite de Cornelius, ar fi salvat fără îndoială un om şi o lalea.

Capitolul XII Execuţia

Ieşind din închisoare, Cornelius n-avea de făcut nici trei sute de paşi, pentru a ajunge la picioarele eşafodului. Jos lângă scară, liniştit, câinele îl privi trecând; lui Cornelius i se păru că citeşte în ochii dulăului o anumită expresie de blândeţe, poate chiar de compătimire. Probabil că dulăul îi recunoştea pe cei condamnaţi şi nu-i muşca decât pe cei care erau puşi în libertate.

Se înţelege că pe cât drumul de la poarta închisorii la picioarele eşafodului era mai scurt, pe atât era mai înţesat de curioşi. Erau aceiaşi curioşi care, încă nesătui de sângele băut în urmă cu trei zile, aşteptau acum o nouă victimă. De îndată ce apăru Cornelius, în stradă izbucni un urlet cumplit.

În mijlocul mulţimii, eşafodul părea o insulă de care se izbeau valurile a patru sau cinci râuri. În tumultul ameninţărilor, al urletelor şi al vocifer-ărilor, Cornelius se adânci în propriile sale gânduri. Oare la ce se gândea acest om drept, care trebuia să moară? Nu se gândea nici la duşmanii săi, nici la judecătorii săi, nici la călăii săi. Se gândea la frumoasele lalele pe care le va vedea din înaltul cerului, în Ceylon, în Bengal sau în altă parte, atunci când, aşezat împreună cu toţi nevinovaţii la dreapta lui Dumnezeu, va putea privi cu milă pe pământ, unde fuseseră măcelăriţi domnii Ioan şi Corneille de Witt, vinovaţi de a se fi ocupat prea mult de politică şi unde urma să fie sacrificat şi domnul Cornelius van Baerle, vinovat de a se fi gândit prea mult la lalele.

"Treabă doar de o lovitură de sabie, îşi spunea filozoful şi frumosul meu vis va începe". Rămânea doar de ştiut dacă, la fel ca domnului de Chalais, ca domnului de Thou şi ca altor oameni ucişi de nişte nepricepuţi, călăul nu-i rezerva şi bietului cultivator de lalele mai mult decât o lovitură, adică mai mult decât un martiriu.

Totuşi, van Baerle nu urcă mai puţin hotărât treptele eşafodului. Indiferent de ceea ce simţea, el le urcă mândru de a fi fost prietenul ilustrului Ioan

şi finul nobilului Corneille, pe care derbedeii, adunaţi acum pentru a-l vedea, îi ciopârţiseră şi îi arseseră cu trei zile în urmă. El îngenunchie, îşi făcu rugăciunea şi observă, nu fără să simtă o puternică bucurie, că punând capul pe butuc şi lăsând ochii deschişi, va putea vedea până în ultima clipă fereastra zăbrelită a închisorii Buytenhoff.

În sfârşit sosi şi clipa când trebui să facă ultimul gest: îşi sprijini băr-bia pe blocul umed şi rece. Dar, imediat, fără voia lui, ochii i se închiseră, pentru a rezista cu mai multă tărie groaznicei lovituri ce urma să cadă asupra capului său şi să-l răpună. Un fulger luci pe podeaua eşafodului: călăul ridicase sabia. Van Baerle spuse adio marii lalele negre, convins că se va trezi în faţa lui Dumnezeu, într-o lume alcătuită din altă lumină şi din altă culoare.

De trei ori simţi curentul rece al săbiei înfiorându-i gâtul. Dar ce surpriză! El nu avu nici senzaţia de durere, nici de lovire. Nu văzu nici o schimbare de nuanţe. Apoi deodată, fără să-şi dea seama cum, se simţi ridicat cu oarecare blândeţe şi se trezi stând pe propriile sale picioare, clătinându-se doar puţin. Redeschise ochii. Aproape de el, cineva citea un pergament pecetluit cu ceară roşie.

Şi acelaşi soare galben şi palid, aşa cum trebuie să arate soarele olandez, strălucea pe cer, aceeaşi fereastră zăbrelită îl privea din înălţimea închisorii şi aceleaşi puşlamale, nu urlând, ci înmărmurite, îl priveau de jos, din piaţă.

După ce deschise ochii, după ce privi şi ascultă, van Baerle începu să înţeleagă următoarele:

Că monseniorul Wilhelm, prinţ de Orania, temându-se ca cele şapte-sprezece livre de sânge ce curgeau în trupul lui van Baerle, cu o aproximaţie de câteva uncii, să nu încline balanţa dreptăţii divine, fu cuprins de milă pentru firea şi aparenţele de nevinovăţie ale condamnatului.

Drept urmare, Alteţa Sa îi dăruise viaţa.

Iată de ce sabia care se ridicase cu o sclipire sinistră, zburând de trei ori în jurul capului său, — ca pasărea funebră în jurul capului lui Turnus[13], — nu se abătu asupra gâtului său şi îi lăsase neatinse vertebrele. Iată pentru ce nu simţise nici durere, nici lovire. Iată pentru ce soarele continua să râdă încă în azurul tern, e adevărat, dar plăcut, al bolţii cereşti.

Cornelius, care nădăjduise să se trezească lângă Dumnezeu, admirând panorama lalelelor din univers, fu puţin dezamăgit, dar se mângâie, mişcând cu o oarecare satisfacţie resorturile inteligente ale acestei părţi a corpului, pe care grecii o numeau *trachelos* şi pe care noi francezii o numim cu modestie gât. Şi apoi, Cornelius spera într-o graţiere completă, care-i va reda libertatea şi straturile de flori din Dordrecht.

Dar Cornelius se înşela; aşa cum spunea cam pe vremea aceea doamna de Sévigné, exista un *post-scriptum* şi lucrul cel mai important era cuprins în el. Prin acest *post-scriptum*, Wilhelm, stathuder al Olandei, îl condamna pe Cornelius van Baerle la închisoare pe viaţă.

Era prea puţin vinovat pentru a muri, dar prea vinovat pentru a trăi liber.

Cornelius ascultă deci acest *post-scriptum*, apoi după prima senzaţie de nemulţumire izvorâtă din noua decepţie, se gândi:

"Ei şi! nu e totul pierdut. Închisoarea pe viaţă are şi o parte bună. Va fi Roza acolo, vor fi cei trei muguri ai lalelei negre!"

Cornelius uita însă că cele şapte Provincii au şapte închisori, câte una de fiecare provincie şi că pâinea deţinutului e mai ieftină oriunde în altă parte decât la Haga, în capitală.

Alteţa Sa Wilhelm, care nu avea deloc, după câte se pare, mijloace de a-l hrăni pe van Baerle la Haga, îl trimitea să-şi execute pedeapsa în

fortăreaţa Loevestein, foarte aproape de Dordrecht, dar cu toate astea, vai! foarte departe.

Căci Leovestein, spun geografii, e situată pe limba de pământ a insulei formată de Wahal şi Meusa, în faţa oraşului Gorcum.

Van Baerle cunoştea destul de bine istoria ţării sale ca să ştie că celebrul Grotius fusese închis în acest castel după moartea lui Barneveldt şi că statele Olandei, în generozitatea lor faţă de vestitul publicist, jurisconsult, istoric, poet, teolog, îi acordaseră pe zi suma de douăzeci şi patru de bani olandezi pentru hrană.

— Mie, care sunt departe de a valora cât Grotius, îşi spuse van Baerle, mi se vor da cu mare greutate doisprezece bani şi voi trăi anevoie, dar, în sfârşit, voi trăi.

Apoi, deodată, îşi aminti un lucru îngrozitor:

— Ce umed şi înnorat e ţinutul acesta şi cât de neprielnic e terenul pentru cultivarea lalelelor! Iar Roza, Roza nu va fi nici ea la Loevestein, murmură Cornelius, lăsând să-i cadă pe piept capul, căruia nu-i lipsise mult să cadă ceva mai jos.

Capitolul XIII Ce se petrecea în acest timp în sufletul unui spectator

Dintre toţi spectatorii pe care execuţia lui van Baerle îi atrăsese la Buytenhoff şi apoi întorsătura ce o luaseră lucrurile îi dezamăgise oarecum, cel mai decepţionat era cu siguranţă un anumit burghez, îmbrăcat curat şi care de dimineaţă dăduse atât de bine din mâini şi din picioare, încât ajunse să fie despărţit de eşafod doar prin rândul de soldaţi care înconjura instrumentul supliciului.

Mulţi dintre spectatori se arătaseră dornici de a vedea curgând sângele *perfid* al vinovatului

Cornelius; dar nici unul nu îşi exprimase această funestă dorinţă atât de înverşunat ca burghezul despre care am pomenit.

Cei mai îndârjiţi veniseră la Buytenhoff în zori, pentru a ocupa un loc mai bun; dar el, luând-o înaintea lor, petrecuse noaptea pe pragul închisorii şi de acolo ajunsese, aşa cum am mai spus, în rândul din faţă, mângâind pe unii şi lovind pe alţii.

Când călăul îşi aduse condamnatul la eşafod, burghezul, urcat pe marginea unei fântâni pentru a vedea şi a fi văzut mai bine, făcu un semn călăului, voind parcă să-i spună:

— Ne-am înţeles, nu-i aşa?

La care călăul îi răspunse şi el printr-un alt semn:

— N-avea nici o grijă.

Cine era acest burghez care părea să se înţeleagă atât de bine cu vicleanul călău şi ce voia să însemne schimbul acesta de gesturi?

Nimic mai uşor de ghicit: burghezul era *mynheer* Isaac Boxtel, care, de la arestarea lui Cornelius, venise, după cum am văzut, la Haga, pentru a încerca să pună mâna pe cei trei muguri ai lalelei negre.

Boxtel încercase mai întâi să-l atragă pe Gryphus de partea sa, dar acesta era credincios, bănuitor şi colţos ca un buldog. Aşa că interpretase pe dos ura lui Boxtel, luându-l drept un prieten devotat al deţinutului, care se interesează de lucruri fără importanţă, pentru a-i înlesni o evadare.

De aceea, încă de la primele propuneri ale lui Boxtel de a sustrage mugurii pe care Cornelius van Baerle îi ascundea cu siguranţă, dacă nu la piept, în vreun colţ al celulei, Gryphus îi răspunse dându-l pur şi simplu afară, ba asmuţind asupra lui şi câinele de sub scară.

Pe Boxtel nu-l descurajă faptul că-i rămăsese între dinţii dulăului fundul pantalonilor. Reveni, dar de data asta îl găsi pe Gryphus în pat, cu febră

şi cu braţul frânt. Nici nu-l primi pe petiţionar, care se îndreptă atunci către Roza, oferindu-i în schimbul celor trei muguri o bonetă din fir de aur curat. Nobila fată, ignorând încă valoarea furtului ce i se propunea deşi i se oferea o recompensă atât de atrăgătoare, îl trimise pe cel ce-o ispitea la călău, care era nu numai ultimul judecător dar şi ultimul moş-tenitor al condamnatului.

Acest răspuns îi sugeră lui Boxtel o idee.

Între timp, în urma procesului rapid ce avusese loc, sentinţa fusese pronunţată. Isaac n-avea răgazul să corupă pe nimeni. Se opri deci la sfatul pe care i-l dăduse Roza; porni să-l caute pe călău.

Isaac era convins că van Baerle va muri cu mugurii pe inimă, deoarece nu putea bănui două lucruri esenţiale: Roza, adică dragostea; Wilhelm, adică indulgenţa. În afară de Roza şi de Wilhelm, calculele invidiosului erau exacte. Fără Wilhelm, Cornelius murea. Fără Roza, Cornelius murea cu mugurii pe inimă.

Mynheer Boxtel se duse deci să-l găsească pe călău, se dădu drept bun prieten al condamnatului şi, în afară de bijuteriile de aur şi de argint pe care le lăsa executorului sentinţei, el cumpără toate lucrurile viitorului mort pentru suma cam exagerată de o sută de florini. Dar ce însemna o sută de florini pentru un om aproape sigur că în schimbul acestei sume obţine premiul Societăţii din Harlem?

Cât priveşte pe călău, acesta n-avea nimic sau aproape nimic de făcut pentru a câştiga cei o sută de florini. Trebuia numai, execuţia o dată terminată, să-l lase pe *mynheer* Boxtel să urce pe eşafod împreună cu servitorii săi pentru a aduna rămăşiţele neînsufleţite ale prietenului său.

Aşadar, călăul acceptă propunerea. Nu pusese decât o singură condiţie, aceea de a fi plătit înainte. Boxtel plăti înainte şi aşteptă.

Nu vom începe să descriem efectul ce l-a produs asupra acestui demn muritor oprirea executării sentinţei. De ce mai pierdea călăul timp făcând să lucească sabia deasupra capului lui Cornelius, în loc să-l doboare? Dar când îl văzu pe grefier luându-l pe condamnat de mână şi ridicându-l în timp ce scotea din buzunar un pergament, când îl auzi citind graţierea acordată de stadtholder, Boxtel deveni fiară. Furia tigrului, a hienei şi a şarpelui ţâşni din ochii lui, din strigătul, din gesturile lui; dacă van Baerle i-ar fi fost la îndemână, s-ar fi aruncat asupra lui şi l-ar fi asasinat.

Prin urmare, Cornelius va trăi, Cornelius se va duce la Loevestein; va lua cu el în închisoare mugurii şi poate că va găsi acolo o grădină unde laleaua neagră va putea înflori.

Sunt unele catastrofe ce nu pot fi descrise de pana unui biet scriitor care, se vede astfel silit să le încredinţeze, în toată simplitatea lor, ima-ginaţiei cititorilor.

Leşinat, Boxtel căzu de pe marginea fântânii peste nişte orangişti, nemulţumiţi ca şi el de întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Aceştia, crezând că strigătele scoase de *mynheer* Isaac erau strigăte de bucurie, îl burduşiră cum putură mai bine.

Dar ce însemnau câţiva pumni pe lângă durerea resimţită de Boxtel!

El vru să fugă după trăsura care îl ducea pe Cornelius cu mugurii săi. În grabă însă, nu observă o piatră, se împiedică, se clătină, îşi pierdu echilibrul şi se rostogoli vreo zece paşi; se ridică, lovit, strivit, după ce toată plebea din Haga îl călcase în picioare.

Şi în această împrejurare, Boxtel, căruia, în ultima perioadă, nimic nu-i reuşea, fu nenorocit din cauza hainelor rupte, a spatelui strivit şi a mâinilor zgâriate.

Dacă am crede că toate acestea i-au fost de ajuns lui Boxtel ne-am înşela.

De îndată ce se putu ridica în picioare, Boxtel îşi smulse cât putu mai mult păr din cap şi îl oferi ca jertfă sălbăticiei şi nesimţitoarei divinităţi, ce se numeşte Invidia.

Fără îndoială, a fost o jertfă pe placul zeiţei care, aşa cum spune mitologia, nu are decât şerpi în chip de pieptănătură.

Capitolul XIV Porumbeii din Dordrecht

Pentru Cornelius van Baerle era desigur o mare cinste să fie închis în aceeaşi temniţă ale cărei ziduri îl primiseră şi pe savantul domn Grotius.

Dar o dată ajuns, la închisoare îl aştepta o cinste şi mai mare. Se întâmplă ca tocmai încăperea ce fusese locuită la Loevestein de ilustrul prieten al lui Barneveldt să fie liberă când, milostenia prinţului de Orania îl trimise pe cultivatorul de lalele van Baerle acolo.

Această încăpere avea o faimă proastă la castel de când, graţie imagi-naţiei soţiei sale, domnul Grotius evadase, ascunzându-se în vestita ladă de cărţi, pe care paznicii uitaseră s-o controleze.

Pe de altă parte, van Baerle socoti semn bun faptul că i se dădu această celulă; căci, după părerea lui, un temnicer n-ar fi trebuit niciodată să lase un al doilea porumbel să locuiască în aceeaşi colivie din care primul îşi luase zborul atât de uşor.

Este o încăpere istorică. Nu vom pierde deci timpul cu descrierea ei în amănunt; vom pomeni doar iatacul special amenajat aici pentru doamna Grotius. Este o celulă asemănătoare oricărei alte

celule, poate ceva mai înaltă, ce oferă prin fereastra zăbrelită o privelişte minunată.

De altfel interesul povestirii noastre nu constă în descrierea unor interioare. Pentru van Baerle, viaţa era altceva decât un aparat respirator. Bietul deţinut iubea mai mult decât maşina sa pneumatică două lucruri pe care numai gândul, acest călător liber, i le putea dărui: o floare şi o femeie, — amândouă pierdute pentru totdeauna.

Din fericire, bunul van Baerle se înşela! Dumnezeu, care îl privise cu un zâmbet părintesc în timp ce era dus la eşafod, îi rezerva chiar în închisoare, în celula domnului Grotius, cea mai aventuroasă existenţă de care avusese parte vreodată un cultivator de lalele.

Într-o dimineaţă, stând lângă fereastră, pe când respira aerul proaspăt ce adia dinspre Wahal şi admira profilându-se în depărtare, în spatele unei păduri de hornuri, morile din Dordrecht, oraşul său natal, văzu înălţându-se de acolo spre soare, cu fâlfâit de aripi tremurător, o mulţime de porumbei ce veneau să poposească pe vârfurile caselor din Loevestein.

— Aceşti porumbei, îşi spuse van Baerle, vin din Dordrecht şi deci e foarte probabil că se vor întoarce tot acolo. Dacă cineva ar agăţa o scrisoare de aripa unui porumbel, cu puţin noroc ar reuşi poate să trimită veşti despre el la Dordrecht, unde lumea îl plânge.

Apoi, după un moment de visare:

— Acest cineva voi fi eu.

Când ai douăzeci şi opt de ani şi eşti condamnat pe viaţă, adică ştii că vei sta cam vreo douăzeci sau douăzeci şi trei de mii de zile în închisoare, ai răbdare.

Aşadar, van Baerle înjghebă o cursă pentru porumbei. El ispiti aceste zburătoare cu toate resursele sale de hrană, în valoare de optsprezece bani olandezi pe zi, — adică doisprezece bani francezi, — şi după o lună de încercări zadarnice

prinse în sfârşit o porumbiţă. Îi trebuiră alte două luni ca să prindă şi un porumbel; apoi îi închise împreună, şi, către începutul anului 1673, după ce dobândi câteva ouă, dădu drumul porumbiţei; aceasta, încrezătoare în porumbel, pe care îl lăsă să clocească în locul ei, îşi luă veselă zborul spre Dordrecht, cu bileţelul sub aripă. Se întoarse seara.

Hârtia era în acelaşi loc. O păstră astfel cincisprezece zile, spre marea dezamăgire şi apoi spre marea deznădejde a lui van Baerle. Dar a şaispre-zecea zi, ea se întoarse în sfârşit fără hârtie.

Van Baerle adresase acest bileţel doicii sale, bătrâna frizonă şi ruga sufletele miloase ce îl vor găsi să i-l înmâneze cât mai repede cu putinţă. În scrisoare, el pusese câteva rânduri şi pentru Roza.

Dumnezeu, care împrăştie cu suflul său seminţele de mixandre pe zidurile vechilor castele şi le face să înflorească doar cu puţină ploaie, îl sprijini şi pe van Baerle, a cărui scrisoare ajunsese în mâinile bătrânei sale doici.

Şi iată cum:

Părăsind oraşul Dordrecht pentru Haga şi Haga pentru Gorcum, *mynheer* Isaac Boxtel îşi abandonă nu numai casa, nu numai servitorul, nu numai postul de observaţie, nu numai telescopul, dar şi porumbeii.

Servitorul, pe care-l lăsase fără bani, mâncă mai întâi puţinul agonisit de el şi apoi începu să mănânce porumbei.

Văzând aceasta, porumbeii emigrară de pe acoperişul lui Isaac Boxtel pe acoperişul lui Cornelius van Baerle.

Doica era un suflet bun care simţea nevoia să iubească pe cineva. Ea se împrieteni cu porumbeii veniţi să-i ceară ospitalitate şi când servitorul lui Isaac Boxtel îi revendică pe ultimii doisprezece sau cincisprezece pentru a-i mânca aşa cum îi mâncase şi pe primii doisprezece sau cincisprezece, ea se oferi să-i răscumpere, cu şase bani olandezi bucata. Suma reprezenta valoarea

dublă a porumbeilor, aşa că servitorul primi cu mare bucurie. Doica deveni deci proprietara legitimă a porumbeilor invidiosului Boxtel.

Aceştia erau porumbeii care, împreună cu alţii, vizitau în peregrinările lor Haga, Loevestein, Rotterdam, fără îndoială în căutarea unui grâu de alt soi, sau a unei seminţe de cânepă cu alt gust.

Biletul căzu deci în mâinile doicii lui van Baerle.

Ca urmare, într-una din primele zile ale lui februarie, în timp ce vălurile înserării coborau din cer lăsând în urma lor stelele abia răsărind, Cornelius auzi pe scara ce ducea spre turnuleţ o voce care îl făcu să tresară.

Îşi duse mâna la inimă şi ascultă.

Era vocea dulce şi armonioasă a Rozei.

Roza, care făcuse călătoria de la Haga la Loevestein; Roza care reuşise să pătrundă, — Cornelius nu ştia cum, — în închisoare. Dar va găsi ea oare şi acum mijlocul fericit de a se strecura până la deţinut?

În timp ce Cornelius, chinuit de gândul acesta, clădea soluţii peste soluţii, dorinţi peste nelinişti, ferestruica de la uşa celulei se deschise şi Roza, strălucind de bucurie, gătită, mai frumoasă din cauza durerii care în cele cinci luni îi pălise obrajii, îşi lipi faţa de grilajul care-l închidea pe Cornelius, spunându-i:

— Domnule, domnule, am venit.

Cornelius întinse braţele, privi cerul şi scoase un strigăt de bucurie.

— Roza, Roza!

— Linişte! Să vorbim încet. În urma mea vine tata.

— Tatăl dumitale?

— Da, e aici în curte, lângă scară: primeşte instrucţiunile guvernato-rului şi o să urce îndată.

— Instrucţiunile guvernatorului?

— Ascultaţi, o să încerc să vă explic totul pe scurt: prinţul stadtholder are un conac la o leghe de

Leyda, mai bine zis, o fermă mare. Mătuşa mea, care e doica lui, supraveghează animalele din această fermă. De cum am primit scrisoarea dumneavoastră, scrisoare pe care din nefericire n-am putut s-o citesc şi pe care mi-a citit-o doica dumneavoastră, am alergat la mătuşa mea, am stat acolo până a venit prinţul şi atunci l-am rugat să-i încredinţeze tatălui meu funcţia de temnicer la fortăreaţa Loevestein, în locul funcţiei de prim paznic al închisorii din Haga. El nu bănuia ce scop urmăresc; dacă ar fi ştiut, poate că m-ar fi refuzat; aşa, dimpotrivă, a aprobat cererea mea.

— Aşa încât, eşti aici.

— După cum vedeţi.

— Şi te voi vedea în fiecare zi?

— Cât de des se va putea.

— O, Roza, frumoasa mea Roza! Deci mă iubeşti puţin?

— Puţin..., spuse ea, oh! nu sunteţi destul de pretenţios, domnule Cornelius.

Cornelius întinse mâinile cu pasiune, dar numai degetele lor se putură atinge printre gratii.

— Iată, vine tatăl meu! spuse tânăra fată.

Roza se depărtă grăbită de uşă şi se avântă spre bătrânul Gryphus, care urcase scara şi ajunsese sus.

Capitolul XV Ferestruica

În urma lui Gryphus venea dulăul.

Îl lua cu el când îşi făcea rondul, ca la nevoie să recunoască deţinuţii.

— Tată, zise Roza, aici e celebra încăpere din care a evadat domnul Grotius; l-ai cunoscut pe domnul Grotius?

— Da, da, ticălosul de Grotius; era prieten cu netrebnicul de Barneveldt, a cărui execuţie am văzut-o când eram copil. Grotius! De aici a evadat.

Ei bine, garantez că nu va mai evada nimeni după el.

Şi deschizând uşa, îşi începu pe întuneric discursul său către prizo-nier.

Cât despre câine, el se duse mârâind să adulmece pulpele prizonieru-lui, cu aerul de a-l întreba cu ce drept mai este încă viu, după ce îl văzuse ieşind între grefier şi călău. Dar frumoasa Roza îl chemă şi dulăul veni la ea.

— Domnule, spuse Gryphus şi ridică felinarul, încercând să arunce puţină lumină în jurul lui, vezi în mine pe noul dumitale temnicer. Sunt şeful temnicerilor şi celulele sunt sub supravegherea mea. Nu sunt rău, dar sunt neclintit în tot ceea ce priveşte disciplina.

— Dar te cunosc foarte bine, dragă domnule Gryphus, spuse deţinu-tul, intrând în cercul de lumină răspândită de felinar.

— Ia te uită, dumneata erai, domnule van Baerle! Dumneata erai! Ia te uită, cum se întâlnesc oamenii!

— Da şi constat cu mare plăcere, scumpul meu domn Gryphus, că braţul dumitale merge de minune, pentru că poţi ţine felinarul cu el.

Gryphus încruntă sprâncenele.

— Aşa se întâmplă, spuse el, în politică se fac întotdeauna greşeli. Alteţa Sa ţi-a lăsat viaţa, eu nu ţi-aş fi lăsat-o.

— Şi pentru ce? întrebă Cornelius.

— Pentru că eşti în stare să încerci o nouă conspiraţie; voi ăştia savanţii aveţi legături cu diavolul.

— Te asigur, domnule Gryphus, spuse van Baerle, că dacă m-am gândit un moment să evadez, acum sunt hotărât să n-o mai fac.

— Foarte bine, foarte bine! spuse Gryphus, fii atent cum te porţi, căci eu voi veghea. Dar e tot una. Alteţa Sa a făcut o mare greşeală.

— Lăsându-mi capul pe umeri?... Mulţumesc, mulţumesc, domnule Gryphus.

— Fără îndoială. Vezi ce liniştiţi stau domnii de Witt acum?

— E îngrozitor ce spui, domnule Gryphus. Şi-şi întoarse capul, pentru a-şi ascunde dezgustul. Uiţi că unul dintre nenorociţii aceia îmi era prieten, iar celalalt... celălalt era pentru mine un al doilea tată.

— Da, dar îmi amintesc că şi unul şi altul au fost conspiratori. Şi apoi spun lucrurile astea din filantropie.

— Ah, aşa! Explică-mi şi mie ce înseamnă din filantropie. Nu înţeleg bine.

— Da. Dacă ai fi rămas pe butucul meşterului Harbruck...

— Ei, dacă aş fi rămas...

— Dacă ai fi rămas, n-ai mai fi avut de suferit. Pe când aici, nu-ţi ascund, îţi voi face viaţa amară.

— Mulţumesc pentru făgăduială, domnule Gryphus.

Şi în timp ce deţinutul surâdea ironic spre bătrânul temnicer, din spatele uşii, Roza îi zâmbea îngereşte, pentru a-l consola.

Gryphus se duse la fereastră.

Era încă destulă lumină şi orizontul îndepărtat se pierdea într-o pâclă cenuşie.

— Ce privelişte se deschide de aici? întrebă temnicerul.

— Foarte frumoasă, răspunse Cornelius, privind-o pe Roza.

— Da, da, se vede prea mult, prea mult se vede.

În acest moment, cei doi porumbei, speriaţi de apariţia şi mai ales de vocea necunoscutului, zburară din cuibul lor şi, înspăimântaţi, dispărură în ceaţă.

— Ce-i asta? întrebă temnicerul.

— Porumbeii mei, răspunse Cornelius.

— Porumbeii mei! strigă temnicerul, porumbeii mei! Oare unui deţinut îi aparţine ceva?

— Eh, spuse Cornelius, porumbeii pe care mi i-a dat bunul Dumne-zeu!

— Iată, ai şi comis o contravenţie! Porumbeii! Ah, tinere, tinere, te previn că nu mai târziu decât mâine păsările astea vor fierbe în oala mea.

— Pentru ca să-i poţi fierbe, ar trebui mai întâi să fie ai dumitale, domnule Gryphus şi dacă dumneata vrei ca porumbeii aceştia să nu mai fie ai mei, jur că nici ai dumitale nu vor putea fi.

— Ceea ce amâni nu-i pierdut, — se înfurie temnicerul, — şi nu mai târziu decât mâine am să le sucesc gâtul.

După această făgăduială plină de răutate, Gryphus se aplecă în afară pentru a observa cum e alcătuit cuibul; între timp, Cornelius alergă la uşă şi strânse mâna Rozei, care îi şopti:

— La ora nouă, diseară.

Preocupat de dorinţa de a prinde a doua zi porumbeii, aşa cum pro-misese, Gryphus nu văzu nimic, nu auzi nimic şi după ce închise fereas-tra, o luă pe fiica sa de braţ, ieşi, încuie uşa de două ori, trase zăvoarele şi se duse să facă aceleaşi făgăduieli unui alt deţinut.

Cum dispăru el, Cornelius se apropie de uşă şi ascultă paşii care se depărtau, apoi, după ce zgomotul se stinse complet, alergă la fereastră şi nu se lăsă până ce nu sfărâmă tot cuibul porumbeilor. Mai bine renunţa pentru totdeauna la ei decât să primejduiască viaţa celor cărora le datora fericirea de a o fi revăzut pe Roza.

Nici vizita temnicerului, nici ameninţările lui brutale, nici întunecata perspectivă de a fi supravegheat de el, deşi abuzurile sale îi erau cunoscu-te, nu izbutiră să tulbure plăcutele gânduri ale lui Cornelius şi mai ales dulcea nădejde pe care prezenţa Rozei o trezise în inima sa.

Aşteptă cu nerăbdare să sune ora nouă în turnul din Loevestein. Roza spusese: la ora nouă, aşteptaţi-mă.

Ultimul dangăt de bronz vibra încă în aer, când Cornelius auzi pe scară pasul uşor şi rochia foşnitoare a frumoasei frizone; curând, grilajul uşii de pe care Cornelius nu-şi dezlipea privirea se lumină.

Văzu ferestruica deschizându-se.

— Iată-mă, zise Roza, gâfâind din pricina grabei de a urca scara.

— Ah, buna mea Roza!

— Aşadar, sunteţi mulţumit că mă vedeţi?

— Ce întrebare! Dar cum de-ai putut veni? Spune-mi.

— Tatăl meu adoarme în fiecare seară îndată ce mănâncă; atunci îl culc, un pic zăpăcit de rachiu. Să nu spuneţi nimic nimănui, căci datorită acestui somn voi putea veni în fiecare seară o oră să stau de vorbă cu dumneavoastră.

— Oh! Îţi mulţumesc, Roza, draga mea Roza.

Şi spunând aceste vorbe, Cornelius înaintă şi-şi apropie atât de mult obrazul de ferestruică, încât Roza şi-l retrase pe al ei.

— V-am adus mugurii de lalea.

Inima lui Cornelius tresări. El nu îndrăznise s-o întrebe pe Roza ce făcuse cu preţioasa comoară pe care i-o încredinţase.

— Ah, i-ai păstrat!

— Doar mi i-aţi încredinţat ca pe un lucru ce vă este foarte scump!

— Da, dar dacă ţi i-am dat, mi se pare că erau ai tăi.

— Erau ai mei numai după moartea dumneavoastră, dar, din fericire trăiţi. Păstrând biblia naşului dumneavoastră Corneille, eram hotărâtă să vă aduc mugurii; numai că nu ştiam cum să ajung până aici. Luasem tocmai hotărârea de a cere prinţului Wilhelm locul de temnicer la Gorcum pentru tatăl meu, când doica îmi aduse scrisoarea. Ah! Vă spun sincer că am plâns mult împreună! Dar această scrisoare n-a făcut decât să-

mi în-tărească hotărârea. Am plecat de îndată spre Leyda. Restul îl ştiţi.

— Cum, dragă Roza, dumneata te gândeai înainte de a primi scrisoa-rea mea să vii să mă cauţi?

— Dacă mă gândeam! răspunse Roza, a cărei dragoste nu mai putea fi stăpânită de pudoare, dar nu mă gândeam decât la asta!

În timp ce rostea aceste cuvinte, Roza deveni atât de frumoasă încât, pentru a doua oară, Cornelius se repezi cu fruntea şi buzele spre grilaj, fără îndoială, pentru a-i mulţumi frumoasei fete.

Roza îşi plecă faţa roşind; apoi oftă, închise ochii ei frumoşi şi fugi apăsându-şi pieptul cu mâinile pentru a-şi stăvili bătăile inimii. Rămas singur, Cornelius se mulţumi să respire parfumul suav pe care-l răspân-dise părul Rozei.

Fata fugise atât de grăbită, încât uită să-i înapoieze lui Cornelius cei trei muguri ai lalelei negre.

Capitolul XVI Profesor şi şcolăriţă

După cum am putut constata, jupân Gryphus nu împărtăşea nici pe departe bunăvoinţa fiicei sale faţă de finul lui Corneille de Witt.

La Loevestein nu se aflau decât cinci deţinuţi; sarcina paznicului nu era deci greu de îndeplinit, fiind mai mult un fel de sinecură acordată vârstei sale înaintate.

Dar în zelul său, demnul temnicer exagerase pe măsura fanteziei sale însemnătatea sarcinii ce-i revenea. În ochii lui, Cornelius căpătase proporţiile gigantice ale unui mare criminal, devenind astfel cel mai periculos dintre toţi deţinuţii. Îi supraveghea fiece mişcare, nu se apropia de el decât cu o faţă foarte încruntată, învinuindu-l de

ceea ce numea el "îngrozitoarea răzvrătire împotriva milosului stadtholder."

Intra de trei ori pe zi în celula lui Cornelius, crezând că-l va surprinde făcând vreun lucru interzis, dar el renunţase la corespondenţă de când cea căreia ar fi vrut să-i scrie se afla lângă el. Mai mult chiar, dacă i s-ar fi redat întreaga libertate şi i s-ar fi îngăduit să plece în orice alt loc, Cornelius probabil că ar fi rămas să locuiască tot aici, alături de Roza şi de mugurii săi.

Într-adevăr, Roza făgăduise deţinutului că va veni să-l viziteze în fiecare seară la ora nouă şi după cum am văzut, chiar din prima zi s-a ţinut de cuvânt.

A doua zi, ea urcă la fel de tainic şi la fel de prevăzătoare. Numai că de data asta hotărâse în sinea ei să nu-şi apropie prea mult faţa de gratii. De altfel, pentru a lega de la început o discuţie serioasă, întinse lui van Baerle, printre zăbrele, cei trei muguri, înveliţi în hârtia în care-i primise.

Dar, spre marea mirare a Rozei, van Baerle respinse mâna albă cu vârful degetelor sale. Tânărul se gândise între timp ce avea de făcut.

— Ascultă-mă, spuse el, cred că am risca prea mult dacă am pune toată averea noastră într-un singur sac. Gândeşte-te, scumpă Roza, că trebuie să realizăm un lucru socotit până azi imposibil şi anume, să facem să înflorească marea lalea neagră. De aceea e necesar să ne luăm toate măsurile de prevedere, iar de nu vom reuşi, măcar să nu avem nimic a ne reproşa. Iată cum am socotit eu că ne putem atinge scopul.

— Ascult, zise Roza.

— Trebuie să se găsească în această fortăreaţă o grădină, sau în lipsa grădinii o curte oarecare; în lipsă de curte, o terasă.

— Avem o grădină foarte frumoasă, spuse Roza; se întinde de-a lungul râului Wahal şi e plină de arbori frumoşi, bătrâni.

— Poţi să-mi aduci, dragă Roza, puţin pământ din grădină, ca să-l cercetez?

— Chiar mâine.

— Să iei şi de la umbră şi de la soare ca să pot aprecia exact ce calităţi are când e pus în condiţii deosebite, adică de uscăciune şi de umiditate.

— Fiţi liniştit, aşa voi face.

— După ce voi alege pământul şi-l voi amesteca, dacă va fi nevoie, vom împărţi cei trei muguri; unul îl vei lua dumneata şi-l vei planta în ziua în care-ţi voi spune eu, în pământul ales de mine; va înflori cu siguranţă, pentru că ai să-l îngrijeşti după indicaţiile mele.

— Le voi urma întocmai.

— Alt mugur mi-l vei da mie şi voi încerca să-l cresc aici, în celula mea; în felul acesta îmi vor trece mai uşor dimineţile lungi, în care nu te văd. Îţi mărturisesc că pun slabă nădejde în mugurele acesta şi îl privesc ca pe un sacrificiu adus egoismului meu. Totuşi, soarele pătrunde uneori şi aici. Voi folosi fiecare strop de căldură, chiar şi cea de la cenuşa pipei mele. În sfârşit, vom păstra, sau mai degrabă vei păstra de rezervă al treilea mugur, ultima noastră nădejde, dacă celelalte două experienţe vor da greş. În felul acesta, dragă Roza, e cu neputinţă să nu câştigăm cei o sută de mii de florini pentru zestrea ta şi să nu atingem suprema fericire de a ne vedea opera înfăptuită.

— Am înţeles, zise Roza. Mâine vă voi aduce pământ şi-l veţi alege pe al dumneavoastră şi pe al meu. Cât priveşte pământul pentru dumneavoastră, voi fi nevoită să fac mai multe drumuri fiindcă nu voi putea aduce decât câte puţin.

— Oh, nu e nici o grabă, dragă Roza; lalelele nu trebuiesc îngropate înainte de o lună. Avem destulă vreme, numai că va fi necesar să urmezi întocmai toate sfaturile mele. Vei avea grijă, Roza, nu-i aşa?

— Vă făgăduiesc.

— Şi după ce-l vei sădi îmi vei spune tot ce ar putea avea influenţă asupra creşterii lalelei, cum ar fi schimbările atmosferice, urme pe alei sau pe straturi. Vei veghea noaptea să nu le calce pisicile. Două din aceste nenorocite animale mi-au stricat la Dordrecht straturile de flori.

— Am să veghez.

— În nopţile cu lună... din camera dumitale se vede grădina, draga mea?

— Fereastra camerei mele de dormit dă în grădină.

— Bine. În serile cu lună, să te uiţi dacă din găurile zidurilor nu ies şobolani. Sunt nişte rozătoare foarte dăunătoare şi am văzut cultivatori de lalele nenorociţi, reproşând cu amărăciune lui Noe că a luat în arcă o pereche de şobolani.

— Mă voi uita să văd dacă nu sunt pisici sau şobolani...

— Ei bine! va trebui să mă înştiinţezi de îndată ce s-ar ivi. Apoi, — continuă van Baerle, care devenise bănuitor de când stătea la închisoare, — apoi mai e un animal cu mult mai periculos decât pisica şi şobolanul!

— Ce animal?

— Omul! Înţelegi, dragă Roza? Unii riscă să intre la ocnă chiar şi pentru un nenorocit de florin, deci cu atât mai mult te poţi aştepta să se fure un mugur de lalea care valorează o sută de mii de florini.

— Nimeni afară de mine n-o să intre în grădină.

— Îmi făgăduieşti?

— Vă jur.

— Îţi mulţumesc, dragă Roza! Toate bucuriile îmi vin de la tine!

Şi cum buzele lui van Baerle se apropiau de gratii tot atât de fierbinţi ca în seara precedentă şi cum de altfel era timpul să plece, Roza îşi retrase capul şi întinse mâna.

În această mână frumoasă, de care cocheta fată avea o grijă deosebită, se ascundea un mugur.

Cornelius îi sărută cu pasiune vârful degetelor. Oare pentru că această mână ocrotea unul din mugurii marii lalele negre? Sau pentru că această mână era mâna Rozei? Lăsăm pe alţii mai savanţi decât noi să ghicească.

Roza se îndepărtă cu ceilalţi doi muguri, strângându-i cu grijă la piept. Oare îi strângea la piept pentru că erau mugurii marii lalele negre, sau pentru că veneau de la Cornelius van Baerle? Suntem de părere că la această întrebare ar fi mai uşor de răspuns decât la prima.

Oricare ar fi însă răspunsul, din acel moment, viaţa deveni plăcută pentru deţinut. După cum am văzut, Roza îi dăduse unul din muguri.

În fiecare seară ea îi aducea, pumn cu pumn, pământ din porţiunea de grădină pe care o alesese el şi care, în adevăr, era excelent. Un urcior larg, pe care Cornelius îl spărsese cu îndemânare, fu transformat într-un ghiveci potrivit; îl umplu pe jumătate cu pământul adus de Roza, amestecat cu puţin nămol de râu uscat, obţinând astfel un teren prielnic. Apoi, către începutul lunii aprilie, el puse în urcior primul mugur.

Oricât ne-am strădui, tot n-am izbuti să descriem de câtă grijă, îndemânare şi viclenie dădu dovadă Cornelius spre a sustrage ochiului ager al lui Gryphus bucuria muncii sale. Pentru un deţinut filozof, o jumătate de oră înseamnă un secol de senzaţii şi de gândire. Nu trecea zi în care Roza să nu vină la Cornelius. Lalelele, despre care ea trebuia să înveţe tot ce se putea şti, constituiau fondul conversaţiei lor. Dar oricât de interesant ar fi fost subiectul acesta, tot nu puteau vorbi numai despre lalele. Aşa că mai treceau şi la alte subiecte, spre marea mirare a cultivatorului, care observa cât de mult se lărgea cercul discuţiilor lor.

În tot acest timp, un lucru îl îngrijora în mod special pe Cornelius, poate chiar tot atât cât îl

nelinişteau mugurii săi şi asupra căruia revenea mereu: dependenţa Rozei faţă de tatăl ei. De fapt, fericirea lui Cornelius atârna de acest om. El putea într-o bună zi să se plictisească de Loevestein, să găsească neprielnic aerul, prost rachiul şi să părăsească fortăreaţa, să-şi ia şi fata şi astfel Cornelius şi Roza ar fi fost din nou despărţiţi.

— Şi atunci la ce bun porumbeii călători, spuse Cornelius tinerei fete, fiindcă, draga mea Roza, dumneata n-ai să poţi nici citi ce îţi voi scrie eu şi nici să-mi scrii ce gândeşti dumneata.

— Ei bine, — răspunse Roza, care în fundul sufletului se temea de despărţire tot atât cât şi Cornelius ,— avem o oră în fiecare seară, s-o petrecem cu folos.

— Dar mi se pare, reluă Cornelius, că noi n-o folosim prea rău.

— S-o folosim şi mai bine, spuse Roza surâzând. Învăţaţi-mă să scriu şi să citesc; voi fi o elevă silitoare, credeţi-mă şi astfel nu ne vom mai despărţi niciodată, decât dacă o vom dori noi înşine.

— Oh! strigă Cornelius, atunci avem eternitatea în faţa noastră.

Roza surâse şi ridică uşor din umeri.

— Dar dumneavoastră veţi rămâne toată viaţa în închisoare? Oare după ce v-a dăruit viaţa, Alteţa Sa nu vă va dărui şi libertatea? Şi nu veţi reintra în drepturile dumneavoastră? Nu veţi fi din nou bogat? Când veţi fi liber şi fericit, veţi mai binevoi oare, trecând călare sau în trăsură, să vă uitaţi la micuţa Roza, fiica unui temnicer, sau a unui călău aproape?

Cornelius încercă să protesteze; cu siguranţă ar fi făcut-o din toată inima şi cu sinceritatea unui suflet cuprins de o dragoste profundă, dar tânăra fată îl întrerupse:

— Cum îi merge lalelei dumneavoastră? întrebă ea surâzând.

A-i vorbi lui Cornelius despre lalea, însemna pentru Roza mijlocul cel mai sigur de a-l face să uite totul, chiar şi pe ea însăşi.

— Destul de bine, spuse el; pieliţa se înnegreşte, procesul de fermenta-ţie a început, vinişoarele mugurului se încălzesc şi se umflă; peste opt zile, sau poate chiar mai înainte, se vor putea observa primele protuberanţe ale germinării. Dar a dumitale, Roza?

— Oh! eu am făcut deocamdată numai pregătirile, urmând întocmai sfaturile dumneavoastră.

— Haide, spune-mi, Roza, ce-ai făcut? o întrebă Cornelius, cu ochii la fel de scânteietori şi cu răsuflarea la fel de grăbită ca în seara în care se apropiase cu atâta pasiune de chipul şi inima Rozei.

— Am făcut lucruri mari, spuse zâmbind tânăra fată, căci în adâncul sufletului ei simţea dubla dragoste a deţinutului: pentru ea şi pentru laleaua neagră. Mi-am pregătit un pătrat de pământ gol, departe de arbori şi de ziduri, puţin nisipos, mai mult umed decât uscat, fără o fărâmă de piatră, fără un mugur, un strat aşa cum mi-aţi spus.

— Bine, bine, Roza.

— Stratul gata pregătit nu mai aşteaptă decât semnalul dumneavoas-tră. În prima zi frumoasă, când îmi veţi spune să plantez mugurele, o voi face; ştiţi doar că trebuie să-l plantez mai târziu decât dumneavoastră, fiindcă eu am norocul unor condiţii mai bune: aer liber, soare şi seva abundentă a pământului.

— Ai dreptate, ai dreptate, — rosti Cornelius bătând din palme de bucurie, — eşti o bună şcolăriţă, Roza; cu siguranţă vei câştiga cei o sută de mii de florini.

— Să nu uitaţi, spuse râzând Roza, că şcolăriţa dumneavoastră, pentru că aşa mă numiţi, mai are de învăţat încă ceva, în afară de cultura lalelelor.

— Da, da şi eu doresc tot atât de mult ca şi dumneata, frumoasă Roza, să ştii să citeşti.

— Când începem?

— Imediat.

— Nu. Mâine.

— De ce mâine?

— Pentru că azi trebuie să plec; ora noastră s-a terminat.

— Aşa repede? Dar din ce vom citi?

— Oh! spuse Roza, am o carte, o carte care, nădăjduiesc, ne va aduce noroc.

— Pe mâine deci?

— Pe mâine.

A doua zi, Roza reveni cu biblia lui Corneille de Witt.

Capitolul XVII Primul mugur

A doua zi, spuneam, Roza reveni cu biblia lui Corneille de Witt. Atunci începu între profesor şi şcolăriţă una din acele scene pline de farmec care încântă pana scriitorului când are fericirea să le întâlnească în calea sa.

Ferestruica, singura deschizătură prin care îndrăgostiţii comunicau, era aşezată prea sus pentru cei doi tineri, — până acum mulţumiţi să desluşească unul pe chipul celuilalt tot ce aveau a-şi spune, — ca să poată citi din cartea adusă de Roza.

De aceea, tânăra fată trebui să se sprijine de ferestruică, înclinând capul şi ridicând cartea cu mâna stângă la înălţimea lămpii ce o ţinea cu mâna dreaptă; pentru a nu se obosi, Cornelius fixă lampa de zăbrele cu o batistă. Astfel, Roza putu să urmărească pe carte, cu degetul, literele şi silabele pe care le pronunţa Cornelius; acesta, înarmat cu

un pai în chip de indicator, arăta şcolăriţei atente cuvintele, printr-una din despărţiturile grilajului.

Flacăra lămpii lumina armoniosul colorit al Rozei, ochii ei albaştri şi adânci, cosiţele blonde ieşind de sub boneta de aur lucitor, podoaba obişnuită a frizonelor; degetele ei ridicate în aer, din care sângele cobora, dobândeau o nuanţă pal-trandafirie în bătaia luminii, vădind acea viaţă misterioasă ce pulsează sub piele.

Cunoştinţele Rozei se dezvoltau rapid în contact cu gândirea clară şi ageră a lui Cornelius.

Într-o seară ea veni cu o jumătate de oră mai târziu ca de obicei. Era un eveniment mult prea grav ca, înainte de toate, Cornelius să nu se intereseze de pricina întârzierii.

— Oh, nu mă certa, spuse tânăra fată, n-am întârziat din vina mea. Tatăl meu a reluat la Loevestein prietenia cu un om de treabă, care la Haga venea mereu să-i ceară să vadă închisoarea. Era cumsecade, îi plăcea să bea câte puţin, să povestească întâmplări vesele şi mai ales să facă cinste când era vorba de un păhărel.

— Îl cunoşti mai bine? întrebă Cornelius mirat.

— Nu, răspunse tânăra fată. Sunt abia vreo cincisprezece zile de când tatăl meu e încântat de acest nou prieten care-l vizitează cu stăruinţă.

— Ce-o fi căutând? întrebă Cornelius, clătinând din cap neliniştit, căci orice nou eveniment îi prevestea o altă nenorocire. Să nu fie vreun spion dintr-aceia trimişi în închisori pentru a supraveghea şi pe deţinuţi şi pe gardieni.

— Nu cred, spuse Roza surâzând; dacă acest om cumsecade spionează pe cineva, acela nu este în nici un caz tatăl meu.

— Pe cine atunci?

— Pe mine, de exemplu.

— Pe dumneata?

— De ce nu? râse Roza.

— Ah! e adevărat, suspină Cornelius, nu vei avea tot timpul pretendenţi în zadar; acest om poate deveni soţul dumitale.

— Nu spun că nu.

— Şi pe ce îţi întemeiezi bucuria?

— Mai de grabă teama, domnule Cornelius.

— Mulţumesc, Roza, căci ai dreptate, te temi...

— Iată pe ce mă bizui...

— Ascult, spune.

— Pe când eram la Haga, omul acesta a venit de mai multe ori la Buytenhoff, de îndată ce aţi fost închis. Dacă ieşeam, ieşea şi el; dacă mă întorceam, se întorcea şi el. La Haga pretexta că vine să vă vadă pe dumneavoastră.

— Pe mine?

— Oh! un pretext, fără îndoială, fiindcă azi, când ar putea să se folosească de acelaşi motiv, căci sunteţi din nou prizonierul tatălui meu, sau mai degrabă tatăl meu e din nou temnicerul dumneavoastră, nici gând. Dimpotrivă. Îl auzeam ieri spunând tatălui meu că nu vă cunoaşte.

— Spune mai departe, Roza, te rog. Am să încerc să ghicesc cine e acest om şi ce vrea.

— Sunteţi sigur, domnule Cornelius, că niciunul dintre prieteni nu se interesează de dumneavoastră?

— Nu am prieteni, Roza, n-o aveam decât pe doica mea, pe care o cunoşti şi te cunoaşte. Vai! biata Zug ar veni ea singură şi n-ar umbla cu şiretenii. Ar spune plângând tatălui dumitale sau dumitale: "Dragă domnule, sau dragă domnişoară, copilul meu e aici, vedeţi cât sunt de desperată, lăsaţi-mă să-l văd numai o oră şi am să mă rog lui Dumnezeu toată viaţa pentru dumneavoastră". Nu, continuă Cornelius, nu, în afară de buna mea Zug, n-am prieteni.

— Aşadar, mă întorc iar la ceea ce gândeam; cu atât mai mult, cu cât ieri, la apusul soarelui, în timp ce lucram la stratul unde voi planta mugurele,

am văzut o umbră strecurându-se prin poarta întredeschisă şi ascunzându-se în spatele soclului şi al plopilor. M-am făcut că nu-l observ. Era omul nostru. El se ascunse. M-a văzut răsturnând pământul şi cu siguranţă că m-a urmărit, m-a spionat. Nu ridicam grebla, nu atingeam un firişor de pământ, fără ca el să nu se uite.

— Oh! da, da, e un curtezan, zise Cornelius. E tânăr, e frumos? Şi o privi cu nesaţ pe Roza, aşteptând cu nerăbdare răspunsul.

— Tânăr, frumos! strigă Roza izbucnind în râs. E hidos la chip, e cocârjat, se apropie de cincizeci de ani şi nu îndrăzneşte să mă privească în faţă, nici să vorbească tare.

— Şi cum îl cheamă?

— Iacob Gisels.

— Nu-l cunosc.

— Aşa că, vedeţi bine că nu vine pentru dumneavoastră.

— În orice caz, Roza, dacă el te iubeşte, ceea ce e foarte probabil, dumneata nu-l iubeşti, nu-i aşa?

— Oh, nu, nici vorbă nu poate fi de aşa ceva.

— Atunci vrei să mă liniştesc?

— Chiar vă rog.

— Ei bine! acum când începi să ştii să citeşti, Roza, am să-ţi scriu. Vei citi tot ce-ţi voi scrie, nu-i aşa, despre zbuciumul geloziei şi al singurătăţii?

— Voi citi dacă veţi scrie desluşit.

Apoi, cum întorsătura pe care o lua discuţia începea s-o tulbure pe Roza, întrebă:

— Dar cum îi merge lalelei dumneavoastră?

— Roza, închipuie-ţi ce bucurie am avut în dimineaţa asta; după ce am dat încet la o parte stratul de pământ care acoperă mugurele, l-am privit la soare şi am văzut răsărind vârful primei mlădiţe. Ah! Roza, mi s-a topit inima de bucurie!

— Atunci, nădăjduiţi? întrebă Roza surâzând.

— Oh! da, nădăjduiesc!

— Şi eu când am să plantez mugurele meu?

— Când vom avea o zi prielnică, îţi voi spune; dar mai ales să nu laşi pe nimeni să-ţi ajute şi nu încredinţa secretul dumitale nimănui pe lume; unui cunoscător, vezi dumneata, i-ar fi de-ajuns să examineze mugurele pentru a-i recunoaşte valoarea; şi mai ales, mai ales scumpa mea, păstrează cu grijă al treilea bulb.

— Se află încă în aceeaşi hârtie în care l-aţi pus şi aşa cum mi l-aţi dat, domnule Cornelius, ascuns în fundul dulapului meu, sub dantele care îl ţin uscat, fără să-l apese. Dar adio, biet prizonier!

— Cum, aşa repede?

— Trebuie.

— Vii atât de târziu şi pleci atât de repede!

— Tatăl meu ar putea deveni nerăbdător dacă aş sta prea mult, iar curtezanul ar putea bănui că are un rival.

Neliniştită, Roza deveni deodată atentă.

— Ce este? o întrebă van Baerle.

— Mi s-a părut că aud ceva.

— Ce?

— Parcă ar fi mers cineva pe scară. S-a auzit scârţâind.

— Într-adevăr, spuse deţinutul, nu poate fi Gryphus; când vine el, se aude de departe.

— Nu, nu e tata, sunt sigură, dar...

— Dar...

— Dar ar putea fi domnul Iacob.

Roza se repezi spre scară şi într-adevăr, imediat, înainte ca ea să fi avut timpul de a coborî primele zece trepte, se auzi o uşă închizându-se repede.

Cornelius rămase foarte îngrijorat, dar această întâmplare nu era pentru el decât preludiul necazurilor ce aveau să vină.

Când fatalitatea începe să săvârşească o treabă urâtă, rar se întâmplă ca ea să nu-şi prevină cu milă victima, ca un spadasin care dă răgaz adversarului său să se pună în gardă.

Într-o dimineaţă, cu urciorul între genunchi, Cornelius era absorbit în contemplarea mugurului care începuse să încolţească. Uşa se deschise şi temnicerul intră pe neaşteptate. Văzând un obiect necunoscut în mâinile deţinutului, Gryphus se repezi la el cu o viteză mai mare decât a uliului când se aruncă asupra prăzii sale.

Întâmplarea, sau poate dibăcia fatală cu care geniul răului înzestrează uneori fiinţele nefaste, a făcut ca mâna grea şi aspră, — acea mână fracturată deasupra încheieturii, vindecată cu grijă de Cornelius, — să se aşeze exact în mijlocul urciorului, pe porţiunea de pământ în care se afla preţiosul bulb.

— Ce-ai acolo? strigă el. Ah, te-am prins!

Şi îşi înfundă mâna în pământ.

— Eu? nimic, nimic! ţipă Cornelius tremurând.

— Ah, te-am prins! Un urcior, pământ! Aici se ascunde o taină! Vom vedea îndată care ţi-e vina.

— Dragă domnule Gryphus! se rugă van Baerle, înspăimântat ca potârnichea gata să-şi piardă puii sub coasa se-cerătorului.

Într-adevăr, Gryphus începuse să scormonească pământul cu degetele sale încovoiate.

— Domnule, domnule, fii atent! spuse Cornelius pălind.

— La ce dracu, la ce? urlă temnicerul.

— Fii atent! Ai să-l striveşti!

Şi cu o mişcare rapidă, aproape desperată, ei smulse din mâinile temnicerului urciorul şi-l acoperi cu braţele, ca pe o comoară.

Dar Gryphus, încăpăţânat aşa cum sunt mulţi bătrâni şi din ce în ce mai convins că descoperise o conspiraţie împotriva prinţului de Orania, se repezi la prizonierul său cu bâta ridicată; văzând neclintita hotărâre a deţinutului de a-şi apăra ghiveciul de flori, îşi dădu seama că acesta tremura

mult mai puţin pentru capul sau decât pentru urcior.

Încercă deci să i-l smulgă cu forţa.

— Ah! spuse paznicul furios, va să zică te revolţi.

— Lasă-mi laleaua! strigă van Baerle.

— Da, da, laleaua, replică bătrânul. Cunoaştem noi şireteniile domnilor puşcăriaşi.

— Dar îţi jur...

— Dă drumul urciorului, repeta Gryphus într-una, bătând din picior. Dă-i drumul sau chem garda.

— Cheamă pe cine vrei, dar nu-mi vei smulge această sărmană floare decât o dată cu viaţa.

Gryphus, exasperat, îşi înfundă degetele pentru a doua oară în pământ şi smulse mugurele negru; dar pe când van Baerle era fericit că a salvat urciorul, neştiind că adversarul său poseda conţinutul, Gryphus azvârli cu violenţă mugurele moale care se turti pe lespede şi dispăru aproape imediat, strivit, făcut terci, de gheata grea a paznicului.

Van Baerle văzu crima, zări rămăşiţele umede ale mugurului, înţelese bucuria sălbatică a lui Gryphus şi scoase un strigăt de deznădejde ce ar fi mişcat şi pe temnicerul asasin care omorâse păianjenul lui Pellisson cu câţiva ani înainte.

Prin creierul cultivatorului de lalele trecu fulgerător ideea de a ucide pe omul acesta rău. Furia şi sângele i se urcară la cap, îi orbiră şi cu ambele mâini ridică urciorul greu de pământul acum nefolositor ce mai rămăsese în el. Încă o clipă şi urciorul ar fi căzut asupra craniului chel al bătrânului Gryphus.

Îl opri un strigăt plin de lacrimi şi de groază, strigătul bietei Roza, ce se afla în dosul ferestruicii zăbrelite, palidă, tremurând, cu braţele ridicate spre cer, încercând să stăvilească cearta dintre tatăl şi prietenul ei.

Cornelius lăsă urciorul să cadă şi acesta se sparse în mii de bucăţi cu un zgomot îngrozitor.

Abia atunci înţelese Gryphus primejdia prin care trecuse şi începu să-l ameninţe groaznic.

— Oh! trebuie să fii foarte rău şi bădăran, spuse Cornelius, dacă poţi smulge unui biet deţinut singura sa mângâiere, un bulb de lalea.

— Vai, tată, adăugă Roza, e o crimă ce-ai făcut!

— Ah, tu eşti, neroado? strigă bătrânul fierbând de mânie şi întorcân-du-se către fiica sa. Vezi-ţi de treabă şi mai ales, coboară cât mai repede!

— Nenorocitul, nenorocitul de mine! continuă Cornelius desperat.

— La urma urmei, nu-i decât o lalea, adăugă Gryphus puţin ruşinat. O să ţi se dea câte lalele vrei. Am trei sute în pod.

— La naiba cu lalelele tale! strigăCornelius. Ele fac cât tine şi tu cât ele. Ah! o sută de miliarde de milioane dacă aş avea, le-aş da pentru cea pe care ai strivit-o.

— Aha! exclamă Gryphus triumfător. Vezi bine că nu la lalea ţineai. Cu siguranţă că în pretinsul bulb erau ceva vrăjitorii, poate vreun mijloc de corespondenţă cu duşmanii Alteţei Sale, care ţi-a dăruit viaţa. Spuneam eu bine că au greşit când nu ţi-au tăiat gâtul.

— Tată! Tată! strigă Roza.

— Ei bine! Cu atât mai bine! Cu atât mai bine! repeta întruna Gry-phus, încălzindu-se. L-am distrus, l-am distrus! Voi face la fel ori de câte ori vei încerca să cultivi lalele! Ah! te-am prevenit, frumosul meu prieten, că îţi voi face viaţa grea.

— Blestematule, blestematule, urlă Cornelius în desperarea sa, cer-cetând cu degete tremurătoare ultimele rămăşeţe ale mugurului, cadavrul atâtor bucurii şi nădejdi.

— Îl vom planta pe celălalt mâine, dragă domnule Cornelius, îi şopti Roza, care înţelese

imensa durere a cultivatorului de lalele.

Aceste dulci cuvinte au curs ca un balsam pe rana sângerândă a lui Cornelius.

Capitolul XVIII Curtezanul Rozei

Abia apucase Roza să-i spună cele câteva cuvinte de consolare lui Cornelius, că de pe scară se auzi o voce întrebându-l pe Gryphus ce se petrece.

— Tată, zise Roza, auzi?

— Ce?

— Te cheamă domnul Iacob. E îngrijorat.

— S-a făcut atâta zgomot, spuse Gryphus. N-a lipsit mult să fiu asasinat de savantul ăsta.

Apoi arătându-i Rozei scara cu degetul:

— Treci înainte, domnişoară! spuse el.

Şi închizând uşa:

— Vino, prietene Iacob!

Gryphus ieşi luând-o pe Roza cu el şi lăsându-l singur pe bietul Cornelius, care murmura deznădăjduit:

— Oh! m-ai asasinat, călău bătrân! N-am să supravieţuiesc acestei nenorociri.

Şi într-adevăr, bietul deţinut s-ar fi îmbolnăvit, fără acel echilibru pe care Providenţa i-l sortise în viaţă şi care se numea Roza.

Seara, tânăra fată se întoarse.

Prima ei grijă fu să-l anunţe pe Cornelius că în viitor tatăl ei nu se va mai opune ca el să cultive flori.

— Şi de unde ştii? o întrebă deţinutul, cu un aer jalnic.

— Ştiu pentru că a spus-o.

— Poate pentru a mă înşela?

— Nu, îi pare rău.

— Oh, da, dar prea târziu.

— Pocăinţa asta nu a pornit de la el.

— Dar atunci de unde i-a venit?

— Dacă ai şti cum l-a certat prietenul lui!

— Ah, domnul Iacob! Aşadar, domnul Iacob nu te părăseşte?

— În orice caz, lipseşte cât poate mai puţin.

Şi ea zâmbi în aşa fel, încât micul nor de gelozie care întunecase fruntea lui Cornelius se risipi.

— Şi cum s-au petrecut lucrurile? întrebă Cornelius.

— Ei bine, întrebat de prietenul său, tata a povestit la cină întâmpla-rea cu laleaua, sau mai degrabă cu mugurele şi frumoasa ispravă pe care a făcut-o, strivindu-l.

Cornelius scoase un suspin care era mai mult un geamăt.

— Dacă l-ai fi văzut în clipa aceea pe domnul Iacob! continuă Roza. Într-adevăr, am crezut că va da foc fortăreţei! Ochii săi erau ca două torţe arzânde, părul i se ridicase măciucă, strângea din pumni, părea că vrea să-l sugrume pe tata. "Ai făcut asta? a strigat el. Ai strivit mugurele? — Fără îndoială, i-a răspuns tatăl meu. — E o mârşăvie, e odios! E o crimă ce-ai făcut!" a urlat Iacob.

Tata a rămas înmărmurit.

— Şi dumneata eşti nebun? l-a întrebat pe prietenul său.

— Oh! de treabă om acest Iacob, şopti Cornelius; e o inimă cinstită, un suflet ales.

— Fapt e că mai aspru decât l-a judecat el pe tatăl meu, nu e cu putinţă să fie judecat cineva, adăugă Roza. Era desperat, repeta fără încetare:

— Mugurele strivit, strivit! Oh Dumnezeul meu, Dumnezeule, strivit!

Apoi s-a întors spre mine:

— Era singurul mugur pe care-l avea?

— A întrebat asta? rosti Cornelius ciulind urechea.

— Crezi că nu era singurul? l-a întrebat tatăl meu. Bine, vom cerceta dacă mai are şi alţii.

— Să cauţi dacă mai are şi alţii, a strigat Iacob, luându-l pe tata de guler; dar imediat i-a dat drumul.

Apoi întorcându-se spre mine:

— Şi ce-a zis bietul tânăr? întrebă el.

N-am ştiut ce să răspund. Dumneata mi-ai cerut să nu las niciodată să se bănuiască interesul pe care îl porţi acestui mugur. Din fericire, tata m-a scos din încurcătură.

— Ce-a zis?... a început să spumege.

L-am întrerupt.

— Cum să nu fi fost furios? i-am spus. Ai fost atât de nedrept şi de brutal!

— Ei, asta-i! Eşti nebună? a ţipat tata la rândul lui. Mare nenorocire să striveşti un bulb de lalea; poţi cumpăra sute de bulbi cu un florin în piaţa din Gorcum.

— Dar poate mai puţin preţios decât acesta! am răspuns eu, din nenorocire, fără să-mi dau seama că divulg un secret.

— Şi la auzul acestor cuvinte, Iacob ce-a zis? întrebă Cornelius.

— La aceste cuvinte, trebuie să mărturisesc, mi s-a părut că ochii săi aruncă flăcări.

— Da, zise Cornelius. Dar asta n-a fost totul; a mai spus ceva?

— Aşadar, frumoasă Roza, rosti el cu voce mieroasă, crezi că acest bulb era preţios?

Mi-am dat seama imediat că am făcut o greşeală.

— Ce ştiu eu? am răspuns într-o doară; ce, eu mă pricep la lalele? Ştiu numai, — fiindcă, vai, suntem condamnaţi să trăim laolaltă cu deţinuţii, — ştiu că pentru un condamnat orice mijloc de a-şi trece timpul este preţios. Bietul domn van Baerle se ocupa cu bulbul acela. Ei bine! Cred că-i o cruzime să-i răpeşti singura distracţie.

— Dar mai întâi, a spus tata, cum şi-a procurat bulbul? Mi se pare că ar fi bine să ştim lucrul acesta.

Am întors capul pentru a ocoli privirea tatei. Dar am întâlnit privirea domnului Iacob.

Ai fi zis că voia să-mi citească cele mai ascunse gânduri. Un gest de supărare te scuteşte adesea de un răspuns. Am ridicat din umeri, am întors spatele şi m-am apropiat de uşă.

Dar m-am oprit auzindu-l pe Iacob şoptind tatei:

— Nu-i lucru greu să aflăm, zău.

— Trebuie să-l scotocim şi dacă mai are şi alţi muguri, o să-i găsim.

— Da, de obicei sunt trei.

— Trei! A spus că am trei muguri? strigă Cornelius,

— Vedeţi, lucrul ăsta m-a surprins tot atât de mult ca şi pe dumneavoastră. M-am întors.

Erau atât de preocupaţi amândoi că nu m-au văzut.

— Dar poate că nu are bulbii la el, a spus tata.

— Atunci, fă-l să coboare sub un pretext oarecare şi în timpul acesta eu voi scotoci camera lui.

— Vai, dar e un ticălos domnul Iacob al dumitale, spuse Cornelius.

— Mi-e teamă că da.

— Spune-mi, Roza, continuă Cornelius gânditor.

— Ce?

— Nu mi-ai povestit că în ziua în care ai pregătit stratul pentru flori, acest om te-a urmărit?

— Da.

— Şi că s-a strecurat ca o umbră în spatele arborilor de soc?

— Fără-ndoială.

— Că n-a pierdut nici una din mişcările dumitale, în timp ce greblai?

— Nici una.

— Roza... spuse Cornelius pălind.

— Ei bine?

— Nu te-a urmărit pe dumneata.

— Dar pe cine urmărea?

— Nu de dumneata e îndrăgostit.

— Dar de cine atunci?

— Mugurele meu îl urmărea; de laleaua mea e îndrăgostit.

— Ah, într-adevăr, s-ar putea! strigă Roza.

— Vrei să te convingi?

— În ce fel?

— Oh, e foarte uşor.

— Spuneţi-mi cum?

— Du-te mâine în grădină; fă aşa fel ca Iacob să ştie unde te duci, ca şi prima dată; lasă-l să te urmărească; fă-te că îngropi un mugur, apoi ieşi din grădină, dar uită-te prin uşă, să vezi ce face.

— Bine şi după aceea?

— După aceea! După cum va acţiona el, aşa vom acţiona şi noi.

— Ah! suspină Roza, vă iubiţi mult bulbii, domnule Cornelius.

— E-adevărat, spuse deţinutul oftând, că de când tată! dumitale mi-a strivit mugurele, mi se pare că o parte din mine a murit.

— Lăsaţi asta, zise Roza, nu vreţi să mai încercaţi şi altceva?

— Ce?

— Să primiţi propunerea tatei.

— Care propunere?

— V-a oferit bulbi de lalea cu sutele.

— E-adevărat.

— Primiţi câţiva bulbi şi o dată cu ei îl veţi putea creşte şi pe al treilea, cel al lalelei negre.

— Da, ar fi fost bine aşa, spuse Cornelius încruntându-se, dacă tatăl dumitale era singur, dar celălalt, acest Iacob care ne spionează...

— E adevărat. Totuşi, gândiţi-vă! Vă lipsiţi, văd, de o mare bucurie.

Şi ea rosti aceste cuvinte cu un surâs prin care răzbătea o uşoară ironie.

Într-adevăr, Cornelius chibzui un moment. Ce putea lesne vedea că luptă împotriva unei mari dorinţe.

— Ei bine, nu! strigă el cu un stoicism aproape antic. Ar fi o slăbiciune, ar fi o nebunie, ar fi o laşitate! Dacă aş expune mâniei şi invidiei ultima resursă ce ne rămâne, aş face o greşeală de neiertat. Nu! Roza, nu! Mâine vom hotărî ce avem de făcut în legătură cu laleaua dumitale; o vei cultiva după instrucţiunile mele; cât despre al treilea mugur, — Cornelius suspină adânc, — păstrează-l la dumneata în dulap! Ceva îmi spune că el e salvarea noastră, că el va fi bogăţia noastră! Păstrează-l! Şi dacă trăsnetul cerului ar cădea pe Loevestein, jură-mi, Roza, că în loc de inele, în loc de bijuterii, în locul acestei frumoase bonete de aur care îmbracă atât de minunat chipul tău, jură-mi, Roza, că vei lua cu tine mugurele lalelei negre.

— Fiţi liniştit, domnule Cornelius, spuse Roza cu un dulce amestec de tristeţe şi gravitate în glas; fiţi liniştit, dorinţele dumneavoastră sunt ordine pentru mine.

— Şi dacă vei observa că eşti urmărită, — continuă tânărul înfierbântându-se din ce în ce mai tare, — că mişcările dumitale sunt supravegheate, că lucrurile spuse de dumneata trezesc bănuielile tatălui dumitale sau ale acestui îngrozitor Iacob, pe care-l dispreţuiesc, atunci, Roza, sacrifică-mă imediat pe mine; eu nu mai trăiesc decât prin dumneata, nu te mai am decât pe dumneata pe lume. Sacrifică-mă, încetează de a mă mai vedea.

Roza simţi cum i se strânge inima şi din ochi îi ţâşniră lacrimi.

— Vai! spuse ea.

— Ce este? întrebă Cornelius.

— Văd un lucru.

— Ce vezi?

— Văd, spuse fata, izbucnind în suspine, văd că iubiţi atât de mult lalelele, încât în inima dumneavoastră nu mai e loc pentru altă afecţiune.

Şi fugi.

După plecarea fetei, Cornelius petrecu o seară şi o noapte îngrozitoare, cum nu mai trăise până atunci.

Fără îndoială, Roza se supărase pe el şi pe bună dreptate. Poate nici nu va mai veni să-l vadă, aşa că nu va mai avea veşti nici despre Roza şi nici despre lalele.

Dar cum am putea oare explica acest caracter bizar al cultivatorilor de lalele desăvârşiţi, a căror specie n-a dispărut încă din lume?

O mărturisim, spre ruşinea eroului nostru şi a horticulturii, că dintre cele două iubiri ale sale, Cornelius o regreta mai mult pe Roza şi când, spre orele trei dimineaţa, el adormi, prăpădit de oboseală, hărţuit de temeri, chinuit de remuşcări, în visul său marea lalea neagră cedă locul ochilor albaştri şi blânzi ai blondei frizone.

Capitolul XIX Femeie şi floare

Dar biata Roza, care se închisese în camera ei, nu putea şti la cine sau la ce visa Cornelius.

Din cele ce-i spusese, Roza era înclinată să creadă că el visa mai mult la floare decât la ea. Şi totuşi Roza se înşela.

Cum n-avea cine să-i spună adevărul şi cum vorbele nechibzuite ale lui Cornelius pătrunseseră în sufletul ei a nişte picături de otravă, Roza nu visa, ci plângea.

Era însă o fiinţă nobilă, cu suflet drept şi profund; ea încercă să priceapă realitatea; îşi dădea seama de calităţile ei morale şi fizice, dar şi de poziţia ei socială.

Cornelius era savant, Cornelius era bogat, sau în orice caz fusese înainte de a i se confisca bunurile. Roza înţelese deci preferinţa lui pentru laleaua neagră, dar pe măsură ce înţelegea, devenea mai desperată.

De aceea, în timpul acestei nopţi îngrozitoare, în timpul nopţii de insomnie pe care o petrecu, ea luă o hotărâre.

Decise să nu mai revină niciodată la ferestruică.

Dar cunoscând dorinţa fierbinte a lui Cornelius de a primi veşti despre lalea, se hotărî ca pe viitor să înveţe singură să citească şi să scrie; din fericire, ea ajunsese într-un asemenea stadiu cu învăţătura, încât nu ar mai fi avut nevoie de profesor, dacă acest profesor nu s-ar fi numit Cornelius.

Roza se apucă deci de citit cu înverşunare din biblia bietului Corneille de Witt, citi a doua foaie, devenită acum prima de când cealaltă fusese ruptă, pe care era scris testamentul lui Cornelius van Baerle.

— Ah! şopti ea recitind testamentul pe care nu-l termina niciodată, fără ca o lacrimă, perlă a dragostei, să nu se rostogolească din ochii ei

luminoşi pe obrazu-i palid, — ah, pe atunci, am crezut totuşi o clipă că mă iubeşte.

Roza însă, o repetăm, nu ştia că laleaua neagră fusese distrusă. Aşa că, terminând de citit, operaţie în care făcuse mari progrese, luă tocul şi cu o înverşunare, nu mai puţin lăudabilă, făcu efortul de a învăţa să scrie.

Cornelius petrecu ziua următoare temându-se că Roza nu va veni în seara aceea ca de obicei.

Şi pe măsură ce ora obişnuită a întâlnirii lor se apropia, preocuparea devenea tot mai vie şi mai puternică, până ce în sfârşit, puse stăpânire în întregime pe Cornelius; deveni singurul său gând.

Astfel, el întâmpină întunericul cu o puternică bătaie de inimă. Cu cât întunericul creştea, cu atât vorbele pe care le spusese Rozei cu o seară înainte şi care o mâhniseră erau tot mai prezente în cugetul său. Se întreba cum de a fost în stare să-i ceară celei care îi alinase atâtea suferinţe să-l sacrifice lalelei, adică să renunţe să-l vadă dacă era nevoie, când pentru el vizita Rozei devenise o necesitate vitală.

În camera lui Cornelius se auzea orologiul fortăreţei bătând orele şapte, opt, apoi sună ora nouă. Niciodată un timbru de bronz n-a avut ecou mai puternic în adâncul unei inimi, ca acea bătaie a ciocanului care anunţa ora nouă. Apoi se aşternu din nou liniştea. Cornelius îşi duse mâna la inimă pentru a-i înăbuşi bătăile şi ascultă. Zgomotul paşilor Rozei, foşnetul rochiei pe treptele scării îi erau atât de familiare, încât, de la prima treaptă, îşi spunea întotdeauna:

— Ah, vine Roza!

În seara aceea însă, nici un zgomot nu tulbură liniştea coridorului; orologiul bătu ora nouă şi un sfert. Apoi, pe două tonuri diferite, nouă şi jumătate; apoi nouă şi trei sferturi; apoi, în sfârşit, cu timbrul său grav, anunţă, nu numai pe musafirii fortăreţei, dar şi pe locuitorii din Loevestein, că e ora zece.

Era ora la care de obicei Roza pleca de la Cornelius. Ora trecuse dar Roza încă nu venise.

Aşadar, presimţirile nu-l înşelaseră; Roza, supărată, rămânea în camera ei, părăsindu-l.

— Oh! mi-am meritat pedeapsa, îşi spunea Cornelius. Ea nu va mai veni şi bine face dacă nu vine; în locul ei, aş fi procedat la fel, cu siguranţă.

Cu toate astea, Cornelius aştepta şi spera în continuare.

Ascultă şi aşteptă astfel până la miezul nopţii; la miezul nopţii încetă să mai spere şi aşa, îmbrăcat cum era, se duse să se trântească pe pat.

Noaptea fu lungă şi tristă, apoi veni ziua; dar nici ziua nu aduse vreo nădejde deţinutului.

La ora opt dimineaţa, uşa se deschise, dar Cornelius nici nu întoarse capul. Auzise pasul greoi al lui Gryphus pe coridor şi îşi dădu perfect seama că vine singur.

Nici măcar nu se uită la temnicer.

Şi totuşi, tare ar fi vrut să-l descoase pentru a afla veşti despre Roza. Fu cât pe ce să-l întrebe, oricât de ciudat i s-ar fi părut acest lucru tatălui ei. Egoistul spera să i se răspundă că fiica lui e bolnavă.

În afară de cazul vreunui eveniment neobişnuit, Roza nu venea niciodată peste zi. Deci, în tot timpul zilei Cornelius nu aşteptă cu adevărat. Totuşi, după tresăririle subite, după felul cum ciulea urechea spre uşă, după privirea întoarsă iute şi întrebător spre ferestruică, se simţea slaba lui nădejde că Roza se va abate totuşi de la obiceiurile sale.

La a doua vizită a lui Gryphus, Cornelius, în pofida tuturor antecedentelor, îl întrebă cu voce blândă pe bătrânul temnicer, de sănătate; dar Gryphus, laconic ca un spartan, se mărgini să răspundă:

— Sunt bine.

La a treia vizită, formulă altfel întrebarea:

— Nu-i nimeni bolnav la Loevestein?

— Nimeni! răspunse Gryphus şi mai laconic decât prima dată, închizând uşa în nasul deţinutului.

Neobişnuit din partea lui Cornelius cu asemenea amabilităţi, Gryphus văzu în noua atitudine a condamnatului începutul unei tentative de corupere.

Cornelius rămase singur. Era ora şapte seara; atunci, îngrijorarea îl cuprinse din nou, dar mult mai intens decât în ajun, când am încercat s-o descriem.

Ca şi cu o seară înainte, orele se scurseră fără să aducă imaginea blândă care lumina prin ferestruică celula bietului Cornelius şi care, retrăgându-se, lăsa în urma ei atâta lumină, încât ajungea pentru tot timpul absenţei sale.

Van Baerle îşi petrecu noaptea într-o adevărată deznădejde. A doua zi, Gryphus i se păru mai urât, mai brutal. mai înverşunat ca de obicei; îi trecu prin gând, sau mai degrabă prin inimă, speranţa că el era acela care o împiedica pe Roza să vie.

Şi-l cuprinse o poftă sălbatică de a-l sugruma pe Gryphus; dar dacă îl sugruma, toate legile cereşti şi omeneşti ar fi oprit-o pe Roza de a-l mai vedea vreodată.

Temnicerul scăpă deci, fără să bănuiască, de una din cele mai mari primejdii prin care trecuse în viaţă.

Veni seara şi desperarea lui Cornelius se transformă în melancolie; melancolia aceasta era cu atât mai sumbră. cu cât, fără voia lui, amintirea sărmanei sale lalele se contopea cu durerea pe care o încerca.

Venise tocmai acea perioadă din luna aprilie pe care grădinarii pricepuţi o socotesc momentul cel mai potrivit pentru sădirea lalelelor. El îi spusese Rozei: îţi voi indica ziua în care trebuie să pui mugurele în pământ. Urma să fixeze această zi, în seara următoare. Timpul era bun şi atmosfera,

deşi un pic umedă, începea să fie temperată de primele raze ale soarelui de aprilie, care par atât de blânde, cu toată paloarea lor. Dacă Roza va lăsa să treacă timpul plantării? Dacă la durerea de a nu o vedea pe tânăra fată se va adăuga şi aceea de a pierde mugurele pentru că a fost plantat prea târziu, sau poate chiar de loc?

Primind în acelaşi timp două asemenea lovituri, oricine putea să-şi piardă pofta de mâncare şi de băut.

Ceea ce i se întâmplă şi lui Cornelius în a patra zi.

Ţi se rupea inima să-l vezi, mut de durere şi palid de nemâncare, aplecându-se peste fereastra zăbrelită, cu riscul de a nu-şi putea trage înapoi capul dintre bare, încercând să zărească la stânga mica grădină de care îi vorbise Roza şi al cărei zid, după spusele ei, se afla la marginea râului. Spera să descopere la lumina primelor raze ale soarelui de aprilie pe tânăra fată sau laleaua, cele două dragoste ale sale pierdute.

Seara, Gryphus luă înapoi hrana de prânz şi de seară a lui Cornelius, abia începută.

A doua zi nu mâncă de loc şi Gryphus se întoarse cu mâncarea destinată celor două mese, neatinsă.

Cornelius nu se sculase din pat toată ziua.

— Bine, zise Gryphus, coborând după ultima vizită. Bun! Cred că o să ne descotorosim de savant.

Roza tresări.

— Ei, spuse Iacob şi cum asta?

— Nu mai bea, nu mai mănâncă şi nu se mai scoală, spuse Gryphus. O să iasă de aici ca şi domnul Grotius, într-o ladă, numai că lada asta o să fie un sicriu.

Roza deveni palidă ca moartea.

— Oh, şopti ea, înţeleg. E îngrijorat de lalea.

Şi cu inima grea, se ridică şi plecă în camera ei. Luă un toc şi o hârtie şi toată noaptea desenă

litere.

A doua zi, ridicându-se pentru a se târî până la fereastră, Cornelius zări o hârtie ce fusese strecurată sub uşă.

Se repezi asupra hârtiei, o deschise şi o citi; era o scriere pe care cu greu ar fi recunoscut-o ca fiind a Rozei, atât de mult progresase în timpul acestei absenţe de şapte zile:

"Fiţi liniştit. Laleaua dumneavoastră e bine!"

Deşi bileţelul Rozei calmă în parte durerile lui Cornelius, el nu fu mai puţin sensibil la ironie. Aşadar Roza nu era de loc bolnavă, Roza era jignită; nu fiindcă era silită nu mai venea, ci de bună voie rămânea departe de el. Liberă, Roza găsea în propria ei voinţă forţa de a nu veni să-l vadă pe cel ce murea de durere că nu o poate vedea.

Cornelius avea un creion şi o bucată de hârtie pe care i le adusese Roza. El înţelese că tânăra fată aştepta un răspuns, dar că nu va veni să-l ia decât la noapte. Prin urmare scrise pe o hârtie asemănătoare celei pe care o primise:

"Nu grija pentru lalea m-a îmbolnăvit, ci durerea că nu te pot vedea."

După ce ieşi Gryphus, Cornelius aşteptă să se însereze şi strecură hârtia sub uşă. Apoi ascultă.

Dar, deşi rămase la pândă încordat, cu urechile ciulite, nu-i auzi nici pasul nici foşnetul rochiei; nu auzi decât o voce slabă ca un suflu şi dulce ca o mângâiere aruncându-i prin ferestruică aceste două cuvinte:

— Pe mâine.

Acest "mâine" însemna a opta zi. Opt zile în care Cornelius şi Roza nu se văzuseră de loc.

Capitolul XX Ce s-a petrecut în timpul acestor opt zile

Şi într-adevăr, a doua zi, la ora obişnuită, van Baerle auzi râcâind la ferestruica sa, aşa cum avea obiceiul să facă Roza în zilele bune ale prieteniei lor.

E uşor de ghicit că nici Cornelius nu se afla departe de uşa prin al cărei grilaj avea să vadă, în sfârşit, încân-tătorul chip de care fusese lipsit atâta vreme.

Roza îl aştepta cu lampa în mână, dar tresări văzându-l atât de trist şi de palid:

— Sunteţi suferind, domnule Cornelius? întrebă ea.

— Da, domnişoară, răspunse Cornelius, mă doare şi sufletul şi trupul.

— Am văzut, domnule, că nu mâncaţi deloc; tata mi-a spus că nici nu vă mai sculaţi din pat; atunci v-am scris, pentru a vă informa de soarta preţiosului obiect care vă nelinişteşte atât.

— Şi eu, spuse Cornelius, ţi-am răspuns. Credeam, văzându-te venind din nou, dragă Roza, că ai primit scrisoarea mea.

— Aşa e, am primit-o.

— De data asta nu vei putea spune că nu ştii să citeşti. Nu numai că citeşti curgător, dar ai progresat şi la scris foarte mult.

— Într-adevăr, am primit şi am citit biletul dumneavoastră. De aceea am venit: să văd dacă nu există vreun mijloc de a vă reda sănătatea.

— Sănătatea? strigă Cornelius. Ai să-mi dai deci o veste bună?

Şi tânărul îşi fixă asupra Rozei ochii scânteind de nădejde.

Fie că nu înţelese privirea aceasta, fie că nu vru s-o înţeleagă, tânăra fată răspunse grav:

— Am să vă vorbesc numai despre lalea, care e, după cum ştiu, cea mai importantă preocupare a dumneavoastră.

Roza pronunţă aceste puţine cuvinte pe un ton îngheţat care-l făcu pe Cornelius să tresară.

Zelosul cultivator de lalele nu înţelegea tot ce ascunde sub vălul indiferenţei biata copilă, veşnic în luptă cu rivala ei, laleaua neagră.

— Ah! murmură Cornelius, iarăşi, iarăşi! Roza. nu ţi-am spus, martor mi-e Dumnezeu, că nu m-am gândit decât la dumneata, că numai lipsa dumitale m-a îmbolnăvit, că prin absenţa dumitale mă lipseai de aer, de zi, de căldură, de lumină, de viaţă.

Roza surâse melancolic.

— Ah, spuse ea, laleaua dumneavoastră a trecut printr-un pericol atât de mare!

Cornelius tresări fără voie şi se lăsă prins în cursă, dacă de fapt i se întinsese una.

— Un pericol atât de mare! strigă el tremurând tot. Dumnezeul meu! Ce s-a întâmplat?

Roza îl privi cu o blândă compătimire. Simţea că ceea ce doreşte ea e peste puterile acestui om şi că trebuie să-l accepte cu slăbiciunea lui.

— Da, spuse ea, e aşa cum aţi bănuit. Pretendentul, îndrăgostitul, acel Iacob, nu venea pentru mine.

— Şi atunci pentru cine venea? întrebă Cornelius neliniştit.

— Pentru lalea.

— Oh! exclamă Cornelius, devenind mai palid la această veste, decât fusese cu cincisprezece zile înainte, când Roza, înşelându-se, crezuse că Iacob venea pentru ea.

Roza îi văzu spaima şi Cornelius îşi dădu seama, după expresia chipului ei, la ce se gândeşte.

— Oh! iartă-mă, Roza, spuse el, dar te cunosc, îţi cunosc bunătatea şi cinstea sufletului. Dumnezeu ţi-a dat gândirea, judecata, forţa şi libertatea de a te mişca, aşadar dumneata poţi să te aperi, pe când biata lalea ameninţată, e slabă, nu are nici un mijloc de apărare.

Roza trecu peste scuza deţinutului şi continuă:

— Din momentul în care am recunoscut în omul ce m-a urmărit în grădină pe Iacob, aţi fost neliniştit; dar şi mai neliniştită am fost eu. Am făcut deci aşa cum m-aţi îndemnat, chiar a doua zi... atunci când ne-am văzut ultima dată.

Cornelius o întrerupse.

— Roza, te rog încă o dată, iartă-mă. Am greşit spunându-ţi ceea ce ţi-am spus. Mi-am cerut iertare pentru acele vorbe nechibzuite şi-mi cer iertare din nou. O voi face oare mereu în zadar?

— A doua zi după ultima noastră întâlnire, reluă Roza. aducându-mi aminte de sfatul dumneavoastră... de şiretenia pe care m-aţi îndemnat s-o folosesc pentru a mă convinge dacă eu sau laleaua îl interesa pe acest om odios...

— Da, odios... Nu-i aşa, spuse el, că îl urăşti pe acest om?

— Da, îl urăsc, zise Roza, căci din cauza lui am suferit mult în ultimele opt zile!

— Ah! ai suferit deci şi dumneata? Mulţumesc pentru vorba dumitale bună, Roza.

— A doua zi, deci, continuă Roza, am coborât în grădină şi m-am apropiat de răzorul unde trebuia să sădesc laleaua, uitându-mă mereu în urmă să văd dacă şi de data asta eram urmărită.

— Ei bine? întrebă Cornelius.

— Ei bine! aceeaşi umbră s-a strecurat între poartă şi zid şi a dispărut în spatele arborilor de soc.

— Te-ai făcut că nu-l vezi, nu-i aşa? întrebă Cornelius, amintindu-şi în amănunt sfatul pe care i-l dăduse Rozei.

— Da şi m-am aplecat asupra stratului pe care îl săpam, ca şi cum aş fi plantat mugurele.

— Şi el... el... În timpul ăsta?

— Îi vedeam ochii arzători ca de tigru, strălucindu-i printre ramurile copacilor.

— Vezi, vezi? spuse Cornelius.

— Apoi, prefăcându-mă că mi-am terminat treaba, m-am retras.

— Dar numai în spatele porţii, nu-i aşa? Iar prin crăpături sau prin gaura cheii puteai vedea ce face, după ce-ai plecat.

— El a aşteptat o clipă, fără îndoială ca să se asigure că nu mă întorc, apoi a ieşit cu paşi de lup din ascunzătoare, s-a apropiat de strat după un lung ocol, ajungând în sfârşit la ţelul său, adică în faţa locului unde pământul era proaspăt întors; s-a oprit cu un aer indiferent, a privit în toate părţile, a iscodit fiecare colţ al grădinii, a cercetat fiecare fereastră a caselor vecine, pământul, cerul, aerul şi convins că e absolut singur, izolat, că nu îl vede nimeni, s-a repezit la răzor şi şi-a înfipt ambele mâini în pământul moale; a luat o parte, pe care a sfărâmat-o încet între degete pentru a vedea dacă mugurele e acolo, apoi a repetat de trei ori aceeaşi mişcare dar de fiecare dată cu mai multă râvnă, până când, în sfârşit, începând să priceapă că poate a fost păcălit, s-a calmat, a luat grebla, a nivelat terenul pentru a-l lăsa în aceeaşi stare în care se găsea înainte de a-l fi scormonit şi, ruşinat, plouat, a făcut cale-întoarsă spre poartă, luând aerul nevinovat al unui om ce se plimbă.

— Oh! mizerabilul, şopti Cornelius, ştergându-şi picăturile de sudoare care-i şiroiau pe frunte. Oh! mizerabilul, l-am dibuit. Dar mugurul, Roza, ce-ai făcut cu el? Vai! acum e puţin cam prea târziu ca să-l mai plantezi.

— Mugurul e de şase zile în pământ.

— Unde? Cum? strigă Cornelius. Oh! Dumnezeul meu, ce imprudenţă! Unde e? În ce pământ este? E bine sau rău expus? Nu-l poate fura acest îngrozitor Iacob?

— Nu există pericol de a fi furat, decât dacă Iacob forţează uşa camerei mele.

— Ah, e la dumneata, e în camera dumitale, Roza, spuse Cornelius, puţin mai liniştit. Dar în ce pământ, în ce vas l-ai plantat? Sper că n-ai încercat

să-l faci să încolţească în apă ca bunele femei din Harlem şi din Dordrecht, care se încăpăţânează să creadă că apa ar putea înlocui pământul, ca şi cum apa, care e compusă din treizeci şi trei părţi oxigen şi din şaizeci şi şase părţi hidrogen, poate să înlocuiască... Dar ce-ţi spun eu aici, Roza?

— Da, e puţin cam savant pentru mine, răspunse surâzând tânăra fată. Mă voi mulţumi deci să vă răspund, pentru a vă linişti, că mugurul nu e în apă.

— Ah! răsuflu liniştit.

— E într-o oală bună de gresie, exact de lărgimea urciorului în care l-aţi îngropat pe al dumneavoastră, într-un teren compus din trei părţi pământ obişnuit, luat din cel mai bun loc din grădină şi un sfert pământ de pe stradă. Oh! v-am auzit atât de des pe dumneavoastră şi pe acest infam de Iacob, cum îl numiţi, în ce pământ trebuie sădită laleaua, încât ştiu lucrul ăsta la fel de bine ca cel mai bun grădinar din Harlem!

— Acum mai rămâne să-mi spui, Roza, ce expunere are.

— Când e senin, are soare toată ziua. Dar când va ieşi din pământ, soarele va fi mai cald şi atunci voi proceda la fel ca dumneavoastră, dragă domnule Cornelius. O voi expune pe fereastra mea de la răsărit, de la opt la unsprezece dimineaţa şi pe fereastra de la apus de la ora trei după amiază până la cinci.

— Eh, e foarte bine aşa, e foarte bine! strigă Cornelius. Eşti un grădinar perfect, frumoasa mea Roza. Mă gândesc numai că îngrijirea lalelei mele o să-ţi răpească tot timpul.

— Da, e adevărat, spuse Roza, dar ce importanţă are? Laleaua dumneavoastră e fiica mea. Îi dau timpul pe care l-aş dărui copilului meu, dacă aş fi mamă. Numai devenindu-i mamă, adăugă Roza surâzând, pot înceta a-i mai fi rivală.

— Bună şi dragă Roza! şopti Cornelius aruncând tinerei fete o privire în care se citea mai

mult dragostea pentru ea însăşi decât pasiunea horticultorului, ceea ce o consolă puţin.

Apoi, după o clipă de tăcere, în timp ce Cornelius căuta printre gratii mâna Rozei, care şi-o retrăgea mereu:

— Aşadar, reluă Cornelius, au trecut şase zile de când mugurul e în pământ?

— Da, şase zile, domnule Cornelius, răspunse tânăra fată.

— Şi n-a încolţit?

— Nu, dar cred că mâine va răsări.

— Bine, aşadar mâine, vorbindu-mi despre dumneata, îmi vei da veşti şi despre el, nu-i aşa, Roza? Sunt îngrijorat din pricina fiicei, cum spuneai mai adineauri, dar cu totul altfel mă interesează mama.

— Mâine, zise Roza, privindu-l pe Cornelius pieziş, mâine nu ştiu dacă o să pot veni.

— Doamne! de ce nu poţi veni mâine?

— Domnule Cornelius, am foarte multe lucruri de făcut.

— Pe când eu n-am decât unul singur, şopti Cornelius.

— Da, răspunse Roza, să vă iubiţi laleaua.

— Să te iubesc pe dumneata, Roza.

Roza clătină din cap.

Din nou se făcu linişte.

— În sfârşit, continuă van Baerle, întrerupând tăcerea, totul se schimbă în natură: florilor de primăvară le urmează alte flori, iar albinele care dezmiardă violetele şi mixandrele alintă apoi cu aceeaşi dragoste caprifoiul, trandafirul, iasomia, crisantema şi muşcata.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă Roza.

— Vreau să spun, domnişoară, că mai întâi ţi-a plăcut să asculţi povestea bucuriilor şi a necazurilor mele; ai mângâiat floarea tinereţii noastre; dar a mea s-a veştejit la umbră. Grădina speranţelor şi a plăcerilor unui deţinut nu are decât un singur anotimp. Nu e ca acele grădini frumoase,

în aer liber, însorite. După ce recolta de mai a înflorit, după ce a fost adunată, albinele ca tine, Roza, albinele cu talia suplă, cu antene de aur, cu aripi diafane, trec printre gratii, fug de frig, de singurătate, de tristeţe, pentru a afla în altă parte mireasmă şi adiere mai caldă. În sfârşit, pentru a găsi fericirea!

Roza îl privea pe Cornelius cu un surâs pe care acesta nu-l vedea; el se uita spre cer.

Cornelius continuă cu un suspin:

— M-ai părăsit, domnişoară Roza, ca să te bucuri de plăcerile celor patru anotimpuri. Ai făcut bine; nu mă plâng; ce drept aveam eu să-ţi pretind să-mi fii credincioasă?

— Nu vă sunt credincioasă?! strigă Roza, izbucnind în lacrimi, fără să se obosească să-i mai ascundă lui Cornelius roua de perle ce se rostogolea pe obrajii ei. Nu vă sunt credincioasă?! Nu v-am fost credincioasă, eu?!

— Vai, înseamnă că îmi eşti credincioasă dacă mă părăseşti, dacă mă laşi să mor aici?

— Dar, domnule Cornelius, spuse Roza, nu fac tot ce-ar putea să vă facă plăcere, nu mă ocup de laleaua dumneavoastră?

— Sunt amărât, Roza. Îmi reproşezi singura bucurie curată pe care am avut-o în lumea asta.

— Nu vă reproşez nimic, domnule Cornelius, decât singura durere profundă pe care am resimţit-o din ziua când mi s-a spus la Buytenhoff că veţi fi condamnat la moarte. — Nu-ţi place, Roza, dulcea mea Roza, nu-ţi place că iubesc florile.

— Nu mă supără că le iubiţi, domnule Cornelius, dar mă întristează gândul că le iubiţi mai mult decât pe mine.

— Ah! dragă, scumpă iubită, rosti Cornelius, uită-te la mâinile mele cum tremură, priveşte cât e de palidă fruntea mea, ascultă cum bate inima mea. Ei bine, nu sunt tulburat pentru că laleaua neagră îmi surâde şi mă cheamă. Nu! ci pentru că dumneata îmi zâmbeşti, pentru că îţi înclini fruntea

spre mine; pentru că, nu ştiu dacă e adevărat, dar mie mi se pare că mâinile dumitale, deşi fug, le caută pe ale mele şi pentru că simt căldura frumosului dumitale obraz în spatele gratiilor reci. Roza, dragostea mea, rupe mugurele lalelei negre, nimiceşte speranţele născute din această floare, stinge dulcea lumină a visului pur şi atrăgător pe care m-am obişnuit să-l ţes în fiecare zi, fie! Să nu se mai poarte flori la hainele scumpe! Să nu mai fie floarea podoaba veşmintelor bogate, a graţioaselor elegante! Să nu mai fie flori pentru a satisface capriciile cereşti! Ia-mi toate astea, floare geloasă pe alte flori, dar nu-mi lua vocea dumitale, gesturile, zgomotul paşilor pe scara grea, nu-mi lua focul ochilor dumitale în coridorul întunecat, certitudinea dragostei dumitale care-mi mângâie tot timpul inima: iubeşte-mă, Roza, căci nu te iubesc decât pe dumneata.

—După laleaua neagră, suspină tânăra fată, ale cărei mâini călduţe şi mângâietoare consimţiră în sfârşit să se dăruiască printre gratii buzelor lui Cornelius.

— Înainte de orice, Roza...

— Să vă cred?

— Cum crezi în Dumnezeu.

— Fie! Dar nu vă obligă prea mult această dragoste?

— Prea puţin, din nenorocire, dragă Roza, dar asta te obligă pe dumneata.

— Pe mine? întrebă Roza, la ce mă obligă?

— Mai întâi, să nu te măriţi.

Ea surâse.

— Ah! iată cum sunteţi voi, tiranii, spuse ea. Iubiţi o fată. Nu vă gândiţi decât la ea, n-o visaţi decât pe ea; sunteţi condamnat la moarte şi în drum spre eşafod îi dăruiţi ultimul suspin, iar apoi, pretindeţi de la o biată fată ca mine, sacrificiul viselor sale, al ambiţiilor sale.

— Dar despre ce fată e vorba, Roza? spuse Cornelius, căutând în zadar în amintirile sale o

femeie la care ea să poată face aluzie.

— De frumoasa cea neagră, domnule, cu talie mlădioasă, cu picioare fine, cu înfăţişare nobilă. În sfârşit vorbesc de floarea dumneavoastră.

Cornelius surâse.

— O frumoasă născocită, buna mea Roza, în timp ce dumneata, fără să-l socotim pe curtezanul dumitale, sau mai degrabă curtezanul meu, Iacob, eşti înconjurată de atâţia adoratori. Îţi aminteşti ce mi-ai spus despre studenţii, ofiţerii, comisii din Haga? Ei bine, la Loevestein nu-i nici un comis, nici un ofiţer, nici un student?

— Oh! ba da, sunt şi chiar mulţi, spuse Roza.

— Care scriu?

— Care scriu.

— Şi acum, că ştii să citeşti...

Cornelius suspină gândindu-se că lui, un biet deţinut, îi datora Roza privilegiul de a putea citi bileţelele dulci pe care le primea.

— Dar, spuse Roza, mi se pare, domnule Cornelius, că citind bileţelele ce mi se scriu,că dând atenţie adoratorilor, nu fac decât să împlinesc dorinţele dumneavoastră.

— Cum, dorinţele mele?

— Da, dorinţele dumneavoastră; aţi uitat, continuă Roza oftând la rândul ei, aţi uitat testamentul pe care l-aţi scris pe biblia domnului Corneille de Witt? Eu nu uit? Căci acum, când ştiu să citesc, îl recitesc în fiecare zi şi chiar de două ori, nu o dată. Ei bine, în acest testament îmi porunciţi să iubesc şi să iau în căsătorie un tânăr frumos între douăzeci şi şase şi douăzeci şi opt de ani. Caut un asemenea tânăr şi cum toată dimineaţa îmi este consacrată lalelei dumneavoastră, trebuie să-mi lăsaţi seara timp să-l găsesc:

— Ah, Roza, testamentul l-am făcut crezând că voi muri, şi, slavă cerului, sunt în viaţă.

— Eh bine! Deci nu-l voi căuta pe acest tânăr de douăzeci şi şase-do-uăzeci şi opt de ani şi o să

vin să vă văd.

— Ah, da, Roza, vino, vino!

— Cu o singură condiţie.

— E acceptată dinainte.

— Ca timp de trei zile să nu mai fie vorba de laleaua neagră.

— N-o să mai fie vorba niciodată, dacă doreşti, Roza.

— Oh! spuse tânăra fată, nu trebuie să ceri imposibilul.

Şi ca din nebăgare de seamă, ea îşi apropie atât de mult obrazul tânăr de gratii, încât Cornelius putu să-l atingă cu buzele.

Roza scoase un strigăt uşor în care vibra dragostea şi apoi dispăru.

Capitolul XXI Al doilea mugur

Noaptea se aşternu senină şi înstelată, iar zorile vesteau o zi frumoasă.

Când se trezi, Cornelius zări o rază de soare jucându-se printre gratii, porumbei despicând aerul cu aripile întinse, sau gângurind drăgăstos pe acoperişul vecin.

Cornelius alergă la fereastră şi o deschise; i se păru că viaţa, bucuria, poate chiar libertatea, pătrund în întunecata lui încăpere, odată cu raza de soare.

Când Gryphus intră în celula deţinutului, în loc să-l găsească morocănos şi culcat ca în alte zile, îl găsi în picioare, fredonând o arie de operă.

Gryphus îl privi chiorâş.

— Hm! făcu el.

— Ei, cum ne simţim în, dimineaţa asta?

Gryphus se uită din nou strâmb la el.

— Câinele, domnul Iacob şi frumoasa noastră Roza, cum se simt?

Gryphus scrâşni din dinţi.

— Iată dejunul dumitale, spuse el.

— Mulţumesc, prietene Cerber, zise deţinutul, vine tocmai la timp, căci mi-e tare foame.

— Ah, ţi-e foame? spuse Gryphus.

— Ia te uită, de ce nu? întrebă van Baerle.

— Se pare că merge bine conspiraţia, spuse Gryphus.

— Care conspiraţie? întrebă Cornelius.

— Bun! Ştim noi ce ştim, dar vom veghea, domnule savant; fii liniştit, vom veghea.

— Veghează, prietene Gryphus! spuse van Baerle, veghează! Conspiraţia mea, ca şi persoana mea, e la dispoziţia dumitale.

— Vom vedea asta la prânz, spuse Gryphus.

Şi ieşi.

— La prânz, repetă Cornelius, ce-o fi vrut să spună? Fie, să aşteptăm prânzul; vom vedea atunci.

Pentru Cornelius era uşor să-şi umple timpul până la prânz, căci de fapt aştepta ora nouă seara.

Ora douăsprezece sună şi pe scară se auzi nu numai pasul lui Gryphus, ci şi paşii a trei sau patru soldaţi care urcau împreună cu el.

Uşa se deschise, Gryphus intră, introduse oamenii şi apoi trase uşa în urma lor.

— Aici! Acum, să căutăm.

Au căutat în buzunarele lui Cornelius, între haină şi vestă, între vestă şi cămaşă, între cămaşă şi piele. N-au găsit nimic. Au căutat între cearşafuri, în saltea, în pat. N-au găsit nimic. Atunci, Cornelius se felicită că nu a acceptat să ia el cel de-al treilea mugur. La ora şase, Gryphus se întoarse, de data asta singur; Cornelius vru să-l îmblânzească, dar Gryphus mârâi, îşi arătă colţul pe care-l avea într-o parte a gurii şi ieşi de-a-ndăratelea, ca un om care se teme să nu fie luat cu asalt. Cornelius izbucni în râs. Asta îl făcu pe

Gryphus, care cunoştea făptaşii, să-i strige printre gratii:

— Bine, bine! Cine râde la urmă, râde mai bine.

Cel care trebuia să râdă la urmă, în seara aceea cel puţin, era Cornelius, căci o aştepta pe Roza.

Roza veni la ora nouă, dar fără lampă. Nu mai avea nevoie de ea; acum ştia să citească. Lumina putea s-o trădeze şi ea era spionată mai mult ca oricând de Iacob şi apoi, la lumină se vedea prea bine când roşeşte.

Despre ce au vorbit cei doi tineri în seara aceea?

Despre lucrurile de care vorbesc îndrăgostiţii din Franţa în pragul uşii, cei din Spania de o parte şi de alta a unui balcon, sau băiatul de jos cu fata de pe terasă, în Orient.

La ora zece, ca de obicei, se despărţiră.

Cornelius era fericit, în măsura în care poate fi fericit un cultivator de lalele căruia nu i s-a spus nimic despre laleaua lui.

Căci Roza, sub pedeapsa de a nu mai veni, îi interzise să mai vorbească despre floare timp de trei zile. Erau şaptezeci şi două de ore dăruite iubitului, dar tot atâtea ore răpite horticultorului.

E adevărat că cele trei zile au trecut repede, iar Cornelius suportă cu stoicism acest canon.

În sfârşit, într-o seară, după ce schimbară câteva cuvinte, ea îl privi pe Cornelius printre gratii, în noapte, cu acea privire pe care o simţi chiar dacă n-o vezi:

— Ei bine, a răsărit.

— A răsărit? Ce? Cine? întrebă Cornelius neîndrăznind să creadă că Roza scurta ea însăşi durata încercării.

— Laleaua, spuse Roza.

— Cum, strigă Cornelius, îmi dai voie, deci?

— Da! spuse Roza cu tonul unei mame duioase, care permite o bucurie copilului ei.

— Ah, Roza! exclamă Cornelius întinzându-şi buzele printre gratii, în speranţa de a-i atinge obrazul, mâna, fruntea, în sfârşit, ceva.

Fericitul atinse buzele întredeschise ale Rozei.

Roza scoase un ţipăt slab.

Cornelius înţelese că trebuia să continue repede discuţia; simţea că atingerea aceasta neaşteptată o speriase pe Roza.

— A răsărit dreaptă? între el.

— Dreaptă ca un fus, spuse Roza.

— Şi e înaltă?

— Înaltă de cel puţin două şchioape.

— Oh! Roza, ai grijă de ea şi vei vedea cât de iute va creşte.

— Să am mai multă grijă? întrebă Roza. Nu mă gândesc decât la ea.

— Numai la ea, Roza? Bagă de seamă, am să devin şi eu la rândul meu gelos.

— Dar ştiţi bine că a mă gândi la ea înseamnă a mă gândi la dumneavoastră. N-o scap din ochi. O văd din patul meu, când mă trezesc; e primul obiect pe care-l

146

privesc când deschid ochii şi ultimul când adorm. Ziua mă aşez şi lucrez lângă ea, căci de când e în camera mea, mă tem s-o mai părăsesc.

— Ai dreptate, Roza, e zestrea dumitale, ştii?

— Da şi mulţumită ei o să mă pot căsători cu un tânăr de douăzeci şi şase-douăzeci şi opt de ani pe care-l voi iubi.

— Taci, răutăcioaso

Şi Cornelius izbuti să prindă degetele tinerei fete, reuşind astfel, dacă nu să schimbe subiectul conversaţiei, cel puţin să aştearnă tăcerea în locul şoaptelor.

În seara aceea, el se simţi cel mai fericit dintre muritori. Roza îşi lăsă mâna într-a lui, iar el vorbi despre lalea atât cât îi făcu plăcere.

Din acest moment, fiecare zi însemnă un progres în dezvoltarea lalelei şi în dragostea celor doi tineri. La început se deschiseră frunzele, apoi se legă floarea.

La auzul acestei veşti, Cornelius se bucură nespus şi întrebările se succedară cu o repeziciune ce dovedea câtă însemnătate aveau pentru el.

— A apărut, strigă Cornelius, a apărut!

— A apărut! repetă Roza.

Cornelius ameţit de bucurie fu silit să se rezeme de ferestruică.

— Ah, Dumnezeul meu! exclamă el.

Apoi întorcându-se către Roza:

— Ovalul e regulat, cilindrul e plin, vârfurile sunt verzi?

— Ovalul e aproape de-o şchioapă şi se înalţă ca un ac, cilindrul se umflă, vârfurile sunt gata să se deschidă.

În noaptea, aceea, Cornelius dormi puţin, căci se gândea la momentul suprem când laleaua va înflori. După două zile, Roza îi aduse vestea că vârfurile erau deschise.

— Deschise, Roza! strigă Cornelius. S-a deschis! Dar atunci se vede, se poate distinge?!

Şi deţinutul se opri gâfâind.

— Da, răspunse Roza, da, se poate vedea un firicel de culoare închisă, subţire ca un fir de păr.

— Şi culoarea? întrebă Cornelius emoţionat.

— Ah! răspunse Roza, e foarte închisă.

— Brună?

— Oh, mai închisă.

— Mai închisă, bună Roza, mai închisă! Îţi mulţumesc. Închisă ca abanosul, închisă ca...

— Închisă ca cerneala ce am folosit-o când v-am scris.

Cornelius scoase un strigăt de bucurie nebună.

Apoi, oprindu-se deodată:

— Oh, spuse el împreunându-şi mâinile, nu există înger să i te pot asemui, Roza.

— Într-adevăr! spuse ea, surâzând în faţa acestei exaltări.

— Roza, ai muncit atât de mult. Roza, ai făcut atâta pentru mine; Roza, laleaua mea o să înflorească şi va ii neagră; Roza, Roza, eşti fiinţa cea mai perfectă pe

care a creat-o Dumnezeu pe pământ.

— După lalea, totuşi?

— Ah, taci, răutăcioase Taci, din milă pentru mine, nu-mi strica bucuria. Dar, spune-mi Roza, dacă laleaua a ajuns la acest stadiu, în două sau trei zile, cel târziu, ea va înflori?

— Da, mâine sau poimâine.

— Oh! şi n-am s-o văd, strigă Cornelius, dându-se îndărăt şi n-am s-o sărut ca pe o minune a lui Dumnezeu pe care trebuie s-o adori, aşa cum îţi sărut ţie mâinile. Roza, cum îţi sărut părul, cum îţi sărut obrajii, când din întâmplare se află aproape de ferestruică.

Roza îşi apropie obrazul, deloc din întâmplare, ci cu bună ştiinţă; buzele tânărului se lipiră cu nesaţ.

— Am s-o culeg dacă, vrei! spuse Roza.

— Ah! nu! nu! De îndată ce se va deschide, pune-o la umbră, Roza şi în acelaşi moment, în acelaşi moment chiar, trimite pe cineva la Harlem să-l prevină pe preşedintele Societăţii de horticultură că marea lalea neagră a înflorit. Harlem e departe, ştii bine, dar cu bani ai să găseşti un mesager. Ai bani, Roza?

Roza surâse.

— Oh, da! spuse ea.

— Destui? întrebă Cornelius.

— Am trei sute de florini.

— Ei, dacă ai trei sute de florini, să nu trimiţi un mesager, ci dumneata însăţi trebuie să mergi la Harlem.

— Dar în timpul ăsta, floarea...

— Oh! ai să iei floarea cu dumneata. Înţelegi că nu trebuie să te desparţi o clipă de ea?

— Dar dacă nu mă despart deloc de ea, mă despart de dumneavoastră, domnul Cornelius, spuse Roza întristată.

— Da, e adevărat, scumpa mea, draga mea Roza, Dumnezeul meu! ce răi sunt oamenii, ce le-am făcut şi de ce m-au lipsit de libertate? Ai dreptate, Roza, n-aş putea să trăiesc fără dumneata. Ei bine, vei trimite pe cineva la Harlem, iată, pe legea mea! Minunea e destul de mare pentru ca preşedintele să se deranjeze; o să vină el însuşi la Loevestein să vadă laleaua.

Apoi, oprindu-se deodată, murmură cu voce tremurândă:

— Roza! Roza! dar dacă n-o să fie neagră?

— Păi, mâine sau poimâine seară veţi şti.

— Să aştept până seara ca să aflu asta, Roza? Voi muri de nerăbdare. N-am putea să stabilim un semnal?

— Am să fac mai mult.

— Ce vei face?

— Dacă o să se deschidă noaptea, am să viu, am să viu chiar eu să vă spun. Dacă o să se deschidă ziua, am să trec prin faţa uşii şi-am să vă strecor un bilet, fie pe sub uşă, fie prin ferestruică, între prima şi a doua inspecţie a tatei.

— Oh! Roza, da! un cuvânt de la dumneata care să-mi anunţe vestea asta înseamnă o dublă fericire.

— Iată, e ora zece şi trebuie să vă părăsesc.

— Da, da! zise Gornelius, da! Du-te, Roza, du-te!

Roza plecă întristată.

Cornelius aproape o alungase.

Dar e adevărat că trebuia să vegheze asupra lalelei negre.

Capitolul XXII Înflorirea

Cornelius petrecu o noapte plăcută, deşi agitată. I se păru mereu că vocea dulce a Rozei îl cheamă; se trezi brusc, se duse la uşă, îşi apropie faţa de ferestruică: nu era nimeni, iar coridorul, pustiu.

Fără îndoială, la rândul ei, Roza veghea; dar, mai fericită decât el, ea veghea nobila floare, această minune a minunilor, nu numai necunoscută încă, dar în a cărei existenţă nu credea nimeni. Ce-ar zice lumea dacă ar afla că laleaua neagră a fost creată, că ea există şi că cel care a realizat-o e van Baerle, deţinutul?

Cât de mândru ar fi respins Cornelius pe oricine ar fi venit acum să-i propună libertatea în schimbul lalelei sale!

Ziua începu fără veşti. Laleaua nu înflorise încă. Dimineaţa se scurse ca şi noaptea. Se lăsă iar întunericul şi odată cu el se ivi Roza, Roza cea veselă, Roza cea uşoară ca o pasăre.

— Ei bine? întrebă Cornelius.

— Totul merge de minune. În noaptea asta, fără doar şi poate, laleaua va înflori.

— Şi va fi neagră?

— Neagră ca tăciunele.

— Fără nici o pată de altă culoare?

— Fără nici o pată.

— Doamne! Roza, am petrecut toată noaptea visând, mai întâi la dumneata...

Roza clătină uşor din cap, în semn de neîncredere.

— ...şi apoi la ceea ce avem de făcut.

— Şi?

— Ei bine, iată ce am hotărât. După ce laleaua va înflori şi se va constata că e neagră, absolut neagră, să cauţi un om de încredere.

— Dacă-i numai atât, l-am şi găsit.

— E un om sigur?

— Un om de care răspund. Unul dintre adoratorii mei.

— Sper că nu e vorba de Iacob?

— Nu, fiţi liniştit. E luntraşul închisorii Loevestein, un băiat isteţ de douăzeci şi cinci-douăzeci şi şase de ani.

— Drace!

— Calmaţi-vă, spuse Roza râzând, n-are încă vârsta la care ar putea fi primejdios, căci dumneavoastră aţi fixat-o între douăzeci şi şase şi douăzeci şi opt de ani.

— În sfârşit, crezi că te poţi bizui pe acest tânăr?

— Ca pe mine însămi. S-ar arunca din barca sa în Wahal sau în Meusa, după bunul meu plac, dacă i-aş porunci.

— Ei bine, Roza, acest băiat poate să fie în zece ore la Harlem; dă-mi, te rog, un creion şi o hârtie, sau mai bine toc şi cerneală şi voi scrie... nu... mai degrabă scrie dumneata; eu sunt un biet condamnat şi s-ar putea crede că e vorba de o conspiraţie, aşa cum bănuie şi tatăl dumitale. Vei scrie preşedintelui Societăţii de horticultură şi, sunt sigur, preşedintele va veni.

— Dar dacă întârzie?

— În cel mai rău caz va sosi peste o zi sau două, dar nu mai târziu; un iubitor de lalele ca el nu va pierde nici o oră, nici un minut, după ce va afla vestea. Va porni neîntârziat la drum ca să vadă a opta minune a lumii. Dar cum îţi spuneam, chiar dacă va sosi peste o zi sau două, tot va găsi laleaua în toată splendoarea ei. După ce preşedintele o va vedea şi procesul-verbal va fi întocmit, dumneata, Roza, vei păstra o copie a procesului-verbal, iar laleaua i-o vei încredinţa lui. Dar cel mai important lucru e să n-o vadă nimeni înaintea preşedintelui. Laleaua neagră, Dumnezeule mare! Dacă cineva ar vedea laleaua neagră, ar fura-o!...

— Oh!

— Nu mi-ai spus dumneata însăţi ce temeri ai cu privire la Iacob? Dacă se fură cu uşurinţă un florin, de ce nu s-ar fura o sută de mii?

— Voi veghea cu grijă, fiţi liniştit.

— Dacă înfloreşte în timp ce tu eşti aici?

— Capricioasa! Ar fi în stare, spuse Roza.

— Dacă o găseşti deschisă când te întorci? — Ei bine?

— Ah! Roza, ia aminte, dacă se deschide, nu pierde nici un moment. Anunţă-l imediat pe preşedinte.

— Şi pe dumneavoastră; da, înţeleg.

Roza suspină, dar fără amărăciune, ca o femeie care începe să înţeleagă o slăbiciune, poate chiar să se deprindă cu ea.

— Mă întorc la lalea, domnule van Baerle şi îndată ce se va deschide, veţi fi prevenit; în aceeaşi clipă va porni şi scrisoarea.

— Roza, Roza, nu mai ştiu cu ce minune din cer sau de pe pământ să te asemui.

— Comparaţi-mă cu laleaua neagră şi voi fi foarte măgulită, vă jur; să ne spunem deci la revedere, domnule Cornelius.

— Ah! spune-mi "la revedere, prietene".

— La revedere, prietene, spuse Roza oarecum mângâiată.

— Spune: prietene iubit.

— Oh! prietene...

— Iubit, Roza, te rog fierbinte, iubit, iubit, nu-i aşa?

— Iubit, da, iubit, rosti Roza cu inima zvâcnind, îmbătată, nebună de fericire.

— Atunci, Roza, dacă ai zis iubit, poţi spune şi cel mai fericit om, fericit cum n-a mai fost altul pe pământ.

Roza fugi. Cornelius se înăbuşea de fericire. Copleşit, deschise fereastra şi contemplă îndelung albastrul fără nor al cerului şi luna ce arginta fluviul şerpuind de partea cealaltă a colinelor. Respiră adânc umplându-şi plămânii cu aerul

proaspăt şi pur, mintea cu gânduri plăcute şi sufletul cu recunoştinţă şi admiraţie cucernică.

Bietul bolnav era vindecat, bietul prizonier se simţea liber!

O parte din noapte, Cornelius rămase atârnat de gratiile ferestrei, cu urechea la pândă, concentrându-şi toate simţurile într-unul singur, sau mai degrabă în două, căci era tot numai ochi şi urechi.

Privea cerul şi asculta pământul.

Doar din când în când întorcea privirea spre coridor spunându-şi:

— Acolo e Roza, Roza care veghează ca şi mine, aşteptând să se întâmple minunea dintr-o clipă într-alta. Acolo, sub ochii Rozei, se află floarea misterioasă, care trăieşte, se deschide, înfloreşte; poate, în clipa asta, Roza ţine tija lalelei între degetele ei delicate şi calde. O atinge cu gingăşie. Poate, îşi apropie buzele de caliciul deschis. Atinge-o uşor, cu grijă, Roza, Roza! Buzele tale ard. Poate chiar acum, cele două iubiri ale mele se mângâie una pe alta sub privirea lui Dumnezeu.

În acest moment, o stea străluci spre miazăzi, străbătu întinderea ce despărţea orizontul de fortăreaţă şi se prăbuşi pe Loevestein. Cornelius tresări.

— Ah! spuse el, iată că Dumnezeu trimite viaţă florii mele.

Şi, ca şi cum ar fi fost în adevăr un semn, aproape în aceeaşi clipă deţinutul auzi pe coridor paşi uşori, ca de silfidă, foşnetul unei rochii, aidoma unei bătăi de aripi şi o voce binecunoscută spunându-i:

— Cornelius, prietene, prietene iubit şi fericit, vino, vino repede!

Cornelius nu făcu decât un salt de la fereastră la uşă. Cu o mână, Roza ridică la înălţimea ferestruicii un felinar aprins, iar cu cealaltă, minunata lalea.

Cornelius scoase un ţipăt şi crezu că leşină.

— Oh! murmură el, Dumnezeul meu, Dumnezeul meu! Mă răsplăteşti pentru nevinovăţia şi captivitatea mea, făcând să înflorească la ferestruica închisorii mele aceste două flori.

— Sărut-o, spuse Roza, cum am sărutat-o şi eu adineauri.

Ţinându-şi răsuflarea, Cornelius atinse cu vârful buzelor corola florii; niciodată un sărut nu îl tulbură atât.

Laleaua era frumoasă, splendidă, minunată; tulpina avea mai mult de optsprezece degete[4] înălţime; floarea se ridica în mijlocul a patru frunze verzi, netede, drepte ca vârful de lancie şi era în întregime neagră şi strălucitoare ca tăciunele.

— Roza, spuse Cornelius gâfâind, nu avem nici o clipă de pierdut. Să scriem scrisoarea.

— E scrisă, dragul meu Cornelius.

— Adevărat?!

— În timp ce laleaua se deschidea, eu scriam, căci nu voiam să pierdem nici o clipă. Iată scrisoarea şi spune-mi dacă o găseşti bună.

Cornelius luă scrisoarea şi o citi. Se vedea cât de mult progresase Roza de când primise de la ea cele câteva cuvinte.

"Domnul Preşedinte,

Laleaua neagră va înflori în zece minute poate. De îndată ce floarea se va deschide, vă voi trimite această scrisoare, prin care vă rog să veniţi în persoană s-o luaţi din fortăreaţa Loevestein. Sunt fiica temnicerului Gryphus, aproape la fel de prizonieră ca şi prizonierii tatălui meu. Nu voi putea deci să vă aduc eu însămi această minune. De aceea îndrăznesc a vă implora să veniţi dumneavoastră s-o luaţi.

Dorinţa mea e ca laleaua să se numească Roza Bar-laensis.

Tocmai s-a deschis; este cu desăvârşire neagră... Veniţi, domnule preşedinte, veniţi.

Prea plecata dumneavoastră slugă,

Roza Gryphus."

— Foarte bine, foarte bine, scumpă Roza. Scrisoarea asta e perfectă. N-aş fi scris-o niciodată cu atâta simplitate. La Congres vei da toate lămuririle ce ţi se vor cere.

Dar deocamdată, Roza, n-avem nici un minut de pierdut... tânărul... mesagerul...

— Care este numele preşedintelui?

— Dă-mi să scriu eu adresa. Oh, e foarte cunoscut. E *mynheer* van Systens, primarul oraşului Harlem... Dă-mi scrisoarea, Roza, dă-mi-o.

Şi, cu o mână tremurândă, Cornelius scrise:

"Către mynheer Peters van Systens, primar şi preşedinte al Societăţii horticole din Harlem."

— Acum, du-te, Roza, du-te, spuse Cornelius şi să ne ocrotească Domnul care ne-a apărat şi până acum.

Capitolul XXIII Invidiosul

În adevăr, bieţii tineri aveau mare nevoie să fie ocrotiţi de Dumnezeu.

Niciodată nu fuseseră mai aproape de deznădejde ca în clipa când credeau mai siguri de fericirea lor. Cum nu ne îndoim de agerimea cititorului nostru, suntem convinşi că el a recunoscut în Iacob pe vechiul nostru duşman, Isaac Boxtel..

Cititorul a ghicit desigur că Boxtel a plecat de la Buytenhoff la Loevestein pentru a urmări pe cei

ce făceau obiectul dragostei şi al urii sale: laleaua neagră şi Cornelius van Baerle.

L-am regăsit, mai fericit sub numele de Iacob decât sub cel de Isaac, împrietenindu-se cu Gryphus, a cărui ospitalitate a stropit-o timp de câteva luni cu cel mai bun rachiu fabricat vreodată de la Texel la Anvers. El i-a potolit bănuielile, căci, aşa cum am văzut, Gryphus era neîncrezător, dându-i iluzia unei căsătorii cu Roza. Apoi, după ce îi măgulise orgoliul de tată, îi stimula instinctul de temnicer, zugrăvindu-i în cele mai întunecate culori pe savantul condamnat, ţinut sub lacăt de Gryphus. După spusele falsului lacob, Cornelius încheiase un pact cu satana pentru a-i face rău Alteţei Sale Prinţul de Orania.

Am văzut cum imprudenţa de a o urmări pe Roza în grădină l-a demascat în ochii tinerei fete şi cum temerile instinctive ale lui Cornelius i-au pus pe cei doi tineri în gardă.

Ceea ce îl neliniştise îndeosebi pe deţinut, — cititorul trebuie să-şi mai amintească, — a fost mânia neobişnuită pe care o manifestase Iacob faţă de Gryphus, când acesta găsise mugurele şi-l strivise. În acel moment, furia lui Boxtel crescu în măsura în care îl bănuia pe Cornelius de tăinuirea unui al doilea mugur, de care nu era foarte sigur. De aceea a început s-o spioneze şi s-o urmărească pe Roza nu numai în grădină, dar chiar şi pe coridoare.

Acum, o urmărea noaptea, cu picioarele goale, aşa că nu mai putea fi nici văzut, nici auzit, exceptând ziua în care i se păru Rozei că vede ceva ca o umbră strecurându-se pe scară. Era însă prea târziu să se mai ferească. Boxtel aflase chiar din gura deţinutului de existenţa celui de-al doilea mugur.

Păcălit de şiretenia Rozei, care se prefăcu a-l îngropa în pământ şi nebănuind că această comedie a fost jucată cu scopul de a-l sili să se demaşte, el îşi dublă precauţiile şi folosi toată

viclenia de care era capabil pentru a continua să-i spioneze pe ceilalţi, fără a fi şi el la rândul lui spionat. O văzu pe Roza ducând un vas mare de faianţă din bucătăria tatălui în camera ei. O văzu spălându-şi cu multă apă mâinile frumoase pline de pământul ce-l plămădise pentru a-i pregăti lalelei un culcuş cât mai bun. În sfârşit, închirie într-un pod o cameră ce dădea spre fereastra Rozei; o odăiţă destul de depărtată ca să nu poată fi recunoscut cu ochiul liber, dar îndeajuns de aproape, pentru ca, privind prin telescop, să poată urmări ce se petrece la Loevestein în camera tinerei fete, tot aşa cum pândise la Dordrecht ce se întâmplă în uscă-toria lui Cornelius.

Nu era instalat nici de trei zile în podul lui când nu mai avu nici o îndoiala. Dimineaţa, de îndată ce răsărea soarele, vasul de faianţă se afla la fereastră şi, aidoma fermecătoarelor femei din Mieris şi Metzu, chipul Rozei apărea încadrat de primele rămurele înverzite ale viţei sălbatice şi ale caprifoiului. Fata se uita la acel vas cu o privire ce-i dezvălui lui Boxtel reala valoare a obiectului îngropat în el. El conţinea al doilea mugur, adică suprema nădejde a deţinutului.

Dar când floarea se înălţă din pământ dreaptă ca o suliţă, Boxtel fu pe deplin convins. Cornelius poseda doi muguri, iar pe al doilea îl încredinţase dragostei şi îngrijirii Rozei. Căci ne închipuim, iubirea celor doi tineri nu scăpase ochiului atent al lui Boxtel.

Trebuia deci să găsească un mijloc de a îndepărta al doilea mugur de îngrijirile Rozei şi de dragostea lui Cornelius.

Numai că nu era deloc uşor.

Roza veghea asupra lalelei cum veghează o mamă asupra copilului ei; ba chiar mai mult, ca o porumbiţă care-şi cloceşte ouăle.

Roza nu părăsea camera toată ziua; de la o vreme, lucru ciudat, nu mai pleca nici seara.

Era în timpul celor şapte zile de supărare care îl făcuseră pe Cornelius atât de nefericit, lipsit fiind de orice veste despre Roza şi lalea.

Oare Roza va rămâne veşnic supărată pe Cornelius? Asta ar fi îngreunat furtul mai mult decât prevăzuse *mynheer* Isaac.

Spunem furt, căci Isaac se oprise pur şi simplu la proiectul de a fura laleaua; deoarece existenţa ei era o taină, iar cei doi tineri o ascundeau de toată lumea, el, cunoscut cultivator de lalele, ar fi fost mai degrabă crezut decât o tânără, străină de toate amănuntele horticulturii, sau decât un deţinut condamnat pentru crimă de înaltă trădare, păzit, supravegheat, spionat şi care ar protesta din fundul celulei sale; dealtfel, cum el va fi posesorul lalelei, — iar în materie de bunuri mobile şi alte obiecte transportabile posesiunea face dovada proprietăţii, — ar obţine cu siguranţă premiul, ar fi bineînţeles încununat în locul lui Cornelius, iar laleaua nu s-ar numi *Tulipa nigra Barlaensis*, ci *Tulipa nigra Boxtellensis ori Boxtellea*. *Mynheer* Isaac nu era încă hotărât pe care din cele două nume să-l dea lalelei negre; dar cum ambele aveau aceeaşi semnificaţie, nu acesta era lucrul cel mai important. Deocamdată, lucrul cel mai important era să fure laleaua.

Dar, pentru ca Boxtel să o poată fura, Roza ar fi trebuit să iasă din cameră. De aceea, cu reală bucurie văzu Iacob, — sau Isaac, cum vreţi să-i spuneţi, — pe cei doi tineri reluând obişnuitele lor întâlniri de seară.

El începu a se folosi de lipsa Rozei pentru a-i studia uşa. Uşa se închidea. Se închidea bine şi de două ori, cu ajutorul unei broaşte simple, dar a cărei cheie o avea numai Roza. Boxtel se gândi să-i fure Rozei cheia, dar în afară de faptul că nu era un lucru simplu să scotoceşti în buzunarul tinerei fete, ea observând dispariţia, n-ar mai fi ieşit din cameră decât după ce ar fi schimbat broasca, iar Boxtel ar fi comis astfel o imprudenţă zadarnică.

Era deci mai bine să procedeze altfel. Boxtel adună toate cheile pe care le putu găsi şi în timp ce Roza şi Cornelius petreceau la ferestruică una din orele lor fericite, el le încercă pe toate.

Două intrară în broască, una dintre ele descuie o dată şi se opri la a doua învârtitură. Deci nu era de schimbat mare lucru la această cheie. Boxtel o unse cu un strat subţire de ceară şi încercă din nou. Obstacolul pe care îl întâlni cheia la a doua învârtitură îşi lăsă urma pe ceară.

Boxtel nu avea altceva de făcut decât să urmărească această amprentă cu tăişul unei pile înguste, ca de briceag. După două zile de lucru, el se afla în posesia unei chei potrivite. Uşa Rozei se deschise fără zgomot, fără efort, iar Boxtel se găsi în camera tinerei fete, faţă în faţă cu laleaua.

Un hoţ obişnuit ar fi luat vasul sub braţ şi ar fi plecat. Dar Boxtel nu era un hoţ obişnuit, aşa că el reflectă.

Privind laleaua la lumina felinarului său opac, gândi că nu era încă suficient de dezvoltată pentru a avea certitudinea că va înflori neagră, deşi după aparenţe era foarte probabil. Socoti că, dacă floarea nu va fi neagră sau va avea o pată oarecare, furtul ar fi inutil; că zvonul despre acest furt s-ar răspândi, că hoţul ar fi bănuit, mai ales după cele petrecute în grădină, că s-ar face cercetări şi că oricât de bine ar ascunde laleaua, tot ar putea fi găsită.

În sfârşit, el chibzui că ar fi mai bine, pentru că tot avea o cheie de la camera Rozei şi putea intra acolo când voia, să aştepte ziua când laleaua va înflori, s-o ia cu o oră înainte de a se deschide, sau cu o oră după şi să plece imediat la Harlem. Astfel, laleaua ar fi ajuns în faţa judecătorilor înainte de a fi revendicată, iar el, Boxtel, ar putea acuza de furt pe oricine va îndrăzni să-l reclame.

Era un plan bine gândit şi întru totul demn de cel care-l concepuse, până la ultimul amănunt.

Aşadar, în fiecare seară, în timpul acelei ore încântătoare pe care tinerii o petreceau la ferestruica închisorii, Boxtel intra în camera tinerei fete, pentru a urmări dezvoltarea lalelei negre.

În seara de care vorbim, el urma să intre ca de obicei, dar, după cum ştim, tinerii n-au schimbat decât câteva cuvinte şi Cornelius a trimis-o în grabă pe Roza să vegheze asupra lalelei.

Văzând că Roza se întoarce în camera ei atât de repede, la numai zece minute după ce plecase, Boxtel înţelese că laleaua a înflorit sau că e gata să înflorească. În noaptea aceasta urma deci să joace cartea cea mare; se prezentă la Gryphus cu o provizie de rachiu, dublă decât cea obişnuită.

De îndată ce Gryphus ar fi fost ameţit, Boxtel se putea considera aproape stăpânul casei. La ora unsprezece, Gryphus era beat mort. La ora două noaptea, Boxtel o văzu pe Roza ieşind din camera ei, ţinând în braţe un obiect pe care îl purta cu grijă. Obiectul acesta era fără nici o îndoială laleaua neagră care tocmai înflorise. Dar ce voia să facă? Va pleca imediat la Harlem cu laleaua?

Nu era posibil ca o tânără fată să întreprindă singură, noaptea, o asemenea călătorie. Se ducea numai să-i arate lui Cornelius laleaua? Probabil.

Cu picioarele goale şi pe vârfuri, el o urmări pe Roza. O văzu apropiindu-se de ferestruică. O auzi chemându-l pe Cornelius. La lumina felinarului opac, văzu laleaua deschisă, neagră ca noaptea care îl ascundea. Auzi proiectul stabilit de Cornelius şi Roza de a trimite un sol la Harlem. O văzu pe Roza stingând felinarul şi înapoindu-se în cameră. O văzu intrând în cameră. Apoi, zece minute mai târziu, o văzu ieşind din cameră şi încuind uşa cu grijă; întoarse de două ori cheia în broască.

De ce încuia uşa cu atâta grijă? Pentru că în spatele acestei uşi se afla laleaua neagră.

Boxtel, care stătea ascuns pe palier, la etajul superior camerei Rozei, vedea toate astea; coborî o

treaptă a etajului la care se afla el, în timp ce Roza cobora o treaptă a etajului de mai jos.

Când Roza, cu pasul ei vioi, ajunse la ultima treaptă a scării, Boxtel, cu o mână dibace, atinse broasca de la uşa fetei. Şi în această mână, e lesne de înţeles, ţinea cheia falsă ce descuia uşa Rozei cu aceeaşi uşurinţă ca cea originală.

Iată pentru ce am spus la începutul acestui capitol că bieţii tineri aveau mare nevoie să fie ocrotiţi de Dumnezeu.

Capitolul XXIV În care laleaua neagră îşi schimbă stăpânul

Cornelius rămase nemişcat pe locul unde îl lăsase Roza, căutând în el forţa de a suporta emoţia dublei sale bucurii. Trecuse o jumătate de oră.

Primele raze ale zilei, albăstrui şi proaspete, pătrundeau printre gratiile ferestrei în celula lui Cornelius; deodată tresări brusc auzind paşi ce urcau scara şi strigăte ce se apropiau de el. Aproape în aceeaşi clipă, apăru în faţa sa chipul palid şi descompus al Rozei. Se dădu înapoi, îngrozit.

— Cornelius! strigă ea gâfâind.

— Ce e? Dumnezeul meu! întrebă prizonierul. — Cornelius! Laleaua...

— Ei, spune, ce-i?

— Cum să-ţi spun ce s-a întâmplat?

— Spune, Roza, spune.

— Ne-au luat-o, ne-au furat-o!

— Ne-au luat-o, ne-au furat-o! strigă Cornelius.

— Da, spuse Roza, sprijinindu-se de uşă ca să nu cadă. Da, au luat-o, au furat-o.

Şi, fără voia ei, picioarele i se muiară şi căzu în genunchi.

— Dar cum s-a întâmplat? întrebă Cornelius. Spune-mi, explică-mi...

— Oh! nu din vina mea, prietene.

Biata Roza! Nu mai îndrăznea să zică: iubitule.

— Ai lăsat-o singură! spuse Cornelius cu un glas jalnic.

— Doar o clipă, cât să-l anunţ pe tânărul ce locuieşte nici la cincizeci de paşi, pe malul râului Wahal.

— Şi în acest timp, cu toate recomandările mele, ai lăsat cheia în uşă, biată copilă!

— Nu, nu, nu. Cheia a fost tot timpul la mine, am ţinut-o în mână strâns de parcă m-aş fi temut să nu-mi scape.

— Atunci, cum s-a întâmplat?

— Parcă eu ştiu? Am dat scrisoarea mesagerului şi m-am întors acasă. Uşa era închisă. În cameră, fiecare obiect era la locul Iui, cu excepţia lalelei, care dispăruse. Cu siguranţă că cineva şi-a procurat o cheie a camerei mele, sau şi-a făcut una falsă.

Ea se sufoca, lacrimile îi tăiau vorba.

Cornelius, nemişcat, cu trăsăturile descompuse, asculta aproape fără să înţeleagă, şoptind doar:

— Furată, furată, furată. Sunt pierdut.

— Oh! domnule Cornelius, iertare, iertare! strigă Roza. Am să mor!

La această ameninţare, Cornelius apucă zăbrelele ferestruicii şi strângându-le cu furie, strigă:

— Roza, ne-au furat, e adevărat, dar trebuie oare să ne lăsăm doborâţi pentru asta? Nu, nenorocirea e mare, dar reparabilă poate. Doar cunoaştem hoţul.

— Vai, dar cum i-aş putea rosti numele cu certitudine?

— Oh! atunci îl rostesc eu: e acest infam de Iacob. O să-l lăsăm să ducă la Harlem rodul muncii noastre, al veghei noastre, copilul dragostei noastre? Roza, trebuie să-l urmărim, trebuie să-l găsim.

— Dar cum să înfăptuim toate astea, prietene, fără să afle tatăl meu că suntem înţeleşi? Cum aş putea eu, o femeie atât de puţin pricepută, atât de puţin liberă, să fac ceea ce poate nici tu n-ai reuşi?

— Roza, Roza, deschide-mi această uşă şi vei vedea ce sunt în stare. Vei vedea că am să descopăr hoţul, vei vedea că am să-l fac să-şi mărturisească vina. Vei vedea că am să-l fac să-şi ceară iertare în genunchi.

— Vai, spuse Roza izbucnind în suspine, pot eu să-ţi deschid? Sunt cheile la mine? Dacă le-aş avea, n-ai fi liber de mult?

— Tatăl tău le are, infamul tău tată, călăul care mi-a strivit şi primul mugur de lalea. Oh, mizerabilul, mizerabilul e complicele lui Iacob.

— Mai încet, mai încet, în numele cerului!

— Oh! Roza, dacă nu-mi deschizi, ţipă Cornelius în culmea furiei, sfărâm zăbrelele astea şi distrug tot ce găsesc în închisoare.

— Prietene, fie-ţi milă!

— Iţi spun, Roza, că dărâm celula, piatră cu piatră.

Şi nenorocitul, căruia mânia îi înzecea forţele, zgâlţâia uşa cu ambele mâini, nepăsându-i de răsunetul vocii sale ce se spărgea ca un tunet de spirala scării sonore. Roza, îngrozită, încercă zadarnic să potolească această furtună dezlănţuită.

— Îţi spun că am să-l ucid pe ticălosul de Gryphus, urla van Baerle, am să-i vărs sângele, aşa cum a vărsat şi el sângele lalelei mele.

Nenorocitul începea să-şi piardă minţile.

— Ei bine, da, spuse Roza tremurând toată, da, da, dar calmează-te, da, îi voi lua cheile, da, îţi

voi deschide, dar calmează-te, Cornelius dragă.

Nici nu termină bine, că un urlet ce izbucni în faţa ei îi întrerupse fraza.

— Tata! strigă Roza.

— Gryphus, urlă van Baerle, ah, ticălosul!

În mijlocul acestui zgomot, bătrânul Gryphus urcase scările fără ca cei doi tineri să-l fi auzit. O prinse cu violenţă pe fiica lui de încheietura mâinii.

— Aşa, o să-mi iei cheile, spuse el cu voce înăbuşită de mânie. Ah! Infamul ăsta! Monstrul ăsta! Conspiratorul ăsta bun de spânzurat e Cornelius al tău! Va să zică ne înţelegem cu deţinuţii politici! Bravo!

Roza îşi lovi mâinile cu desperare.

— Ah! continuă Gryphus trecând de la tonul înfierbântat de mânie la ironia rece a învingătorului, domnul cultivator de lalele e nevinovat, ah! Domnul e un savant blând! Aha! Ai să mă măcelăreşti, ai să bei sângele meu? Foarte bine! Şi numai atât? Ba chiar în înţelegere cu fiica mea! Isuse! Aşadar mă aflu într-o văgăună de tâlhari, sunt deci într-o peşteră de hoţi! Ah, domnul guvernator va afla totul chiar în dimineaţa asta, iar Alteţa Sa, prinţul stadtholder va afla mâine. Cunoaştem noi legile. Hai, să coborâm, fiică denaturată. Şi dumneata, domnule savant, la revedere!

Roza, nebună de groază şi desperare, trimise un sărut prietenului ei; apoi, fără îndoială, luminată de un gând brusc, se repezi pe scară strigând:

— Nu e încă totul pierdut, contează pe mine, dragul meu Cornelius.

Tatăl ei o urmă urlând.

Cât despre bietul cultivator de lalele, el dădu drumul puţin câte puţin gratiilor pe care degetele sale crispate le strângeau cu putere; capul i se plecă, ochii i se rotiră în orbite şi căzu cu toată greutatea pe lespedea celulei, şoptind;

— Furată! Mi-au furat-o!

Între timp, Boxtel ieşi din fortăreaţă prin uşa deschisă chiar de Roza, cu laleaua neagră ascunsă sub o manta largă, se aruncă într-o brişcă pregătită la Gorcum şi dispăru, bineînţeles, fără să-l anunţe pe prietenul Gryphus de plecarea sa în pripă.

Şi acum, îl vom urmări, — dacă cititorul e de acord, — până la capătul călătoriei sale.

El mergea încetişor, căci nu putea zbura ca vântul fără să nu-i dăuneze lalelei negre. Temându-se să nu ajungă prea devreme, comandă la Delft o cutie căptuşită de jur împrejur cu muşchi frumos şi proaspăt, în care aşează laleaua: astfel, vasul se rezema pe moale chiar dacă s-ar fi aplecat, iar aer avea de ajuns; aşa încât brişca putu să pornească în galop, fără să pună în primejdie preţioasa comoară.

El ajunse a doua zi dimineaţă la Harlem, prăpădit de oboseală, dar triumfător; schimbă ghiveciul lalelei pentru a face să dispară orice urmă de furt, sparse vasul de faianţă ale cărui cioburi le aruncă într-un canal, trimise preşedintelui Societăţii horticole o scrisoare prin care îl anunţa că tocmai sosise la Harlem cu o lalea perfect neagră şi se instală, ţinându-şi floarea neatinsă, într-un han bun.

Şi acolo aşteptă.

Capitolul XXV Preşedintele van Systens

Părăsindu-l pe Cornelius, Roza luă o hotărâre: sau îi va aduce înapoi laleaua pe care o furase Iacob, sau nu-l va mai vedea niciodată. Ea înţelese îndoita desperare, fără nădejde, a bietului deţinut. Într-adevăr, pe de-o parte, despărţirea lor era inevitabilă, deoarece Gryphus descoperise acum secretul iubirii şi al întâlnirilor lor. Pe de altă parte,

speranţele ce le nutrise timp de şapte ani Cornelius van Baerle fuseseră năruite.

Roza făcea parte din acele femei pe care un fleac le doboară, dar care devin puternice în faţa unei nenorociri mari, găsind chiar în acea nenorocire forţa necesară de a o înlătura sau mijlocul de a o îndrepta.

Tânăra fată se întoarse în camera ei, aruncă o ultimă privire în jur ca să vadă dacă nu s-a înşelat şi dacă laleaua nu era cumva în vreun colţ care a scăpat privirilor ei. Dar căută în zadar; laleaua lipsea şi acum. Laleaua era furată.

Roza îşi făcu un mic pachet din lucruşoarele care-i erau absolut trebuincioase, luă cei trei sute de florini economisiţi, adică toată averea ei, scotoci sub dantele, acolo unde ştia că a dosit al treilea mugur, îl ascunse cu mare grijă la piept, încuie uşa de două ori ca să prelungească timpul necesar pentru a fi deschisă în momentul când se va afla de fuga sa, coborî scara, ieşi din închisoare prin poarta pe unde cu o oră mai înainte ieşise Boxtel, se duse la un om ce închiria cai şi ceru să i se închirieze o trăsură.

Omul nu avea decât o trăsură, cea pe care o luase Boxtel în ajun şi care se afla acum în drum spre Delft.

Spuneam spre Delft, căci de la Loevestein la Harlem drumul făcea un mare ocol. Şi oricum, nici pe drum drept distanţa n-ar fi fost mai mică.

Roza fu deci silită să ia un cal ce i-a fost încredinţat cu uşurinţă, căci omul o cunoştea ca fiind fiica temnicerului de la Loevestein.

Fata nădăjduia să-l ajungă din urmă pe mesagerul ei, un băiat bun şi de treabă, pe care l-ar fi luat cu ea drept călăuză şi sprijin. Într-adevăr, nu făcuse nici o leghe, când îl zări grăbind pasul, pe un drum plăcut ce se întindea de-a lungul unui râu. Ea grăbi calul şi îl ajunse.

Acest băiat de treabă ignora însemnătatea scrisorii ce i se încredinţase, dar mergea ca şi cum

ar fi cunoscut-o. În mai puţin de o oră, el făcuse o leghe şi jumătate.

Roza îi luă biletul, devenit acum inutil şi îi explică pe larg cum ar putea să o ajute. Luntraşul acceptă rugămintea, făgăduindu-i că va ţine pasul calului, numai să-l lase să-şi sprijine mâna pe crupa animalului, sau pe greabăn. Tânăra fată îi îngădui să se sprijine de animal dacă era nevoie, numai să nu întârzie.

Cei doi călători plecaseră de cinci ore şi făcuseră mai mult de opt leghe, fără ca moş Gryphus să bănuiască măcar că tânăra fată a părăsit fortăreaţa.

Roza venea atât de puţin la tatăl ei de când îngrijea laleaua, încât abia la ora prânzului, simţind că-i e foame, Gryphus băgă de seamă că fata stătea prea de mult timp îmbufnată.

Trimise pe unul din paznici s-o cheme; apoi, cum acesta veni să-l anunţe că a căutat-o şi a strigat-o în zadar, hotărî s-o caute şi s-o strige el însuşi.

Se duse mai întâi la camera ei şi bătu; degeaba, Roza nu răspunse. Chemă lăcătuşul închisorii, care deschise uşa, dar Gryphus n-o găsi înăuntru pe Roza, aşa cum nici Roza nu găsise laleaua. Chiar în clipa aceea, Roza intra în Rotterdam.

Aşa se explică de ce Gryphus n-o găsi în bucătărie, după cum n-o găsise nici în cameră şi nici în grădină.

Închipuiţi-vă mânia temnicerului când, după cercetările făcute prin împrejurimi, află că fiica sa închiriase un cal şi, ca Bradamante sau Clorinda[51], plecase ca o adevărată aventurieră, fără a spune unde se duce.

Gryphus, furios, urcă din nou la van Baerle, îl înjură, scutură tot mobilierul său sărac, îl ameninţă cu temniţa grea şi carcera, îl ameninţă cu foamea şi verigile. Cornelius, se lăsă maltratat, înjurat,

ameninţat, rămânând întunecat, nemişcat, insensibil la ameninţări, indiferent la furie.

După ce o căută pe Roza în toate părţile, Gryphus îl căută pe Iacob şi cum nu-l găsi nici pe el cum n-o găsise nici pe fiică-sa, bănui că i-a răpit-o Iacob. În acest timp, după ce făcuse un popas de două ore la Rotterdam, tânăra fată pornise din nou la drum. În aceeaşi seară dormi la Delft şi a doua zi ajunse la Harlem, patru ore după sosirea lui Boxtel.

Roza ceru mai întâi să fie condusă la preşedintele Societăţii horticole, maestrul van Systens.

Se anunţă simplu sub numele ei de Roza Gryphus, dar acest nume, oricât de sonor ar părea, nu îi era cunoscut preşedintelui şi Roza nu fu primită. E greu să treci peste consemne în Olanda, ţară a digurilor şi a stăvilarelor.

Dar Roza nu se descurajă; îşi impuse o misiune şi jurase în sinea ei să nu se lase doborâtă nici de refuzuri grosolane, nici de brutalităţi, nici de injurii.

— Anunţă-l pe domnul preşedinte, spuse ea, că vin să-i vorbesc în legătură cu laleaua neagră.

Aceste cuvinte, nu mai puţin magice ca faimosul: *Sesam deschide-te*, din *1001 de Nopţi*, i-au servit drept paşaport. Mulţumită lor, ea pătrunse până în biroul preşedintelui van Systens, care se ridică şi veni curtenitor în întâmpinarea ei.

Era un om de treabă, mărunţel, firav la trup, semănând destul de mult cu tulpina unei flori, al cărei caliciu îl forma capul; braţele subţiri şi atârnânde aduceau cu frunza dublă şi lunguiaţă a lalelei; o anumită legănare în mers întregea asemănarea cu această floare când se pleacă în bătaia vântului.

Am spus că se numea van Systens.

— Domnişoară, i se adresă el, spui că vii din partea lalelei negre?

Pentru domnul preşedinte al Societăţii horticole, *Tulipa Nigra* era o personalitate de prim rang şi putea foarte bine, în calitatea ei de regină a lalelelor, să trimită ambasadori.

— Da, domnule, răspunse Roza, vin măcar să vă vorbesc despre ea.

— Se dezvoltă bine? întrebă van Systens cu un surâs de tandră veneraţie.

— Vai! domnule, nu ştiu, spuse Roza.

— Ce? I s-a întâmplat cumva vreo nenorocire?

— Da, domnule, o mare nenorocire, dar nu ei, ci mie.

— Care?

— Mi-a fost furată.

— Ţi-a fost furată laleaua neagră?

— Da, domnule.

— Ştii cine ţi-a furat-o!

— Oh! bănuiesc, dar nu îndrăznesc încă să acuz.

— Dar lucrul va fi uşor de verificat.

— Cum asta?

— Dacă nu e mult de când ţi s-a furat, hoţul nu poate fi departe.

— De ce nu poate fi departe?

— Pentru că am văzut-o, nu sunt nici două ore.

— Aţi văzut laleaua neagră? strigă Roza, repezindu-se către domnul van Systens.

— Cum te văd, domnişoară.

— Dar unde?

— La stăpânul dumitale, după cât se pare.

— La stăpânul meu?

— Da, nu eşti în serviciul domnului Isaac Boxtel?

— Eu?

— Dumneata, desigur.

— Dar drept cine mă luaţi, domnule?

— Dar dumneata drept cine mă iei?

— Domnule, vă iau, sper, drept cine sunteţi, adică onorabilul domn van Systens, primar al oraşului Harlem şi preşedinte al Societăţii horticole.

— Şi vii să-mi spui ce?

— Vin să vă spun, domnule, că mi s-a furat laleaua neagră.

— Atunci laleaua dumitale e cea pe care a adus-o domnul Boxtel. De ce nu explici limpede, copila mea? Deci nu dumitale, ci domnului Boxtel i s-a furat laleaua.

— Vă repet, domnule, că nu ştiu cine este domnul Boxtel şi că aud prima dată pronunţându-se acest nume.

— Nu ştii cine e domnul Boxtel şi aveai şi dumneata o lalea neagră?

— Dar mai există o alta? întrebă Roza, tremurând toată.

— E cea a domnului Boxtel, da.

— Cum e?

— Neagră, la dracu.

— Fără pată?

— Fără o singură pată, fără cel mai mic punct.

— Şi dumneavoastră aveţi laleaua asta, e lăsată aici?

— Nu, dar va fi adusă, căci trebuie să o prezint în faţa comitetului înainte ca premiul să fie decernat.

— Domnule, strigă Roza, acest Boxtel, acest Isaac Boxtel, care se dă drept proprietarul lalelei negre...

— Şi care e într-adevăr.

— Domnule, nu-i cumva un om slab?

— Da.

— Chel?

— Da.

— Cu privirea rătăcită?

— Cred că da.

— Neliniştit, cocârjat, cu picioarele strâmbe?

— Într-adevăr, descrii trăsătură cu trăsătură portretul domnului Boxtel.

— Domnule, laleaua e într-un vas de faianţă albastră pictat cu flori gălbui aşezate într-un coş?

— Ah! de asta sunt mai puţin sigur, am privit mai mult omul decât vasul.

— Domnule, e laleaua mea, e cea care mi-a fost furată; domnule, e bunul meu; domnule, vin să reclam aici în faţa dumneavoastră...

— Oh! Oh! făcu domnul van Systens, privind-o pe Roza. Ce, vii să reclami aici laleaua domnului Boxtel? Doamne! Eşti o cumătră îndrăzneaţă.

— Domnule, spuse Roza, puţin tulburată de această apostrofare, nu spun că vin să cer laleaua domnului Boxtel, spun că vin să o cer pe a mea.

— A dumitale?

— Da; cea pe care am plantat-o, pe care am crescut-o eu singură.

— Ei bine, du-te şi caută-l pe domnul Boxtel la hanul "Lebăda Albă", descurcă-te cu el. Cât despre mine, cum cazul mi se pare la fel de greu de judecat ca şi acela care a fost deferit răposatului rege Solomon şi cum n-am pretenţia de a fi atât de înţelept pe cât a fost el, mă voi mulţumi să-mi fac raportul, să constat existenţa lalelei negre şi să ordonanţez suma de o sută de mii de florini pentru creatorul ei. Adio, copila mea.

— Ah! domnule, domnule! insistă Roza.

— Copila mea, continuă van Systens, cum eşti drăguţă, tânără şi cum nu eşti încă pervertită cu totul, primeşte sfatul meu: fii prudentă în povestea asta, căci avem un tribunal şi o închisoare la Harlem; mai mult, suntem extrem de susceptibili în ceea ce priveşte onoarea lalelelor. Du-te, copila mea, du-te. Domnul Isaac Boxtel, la hanul "Lebăda Albă".

Şi domnul van Systens, reluându-şi frumoasa pană, continuă raportul întrerupt.

Capitolul XXVI Un membru al societăţii horticole

Roza, tulburată, aproape nebună de bucurie şi de teamă la ideea că a dat de urma lalelei negre, se îndreptă spre hanul "Lebăda Albă", urmată şi acum de barcagiu, băiat voinic din Friza, în stare să devoreze el singur zece ca Boxtel.

Pe drum ea îi aduse la cunoştinţă barcagiului tot ce aflase; era hotărât să lovească şi el, dacă s-ar fi iscat o bătaie, numai că, în acest caz, trebuia neapărat să ferească laleaua.

Dar ajunsă la Grote-Markt, Roza se opri brusc; deodată un gând îi fulgeră prin minte:

— Dumnezeul meu! şopti ea, am făcut o greşeală enormă, l-am pierdut poate pe Cornelius, laleaua şi pe mine! Am dat alarma! Nu sunt decât o biată femeie şi aceşti bărbaţi se pot uni împotriva mea şi atunci sunt pierdută. Oh! eu pierdută, n-ar fi nimic, dar Cornelius, dar laleaua!

Rămase un moment pe gânduri.

— Dacă mă duc la acest Boxtel şi nu-l cunosc, dacă acest Boxtel nu e Iacob, dacă e un alt cultivator, care şi el a izbutit să creeze laleaua neagră, sau dacă laleaua mea a fost furată de un altul decât cel pe care-l bănuiesc, sau a trecut în alte mâini şi nu recunosc omul, ci numai laleaua, cum să dovedesc că e laleaua mea?

"Sau chiar dacă — să zicem — îl recunosc pe acest Boxtel ca fiind falsul Iacob, cine ştie ce se va întâmpla?

În timp ce noi ne vom certa, laleaua va muri! Oh! sfântă fecioară, luminează-mă! E vorba de soarta mea, e vorba de bietul deţinut care poate îşi dă sufletul în acest moment."

După ce-şi termină rugăciunea, Roza aşteptă pioasă inspiraţia pe care o cerea cerului. În acest timp, dinspre Grote-Markt se auzea vâlvă mare. Oamenii alergau, uşile se deschideau, numai Roza rămânea indiferentă la toată această agitaţie.

— Trebuie să mă întorc la preşedinte, murmură ea.

— Să ne întoarcem, spuse barcagiul.

O luară pe străduţa *Paille*, care îi duse drept la locuinţa domnului van Systens; aci îl găsiră căznindu-se să scrie cât mai frumos, cu o pană din cele mai bune, raportul început.

Peste tot pe unde trecea, Roza nu auzea vorbindu-se decât despre laleaua neagră şi despre premiul de o sută de mii de florini; aşadar vestea se răspândise în oraş.

Roza izbuti cu greu să intre din nou la domnul van Systens, care, ca şi prima oară, se simţi emoţionat la auzul cuvântului magic: laleaua neagră. Când o recunoscu însă pe Roza, pe care o socotea o nebună, sau chiar mai rău, îl cuprinse mânia şi vru s-o dea afară. Dar Roza îşi împreună mâinile şi-i spuse cu un accent de profundă sinceritate, care merge la inimă:

— Domnule, în numele cerului! Nu mă alungaţi, dimpotrivă, ascultaţi ce vreau să vă spun şi dacă nu mă veţi putea ajuta să mi se facă dreptate, cel puţin să nu aveţi a vă reproşa într-o zi în faţa lui Dumnezeu că aţi fost complice la o faptă rea.

Van Systens începuse să bată din picioare de nerăbdare; era a doua oară că Roza îl deranja în cursul unei redactări, în care lăsa să pătrundă ceva din orgoliul său de primar şi de preşedinte al Societăţii horticole.

— Dar raportul meu! strigă el, raportul meu asupra lalelei negre!

— Domnule, — continuă Roza cu firescul nevinovăţiei şi al dreptăţii, — domnule, raportul dumneavoastră asupra lalelei negre va fi bazat,

dacă nu mă ascultaţi, pe acţiuni criminale, sau pe neadevăruri. Vă implor, domnule, trimiteţi să fie adus aici, înaintea mea şi a dumneavoastră, acest domn Boxtel, care susţin eu că e domnul Iacob şi jur pe Dumnezeu să-i las proprietatea asupra lalelei dacă nu voi recunoaşte floarea şi pe proprietarul ei.

— Pe dracu! Frumoasă propunere! spuse van Systens.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Te întreb ce va dovedi faptul că îi vei recunoaşte?

— Dar, în sfârşit, spuse Roza desperată, sunteţi un om cinstit, domnule. Ei bine şi dacă veţi acorda premiul unui om pentru o operă pe care nu numai că n-a creat-o el, dar a şi furat-o?

Poate că accentul Rozei a stârnit o anumită convingere în inima lui van Systens, căci îi răspunse bietei fete cu ceva mai multă blândeţe, când din stradă se auzi un zgomot puternic, care părea să fie acelaşi pe care Roza îl auzise mai înainte la Grote-Markt, dar căruia nu-i dăduse nici o atenţie, neavând puterea de a o trezi din ruga-i fierbinte.

Aclamaţii zgomotoase zguduiră casa.

Domnul van Systens ascultă aceste aclamaţii pe care Roza la început nici nu le băgase în seamă şi care acum nu erau pentru ea decât un zgomot obişnuit.

— Ce-i asta? strigă primarul, ce se aude? E posibil oare, am auzit eu bine?

Şi se repezi spre anticameră, fără să se mai preocupe de Roza, pe care o lăsă în cabinetul său.

Abia ajuns în anticameră, domnul van Systens scoase un strigăt de uimire văzând spectacolul de pe scara plină de lume până în vestibul.

Un tânăr îmbrăcat simplu, cu o haină de catifea liliachie, brodată cu fir de argint, urca însoţit, sau mai degrabă urmat de mulţime, treptele

de piatră, strălucitoare şi albe de curăţenie, cu un pas rar şi sigur.

În urma lui mergeau doi ofiţeri, unul de marină, altul de cavalerie.

Van Systens, făcându-şi loc printre servitorii speriaţi, veni să se încline, aproape să se prosterne în faţa noului sosit, cauza rumorii ce se auzise până sus.

— Monseniore, strigă el, monseniore. Alteţa Voastră la mine! Onoare ce va lumina în veci umila mea casă!

— Dragă domnule van Systens, spuse Wilhelm de Orania, cu o seninătate care îi înlocuia surâsul, sunt un adevărat olandez. Îmi place apa, berea şi florile, uneori chiar şi acea brânză al cărei gust îl apreciază atât francezii. Dintre flori, prefer, bineînţeles, lalelele. La Leyda am auzit spunându-se că oraşul Harlem posedă în sfârşit laleaua neagră şi după ce m-am asigurat că acest lucru e adevărat, deşi de necrezut, am venit să cer informaţii preşedintelui Societăţii de horticultură.

— Oh! monseniore, monseniore, spuse van Systens încântat, ce glorie pentru Societate, dacă lucrările ei o interesează pe Alteţa Voastră.

— Floarea se află aici? întrebă prinţul care, fără îndoială, începuse să se căiască de-a fi vorbit prea mult.

— Vai, monseniore, nu, nu o am aici.

— Şi unde e?

— La proprietarul ei.

— Cine e acest proprietar?

— Un om de treabă cultivator de lalele din Dordrecht.

— Din Dordrecht?

— Da.

— Şi cum îl cheamă?

— Boxtel.

— Unde locuieşte?

— La "Lebăda Albă"; trimit să-l cheme şi dacă, între timp Alteţa Voastră vrea să-mi facă

cinstea de a intra în salon, Boxtel ştiind că sunteţi aici, se va grăbi să aducă laleaua.

— Bine, cheamă-l.

— Numaidecât, Alteţă, dar...

— Ce este?

— Oh! nimic important, monseniore.

— Totul are importanţă în lumea asta, domnule van Systens.

— Ei bine, monseniore, s-a ivit o încurcătură.

— Care?

— Această lalea a şi început să fie revendicată de uzurpatori. E adevărat că valorează o sută de mii de florini.

— Într-adevăr?

— Da, monseniore, de uzurpatori, de falsificatori.

— Asta e o crimă, domnule van Systens.

— Da, Alteţă.

— Şi ai probele crimei?

— Nu, monseniore, vinovata...

— Vinovata, domnule...

— Vreau să zic, cea care reclamă laleaua, monseniore, e aici, în camera de alături.

— Ei, ce părere ai, domnule van Systens?

— Cred, monseniore, că mirajul celor o sută de mii de florini a tentat-o.

— Şi revendică laleaua?

— Da, monseniore.

— Şi ce probe aduce în sprijinul afirmaţiilor ei?

— Tocmai urma s-o interoghez când a intrat Alteţa Voastră.

— S-o ascultăm, domnule van Systens, s-o ascultăm; sunt primul magistrat al ţării, voi asculta pricina şi voi face dreptate.

— Iată că l-am găsit pe regele Solomon, spuse van Systens, înclinân-du-se şi arătând prinţului drumul.

Acesta era gata s-o ia înaintea celui ce-l conducea, când, oprindu-se brusc, spuse:

— Treci dumneata înainte şi adresează-mi-te cu "domnule".

Intrară în cabinet.

Roza se afla tot în acelaşi loc, sprijinită de fereastră, privind prin geam în grădină.

— Ah! Ah! o frizonă, spuse prinţul, observând boneta şi fustele roşii ale Rozei.

Auzind zgomot, Roza se întoarse, dar abia îl văzu pe prinţ, care se aşeză în colţul cel mai întunecat al camerei.

Toată atenţia ei, se înţelege, era concentrată asupra importantului personagiu care se numea van Systens şi nu asupra modestului străin care-l urma pe stăpânul casei şi al cărui nume probabil n-avea nici o însemnătate.

Străinul luă o carte din bibliotecă şi-i făcu semn lui van Systens să înceapă interogatoriul.

Dând curs invitaţiei tânărului în costum violet, van Systens aşezându-se la rândul lui, întrebă foarte fericit şi mândru de sarcina ce i se încredinţase:

— Fata mea, îmi făgăduieşti să spui adevărul, numai adevărul despre laleaua aceasta?

— Vă făgăduiesc.

— Ei bine, vorbeşte deci faţă de domnul; domnul este membru al Societăţii horticole.

— Domnule, spuse Roza, ce aş mai putea adăuga la cele ce v-am spus până acum?

— Atunci?

— Atunci am să repet rugămintea ce v-am făcut.

— Ce anume?

— Să-l aduceţi aici pe domnul Boxtel cu laleaua lui; dacă n-o recunosc ca fiind a mea, voi spune cinstit; dar dacă o recunosc, am s-o cer. Chiar de-ar trebui să mă duc înaintea Alteţei Sale, prinţul stadtholder, cu dovezi în mâini.

— Ai deci dovezi, frumoasă copilă?

— Dumnezeu care ştie că am dreptate mă va ajuta să le găsesc.

Van Systens schimbă o privire cu prinţul care, de la primele cuvinte ale Rozei, încerca să-şi amintească în ce împrejurări a mai auzit această voce dulce, care i se părea oarecum cunoscută.

Un ofiţer plecă să-l caute pe Boxtel.

Van Systens continuă interogatoriul.

— Şi pe ce, spuse el, îţi bazezi afirmaţia că eşti proprietara lalelei negre?

— Pe un lucru foarte simplu; eu am plantat-o şi am cultivat-o în propria mea cameră.

— În camera dumitale?! Şi unde e camera dumitale?

— La Loevestein.

— Eşti din Loevestein?

— Sunt fiica temnicerului de la fortăreaţă.

Prinţul făcu un gest uşor care însemna: "Ah! asta e, acum îmi amintesc."

Şi prefăcându-se în continuare că citeşte, o privi pe Roza cu şi mai multă atenţie.

— Şi îţi plac florile? continuă van Systens.

— Da, domnule.

— Atunci, eşti o florăreasă pricepută?

Roza şovăi o clipă, apoi, cu o voce în care se simţea că-şi pune tot sufletul, spuse:

— Domnilor, vorbesc unor oameni de onoare?

Accentul era atât de sincer, încât van Systens şi prinţul

răspunseră amândoi în acelaşi timp cu o mişcare afirmativă din cap.

— Ei bine, nu! Eu nu sunt o florăreasă pricepută, nu! Nu sunt decât o biată fată din popor, o biată ţărancă din Friza, care, nu sunt nici trei luni de atunci, nu ştia nici măcar să scrie şi să citească. Nu! Nu singură am izbutit să obţin laleaua neagră.

— Dar cine atunci?

— Un deţinut nenorocit din Loevestein.

— Un deţinut din Loevestein? întrebă prinţul.

La sunetul acestei voci fu rândul Rozei să tresară.

— Deci un deţinut politic, urmă prinţul, căci la Loevestein nu sunt decât deţinuţi politici.

Şi începu din nou să citească, sau cel puţin se prefăcu din nou că citeşte.

— Da, şopti Roza tremurând, da, un deţinut politic. Van Systens păli auzind rostindu-se o astfel de mărturisire în faţa unui asemenea martor.

— Continuaţi, spuse rece Wilhelm preşedintelui Societăţii horticole.

— Oh! domnule, spuse Roza, adresându-se celui pe care-l credea adevăratul ei judecător, ştiu că asupra mea va cădea o gravă învinuire.

— Într-adevăr, rosti van Systens, deţinuţii politici trebuie să fie complet izolaţi la Loevestein.

— Vai, domnule!

— Şi din cele ce spui, s-ar părea că ai profitat de calitatea dumitaile de fiică de temnicer şi ai comunicat cu un deţinut pentru a cultiva flori?

— Da, domnule, şopti Roza pierdută; da, sunt silită să mărturisesc, îl vedeam în fiecare zi.

— Fiinţă nenorocită! strigă domnul van Systens.

Prinţul înălţă capul şi observă groaza Rozei ca şi paloarea preşedintelui.

— Asta, — spuse el cu vocea lui clară şi intenţionat accentuată, — asta nu priveşte pe membrii Societăţii horticole; ei au de judecat cui aparţine laleaua neagră şi nu delictele politice. Continuă, fetiţo, continuă.

Van Systens mulţumi în numele lalelelor, printr-o privire elocventă noului membru al Societăţii horticole.

Roza, liniştită de încurajare, povesti tot ce s-a întâmplat în ultimele trei luni, tot ce a făcut, tot ce a suferit. A povestit de asprimea lui Gryphus, de felul cum a fost distrus primul mugur, de durerea destinului, de precauţiunile luate pentru ca cel de-al doilea mugur să se dezvolte bine, de răbdarea deţinutului, de chinurile din timpul despărţirii; povesti că deţinutul a încercat să moară de foame

pentru că nu mai putea primi veşti despre laleaua lui, ca şi bucuria pe care a simţit-o când s-au împăcat, în sfârşit, despre deznădejdea amândorura când au văzut că laleaua care înflorise abia de o oră le-a fost furată.

Toate acestea au fost spuse cu un accent de sinceritate care nu-l mişcă totuşi pe prinţ, în aparenţă cel puţin, dar care nu întârzie să-şi facă efectul asupra domnului van Systens.

— Dar, spuse prinţul, e mult de când îl cunoşti pe deţinut?

Roza deschise ochii săi mari şi-l privi pe necunoscut, care se adânci şi mai mult în umbră, vrând parcă să ocolească această privire.

— De ce mă întrebaţi, domnule? întrebă Roza la rândul ei.

— Pentru că nu sunt decât patru luni de când temnicerul Gryphus şi fiica sa se află la Loevestein.

— E adevărat, domnule.

— Dacă nu cumva ai cerut mutarea tatălui dumitale pentru a urma pe un deţinut care fusese transportat de la Haga la Loevestein...

— Domnule... făcu Roza roşind.

— Spune tot, o îndemnă prinţul.

— Mărturisesc, l-am cunoscut pe deţinut la Haga.

— Fericit deţinut! spuse Wilhelm surâzând.

În acest moment intră ofiţerul care fusese trimis după Boxtel şi-l anunţă pe prinţ că cel chemat se află aici, împreună cu laleaua.

Capitolul XXVII Al treilea mugur

Abia fu anunţată sosirea lui Boxtel, că acesta şi intră în salonul domnului van Systens, urmat de

doi oameni purtând într-o ladă preţioasa povară, pe care o depuseră pe o masă.

Prinţul, prevenit, părăsi cabinetul, trecu în salon, admiră laleaua şi se întoarse în tăcere să-şi reia locul în colţul întunecat, unde el singur îşi aşezase fotoliul.

Roza, cu inima zvâcnindu-i, palidă de spaimă, aştepta să fie invitată la rândul ei s-o vadă.

Deodată auzi vocea lui Boxtel.

— El e! strigă ea.

Prinţul îi făcu semn să se ducă să privească prin uşa întredeschisă în salon.

— E laleaua mea, strigă Roza, e ea, o recunosc. O, bietul meu Cornelius!

Şi izbucni în plâns.

Prinţul se ridică, se duse până la uşă, unde rămase o clipă în lumină.

Ochii Rozei se opriră asupra lui. Mai mult ca niciodată era sigură că nu-l vedea pentru prima oară pe acest străin.

— Domnule Boxtel, spuse prinţul, veniţi aici.

Boxtel veni aproape în fugă şi se găsi faţă în faţă cu Wilhelm de Orania.

— Alteţa Sa! strigă el dându-se înapoi.

— Alteţa Sa! repetă Roza zăpăcită cu totul.

La această exclamaţie pornită din stânga sa, Boxtel se întoarse şi o zări pe Roza.

Văzând-o, tot corpul invidiosului se scutură de parcă ar fi venit în atingere cu o pilă Volta.

— Ah! şopti prinţul, vorbindu-şi sie însuşi, e tulburat.

Dar Boxtel reuşi să se stăpânească printr-un puternic efort şi îşi reveni imediat.

— Domnule Boxtel, spuse Wilhelm, se pare că ai găsit secretul lalelei negre?

— Da, monseniore, răspunse Boxtel cu o voce prin care mai răzbătea încă puţin din tulburarea de adineauri.

E drept că această tulburare putea fi provocată şi de emoţia pe care cultivatorul de

lalele a simţit-o recunoscându-l pe Wilhelm.

— Dar, reluă prinţul, iată o tânără fată care pretinde că l-a găsit şi ea.

Boxtel surâse dispreţuitor şi ridică din umeri.

Wilhelm îi urmărea toate mişcările cu un interes şi o curiozitate demne de luat în seamă.

— Aşadar, n-o cunoaşteţi pe această tânără fată? îl întrebă prinţul.

— Nu, monseniore.

— Şi tu, tânără fată, îl cunoşti pe domnul Boxtel?

— Nu, nu-l cunosc pe domnul Boxtel, îl cunosc pe domnul Iacob.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că la Loevestein, cel care se numeşte acum Isaac Boxtel se dădea drept domnul Iacob.

— Ce spuneţi de asta, domnule Boxtel?

— Spun că această fată minte, monseniore.

— Negi că ai fost vreodată la Loevestein?

Boxtel şovăi. Cu privirea fixă şi scrutătoare, prinţul îl împiedică să mintă.

— Nu pot să neg că am fost la Loevestein, monseniore, dar neg că am furat laleaua.

— Mi-ai furat-o şi încă din camera mea! strigă Roza indignată.

— Neg.

— Ascultă, negi că m-ai urmărit în grădină, în ziua în care îmi pregăteam stratul unde trebuia să îngrop mugurele? Negi că m-ai urmărit în grădină în ziua când m-am prefăcut că-l plantez? Negi că îndată după ieşirea mea în seara aceea, te-ai repezit spre locul unde sperai să găseşti mugurele, că ai scormonit pământul cu mâinile, dar în zadar, slavă Domnului! căci nu era decât o viclenie de a mea pentru a-ţi verifica intenţiile? Spune, negi toate astea?

Boxtel nu găsi de cuviinţă să răspundă la aceste multiple întrebări.

Dar, întorcându-se către prinţ spuse:

— Sunt douăzeci de ani, monseniore, de când cultiv lalele la Dordrecht, am câştigat chiar o oarecare reputaţie în această artă; unul din hibrizii mei poartă în catalog un nume ilustru. L-am dedicat regelui Portugaliei. Acum iată adevărul: această tânără fată ştia că am creat laleaua neagră şi în înţelegere cu iubitul ei, închis în fortăreaţa Loevestein, încearcă să mă ruineze, însuşindu-şi premiul de o sută de mii de florini pe care sper că îl voi câştiga, mulţumită dreptăţii pe care o veţi face dumneavoastră.

— Ah! strigă Roza indignată la culme.

— Linişte! spuse prinţul.

Apoi, întorcându-se spre Boxtel:

— Şi cine e deţinutul care spui că e iubitul acestei tinere fete?

Roza era gata să leşine, căci prinţul îl prezentase pe Cornelius ca pe un mare vinovat. Nimic nu-i putea fi mai agreabil lui Boxtel decât această întrebare.

— Acest deţinut, monseniore, e un om al cărui nume va dovedi Alteţei Voastre câtă încredere se poate avea în cinstea lui. Acest prizonier e un criminal de stat, condamnat o dată la moarte.

— Şi care se numeşte?

Roza îşi ascunse capul între mâini cu un gest care-i trăda deznădej-dea.

— Care se numeşte Cornelius van Baerle, spuse Boxtel şi este finul ticălosului Corneille de Witt.

Prinţul tresări. Din privirea sa calmă ţâşni o flacără, apoi o răceală ca de moarte cuprinse din nou faţa sa neclintită.

Se apropie de Roza şi-i făcu semn cu degetul să ia mâinile de pe faţă. Roza ascultă, dar parcă fără să vadă, ca o femeie supusă unei puteri magnetice.

— Pentru a urma deci pe acest om, ai venit la Leyda să-mi ceri mutarea tatălui tău?

Roza plecă faţa şi se prăbuşi zdrobită, şoptind:

— Da, monseniore.

— Continuă, se adresă prinţul lui Boxtel.

— Nu mai am nimic de adăugat. Alteţa Voastră ştie tot. Acum, iată ce nu voiam să spun, ca să n-o fac pe această fată să roşească de ingratitudinea ei. Am venit la Loevestein pentru că mă chemau acolo afaceri; l-am cunoscut pe bătrânul Gryphus, m-am îndrăgostit de fiica lui, am cerut-o în căsătorie şi cum nu eram bogat, dar imprudent, i-am împărtăşit nădejdea mea că voi încasa o sută de mii de florini; pentru a justifica această speranţă, i-am arătat laleaua neagră. Atunci, fiindcă iubitul ei se ocupase la Dordrecht de cultivarea lalelelor cu scopul de a trece neobservate comploturile pe care le urzea, s-au gândit să mă piardă.

În ajunul zilei când laleaua urma să înflorească, mi-a fost furată de această tânără fată şi dusă în camera ei, de unde am avut fericirea s-o iau înapoi în momentul în care avea îndrăzneala să trimită un mesager pentru a face cunoscut domnilor de la Societatea de horticultură că obţinuse marea lalea neagră; dar ea nu şi-a pierdut cumpătul. Fără îndoială că în timpul celor câteva ore cât o păstrat-o în camera ei, a arătat-o unor persoane pe care le va chema ca martori. Dar din fericire, monseniore, acum sunteţi prevenit împotriva acestei intrigante şi a martorilor ei.

— Oh, Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! Infamul! gemu Roza înecân-du-se în lacrimi şi aruncându-se la picioarele prinţului, căruia îi era milă de biata fată, atât de chinuită sufleteşte, deşi o credea vinovată.

— Ai făcut rău, tânără fată, că l-ai ascultat pe iubitul tău. Va fi pe-depsit pentru că te-a sfătuit să procedezi aşa. Eşti atât de tânără şi pari atât de cinstită, încât vreau să cred că răul vine de la el şi nu de la tine.

— Monseniore! Monseniore! strigă Roza, Cornelius nu e vinovat.

Wilhelm făcu o mişcare.

— Nu e vinovat de a te fi sfătuit. Asta vrei să spui, nu-i aşa?

— Vreau să spun, monseniore, că nu este mai vinovat de a doua crimă ce i se atribuie decât este de prima.

— De prima şi ştii care a fost această crimă? Ştii de ce a fost el acuzat şi dovedit vinovat? De a fi ascuns, în calitate de complice al lui Corneille de Witt, corespondenţa primului ministru cu marchizul de Louvois.

— Ei bine, monseniore, el nu ştia că e deţinătorul acestei corespon-denţe; o ignora în întregime. Dumnezeu mi-e martor, mi-ar fi spus-o. Oare acest suflet nobil ar putea să aibă un secret faţă de mine? Nu, nu, mon-seniore, o repet, chiar dacă îmi atrag mânia dumneavoastră, Cornelius nu e mai vinovat de prima crimă ca de a doua şi de a doua ca de prima. Oh! dacă l-aţi cunoaşte pe Cornelius al meu, monseniore...

— Un de Witt! strigă Boxtel. Monseniorul îl cunoaşte foarte bine, pentru că i-a dăruit o dată viaţa.

— Linişte, spuse prinţul. Problemele de stat, am mai spus-o, nu sunt de resortul Societăţii horticole din Harlem.

Apoi, încruntând sprâncenele:

— Cât despre lalea, fiţi liniştit, domnule Boxtel, adăugă el, se va face dreptate.

Boxtel salută, cu inima plină de bucurie şi primi felicitările preşedin-telui.

— Tu, tânără fată, continuă Wilhelm de Orania, ai fost pe punctul de a face o crimă, nu te voi pedepsi, dar adevăratul vinovat va plăti pentru amândoi. Un om de rangul său poate să comploteze, chiar să trădeze... dar nu să fure.

— Să fure! strigă Roza, să fure! El, Cornelius. Oh! monseniore, luaţi seama, el ar muri

dacă ar auzi vorbele dumneavoastră. Dacă a fost un furt, monseniore, o jur, omul acesta l-a comis.

— Dovedeşte-o, spuse rece Boxtel.

— Ei bine, da, cu ajutorul lui Dumnezeu o voi dovedi, spuse Roza cu energie.

Apoi întorcându-se spre Boxtel:

— Laleaua era a dumitale?

— Da.

— Câţi muguri avea?

Boxtel şovăi o clipă, dar înţelese că fata n-ar fi pus această întrebare dacă ar fi existat numai doi muguri.

— Trei, zise el.

— Unde sunt aceşti muguri? întrebă Roza.

— Unde sunt?... Unul a fost distrus, celălalt a dat laleaua neagră...

— Şi al treilea?

— Al treilea?

— Al treilea, unde-i?

— Al treilea e la mine, spuse Boxtel foarte tulburat.

— La dumneata, unde, la Loevestein sau la Dordrecht?

— La Dordrecht, spuse Boxtel.

— Minţi! strigă Roza. Monseniore, adăugă ea, întorcându-se către prinţ, adevărata poveste a acestor trei muguri am să v-o spun eu. Primul a fost strivit de tatăl meu în camera deţinutului şi acest om o ştie prea bine, căci voia să şi-l însuşească; văzându-şi speranţa spulberată, a fost pe punctul de a se certa cu tatăl meu, pe care îl socotea vinovat. Al doilea, îngrijit de mine, a dat laleaua neagră, iar al treilea, ultimul, — tânăra fată îl scoase de la piept, — al treilea, iată-l, în aceeaşi hârtie în care a fost învelit împreună cu ceilalţi doi, atunci când, în momentul urcării pe eşafod, Cornelius van Baerle mi i-a dat pe toţi trei. Poftim, monseniore, poftim.

Şi Roza, despachetând mugurele, îl întinse prinţului, care îl luă în mâini şi îl examină.

— Dar, monseniore, această fată a putut să mi-l fure aşa cum mi-a furat şi laleaua, bâlbâi Boxtel, înspăimântat de modul atent în care prinţul examina mugurele şi mai ales de cel în care Roza citea nişte rânduri scrise pe hârtia rămasă în mâinile ei.

Deodată, ochii fetei se aprinseră, ea reciti cu răsuflarea tăiată hârtia aceea misterioasă şi scoţând un strigăt, o întinse prinţului, spunând:

— Oh! citiţi, monseniore, în numele cerului, citiţi!

Wilhelm trecu cel de-al treilea mugur preşedintelui, luă hârtia şi citi.

Abia îşi aruncă ochii pe foaie că se clătină, mâna începu să-i tremure, gata parcă să lase să-i scape hârtia, iar în ochii săi se ivi o expresie de groaznică durere şi milă.

Această foaie pe care i-o înmânase Roza era pagina din biblie trimisă de Corneille de Witt la Dordrecht prin Craeke, mesagerul fratelui său Ioan, ca să-l roage pe Cornelius să ardă corespondenţa primului ministru cu Louvois. Rugămintea sa, ne amintim, era concepută în aceşti termeni:

"Dragă fine,

Arde depozitul pe care ţi l-am încredinţat, arde-l fără să-l deschizi, ca să-ţi rămână ţie însuţi necunoscut conţinutul lui. Secretele de felul aceluia pe care-l ascunde ucide pe deţinător. Arde-i şi astfel îi vei fi salvat pe Ioan şi pe Corneille.

Adio şi păstrează-mi amintirea

Corneille de Witt"

20 august, 1672.

Această scrisoare era deopotrivă dovada nevinovăţiei lui van Baerle şi titlul său de proprietate asupra mugurilor lalelei. Roza şi prinţul schimbară o singură privire.

Cea a Rozei voia să spună: "Acum vedeţi şi dumneavoastră!"

Cea a prinţului însemna: "Fii liniştită şi aşteaptă!"

Wilhelm de Orania îşi şterse o picătură de sudoare rece care i se prelingea de pe frunte pe obraz. El îndoi încet hârtia, lăsându-şi privirea să se adâncească împreună cu gândurile în prăpastia aceea nesfârşită şi fără de scăpare ce se numeşte căinţă şi ruşine pentru greşelile din trecut. Apoi, ridicând capul cu greutate:

— Du-te, domnule Boxtel, spuse el, se va face dreptate, am făgăduit.

Apoi către preşedinte:

— Dumneata, dragul meu domn van Systens, adăugă el, ţine-o aici pe tânăra fată şi laleaua. Adio!

Toată lumea se înclină şi prinţul ieşi, cu faţa plecată, întovărăşit de aclamaţiile poporului.

Boxtel se întoarse la "Lebăda Albă", destul de tulburat. Hârtia aceea, pe care Wilhelm o primise din mâinile Rozei, pe care o citise, o împăturise şi o pusese în buzunar cu atâta grijă, această hârtie îl neliniştea.

Roza se apropie de lalea şi sărutându-i cu pioşenie frunza, se destăinui lui Dumnezeu, şoptind:

— Dumnezeul meu! Măcar tu ştiai în ce scop m-a învăţat bunul meu Cornelius să citesc!

Da, Dumnezeu ştia, pentru că el e acela care pedepseşte şi răsplăteşte pe oameni după meritele lor.

Capitolul XXVIII Cântecul florilor

În timp ce aveau loc evenimentele povestite, mai înainte, nenorocitul van Baerle, uitat în

camera sa din fortăreaţa Loevestein, suferea din cauza lui Gryphus toate mizeriile pe care le poate îndura un deţinut de la un temnicer hotărât să joace rolul călăului. Gryphus, neprimind nici o veste de la Roza, nici de la Iacob, se convinse că toate nenorocirile sale sunt opera diavolului şi că doctorul Cornelius van Baerle e trimisul lui pe pământ. Ca urmare, într-o bună dimineaţă, asta se întâmpla în a treia zi de la dispariţia lui Iacob şi a Rozei, el urcă în camera lui Cornelius mai furios ca de obicei.

Cornelius, cu ambele coate sprijinite de fereastră, cu faţa prinsă în mâini, cu privirea pierdută în orizontul ceţos pe care morile din Dordrecht îl băteau cu aripile lor, aspira cu nesaţ aerul, pentru a-şi înăbuşi lacrimile şi a-şi stăpâni gândurile.

El plănui să-i scrie Rozei. Dar unde era Roza? Se gândi apoi să scrie la Haga pentru a preîntâmpina eventualele furtuni pe care Gryphus, fără îndoială, va încerca să le abată asupra capului său, denunţându-i. Dar cu ce să scrie? Gryphus îi luase creioanele şi hârtia. De altfel, chiar de ar fi avut şi una şi alta, fără îndoială că nu Gryphus s-ar fi ostenit să-i transmită scrisoarea.

Apoi lui Cornelius îi trecură prin minte toate micile viclenii folosite de deţinuţi.

El plănui chiar şi o evadare, lucru la care nu se gândise atâta timp cât avusese prilejul s-o vadă pe Roza în fiecare zi. Dar pe măsură ce se gândea mai mult, pe atât evadarea i se părea mai imposibilă.

— Cum ar fi cu putinţă, îşi spunea Cornelius, să găsesc un mijloc de a fugi din Loevestein, de unde a fugit şi domnul Grotius? Nu s-au luat toate măsurile de când a evadat el? Ferestrele sunt zăbrelite! Uşile sunt duble sau chiar triple! Soldaţii din gardă sunt de atunci de zece ori mai vigilenţi! Apoi, în afară de faptul că ferestrele sunt zăbrelite, că uşile sunt duble, că soldaţii au devenit mai

vigilenţi ca niciodată, nu am un păzitor ce nu dă greş niciodată? Gryphus este un spion cu atât mai periculos cu cât este slujit de ochii urii! Într-o bună zi, îmi va face vreo mârşăvie. Nu mai am răbdare de când am pierdut bucuria de a fi împreună cu Roza şi mai ales de când am pierdut lalelele. Fără îndoială că mai curând sau mai târziu Gryphus mă va ataca, fie lovind în amorul meu propriu, fie bătându-şi joc de dragostea mea, fie atentând direct la persoana mea. De când am fost închis, simt în mine o putere ciudată, nestăpânită, gata să izbucnească. Mă mănâncă straşnic palmele, am o poftă grozavă de bătaie, o sete neînţeleasă de a trage pumni. O să sar la bătrânul ticălos, o să-i pun mâinile în gât şi o să-l sugrum!

Închipuindu-şi acest ultim moment, Cornelius se opri o clipă, cu buzele contractate, cu privirea fixă. Întorcea pe toate feţele în cugetul său un gând care-i surâdea.

— Ei şi după ce îl voi sugruma pe Gryphus, îşi continuă Cornelius ideea, de ce nu i-aş lua cheile? De ce să nu cobor scara ca şi cum aş fi împlinit cea mai virtuoasă faptă? De ce să nu mă duc s-o caut pe Roza în camera ei? De ce să nu-i explic fapta şi apoi să sărim, împreună, prin fereastră, în Wahal? Doar ştiu să înot destul de bine pentru doi.

Roza! Doamne, acest Gryphus e tatăl ei şi nu mă va aproba niciodată. Dar atunci ce să fac şi cum s-o regăsesc?

Aceste gânduri îl preocupau pe Cornelius, trei zile după întâmplarea nenorocită ce a determinat-o pe Roza să fugă de la tatăl ei, exact în momentul în care l-am descris cititorului, stând cu ambele coate sprijinite de fereastră.

Aşa cum am mai spus, Gryphus intră tocmai în acea clipă.

El ţinea în mână un ciomag enorm, ochii îi scăpărau de gânduri josnice, un zâmbet hain îi crispa buzele, o clătinare a corpului îi trăda relele

intenţii şi întreaga lui fiinţă tăcută respira proasta dispoziţie.

Obosit, aşa cum am văzut, de efortul pe care-l făcea pentru a se stăpâni, efort de a cărui necesitate se convinsese, Cornelius îl auzi pe Gryphus intrând, ghici că este el, dar nici măcar nu întoarse capul.

Ştia că de data aceasta Roza nu va veni în urma lui.

Nimic nu e mai neplăcut pentru omul care fierbe de mânie decât nepăsarea aceluia care a provocat-o.

Şi Gryphus văzându-l pe Cornelius că nu schiţează nici un gest, încercă să-i atragă atenţia printr-un puternic:

— Hm! Hm!

Dar Cornelius fredona printre dinţi cântecul florilor, cântec trist dar nespus de frumos:

Noi suntem fiicele focului tainic,
Ale focului care-nfioară pământul,
Dar şi-ale aurorei ce-n rouă se scaldă;
Noi suntem fiicele apei
Şi-ale aerului cuib de lumină,
Dar mai înainte de toate
Fiicele cerului suntem...

Acest cântec, a cărui melodie tihnită şi dulce îi accentua melancolia tristă, îl scoase din sărite pe Gryphus. El lovi lespedea cu bâta, strigând:

— Ei, domnule cântăreţ, nu mă auzi?

Cornelius se întoarse.

— Bună ziua, spuse el.

Şi îşi reluă cântecul.

Iubindu-ne, oamenii viaţa ne curmă,
Noi suntem legate de pământ printr-un fir
Şi firul acesta e chiar viaţa noastră;
Dar braţele noastre se-nalţă
În sus, tot mai sus, către cer.

— Ah, vrăjitor blestemat! Mi se pare că îţi baţi joc de mine! strigă Gryphus.

Cornelius continuă:

Căci cerul ne este întâiul părinte,
El sufletul har ni l-a dat
Şi tot către cer zboară sufletul nostru,
Adică al nostru parfum.

Gryphus se apropie de prizonier:

— Dar nu vezi că am la îndemână mijlocul potrivit pentru a te cuminţi şi a te obliga să-mi mărturiseşti crimele pe care le-ai săvârşit?

— Ai înnebunit oare, dragul meu domn Gryphus? întrebă Cornelius, întorcându-se.

Şi în timp ce spunea aceste cuvinte, văzu obrazul descompus, ochii strălucitori, gura spumegândă a bătrânului paznic.

— Drace, suntem mai mult decât nebun; suntem furios, pe cât se pare!

Gryphus începu să învârtească bâta ameninţător.

Dar van Baerle nu se sperie:

— Va să zică, jupâne Gryphus, spuse el încrucişându-şi braţele, se pare că mă ameninţi.

— Exact, te ameninţ! strigă temnicerul.

— Şi cu ce?

— Mai întâi, priveşte ce ţin în mână.

— Cred că e un ciomag, spuse Cornelius liniştit şi chiar un ciomag gros; dar presupun că nu cu el vrei să mă ameninţi.

— Ah, aşa crezi! Şi de ce, mă rog?

— Pentru că temnicerul care loveşte un deţinut se expune la două pedepse: prima, articolul IX al regulamentului din Loevestein:

"Temnicerul, inspectorul sau gardianul care va ridica mâna asupra unui deţinut politic va fi dat afară din slujbă".

— Mâna, rosti Gryphus, beat de mânie; dar ciomagul, despre ciomag regulamentul nu vorbeşte.

— A doua, continuă Cornelius, nu e înscrisă în regulament, dar se găseşte în evanghelie:

"Cine scoate sabia, de sabie va pieri".

"Cine loveşte cu ciomagul, cu ciomagul va fi bătut".

Gryphus, din ce în ce mai enervat de tonul calm şi sigur al lui Cornelius, învârti ciomagul; dar în momentul în care îl înălţă, Cornelius se repezi asupra lui, i-l smulse din mâini şi îl puse sub braţ.

Gryphus urla de mânie.

— Mai încet, bătrâne, spuse Cornelius, nu risca să-ţi pierzi slujba.

— Ah! vrăjitorule, am să pun eu altfel mâna pe tine, mugi Gryphus.

— Foarte bine!

— Vezi că n-am nimic în mână?

— Da, văd şi chiar cu satisfacţie.

— Ştii că de obicei dimineaţa când urc scara nu vin cu mâna goală.

— Da, e adevărat, de obicei îmi aduci cea mai rea supă sau cea mai nenorocită mâncare ce se poate închipui. Dar asta nu-i o pedeapsă pentru

mine; nu mănânc decât pâine şi pâinea, cu cât ţi se pare ţie mai rea, cu atât îmi pare mie mai bună.

— Cu atât îţi pare ţie mai bună?

— Da.

— Şi cum se explică?

— Oh, e foarte simplu!

— Spune atunci.

— Cu plăcere. Ştiu că dându-mi pâine rea, crezi că mă faci să sufăr.

— E adevărat că nu ţi-o dau ca să-ţi fiu pe plac, banditule!

— Ei bine, eu care sunt vrăjitor, cum ştii şi tu, prefac pâinea ta rea într-o pâine minunată, care mă satisface mai mult decât prăjiturile şi atunci am o dublă plăcere: mai întâi aceea de a mânca după gustul meu şi apoi aceea de a te înfuria peste măsură.

Gryphus urlă de mânie.

— Aşadar, mărturiseşti că eşti vrăjitor?

— Zău că sunt! N-o spun faţă de toţi pentru că asta m-ar putea duce pe rug, ca pe Ganfredy sau Urbain Grandier, dar când nu suntem decât noi doi, nu văd nici un motiv să mă ascund.

— Bine, bine, bine, răspunse Gryphus, dar dacă un vrăjitor face pâine albă din pâine neagră, vrăjitorul nu moare de foame dacă n-are pâine de loc?

— Cum? rosti Cornelius.

— Deci n-am să-ţi mai aduc pâine de loc, să vedem ce ţi se va întâmpla în opt zile.

Cornelius păli.

— Şi asta, continuă Gryphus, începând de azi. Pentru că eşti un vrăjitor atât de priceput, uite, schimbă în pâine mobilele din cameră; cât despre mine, o să câştig zilnic cei optsprezece gologani ce mi se dau pentru hrana ta.

— Dar e un asasinat! ţipă Cornelius, cuprins de o senzaţie de groază, uşor de înţeles, stârnită de această oribilă moarte.

— De ce? continuă Gryphus, bătându-şi joc de el. Dacă eşti vrăjitor, vei trăi oricum.

Cornelius îşi reluă aerul vesel şi, ridicând din umeri, zise:

— Oare nu m-ai văzut ademenind aici porumbei?

— Şi? spuse Gryphus.

— Şi? Porumbeii sunt o friptură bună.

— Şi foc? spuse Gryphus.

— Foc! Dar ştii bine că am făcut un pact cu diavolul. Crezi că diavolul o să mă lase fără foc, când focul e elementul lui?

— Un om, oricât de robust ar fi, nu poate trăi mâncând doar câte un porumbel în fiecare zi. S-au făcut şi pariuri pe tema asta, iar cei care au susţinut că se poate au pierdut.

— Bine, spuse Cornelius, dar când o să mă plictisesc de porumbei, am să aduc aici peştii din Wahal şi Meusa.

Gryphus deschise ochii mari, îngroziţi.

— Îmi place destul de mult peştele, continuă Cornelius. Tu nu m-ai servit niciodată. Aşa că o să profit de faptul că vrei să mă ucizi prin înfometare şi am să mă delectez cu peşte.

Gryphus era gata să leşine de mânie, sau poate chiar de frică.

Dar se răzgândi:

— Aşa? Ei bine, — spuse el ducând mâna la buzunar, — dacă mă obligi la asta...

Şi scoase un cuţit pe care îl deschise.

— Ah, un cuţit! ţipă Cornelius pregătindu-se să se apere cu ciomagul.

Capitolul XXIX În care van Baerle, înainte de a părăsi fortăreaţa Loevestein, îşi încheie socotelile cu Gryphus

Amândoi rămaseră o clipă locului, Gryphus în ofensivă, van Baerle în defensivă.

Apoi, cum situaţia se putea prelungi la nesfârşit, Cornelius întrebă:

— Ei bine, ce mai vrei?

— Ce vreau, am să-ţi spun imediat, răspunse Gryphus. Vreau să mi-o dai pe fiica mea Roza.

— Fiica ta! strigă Cornelius.

— Da, Roza! Roza, pe care mi-ai răpit-o cu vicleşugurile taie de demon, haide, spune-mi unde e!

Atitudinea lui Gryphus devenea din ce în ce mai ameninţătoare.

— Roza nu-i la Loevestein? întrebă Cornelius.

— O ştii prea bine. Te mai întreb o dată, vrei să mi-o dai pe Roza?

— Bun, spuse Cornelius, va să zică îmi întinzi o cursă.

— Pentru ultima dată, vrei să-mi spui unde mi-e fata?

— Ei, dacă nu ştii, ghiceşte, ticălosule!

— Aşteaptă tu, aşteaptă numai, bombăni Gryphus, palid, cu buzele tremurând sub impulsul nebuniei care-l năpădea.

El făcu un pas spre Cornelius şi-i arătă arma ce strălucea în mâna sa.

— Vezi acest cuţit? Află că am omorât cu el mai mult de cincizeci de cocoşi negri. Am să-l omor şi pe stăpânul lor, diavolul, cum i-am ucis pe ei. Aşteaptă tu, ai să vezi.

— Ticălosule, aşadar eşti hotărât să mă asasinezi?

— Vreau să-ţi deschid inima ca să văd acolo înăuntru unde ai ascun-s-o pe fiica mea.

Şi spunând acestea, Gryphus, cu mintea rătăcită din cauza furiei, se repezi la Cornelius, care nu avu decât timpul să se arunce înapoia mesei, pentru a evita prima lovitură.

Gryphus învârtea cuţitul acela mare ameninţându-l îngrozitor. Corne-lius îşi dădu seama că de la o asemenea distanţă nu putea fi ajuns cu mâna, dar prin aruncare arma putea să i se înfigă în piept. Deci nu pierdu timpul şi cu bâta pe care o păstrase cu mare grijă, îl pocni cu toată puterea pe Gryphus peste mâna în care ţinea cuţitul. Cuţitul îi căzu pe jos şi Cor-nelius puse piciorul deasupra. Apoi, cum Gryphus părea că se înverşunea-ză într-o luptă în care durerea pricinuită de lovitura de ciomag şi ruşinea de a fi fost dezarmat de două ori îl făceau să piardă orice urmă de milă, Cornelius luă o hotărâre importantă: îl snopi în bătaie pe temnicer, cu un sânge rece demn de un erou, alegându-şi de fiecare dată locul unde urma să cadă temutul ciomag.

Gryphus nu întârzie să ceară îndurare. Dar înainte de a o cere, el strigă şi strigătele sale răsunară multă vreme, înfiorând pe toţi slujitorii fortăreţei.

Deodată apărură doi paznici, un inspector şi trei sau patru dintre soldaţii de gardă, care îl surprinseră pe Cornelius cu bâta în mână lovind şi acoperind cuţitul cu piciorul.

La apariţia acestor martori ai îngrozitoarei fapte pe care o comisese şi ale cărei circumstanţe atenuante, cum se spune în ziua de azi, nu le cunoştea nimeni, Cornelius se simţi pierdut, fără posibilitate de scăpare. Toate aparenţele erau împotriva lui.

Într-o secundă Cornelius fu dezarmat, iar Gryphus înconjurat, ridicat, susţinut, putu să numere, răcnind de mânie, loviturile care-i umflau umerii şi spatele, ca tot atâtea coline presărate pe creştetul unui munte.

Pe loc se întocmi un proces-verbal în care au fost consemnate actele de violenţă exercitate de un deţinut asupra paznicului său; redactat sub influenţa lui Gryphus, Cornelius era acuzat cu înverşunare de tentativă de asasinat, pregătită cu

mult timp înainte, aşadar comisă cu premeditare şi de răzvrătire.

Pe când se întocmeau aceste acte oficiale împotriva lui Cornelius, Gry-phus, a cărui prezenţă devenise inutilă, întrucât dăduse toate informaţiile necesare, fu coborât cu ajutorul celor doi paznici în camera sa, unde răma-se gemând, zdrobit de lovituri.

Între tâmp, soldaţii din gardă îl luaseră în primire pe Cornelius şi îl informau cu oarecare milă despre obiceiurile şi tradiţiile de la Loevestein, pe care şi el le cunoştea la fel de bine, căci la intrarea sa în închisoare i se citise regulamentul iar unele articole îi rămăseseră perfect întipărite în memorie.

Ei îi povestiră cum s-a aplicat acest regulament în cazul prizonierului Mathias, care, în 1668, deci numai cu cinci ani în urmă, comisese un act de răzvrătire cu mult mai neînsemnat decât acela pe care şi-l permisese Cornelius.

Mathias găsise că supa era prea fierbinte şi o vărsase în capul pazni-cului şef care, ştergându-şi obrazul în urma acestei abluţiuni, a avut neplăcerea să ia şi o parte din piele. În următoarele douăsprezece ore, Mathias a fost scos din celulă şi condus la locuinţa temnicerului, unde a fost trecut în registru ca ieşit de la Loevestein; apoi a fost dus pe platoul din faţa fortăreţei, a cărui privelişte minunată cuprinde unsprezece leghe. Acolo i s-au legat mâinile; apoi, legat la ochi, a recitat trei rugăciuni; pe urmă a fost invitat să facă o genuflexiune, iar soldaţii de gardă din Loevestein, în număr de doisprezece, la un semn al sergentului, i-au trimis fiecare, cu multă îndemânare, un glonte de muschetă în corp. Ca urmare, Mathias a murit pe loc.

Cornelius asculta cu mare atenţie această istorisire neplăcută.

Şi după ce o ascultă, spuse:

— Ah, în douăsprezece ore?

— Da, încă nu se împliniseră douăsprezece ore, după câte îmi amintesc.

— Mulţumesc, spuse Cornelius.

Nici nu dispăruse bine de pe chipul soldatului de gardă surâsul graţios ce-i sublinia povestirea, când pe scară răsună un pas apăsat. De marginile tocite ale treptelor se loveau pinteni.

Soldaţii din gardă se dădură în lături pentru a face loc unui ofiţer. Acesta intră în camera lui Cornelius, în timp ce scribul din Loevestein încheia procesul-verbal.

— Aici e numărul 11? întrebă el.

— Da, domnule colonel, răspunse subofiţerul.

— Aşadar, aici e celula deţinutului Cornelius van Baerle?

— Aici, domnule colonel.

— Unde e deţinutul.

— Iată-mă, domnule, răspunse Cornelius pălind puţin, cu tot curajul său.

— Dumneata eşti domnul Cornelius van Baerle? întrebă el, adresân-du-i-se de data asta direct.

— Da, domnule.

— Atunci urmează-mă.

— Ah, — spuse Cornelius, a cărui inimă zvâcnea în faţa primei spaime a morţii, — ce repede se fac treburile la fortăreaţa Loevestein. Şi caraghiosul ăsta care îmi vorbea de douăsprezece ore!

— Vezi, ce ţi-am spus? şopti la ureche soldatul care-i povestise despre Mathias.

— O minciună.

— Cum asta?

— Mi-ai promis douăsprezece ore.

— Ah! da, dar a venit un aghiotant al Alteţei Sale şi încă unul din cei mai apropiaţi, domnul van Deken. Drace! Bietului Mathias nu i s-a făcut o asemenea onoare.

— Ei, — zise Cornelius, umplându-şi pieptul cu o mare cantitate de aer, — să arătăm acestor

oameni că un burghez, finul lui Corneille de Witt, poate primi, fără să i se clintească nici un muşchi, tot atâtea gloanţe ca acel oarecare Mathias.

Şi, mândru, trecu în faţa grefierului care, întrerupt din exerciţiul funcţiunii, îndrăzni să spună ofiţerului:

— Dar, domnule colonel van Deken, procesul-verbal nu e încă termi-nat.

— Nu merită osteneala să-l termini, răspunse ofiţerul.

— Bine! replică scribul, strângându-şi cu înţelepciune hârtiile şi pana într-un portofel uzat şi jegos.

"Mi-a fost scris, gândi bietul Cornelius, să nu dau în lumea asta nu-mele meu nici unui copil, nici unei flori, nici unei cărţi, cele trei bunuri din care Dumnezeu cere măcar unul după cât se pare, de la fiecare om cât de cât organizat, pe care binevoieşte a-l lăsa să se bucure pe pământ de proprietatea unui suflet şi de uzufructul unui corp".

Şi îl urmă pe ofiţer, hotărât şi demn.

Cornelius număra treptele care duceau la locul viran din faţa fortă-reţei, regretând că nu-l întrebase pe soldatul din gardă câte erau, lucru pe care în amabilitatea lui îndatoritoare i l-ar fi spus cu siguranţă.

Dar, pe când străbătea drumul ce trebuia să-l conducă la capătul ultimei mari călătorii, aşa cum socotea el, se simţea stăpânit de teama că îl va vedea pe Gryphus şi nu o va vedea pe Roza. Roza, biata fată, dacă va muri fără să-i fi spus un ultim rămas bun? Dacă va muri fără să afle nimic despre laleaua neagră şi se va trezi acolo sus, neştiind încotro să-şi îndrepte privirea pentru a o regăsi?!

Cornelius privi în zadar la dreapta şi la stânga; ajunse pe platou fără s-o fi zărit pe Roza, fără să-l fi zărit pe Gryphus, ceea ce era aproape o compensaţie.

Aici, Cornelius căută curajos din ochi soldaţii care urmau să-l execute şi văzu într-adevăr vreo

zece strânşi laolaltă, care vorbeau între ei. Dar aceştia stăteau de vorbă paşnic şi n-aveau muschete, nici nu erau aliniaţi. De fapt, mai curând se putea spune că şuşoteau între ei, decât că discutau, purtare ce lui Cornelius i se păru nedemnă faţă de gravitatea unor aseme-nea evenimente.

Deodată, Gryphus apăru şchiopătând, clătinându-se, sprijinindu-se într-o cârjă, în faţa locuinţei sale. Ochii săi bătrâni şi cenuşii, ca de pisică, scânteiară într-o ultimă privire de ură intensă aruncată condamnatului. Apoi izbucni într-un torent de blesteme atât de îngrozitoare, încât Cornelius se adresă ofiţerului:

— Domnule, cred că nu se cuvine să fiu astfel insultat de acest om şi mai ales într-un asemenea moment.

— Ascultă, spuse ofiţerul râzând, e foarte natural ca acestui om de treabă să-i fie necaz pe dumneata. Se pare că l-ai snopit în bătaie.

— Dar, domnule, m-am apărat.

— Eh! spuse colonelul, dând din umeri a nepăsare, lasă-l să vor-bească. Ce-ţi mai pasă acum?

O sudoare rece acoperi fruntea lui Cornelius auzind acest răspuns, care-i păru o ironie puţin cam prea brutală, mai ales din partea unui ofiţer despre care i se spusese că este în garda personală a prinţului.

Nenorocitul înţelese că nu mai are ce spera, că nu mai are prieteni şi se resemnă.

— Spuneţi-mi, domnule, unde mergem?

Ofiţerul îi arătă o trăsură la care erau înhămaţi patru cai, amintindu-i de trăsura care, într-o împrejurare asemănătoare, îi atrăsese privirea şi la Buytenhoff.

— Urcă înăuntru, spuse el.

— Ah! murmură Cornelius, se pare că mie nu-mi vor face onorurile pe acest platou!

El pronunţă aceste cuvinte destul de tare, aşa că cel ce îi povestise cazul lui Mathias şi care părea să facă parte din garda sa îl auzi.

Fără îndoială, el se crezu dator să-i dea noi informaţii lui Cornelius, căci se apropie de portieră şi, în timp ce ofiţerul, cu piciorul pe scară, împărţea ordine, îi şopti:

— Unii condamnaţi au fost conduşi în propriul lor oraş şi executaţi în faţa porţii casei lor, pentru ca pilda să fie mai puternică. Asta depinde de la caz la caz.

Cornelius schiţă un gest în semn de mulţumire. Apoi către sine:

— Iată un băiat care nu uită niciodată să consoleze pe cineva, dacă se iveşte prilejul. Pe cinstea mea, prietene, îţi rămân îndatorat. Adio.

Trăsura porni.

— Ah! ticălosule, banditule, urlă Gryphus arătând pumnul victimei sale care îi scăpa. Iată-l cum pleacă fără să-mi dea înapoi fata.

— Dacă voi fi dus la Dordrecht, îşi spuse Cornelius, trecând prin faţa casei mele, voi vedea dacă bietele răzoare au fost răvăşite.

Capitolul XXX Unde începem să bănuim ce chin îl aştepta pe Cornelius van Baerle

Trăsura îl purtă toată ziua. Lăsă în urmă Dordrechtul, aşezat în stânga drumului, tăie Rotterdamul şi ajunse la Delft. La ora cinci seara străbătuseră cel puţin douăzeci de leghe.

Cornelius puse câteva întrebări ofiţerului care-l însoţea şi îl avea sub paza sa; dar oricât de prudent i se adresă, spre marea lui părere de rău nu primi nici un răspuns.

Cornelius regretă că nu se mai afla lângă el soldatul din gardă, care, atât de îndatoritor, vorbea fără să se lase rugat.

Petrecură noaptea în trăsură. A doua zi în zori, Cornelius trecuse de Leyda, având marea Nordului la stânga şi marea dinspre Harlem la dreapta. După trei ore intra în Harlem.

Cornelius nu ştia nimic despre tot ce se petrecuse aici şi îl vom lăsa în această ignoranţă, până ce evenimentele îl vor lămuri. Dar nu la fel vom proceda şi cu cititorul, care are dreptul de a fi la curent cu tot ce se întâmplă, chiar înaintea eroului nostru.

Am văzut că Roza şi laleaua fuseseră lăsate de către Wilhelm de Ora-nia, ca două surori, ca două orfane, la preşedintele van Systens.

Roza nu primi nici o veste de la stadtholder înainte de sfârşitul zilei. Către seară, un ofiţer intră la van Systens; venea din partea Alteţei Sale s-o invite pe Roza la primărie. Acolo fu introdusă într-o sală de consfătuiri, unde îl găsi pe prinţ scriind. Era singur şi la picioarele sale se odihnea un ogar mare de Friza care îl privea fix, ca şi cum credinciosul animal ar fi încercat să facă ceea ce nu reuşea nici un om, — să citească în gândul stăpânului.

Wilhelm continuă să scrie încă o clipă, apoi, ridicând ochii şi văzând-o pe Roza în picioare, aproape de uşă, îi spuse fără să-şi întrerupă scrisul:

— Apropie-te, domnişoară.

Roza înaintă câţiva paşi spre masă.

— Monseniore, spuse ea oprindu-se.

— Aşa, o îndemnă prinţul, aşează-te.

Roza ascultă, căci prinţul o privea. Dar abia îşi întoarse prinţul ochii spre hârtia sa, că ea se şi retrase foarte ruşinată.

Prinţul îşi termină scrisoarea.

În acest timp, ogarul veni înaintea Rozei, o examină şi se gudură.

— Ah! ah! făcu Wilhelm către câine. Ai simţit îndată că e o compatrioa-tă; o recunoşti.

Apoi, întorcându-se spre Roza şi fixând asupră-i privirea lui scrută-toare şi sumbră, spuse:

— Haide, fata mea.

Prinţul avea abia douăzeci şi trei de ani, Roza optsprezece sau două-zeci, aşa că ar fi fost mai potrivit să-i spună "sora mea".

— Fata mea, spuse el cu acel accent deosebit de impunător, care îngheţa pe toţi cei ce se apropiau de el, nu suntem decât noi doi aici, să stăm de vorbă.

Roza începu să tremure din tot corpul, deşi întreaga fizionomie a prinţului vădea doar bunăvoinţă.

— Monseniore, îngână ea.

— Ai un tată la Loevestein?

— Da, monseniore.

— Nu-l iubeşti?

— Nu-l iubesc, monseniore, cel puţin nu-l iubesc aşa cum ar trebui să-şi iubească o fiică tatăl.

— E rău să nu-ţi iubeşti tatăl, copila mea, dar e bine să nu-l minţi pe prinţul tău.

Roza plecă ochii.

— Şi de ce nu-ţi iubeşti tatăl?

— E rău.

— Cum se manifestă răutatea lui?

— Tatăl meu maltratează prizonierii.

— Pe toţi?

— Pe toţi.

— Dar nu-i reproşezi că maltratează în special pe unul?

— Tatăl meu maltratează în special pe domnul van Baerle, care...

— Care e iubitul dumitale.

Roza făcu un pas înapoi.

— Pe care-l iubesc, monseniore, răspunse ea cu mândrie.

— De mult?

— Din ziua când l-am văzut.

— Şi când l-ai văzut?

— A doua zi după ce au fost ucişi, în mod atât de îngrozitor, domnul prim-ministru Ioan şi fratele său Corneille.

Buzele prinţului se strânseră, fruntea i se încreţi, iar pleoapele îi ascunseră o clipă ochii. După un moment de tăcere, el reluă:

— Dar la ce-ţi foloseşte să iubeşti un om sortit să trăiască şi să moară în închisoare?

— Îmi va folosi, monseniore, dacă trăieşte şi moare în închisoare, să-l ajut să trăiască şi să moară.

— Şi ai accepta să fii soţia unui deţinut?

— Aş fi cea mai mândră şi mai fericită dintre creaturile umane dacă aş deveni soţia domnului van Baerle; dar...

— Dar ce?

— Nu îndrăznesc să spun, monseniore.

— În vocea dumitale se simte vibrând totuşi speranţa; ce speri?

Ea îşi ridică spre Wilhelm ochii ei frumoşi şi limpezi, a căror privire inteligentă căuta să trezească îndurarea mocnindă în adâncul acestei inimi întunecate, cufundată parcă într-un somn ca de moarte.

— Ah! Înţeleg.

Roza surâse împreunând mâinile.

— Speri în mine, spuse prinţul.

— Da, monseniore.

— Hm!

Prinţul pecetlui scrisoarea pe care o terminase şi chemă pe unul din ofiţerii săi.

— Domnule van Deken, spuse el, du la Loevestein acest mesaj; vei lua notă de ordinele ce le dau guvernatorului şi, în ceea ce te priveşte, le vei executa.

Ofiţerul salută şi nu după mult timp se auzi răsunând sub bolta casei galopul unui cal.

— Fiica mea, urmă prinţul, duminică e sărbătoarea lalelei şi duminică e poimâine. Iată

cinci sute de florini, ia-i şi fă-te frumoasă; vreau ca ziua asta să fie o mare sărbătoare şi pentru dumneata.

— Cum vrea Alteţa Voastră să fiu îmbrăcată? şopti Roza.

— Pune-ţi costumul mireselor frizone, spuse Wilhelm, îţi va sta foarte bine.

Capitolul XXXI Harlem

Harlem, unde am intrat acum trei zile cu Roza şi apoi din nou cu deţinutul, e un oraş frumos, care se mândreşte, pe bună dreptate, că e una din cele mai umbroase aşezări olandeze.

În timp ce alte oraşe doreau să strălucească prin arsenale şi şantiere, prin magazine şi bazare, Harlem dobândise întâietatea în Olanda prin frumoşii săi ulmi stufoşi, prin plopii zvelţi şi mai ales prin promenadele umbroase, deasupra cărora se aplecau, în formă de boltă, stejarul, teiul şi castanul.

Harlem trăia în această zi o triplă bucurie, căci avea de sărbătorit o triplă solemnitate: laleaua neagră fusese creată, prinţul Wilhelm de Orania asista la ceremonie ca un adevărat Olandez ce era şi, în sfârşit, Statele Olandei îşi atribuiau onoarea de a arăta francezilor că, în ciuda unui război dezastruos cum a fost acela din 1672, temelia republicii batave este încă atât de solidă încât se poate dansa pe ea în acompaniamentul bubuiturilor de tun al flotelor.

Societatea horticolă din Harlem s-a dovedit demnă de titlul pe care-l purta, oferind o sută de mii de florini pe un bulb de lalea. Oraşul, nedorind să rămână mai prejos, a votat o sumă aproape egală, ce a fost încredinţată notabilităţilor pentru a se sărbători înmânarea acestui premiu naţional.

Astfel că, în duminica festivităţii, mulţimea era atât de grăbită, orăşenii manifestau un asemenea entuziasm încât nici zâmbetul răutăcios al francezilor, obişnuiţi să râdă de toate şi peste tot, nu te-ar fi putut împiedica să admiri caracterul acestor olandezi cumsecade, gata să-şi cheltuiască banii la fel de bine pentru a construi un vas destinat luptei împotriva inamicului, adică pentru a susţine onoarea naţiunii, ca şi pentru a răsplăti apariţia unei flori noi, menită să strălucească doar o zi şi să distreze în timpul acestei zile femeile, savanţii şi curioşii.

În fruntea notabililor şi a Comitetului horticol se distingea domnul van Systens, împodobit cu cele mai de preţ haine ale sale. Demnul bărbat făcuse toate eforturile pentru a semăna cu floarea favorită, prin eleganţa întunecată şi severă a veşmântului său şi, să ne grăbim s-o spunem, spre gloria sa, a izbutit perfect.

În spatele comitetului, pestriţ ca o pajişte, parfumat ca o primăvară, se aflau adunaţi oamenii de vază ai oraşului: magistraţii, militarii şi nobilii, iar mai la o parte, poporul. În centrul cortegiului, paşnic şi parfumat, domina laleaua neagră purtată pe o targă învelită în catifea albă cu ciucuri de aur.

Se stabilise ca însuşi prinţul stadtholder să decerneze premiul de o sută de mii de florini, eveniment de interes general şi să rostească eventual un discurs, care ar fi fost urmărit în special de prietenii şi de duşmanii săi.

Într-adevăr, chiar şi în discursurile cele mai lipsite de importanţă ale oamenilor politici, prietenii sau duşmanii acestora vor întotdeauna să vadă licărind, sau cred că pot desluşi, o rază din gândirea lor.

În sfârşit, atât de mult aşteptata zi de 15 mai 1673 sosise şi toţi locuitorii oraşului Harlem, ca şi cei din împrejurimi, înşiruiţi de-a lungul arborilor umbroşi ai pădurii, erau ferm hotărâţi să nu-i aplaude cu acest prilej nici pe eroi, nici pe savanţi,

ci doar pe cuceritorii naturii, care au impus acestei neobosite mame să dea naştere lalelei negre, fapt socotit până acum imposibil.

Toate privirile erau aţintite spre eroina sărbătorii, laleaua neagră şi îl căutau pe eroul solemnităţii, părintele acestei lalele.

Dacă acest erou ar fi apărut în urma discursului pe care am văzut că-l redactase bunul van Systens cu atâta conştiinciozitate, ar fi produs cu siguranţă un efect mai puternic decât însuşi prezenţa prinţului stadtholder.

Dar pentru noi punctul de atracţie al zilei nu îl constituie venerabilul discurs al prietenului nostru van Systens, oricât de elocvent ar fi fost el, nici tinerele aristocrate gătite de duminică, muşcând din prăjiturile lor, nici bieţii plebei, pe jumătate goi mestecând ţipari afumaţi, ca nişte batoane de vanilie. După cum, nu ne interesează nici frumoasele olandeze cu tenul trandafiriu şi sânul alb, nici gospodarii graşi şi bondoci, care nu şi-au părăsit niciodată casele, nici călătorii slabi şi galbeni veniţi din Ceylon sau din Java, nici poporul de jos, însetat, care înghite castraveţi muiaţi în saramură pentru a se răcori. Nu, pentru noi, interesul nu se află aici.

Atenţia noastră e îndreptată spre figura strălucitoare şi radioasă care merge în mijlocul membrilor Comitetului de horticultură, spre acel personaj cu flori la centură, periat, sclivisit, îmbrăcat în stacojiu, culoare ce-i accentuează părul negru şi tenul gălbui.

Acest personaj triumfător, beat de fericire, acest erou al zilei, menit să se bucure de neasemuita cinste de a umbri discursul lui van Systens şi prezenţa prinţului stadtholder, e Isaac Boxtel, care mergând vede, înaintea lui, la dreapta, purtată pe o pernă de catifea, laleaua neagră, pretinsa sa fiică, iar la stânga, într-o pungă mare, cei o sută de mii de florini, în frumoase monezi de

aur strălucitor, spre care îşi strecoară mereu privirea pentru a nu le pierde nici o clipă din ochi.

Din timp în timp, Boxtel grăbeşte pasul ca să se frece de cotul lui van Systens. El ciupeşte din valoarea fiecăruia câte puţin ca să-şi încropească o valoare a lui, aşa cum înainte furase Rozei laleaua, pentru a-şi făuri gloria şi averea sa.

De altfel, peste un sfert de oră va sosi prinţul, iar cortegiul, dominat de laleaua neagră purtată cu mare cinste, va face un ultim popas; prinţul, cedând locul acestei rivale adorată de mulţime, va lua un pergament frumos împodobit, pe care stă scris numele creatorului ei şi va recunoaşte oficial, cu voce clară şi sonoră că a fost în- făptuită o minune; că Olanda, prin intermediul lui, al lui Boxtel, a silit natura să producă o floare neagră şi că această floare se va numi de acum înainte *Tulipa nigra Boxtellea*.

Cu toate acestea, din când în când, Boxtel părăseşte din ochi pentru o secundă laleaua şi punga şi cercetează timid mulţimea, căci se teme mai mult ca de orice să nu zărească acolo figura palidă a frumoasei frizone.

Dar pe Roza n-o zări, aşa că bucuria lui a fost deplină.

Cortegiul se opri în centrul unei pieţe rotunde, unde arborii impună-tori fuseseră decoraţi cu ghirlande şi inscripţii şi unde răsuna o muzică asurzitoare; tinerele fete din Harlem apărură ca să escorteze laleaua până la soclul ridicat pe estradă, lângă fotoliul de aur al Alteţei Sale, prinţul stadtholder.

Şi laleaua, orgolioasă, înălţată pe piedestalul ei, domină în curând adunarea care o aclamă, făcând să răsune oraşul de aplauze nesfârşite.

Capitolul XXXII O ultimă rugăminte

În acest moment solemn, pe când aplauzele răsunau până departe, o trăsură trecea pe drumul ce mărgineşte pădurea, înaintând ou greu printre copiii împinşi în afara aleii de îmbulzeala femeilor şi a bărbaţilor.

În trăsura aceasta, prăfuită, obosită, scârţâind din osii, era închis ne-norocitul van Baerle, care, prin portiera deschisă, vedea desfăşurându-se spectacolul ce l-am înfăţişat, poate nesatisfăcător, cititorilor noştri.

Mulţimea, zgomotul, acea strălucire a splendorilor umane şi naturale îl zăpăciră pe prizonier, ca un fulger care ar fi pătruns în celula sa.

Deşi ofiţerul îi răspunse cu toată rezerva când îl întrebase ce soartă îl aşteaptă, el îndrăzni totuşi o ultimă întrebare cu privire la tărăboiul din jur, faţă de care, la prima vedere, i se părea a fi cu totul străin.

— Vă rog, ce se petrece aici, domnule colonel? întrebă el pe ofiţerul din escortă.

— După cum puteţi vedea, e sărbătoare.

— Ah, sărbătoare! spuse Cornelius, cu tonul acela indiferent al omului căruia nici o bucurie de pe pământ nu-i mai aparţine de mult.

Apoi, după o clipă de tăcere, pe când trăsura înainta câţiva paşi, în-trebă:

— E sărbătorit patronul oraşului? Văd multe flori.

— E într-adevăr o sărbătoare în care florile joacă rolul principal, domnule.

— Ah, plăcute miresme! Frumoase culori! exclamă Cornelius.

— Opreşte, să vadă şi domnul, se adresă ofiţerul soldatului de pe capră, cu o milă plină de blândeţe, aşa cum nu se întâlneşte decât la militari.

— Oh! vă mulţumesc, domnule, pentru bunăvoinţă, reluă melancolic van Baerle; dar pe mine bucuria altora mă face să sufăr, aşa că vă rog cruţaţi-mă.

— Cum doriţi. Atunci să mergem. Poruncisem să oprească pentru că aşa mi-aţi cerut şi apoi, pentru că treceaţi drept un om care iubeşte florile, mai ales acelea care sunt sărbătorite azi.

— Şi ce flori sunt sărbătorite azi, domnule?

— Lalelele.

— Lalelele! strigă van Baerle. Azi e sărbătoarea lalelelor?

— Da, domnule, dar pentru că acest spectacol nu vă face plăcere, să mergem.

Şi ofiţerul se pregăti să dea ordin de pornire. Dar Cornelius îl opri, căci avea o bănuială dureroasă.

— Domnule, întrebă el cu voce şovăielnică, aşadar azi se dă premiul?

— Premiul lalelei negre, da.

Obrajii lui Cornelius se îmbujorară, un fior îi trecu prin tot corpul, iar pe frunte îi apărură broboane de sudoare.

Apoi gândind că fără el şi laleaua lui sărbătoarea va eşua neîndoios, căci vor lipsi omul şi floarea, eroii ce urmau să fie premiaţi, spuse:

— Vai! toţi aceşti oameni de treabă vor fi la fel de nenorociţi ca şi mine, căci nu vor vedea marea solemnitate la care sunt invitaţi, sau, cel mult, o vor vedea incompletă.

— Ce vreţi să spuneţi, domnule?

— Niciodată, rosti Cornelius aruncându-se în fundul trăsurii, laleaua neagră nu va fi găsită decât de acel cineva pe care îl cunosc eu.

— Atunci, domnule, spuse ofiţerul, acel cineva pe care îl cunoaşteţi a găsit-o, căci ceea ce

tot oraşul Harlem contemplă acum e chiar floarea pe care o socotiţi de negăsit.

— Laleaua neagră-, strigă van Baerle, aruncându-se pe jumătate în afara portierii, unde, unde e?

— Acolo, pe piedestal, vedeţi?

— Văd!

— Să mergem! Domnule, spuse ofiţerul, acum trebuie să plecăm.

— Oh! fie-vă milă, înduraţi-vă, domnule, strigă van Baerle. Oh! Nu mă luaţi de aici! Lăsaţi-mă să mai privesc! Cum, ceea ce văd acolo e laleaua neagră, chiar neagră... e posibil? Oh! domnule, aţi văzut-o? Trebuie să aibă pete, nu poate fi perfectă, poate e numai vopsită în negru; oh! dacă aş fi acolo, aş şti să spun; lăsaţi-mă să cobor, lăsaţi-mă s-o văd de aproape, vă rog.

— Sunteţi nebun, domnule, pot eu să fac aşa ceva?

— Vă implor.

— Dar uitaţi că sunteţi deţinut?

— Sunt deţinut, e adevărat, dar sunt un om de onoare, domnule şi pe onoarea mea că nu voi fugi şi nici măcar nu voi încerca să fug; lăsaţi-mă numai să privesc floarea!

— Dar ordinele pe care le-am primit, domnule?

Şi ofiţerul făcu din nou gestul de a porunci soldatului să pornească la drum.

Cornelius îl opri încă o dată.

— Oh! fiţi îngăduitor, fiţi generos, toată viaţa mea atârnă de un semn de milă din partea dumneavoastră. Vai! viaţa mea, domnule, nu va fi probabil lungă. Ah! de-aţi şti cât sufăr, de-aţi şti tot ce frământă acum mintea şi inima mea, căci, urmă Cornelius cu desperare, s-ar putea să fie laleaua mea, cea care i s-a furat Rozei! Oh! domnule, înţelegeţi ce înseamnă să creezi laleaua neagră, s-o vezi o clipă, să-ţi dai seama că e perfectă, că e o capodoperă a artei şi a naturii şi s-o pierzi, s-o

pierzi pentru totdeauna! Oh! Trebuie să ies, domnule, trebuie să mă duc s-o văd, ucideţi-mă apoi dacă vreţi, dar o voi vedea, o voi vedea!

— Tăceţi şi intraţi repede în trăsură! Iată, vine escorta Alteţei Sale prinţul stadtholder şi se va încrucişa cu trăsura noastră; dacă prinţul ar auzi zgomot sau scandal, ar fi vai de mine şi de dumneavoastră.

Van Baerle, mai speriat pentru însoţitorul său decât pentru el însuşi, se retrase în trăsură, dar nu avu astâmpăr nici o jumătate de minut; abia trecură primii douăzeci de călăreţi, că el se şi apropie din nou de portieră, gesticulând şi implorându-l pe prinţ, care trecea tocmai în momentul acela.

Wilhelm, ca de obicei, nepăsător şi firesc, se ducea în piaţă pentru a-şi împlini datoria de preşedinte. Văzându-l pe omul care gesticula şi implora, sau recunoscându-l poate pe ofiţerul care-l însoţea, prinţul stadtholder dădu ordin să oprească. În aceeaşi clipă, caii săi, fremătând pe picioarele lor puternice, se opriră la şase paşi de van Baerle, care se afla închis în trăsură.

— Ce se întâmplă? îl întrebă prinţul pe ofiţer care, auzind ordinul, sărise din trăsură şi acum se apropia respectuos de el.

— Monseniore, răspunse el, e deţinutul politic pe care, din ordinul Vostru, l-am adus de la Loevestein la Harlem, aşa cum a dorit Alteţa Voastră.

— Ce vrea?

— Cere cu stăruinţă să oprim o clipă aici.

— Ca să văd laleaua neagră, monseniore, strigă van Baerle împreun-ându-şi mâinile şi apoi, după ce o voi fi văzut, după ce voi fi aflat ceea ce trebuie să ştiu, voi muri dacă nu se poate altfel, dar murind voi binecuvân-ta pe Alteţa Voastră îndurătoare, care va îngădui ca opera mea să fie dusă la bun sfârşit şi glorificată.

Era, în adevăr, un spectacol ciudat să-i vezi pe cei doi oameni, fiecare la portiera trăsurii sale,

înconjurat de garda sa; unul atotputernic, celălalt nenorocit; unul pregătindu-se să urce pe tron, celălalt socotindu-se gata să urce pe eşafod.

Wilhelm îl privi cu răceală pe Cornelius şi ascultă rugămintea lui fierbinte.

— Acest om, întrebă el, e deţinutul răzvrătit care a vrut să-l omoare pe temnicerul de la Loevestein?

Cornelius suspină şi-şi plecă ochii. Chipul său blând şi cinstit devenea când roşu, când palid. Cuvintele acestui prinţ atotputernic, atotştiutor şi infailibil, care, probabil printr-un mesager secret şi nevăzut de restul oamenilor, aflase crima, îi preziceau nu numai o pedeapsă sigură, ci şi un refuz.

Nu încercă să protesteze, nu încercă să se apere; el oferi prinţului acel spectacol impresionant al desperării naive, foarte uşor de înţeles şi emoţionant pentru o inimă atât de bună şi un suflet atât de nobil ca acela care îl contempla.

— Daţi voie deţinutului să coboare, spuse prinţul şi să meargă să vadă laleaua neagră, care merită privită măcar o dată în viaţă.

— Oh! exclamă Cornelius, gata să leşine de bucurie şi clătinându-se pe scara trăsurii. Oh, monseniore!

Şi se sufocă; fără braţul ofiţerului drept sprijin, bietul Cornelius ar fi mulţumit cu siguranţă Alteţei sale în genunchi şi cu fruntea în praf.

După ce dădu acest ordin, prinţul îşi continuă drumul pe alee, însoţit de cele mai entuziaste aclamaţii.

El ajunse curând la estradă, în bubuitul tunului ce răsună pierzân-du-se în orizontul nesfârşit.

Încheiere

Van Baerle, condus de patru soldaţi ce îşi croiau drum, străbătu mulţimea şi, pe măsură ce se apropia de laleaua neagră, o sorbea mai cu nesaţ din priviri.

În sfârşit văzu unica floare, care prin îmbinarea tainică de cald, de frig, de umbră şi de lumină, trebuia să răsară o zi, ca apoi să dispară pentru totdeauna. O privi de la şase paşi; îi savură perfecţiunea şi graţia; o văzu în spatele tinerelor fete care formau o gardă de onoare acestei regine a noble-ţei şi a purităţii. Şi totuşi, cu cât se convingea mai mult de perfecţiunea florii, cu atât îşi simţea inima mai sfârşită. Căută în jurul lui pe cineva căruia să-i poată pune o întrebare, una singură. Dar peste tot, feţe necu-noscute. Toţi îşi îndreptau ochii spre tronul pe care se aşezase prinţul.

Wilhelm, centrul atenţiei generale, se ridică şi îşi plimbă privirea do-moală asupra mulţimii încântate; ochiul său pătrunzător se opri pe rând asupra celor trei extremităţi ale unui triunghi format în faţa lui, din trei interese şi trei drame diferite.

La unul din unghiuri se afla Boxtel, ce fremăta de nerăbdare, preo-cupat fiind doar de prinţ, de florini, de laleaua neagră şi de comitet.

La altă extremitate se găsea Cornelius, cu răsuflarea tăiată, mut, neavând ochi, viaţă, inimă, dragoste decât pentru laleaua neagră, fiica lui.

În sfârşit, în al treilea unghi, stătea în picioare pe o treaptă, printre fecioarele din Harlem, o frumoasă frizonă, îmbrăcată într-un costum de lână roşie, fină, brodat cu fir de argint, pe umerii căreia cădeau în valuri dantele din boneta ei de aur.

Era Roza, care se sprijinea, fără puteri şi cu ochii înlăcrimaţi, de braţul unuia dintre ofiţerii lui Wilhelm.

Prinţul, văzând în sfârşit toţi auditorii săi instalaţi, desfăcu încet sulul de pergament şi, cu o voce calmă, egală, deşi slabă, dar din care nu se pierdea nici o notă datorită acelei tăceri pioase ce se lăsase deodată asupra celor cincizeci de mii de spectatori, oprindu-le până şi suflarea de pe buze, spuse:

— Ştiţi în ce scop aţi fost chemaţi aici: s-a făgăduit un premiu de o sută de mii de florini aceluia care va izbuti să creeze laleaua neagră.

Laleaua neagră! Această minune a Olandei se află aici, înaintea ochilor voştri. Laleaua neagră a fost creată şi întruneşte toate calităţile cerute de programul Societăţii horticole din Harlem.

Povestea naşterii sale şi numele autorului ei vor fi înscrise în cartea de onoare a oraşului.

Să se apropie persoana care e stăpâna lalelei negre.

Şi rostind aceste vorbe, prinţul, pentru a judeca efectul produs, îşi plimbă privirea limpede asupra celor trei capete ale triunghiului.

Îl văzu pe Boxtel repezindu-se de pe treapta pe care se afla.

Îl văzu pe Cornelius schiţând un gest involuntar.

Îl văzu, în sfârşit, pe ofiţerul însărcinat să se ocupe de Roza, condu-când-o sau, mai degrabă, împingând-o în faţa tronului.

Atunci, în aceeaşi clipă, din dreapta şi din stânga prinţului se auzi câte un strigăt:

Boxtel, trăsnit, Cornelius pierdut, strigaseră amândoi deodată: "Roza! Roza!"

— Această lalea e a dumitale, tânără fată, nu-i aşa? întrebă prinţul.

— Da, monseniore, bâlbâi Roza, a cărei frumuseţe fu salutată printr-un murmur general, ce răzbătea din mulţime.

— Oh! şopti Cornelius, aşadar m-a minţit că i s-a furat floarea. Iată pentru ce a părăsit fortăreaţa Loevestein! Oh! nenorocitul de mine! Uitat, trădat

de ea, de ea, pe care o credeam cea mai bună prietenă a mea!

— Oh! gemu şi Boxtel, la rândul lui, sunt pierdut.

— Laleaua aceasta, urmă prinţul, va purta deci numele creatorului ei şi va fi înscrisă în catalogul florilor sub titlul de *Tulipa nigra Roza Barlaen-sis*, după numele lui van Baerle, care va fi de acum înainte şi numele de soţie al acestei tinere fete.

Spunând acestea, Wilhelm luă mâna Rozei şi o puse în mâna unui om ce se aruncă, palid, năucit, copleşit de fericire, la picioarele tronului, salu-tând rând pe rând pe prinţ, pe logodnică şi pe Dumnezeu care, din înaltul cerului azuriu, privea surâzând spectacolul oferit de două inimi fericite.

În acelaşi timp, la picioarele preşedintelui van Systens cădea un alt om, lovit de o emoţie cu totul diferită.

Boxtel, văzându-şi speranţele distruse, leşinase.

Fu ridicat; i se luă pulsul, i se controlă inima: era mort.

De altfel, acest incident nu continuă să tulbure sărbătoarea, deoarece nici preşedintele, nici prinţul nu părură a se ocupa prea mult de el.

Cornelius se dădu înapoi îngrozit: în hoţul lalelei, în falsul Iacob, el îl recunoscu pe adevăratul Isaac Boxtel, vecinul lui, pe care, în puritatea sufletului său, nu-l bănuise nici măcar o clipă de o faptă atât de josnică.

A fost, de altfel, o mare fericire pentru Boxtel că Dumnezeu i-a trimis la momentul potrivit acest atac fulgerător de apoplexie, care l-a scutit de a asista în continuare la evenimente atât de dureroase pentru orgoliul şi lăcomia lui.

Apoi, în sunetul trompetelor, procesiunea porni din nou, fără ca ceva să se fi schimbat în ceremonialul ei; doar că Boxtel era mort, iar

Cornelius şi Roza, victorioşi, mergeau alături, mână în mână.

Când au ajuns la primărie, prinţul îi arătă cu degetul, lui Cornelius, punga cu o sută de mii de florini de aur, spunând:

— Nu se ştie prea bine cine a câştigat aceşti bani, dumneata sau Roza; căci dacă dumneata ai găsit metoda de a crea laleaua neagră, ea a crescut-o şi a făcut-o să înflorească; aşa că n-o să ţi-i dea ca zestre, ar fi nedrept.

De altfel, e darul oraşului Harlem făcut lalelei.

Cornelius aştepta să afle unde vrea să ajungă prinţul. Acesta conti-nuă:

— Îi dau Rozei o sută de mii de florini pe care i-a câştigat cu prisosinţă şi pe care va putea să ţi-i ofere; sunt preţul dragostei ei, al curajului şi al cinstei ei.

Cât despre dumneata, domnule, mulţumită Rozei, care a adus dovada nevinovăţiei dumitale — şi, spunând aceste cuvinte, prinţul îi întinse lui Cornelius faimoasa foaie din biblie, pe care îi scrisese Corneille de Witt şi pe care el o folosise pentru a înveli cel de-al treilea mugur — cât despre dumneata, s-a constatat că ai fost întemniţat pentru o crimă pe care n-ai comis-o.

Asta înseamnă, nu numai că eşti liber, dar că, fiind nevinovat, nici bunurile dumitale nu pot fi confiscate.

Aşadar, toate bunurile îţi vor fi înapoiate.

Domnule van Baerle, eşti finul domnului Corneille de Witt şi prietenul domnului Ioan. Rămâi demn de numele pe care unul ţi l-a încredinţat la botez şi de prietenia pe care celălalt ţi-a acordat-o mai târziu. Păstrează tradiţia meritelor lor, căci aceşti domni de Witt, greşit judecaţi, greşit pedepsiţi într-un moment de rătăcire a poporului, au fost doi mari cetăţeni, de care Olanda e mândră astăzi.

Prinţul, după ce pronunţă aceste cuvinte cu o voce ce trăda emoţie, în ciuda obiceiului său, întinse mâinile celor doi soţi, care îngenunchează lângă el să i le sărute.

Apoi, oftând, spuse:

— Vai! Sunteţi într-adevăr fericiţi, căci voi, visând poate să aduceţi Olandei adevărata glorie şi adevărata fericire, nu căutaţi să cuceriţi decât noi culori de lalele.

Şi, aruncând o privire în direcţia Franţei, ca şi cum ar fi văzut alţi nori îngrămădindu-se într-acolo, se urcă în trăsură şi plecă.

La rândul lui, Cornelius plecă în aceeaşi zi la Dordrecht împreună cu Roza, care, prin bătrâna Zug, trimisă în calitate de ambasador, îl preveni pe tatăl ei de tot ce se întâmplase.

Aceia care, datorită povestirii noastre, cunosc caracterul bătrânului Gryphus, vor înţelege că el s-a împăcat greu cu ginerele său. Nu putea uita loviturile de ciomag primite, le numărase după vânătăi; numărul lor urca, după cum afirma el, până la patruzeci şi unu; dar sfârşi prin a accepta si-tuaţia, pentru a nu fi mai puţin generos decât Alteţa Sa, prinţul stadthol-der.

Devenind paznic de lalele, după ce fusese paznic de oameni, el fu cel mai aprig păzitor de flori din câţi s-au întâlnit vreodată în Flandra. Merita să-l vezi urmărind fluturii periculoşi, omorând şoarecii de câmp şi gonind albinele prea înfometate.

Deoarece aflase povestea lui Boxtel şi era furios că falsul Iacob îl tră-sese pe sfoară, distruse el însuşi observatorul ridicat odinioară de invidios în spatele sicomorului; căci proprietatea lui Boxtel, vândută la licitaţie, fu alipită răzoarelor lui Cornelius, care se rotunjiră atât de mult, încât puteau sfida toate telescoapele din Dordrecht.

Roza, din ce în ce mai frumoasă, deveni din ce în ce mai învăţată şi, după doi ani de căsătorie, ştia să citească şi să scrie atât de bine, încât putu să

se ocupe singură de educaţia celor doi copii frumoşi născuţi în luna mai 1674 şi 1675, luna lalelelor, care i-au pricinuit mai puţine griji decât vestita floare căreia îi datora existenţa lor.

Este de la sine înţeles că un copil era băiat şi celălalt fată, că primul primi numele de Cornelius, iar al doilea, cel de Roza.

Van Baerle a rămas credincios Rozei şi lalelelor sale. Toată viaţa s-a ocupat de fericirea soţiei şi de cultura florilor, datorită căreia a găsit un mare număr de varietăţi înscrise şi azi în catalogul olandez.

Principalele ornamente din salonul său, încadrate în rame mari de aur, erau cele două foi din biblia lui Corneille de Witt; pe una, ne amintim, naşul său îi scrisese să ardă corespondenţa marchizului de Louvois.

Pe cealaltă, scrisese el însuşi testamentul prin care lăsa Rozei moşte-nire mugurele lalelei negre, cu condiţia ca cei o sută de mii de florini pe care-i va primi ca premiu să-i folosească drept zestre pentru a se căsători cu un băiat frumos, între douăzeci şi şase şi douăzeci şi opt de ani, care s-o iubească şi pe care să-l iubească.

Condiţie care a fost riguros împlinită, deşi Cornelius n-a murit şi toc-mai pentru că n-a murit.

În sfârşit, pentru a împiedeca apariţia altor eventuali invidioşi, de care Providenţa n-ar fi avut poate răgazul să-l ferească, aşa cum făcuse cu *mynheer* Isaac Boxtel, el a scris deasupra porţii sale versul pe care Grotius îl săpase în ziua evadării, pe zidul închisorii:

"Ai suferit uneori destul pentru a avea dreptul să nu spui niciodată

— Sunt prea fericit."

Sfârşit

* * *

[1] Îl vom numi în tot cursul cărţii Corneille, pentru a-l deosebi de finul său, Cornelius van Baerle.

[2] Stathuder = conducător al republicii olandeze.

[3] Turnus = rege legendar al rutulilor; personaj din "Eneida", omorât de Enea în luptă.

[4] un deget = *27* mm.

[5] Femei războinice, eroinele celebrelor poeme epice "Orlando Furioso" de Ariosto (Bradamante) şi "Ierusalimul eliberat" de Tasso (Clorinda).

Table of Contents

Title page

Table of Contents

Title page 1